T.C.
Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Tarih Anabilim Dalı
Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

400 VE 401 NOLU ÇERMİK ŞER'İYYE SİCİLLERİNİN TRANSKRİPSİYONU VE DEĞERLENDİRMESİ

Recep Kaya

Diyarbakır 2015

T.C.
Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Tarih Anabilim Dalı
Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

400 VE 401 NOLU ÇERMİK ŞER'İYYE SİCİLLERİNİN TRANSKRİPSİYONU VE DEĞERLENDİRMESİ

Recep KAYA

Danışman
Doç. Dr. Mehmet KARATAŞ

Diyarbakır 2015

TAAHHÜTNAME

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dicle Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "400 ve 401 Nolu Çermik Şer'iyye Sicillerinin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi" adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve tez yazım kılavuzuna uygun olarak hazırladığımı taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım. Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

□ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

□ Tezim sadece Dicle Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

□ Tezimin … yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

17/11/2015

Recep KAYA

KABUL VE ONAY

Recep Kaya tarafından hazırlanan 400 ve 401 Çermik Şer'iyye Sicillerinin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi adındaki çalışma, 28/10/2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jürimiz tarafından Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalı**,** Tarih Bilim Dalında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oybirliği ile kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Mehmet KARATAŞ (Başkan)

Doç. Dr. Abdulvehap YILDIZ

Yrd. Doç. Dr. Hatip YILDIZ

ÖN SÖZ

Ülkemizde çeşitli sebeplerden ötürü yeni nesiller ile eski nesiller arasında kopukluk oluşmuş bunun neticesinde tarihten mîrâs edindiğimiz nice değerler unutulmuştur. Bununla beraber unutulan bu değerler nesillere dizi-film karelerinden hakikate uygun olmayan senaryolarla aktarılmış ve aktarılmaktadır.

Nesiller arası kopukluğun giderilmesi ve yeni neslin kendi değerlerine bağlı bir şekilde yetiştirilmesi iyi bir tarih bilgisine bağlıdır. Bunun bir yolu da, Osmanlı Devleti'nin XV. yüzyılın ortalarından başlayıp XX. yüzyılın ilk çeyreğine kadar kayıt altına aldığı arşiv malzemeleri arasında önemli bir yekûn teşkil eden Şer'iyye sicilleri üzerindeyapılacak olan çalışmalarla mümkündür.

Şer'iyye sicilleri, Osmanlı Devleti'nde mülkî ve hukûkî idarelerin görevlerinin icracısı konumunda bulunan kadılar tarafından tutulmuştur. Bu konuda dönemin Şer'iyye sicillerinden faydalanılarak Osmanlı Devleti'nin siyasî, askerî, iktisadî, idarî ve içtimaî tarihine ışık tutabilecek güvenilir bilgilere ulaşılmasına imkan sağlayacaktır.

Bu çalışmada 400 ve 401 Nolu Çermik Şer'iyye Sicillerinin transkripsiyonu ve değerlendirmesi yapılmıştır. Bu inceleme sonucunda 1894-1898 yılları arasında Çermik'in idarî, sosyal, ekonomik, dinî ve eğitim durumu ile ilgili önemli bilgilere ulaşılmıştır.

Bu çalışmanın hazırlanmasında bir an olsun yardımlarını esirgemeyen danışmanım Doç. Dr. Mehmet KARATAŞ hocama, çalışmamın ortaya çıkmasında

kütüphanelerini bana açarak yardımda bulunan Yrd. Doç. Dr. Mehmet Salih ERPOLAT ve Öğrt. Gör. Mehmet Ali YAŞAR'a, belgelerin transkripsiyonunda bana yardımcı olan Doç. Dr. Halil ÇEÇEN'e ve benden maddî ve manevî desteklerini esirgemeyen ailemin her ferdine teşekkürlerimi bir borç biliyorum.

RECEP KAYA

Diyarbakır 2015

ÖZET

Sosyo-ekonomik, hukûkî, idarî, dinî vb. hadiselerine tanıklık eden Şer'iyye sicilleri döneminin toplumsal olaylarını incelemek isteyen araştırmacılar için temel kaynakların başında gelmektedir.

400 ve 401 Nolu Çermik Şer'iyye Sicillerinin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi, başlıklı bu çalışma; giriş ve üç bölümden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde; genel olarak Diyarbakır tarihine kısaca değinilmiş; Çermik ilçesinin ise Antik dönemlerden Osmanlı hâkimiyetine kadar geçen tarihi süreci ele alınmıştır.

İlk bölümde; Şer'iyye sicillerinin tarih ilmi açısından önemine değinilerek şer'iyye mahkemelerinin işleyişi ve bu mahkemelerde görev yapan, başta kadı olmak üzere diğer görevliler hakkında bilgi verilmiştir. Bu bölümde ayrıca Şer'iyye mahkemelerinin tarihi seyri içerisinde geçirdikleri değişikliklere değinilmiş, son olarak da kadı tarafından kaleme alınan belge çeşitleri ve diğer makamlardan kadıya gönderilen belge türleri sınıflandırılarak ele alınmış ve bu belge türleri açıklanmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde ise, incelenen belgeler transkrip edilerek özetlenmiş ve bu belgelerin özetleri ise kalınlaştırılarak incelenen belgelerin üst tarafında verilmiştir.

Son bölümde ise; "Defterlerdeki Kayıtların Mahiyeti" başlığıyla belgelerde tespit edilen konular işlenmiş ve bu belgelerden elde edilen bilgilere dayanılarak Çermik'in idarî, sosyal, etnik, dinî, iktisadî ve eğitim yapısı incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler

Osmanlı Devleti, Diyarbakır, Çermik, Kadı, Şer'iyye Sicili

ABSTRACT

Sharia registers witnessing incidents such as socio-economic, legal, administrative, religious are among the main sources for researchers who want to examine the social events of its period.

This work titled as 400 and 401 No. transcription and evaluation of Cermik Court Records consists of introduction and three chapters.

In the introduction chapter, Diyarbakir's history is mentioned briefly as general; it also deals with the historic period of Çermik from ancient times until Ottoman Empire's dominant.

In the first chapter, information on the functioning of the Sharia courts and about other officials working in these courts particularly Kadi(Muslim Judge) is given by referring the importance of the Sharia records for history. In this chapter, the changes that Sharia courts underwent in the course of history are also mentioned, lastly some document types written by Kadi and some other document types sent to Kadi from other institutions are handled by classifying and these documents types are tried to be explained.

In the second chapter, examined documents were summarized by transcribing and summaries of these documents are given to the top of examined documents by thickening.

In the last chapter, the issues identified in documents under the title of “The Importance of the Records in the Notebooks” are processed and Çermik's administrative, generic, ethnic, religious, economic and educational structures are investigated based on information obtained from these documents.

Keywords

The Ottoman Empire, Diyarbakır, Çermik, Kadi, Sharia Registry

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖNSÖZ.....I

ÖZET.....III

ABSTRACT V

İÇİNDEKİLER VII

KISALTMALAR.....XIV

GİRİŞ..... 1

GENEL HATLARIYLA DİYARBAKIR VE ÇERMİK TARİHİ 1

1. DİYARBAKIR TARİHİ..... 1

1.1. Diyarbakır'ın Coğrafi Yapısı ve İsminin Kökeni..... 1

1.2. İslâmiyet Öncesi ve İslâmiyet Sonrası Diyarbakır 2

1.3. Osmanlılar Döneminde Diyarbakır 4

2. GENEL HATLARIYLA ÇERMİK TARİHİ..... 5

2.1. Çermik'in Coğrafi Yapısı..... 5

2.2. Çermik İsminin Kökeni ve Anlamı 6

2.3. Çermik'in Tarihçesi 7

2.4. Osmanlı Döneminde Çermik 12

BİRİNCİ BÖLÜM

OSMANLI HUKÛKUNA GENEL BİR BAKIŞ

1.1. ÖRFÎ HUKÛK 16

1.2. ŞER'Î HUKÛK 17

1.3. ŞER'Î VE ÖRFÎ HUKÛKUN BİRBİRİYLE İLİŞKİSİ 18

1.4. MAHKEME VE ŞER'İYYE MAHKEMELERİ 19

1.4.1. Başlangıçtan Tanzimat Dönemine Kadar Şer'î Mahkemeler 20

1.4.2. Tanzimat Döneminden Devletin Yıkılışına Kadar Şer'î Mahkemeler ... 22

1.5. BİRİNCİ DERECEDEN ADLÎ GÖREVLİLER 24

1.5.1. Şeyhü'l-islâm 24

1.5.2. Kazasker 25

1.5.3. Kadı 26

1.6. İKİNCİ DERECEDEKİ ADLÎYE GÖREVLİLERİ 27

1.6.1. Nâib 27

1.6.1.1. Kaza Nâibliği 27

1.6.1.2. Mevâlî Nâibliği 27

1.6.1.3. Arpalık Nâibliği 27

1.6.2.Şühûdü'l-hâl 27

1.6.3. Kâtip ve Hademeler 28

1.6.4. Muhzırbaşı ve Muhzırlar 28

1.6.5. Çavuşlar 29

1.6.6. Subaşılar 29

1.6.7. Mübâşirler 29

1.6.8. Müftüler 29

1.6.9. Kasâmlar 29

1.6.10. Tercüman 30

1.6.11. Müzekki 30

1.6.12. Müşavir 30

1.7. ŞER'İYYE SİCİLLERİ 30

1.7.1. Tanımı, Ortaya Çıkışı ve Önemi 30

1.7.2. Şer'iyye Sicillerinin İhtiva Ettiği Belge Çeşitleri 32

1.7.2.1. Kadılar Tarafından Kaleme Alınan Belgeler 33

1.7.3. Başka Makamlardan Gönderilen Belgeler 35

1.7.4. Diğer Kayıtlar 36

İKİNCİ BÖLÜM

400 VE 401 NOLU ÇERMİK ŞER'İYYE SİCİLLERİNİN TRANSKRİPSİYONU VE ÖZETLERİ

2.1. ÇERMİK ŞER'İYYE SİCİLLERİ 37

2.2. METİN TRANSKRİPSİYONUNDA UYGULANAN METOD 38

2.3. 400 VE 401 NOLU ÇERMİK ŞER'İYYE SİCİLLERİNİN ÖZETLERİ VE TRANSKRİPSİYONLARI 39

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

400 VE 401 NOLU TARİHLİ ÇERMİK ŞER'İYYE SİCİLLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. DEFTERLERDEKİ KAYITLARIN MAHİYETİ 228

3.2.ŞİRKET (ORTAKLIK) 228

3.3. ALACAK-VERECEK 229

3.4. ALIM-SATIM 230

3.5. BOŞANMA 232

3.6. HIRSIZLIK 233

3.7. GASP 233

3.8. İFTİRA 234

3.9. İKRÂH 235

3.10. İRTİFÂK 236

3.11. MÎRÂS 237

3.12. MADDÎ ZARARA UĞRAMA 237

3.13. NİKÂH 238

3.14. RADA 239

3.15. RAMAZÂN HİLÂLİNİN GÖZÜKMESİ 240

3.16. REHÎN 240

3.17. VAKF 241

3.18. 400 VE 401 NOLU ÇERMİK ŞER'İYYE SİCİLLERİNDEKİ BELGELERİN TASNİFİ 242

3.18.1. Belgelerin Türlerine Göre Tasnifi 242

3.18.2. Belgelerin Konularına Göre Tasnifi 242

3.18.3. Belgelerin Müslîm ve Gayr-i Müslîm Davalarına Göre Tasnifi..... 243

3.19. ÇERMİK'İN İDARÎ STATÜSÜ 243

3.19.1. İdare..... 243

3.20. BELGELERDE İSMİ GEÇEN İDARÎ GÖREVLİLER..... 251

3.21. ÇERMİK'E TABİ OLAN YERLEŞİM BİRİMLERİ 251

3.21.1. Mahalleler..... 251

3.21.2. Defterde Çermik Kazasına Bağlı Olan Karyeler ve Bügünkü İsimleri 252

3.21.3. Çermik'e Bağlı Nahiyelerin, Mahalle ve Köylerinin İsimleri 253

3.21.4. Çermik'e bağlı Mezra ve Mevki İsimleri 253

3.22. BELGELERDE GAYR-İ MÜSLÎMLERİN OTURDUĞU YERLEŞİM YERLERİ 254

3.23. BELGELERDE GEÇEN KAMU BİNALARI 254

3.24. ÇERMİK'TE SOSYAL YAPI..... 254

3.24.1.Sosyal Statü 254

3.24.2.Etnik 257

3.24.3. Gayr-i Müslîmlerin Akıbetleri..... 258

3.24.4. Aile 259

3.24.5. Kadının Toplumdaki Yeri..... 261

3.24.6. Evlilik ve Boşanma Durumları 262

3.24.7. Şahıs İsimleri, Lakaplar ve Unvanlar 263

3.24.8. Belgelerde Sıkça Kullanılan Müslüman Erkek ve Kadın İsimleri..... 264
3.24.9. Gayr-i Müslîm Kadın ve Erkek İsimleri..... 264
3.24.10. Kullanılan Lakaplar..... 264
3.24.11. Şeref Payesi Olarak Kullanılan Unvanlar:..... 265
3.25. DİNÎ YAPI..... 265
3.25.1. Müslîm-Gayr-i Müslîm İlişkileri..... 267
3.25.2. Belgelerde İsimleri Geçen İbadethaneler..... 268
3.26. EKONOMİK YAPI..... 268
3.26.1. Belgelerde İsmi Geçen Esnaflar..... 270
3.26.2. Belgelerde İsmi Geçen İşletmeler..... 270
3.26.3. Belgelerde İsmi Geçen Osmanlı Para Birimleri..... 272
3.26.4. Belgelerde İsmi Geçen Çarşılar..... 272
3.26.5. Belgelerde İsmi Geçen Günlük Hayatta Kullanılan Eşyalar..... 272
3.26.6. Kullanılan Eşyaların Ekonomik Yapıyı Yansıtması..... 273
3.27. EĞİTİM DURUMU..... 273
SONUÇ..... 274
SÖZLÜK..... 276
KAYNAKÇA..... 283
İNDEKS..... 291
EKLER..... 316

KISALTMALAR

a.g.e	Adı Geçen Eser
a.g.m	Adı Geçen Makalle
a.g.s.	Adı Geçen Sözlük
b.	Bin
C.	Cild
D.Ü.	Dicle Üniversitesi
Edt.	Editör
EÜHFD	Erzincan Üniversitesi Hukûk Fakültesi Dergisi
Fak.	Fakülte
İ.A.	İslâm Ansiklopedisi
Kord.	Kordinatör
ME B.	Milli Eğitim Bakanlığı
M.Ö.	Millatan Önce
M.S.	Millatan Sonra
OSAV.	Osmanlı Araştırma Vakfı
S.	Sayı
s.	Sayfa
SS.	Sayfa Aralığı
TDAV	Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
TTK	Türk Tarih Kurumu
Yay.	Yayın
Ünv.	Üniversite
yy.	Yüzyıl
v. b.	Ve benzeri
vs.	Vesaire

GİRİŞ

GENEL HATLARIYLA DİYARBAKIR VE ÇERMİK TARİHİ

1. DİYARBAKIR TARİHİ

1.1. Diyarbakır'ın Coğrafi Yapısı ve İsminin Kökeni

Dicle vadisinin stratejik bir noktasında kurulmuş olan Diyarbakır şehri, karasal iklimin hakim olduğu bir coğrafyada bulunmasına rağmen tarih boyunca önemli bir merkez olmuştur. Oldukça önemli bir ticâret merkezi olan bu şehir, çok verimli ve sulak topraklara sahiptir. Aynı zamanda çevresini bir set halinde kuşatan surlar, tarih boyunca şehre yapılan bütün saldırılara karşı bir kalkan işlevi üstlenmiştir.[1]

Diyarbakır için, çok eski zamanlardan beri Amida adının kullanıldığı bilinmektedir. Amid adının da Amida'dan geldiği görülmektedir. Her ne kadar, Amida kelimesinin manası ve hangi dilden geldiği tam olarak ortaya konulmamışsa da, Mardin Süryani dilindeki "Emed " (Ümid) kelimesinden geldiği ifade edilmiştir.[2]

Amid adı Türklerin Diyarbakır coğrafyasına gelip yerleşmesinden sonrada kullanılmaya devam edilmiş hatta bazı Türkçe kaynaklarda "Kara Amid" veya "Kara Hamid" şeklinde telaffuz edilmiştir. Bölge adı olarak kullanılan "Diyarbekir" ise,

[1] İbrahim Yılmazçelik, "Diyarbakır Eyaletinin Yeniden Teşkilatlandırılması (1848-1864)", **Osmanlı Ansiklopedisi**, C. 6, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s. 222
[2] Nejat Göyünç, "XVI Yüzyılın İlk Yarısında Diyarbekir", **Belgelerle Türk Tarih Dergisi**, S. 7, s. 76

tarihi dönemler içerisinde "Cezire" bölgesinin kuzey kısımlarını ifade etmek için kullanılmıştır.[3] Osmanlı hâkimiyeti sırasında ise, "Diyarbekir" adının belgelerimizden de anlaşıldığı kadarıyla eyaletin tamamını ifade etmek için kullanılmıştır. "Amid" adının sadece bugünkü Diyarbakır ilinin merkezini ifade etmek için kullanıldığı görülmektedir.

Türkiye Cumhuriyet döneminde ise, 1937'de bakırın diyarı anlamına gelen "Diyarbakır" ismi bu şehre verilmiştir.[4]

1.2. İslâmiyet Öncesi ve İslâmiyet Sonrası Diyarbakır

Bölgede (M.Ö. 3000) Hittit ve Hurri -Mittani egemenliği yaşanmıştır. M.Ö. 1260 yılına kadar egemenliklerini sürdüren Hurri-Mittaniler'den sonra sırasıyla Asurlular, Aramiler, Urartular, İskitler, Medler, Persler, makedonyalılar, Selevkoslar, Partlar, Ermenîler, Romalılar, Sasaniler, Bizanslılar, Emeviler, Abbasiler, Şeyhoğulları, Hamdaniler, Mervaniler, İnaloğulları, Nisanoğulları, Artuklular, Eyyübiler, Moğollar, Akkoyunlular, Safeviler, Osmanlılar, Diyarbakır'a egemen olmuşlardır. Bölge uzun yıllar Romalıların ve Persler'in mücadele alanı haline gelmiştir. Romalıların hâkimiyetine geçen şehir Roma İmparatorluğu'nun yıkılması ile Bizans İmparatorluğu yönetimine geçmiştir.[5]

Hz. Ömer dönemiyle beraber İslâm fetihleri Bizans sınırlarına kadar dayanmıştır. Bizanslılar, İslâm fetihlerinin tehlikesini sezmiş ve bu fetihleri önlemek amacıyla Müslüman Araplar ile 636 yılında yaptıkları Yermük savaşında ağır bir yenilgiye uğramışlardır. Bu yenilgiyle beraber El Cezire bölgesindeki hâkimiyetleri zayıflamıştır. Nihayet Hz. Ömer El Cezire bölgesinin fethini gerçekleştirmek üzere İyaz b. Ganem'i memur etmiştir. İyaz, Rakka şehrini fethettikten sonra Ahlat,

---

[3] İbrahim Yılmazçelik, "XVIII. Yüzyıl ile XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Diyarbakır Eyaleninin İdari Yapısı ve İdari Teşkilatlanması", Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih BölümüTarihAraştırmalarıDergisi,C. 18,http://dergiler.ankara.edu.tr/detail.php?id=18&Si_id=25, (10.02.2015), s. 29

[4] Nejat Göyünç, "Diyarbakır", **İ.A.**, TDV. Yayınları, İstanbul 1996, C. 19, s. 465

[5] Şevket Beysanoğlu, **Anıtları ve Kitabeleri ile Diyarbakır Tarihi Başlangıçtan Akkoyunlular'a Kadar**, DB B. yay., Ankara 2003, s. 51-125

Mardin, Meyyafarikin, Harran, Ruha, Erzen, Amid vs. şehirleri ele geçirerek bu bölgenin fethini gerçekleştirmiştir.[6]

İlk İslâm fetihleriyle İslâm Devleti'nin yönetimine geçen El Cezire bölgesinin Kuzey kesimlerini oluşturan Diyarbakır bölgesi daha sonra Emevi (661-750) ve Abbasî (750-869) devletlerince tayin edilen valilerle yönetilmiştir.[7]

Abbasi halifelerince Diyarbakır bölgesine vali olarak gönderilen (868) İsa Şeyh b. Selil-i Şeybani, Şeyhoğulları devleti kurmuştur[8] Şeyhoğulları devrinde Diyarbakır şehri ve havalisi, gerek El Cezire ümerasının birbirleriyle yaptıkları mücadelelere ve gerekse hariciler ile yaptıkları savaşlara sahne olmuştur.[9]

898 yılında Diyarbakır bölgesine sefer düzenleyen Halife Mutez, Diyarbakır şehrini de alarak Şeyhoğulları'nı ortadan kaldırmıştır. Şehir daha sonra Abbasiler'in (899-930/ ikinci defa), (930-978) Hamdaniler'in, (978-984) Büveyhoğulları'nın ve (984-1085) Mervaniler' in yönetimine girmiştir.[10]

Diyarbakır şehri, Melikşah döneminde Mervaniler'den alınarak Büyük Selçuklu hâkimiyetine girmiştir (1085-1093).[11] Daha sonra (1093-1097) Suriye Selçukluları, (1097-1142) İnaloğulları, (1142-1183) Nisanoğulları yönetimine girmiştir.[12] 9 Mayıs 1183 tarihinde Selahaddin-i Eyyubi şehri Nisanoğullarının hâkimiyetinden alarak, Hısn-ı Keyfa Artuklu Emîrî Nureddin Muhammed'e vermiştir.[13]

Diyarbakır şehri 1240 senesinde Anadolu Selçuklu Devleti'nin hâkimiyetine girmiştir. Şehir Eyyubiler tarafından (1257-1259) Anadolu Selçuklu Devleti'nden geri alınmışsa da; 1259 senesinde Moğollar tarafından ele geçirilmiş ve Moğol

---

[6] Mevlüt Koyuncu, " İlk İslâm Fetihleri Döneminde El Cezire Bölgesi ve İslâmlaşma Süreci", **Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Dergisi**, S. 1, s. 133-134

[7] Bahattin Yediyıldız, "Osmanlı Öncesi Diyarbakır'ına Bir Bakış", **Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Diyarbakır**,, Diyarbakır Valiliği yay., Ankara 2008, C. 1, s. 18

[8] Beysanoğlu, **a. g. e.**, s. 166

[9] Diyarbakır Valiliği, **1962 Diyarbakır İl Yıllığı,** İş Matbaası, Diyarbakır 1962, s.173

[10] Ünalan, **a. g. m.**, s. 171.

[11] Göyünç, **a. g. e.**, s. 465.

[12] Osman Turan, **Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi**, 3. baskı, Ötügen Neşriyat yay. İstanbul 2009, s. 6

[13] Murat Akgündüz, "Artuklular Zamanında Diyarbakır'da İlmi Faaliyetler", 1**. Uluslararası Oguzlardan Osmanlıya Diyarbakır Sempozyumu**, Diyarbakır, Diyarbakır Valiliği yay., 20-22 Mayıs 2004, s. 189

hâkimiyetini kabul eden Anadolu Selçuklu Devleti'ne, geri verilmiştir. 1303 senesinde de Gazan Han, Diyarbekir bölgesini Mardin Artuklularına savaşlarda gösterdikleri yararlılıklara mükâfat olarak vermiştir.[14] 14. Yüzyıl'ın sonlarına doğru (Nisan 1394) Timur tarafından zapt edilen Amid şehri, 1401'de Akkoyunlu idaresine geçmiş, 1507'de de Şah İsmail tarafından ele geçirilmiştir.[15]

1.3. Osmanlılar Döneminde Diyarbakır

Safeviler'in Diyarbakır bölgesinde Şialaştırma faaliyetinde bulunmaları ve Sünni halka baskı yapmaları Osmanlı Devleti'ni rahatsız etmekteydi. Osmanlı'nın doğu sınırında, bulunan bu şehrin Safeviler'in elinde bulunması Osmanlı'nın doğu sınırı için bir tehdit oluşturmaktaydı. Bu şehrin Osmanlı Devleti tarafından alınması doğu sınırları açısından özellikle İran'a karşı tampon bölge oluşturacağı için büyük önem taşımaktaydı.[16]

Yavuz Sultan Selim Sünni anlayışı benimseyen Diyarbakır ve Güneydoğu Anadolu havalisinin, Safevi hâkimiyetine girmesini istememiştir.[17]

Yavuz Sultan Selim, 23 Ağustos 1514'te Çaldıran savaşında Safevi hükümdarı Şah İsmail'i, ağır bir yenilgiye uğratmasından sonra faaliyetlerini bölgenin tam olarak Osmanlı hâkimiyetinin tesisi meselesi üzerinde yoğunlaştırmıştır. Bunun üzerine bölgenin önemli dinî âlimlerinden olan, İdrîs-i Bitlisi'yi, Urmiyye gölünden günümüz Güneydoğu ve Doğu Anadolu'ya kadar uzanan geniş bir coğrafyadaki Sünni ümerayı Safevi yönetimine karşı ayaklandırarak onlarıOsmanlı hâkimiyeti altına girmelerini sağlamak için görevlendirmiştir.[18]

İdris-i Bitlisi görevini başarı bir şekilde ifa etti. Bölgenin önde gelen beyleri Osmanlı hâkimiyetini kabul ettikleri gibi, Amid halkı da Safevilere başkaldırarak

[14] Göyünç, **a. g. e.**, s. 465-6.
[15] Mükrimin Halil Yinanç, "Diyarbekir Sehir ve Bölgesindeki Vukuatın Tarihi", **İ.A.**, ME B. Yay., İstanbul 1963, C. 3 s. 623
[16] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, TTK, Ankara 1983, C. 2, s. 273-274
[17] Remzi Kılıç, "Diyarbakır ve Güneydoğu Anadolu'nun Osmanlı Devleti'ne Katılması (1515-1517) ve Sonuçları", **I.Uluslar Arası Oğuzlardan Osmanlı'ya Diyarbakır Sempozyumu**, Diyarbakır, Diyarbakır Valiliği yay., 20-22 Mayıs 2004, s. 575
[18] Beysanoğlu, **a. g. e.**, s. 568

onları şehirden çıkarmaya muvaffak oldu.[19] Ancak Diyarbakır bölgesinin önemli şehirlerinden olan Amid'i ve civar kaleleri tekrar ele geçirmek için Şah İsmail önemli kumandanlarından Karahan'ı görevlendirdi. Amid şehrini kuşatan Karahan, yaklaşık bir yıl kadar süreyle bu kuşatmayı sürdürmüştür.[20]

Dulkadirli ülkesi alındıktan sonra, Sultan Selim, Bıyıklı Mehmed Paşa'yı Diyarbekir bölgesinin fethine gönderdi. İdris-i Bitlisi'de, Doğu Anadolu'da bulunan birçok Kürt ümerasını Osmanlı Devleti'nin yardımına koşmak üzere ayaklandırmıştır.[21] Bunun üzerine Karahan, muhasarayı kaldırarak Mardin istikametine çekildi. Osmanlı'lar aynı ayın ortalarında şehre girdiler. Diyarbekir bölgesinin ele geçirilmesi kolay olmamış, muhtelif Osmanlı paşalarının yanı sıra bölgedeki yerel beylikler ile Safevi ümerası arasında iki sene kadar sürekli ve kanlı bir mücadele süre gelmiştir. Nihayet bu kanlı savaşlar 1517 senesi son baharında, Osmanlıların kati' galibiyeti ile bitmiş ve bütün bölge Osmanlılar'ın eline geçmiştir.[22]

4 Kasım 1515'te Bıyıklı Mehmed Paşa'nın beylerbeyliğine tayini ile Osmanlı idarî teşkilatı içerisinde eyalet olarak, Diyarbakır eyaleti teşekkül etmiştir.[23]

2. GENEL HATLARIYLA ÇERMİK TARİHİ

2.1. Çermik'in Coğrafi Yapısı

Diyarbakır iline bağlı olan Çermik ilçesi 390-27' doğu boylamı, 380-07' kuzey enlemleri arasında bulunmaktadır. Denizden yüksekliği 700 m'dir. 1032 Km2'lik yüzölçümü sahip olan Çermik ilçesini Doğudan; Batıdan Gerger (Adıyaman); Kuzey-Batı ve Kuzeyden Çüngüş; Güneyden Siverek (Şanlıurfa) ilçeleri çevrelemektedir. Çermik ilçe merkezi, Diyarbakır'ın kuzeybatısında, Sinek Çayı kıyısında uzanan Heykel ve Kale dağları ile çevrili olup Diyarbakır'a uzaklığı 90 Km'dir. Çermik ilçesini kuzeyden Güneydoğu Toroslar'ın devamı olan dağlar

[19] Göyünç, **"XVI. Yüzyıllın İlk Yarısında Diyarbakır"**, s. 77
[20] Nejat Göyünç, "Diyarbekir Beylerbeyliğinin İlk İdari Taksimatı", **İstanbul Ünv. Edebiyat Fak. Tarih Dergisi**, S. 23, s. 24
[21] Uzunçarşılı, **a. g. e.**, s. 273-274
[22] Yinaç, **a. g. m.**, s. 623
[23] Yılmazçelik, **a. g. m.**, s. 218

çevreler. İlçenin kuzeybatısında Gelincik, kuzeyinde Büyük Heykel, batısında Aşukar, güneyinde ise Petekkaya sırtları yer alır. Sinan Dağı ilçenin kuzeybatı tarafındaki Gelincik Dağı'nın orta kısmında yer alır. Dağların yüksekliği kuzeyden güneye doğru azalma gösterir. İlçenin önemli akarsuları; Midye çayı, Sinek çayı, Beyliksuyu Madrapsuyu, Sinansuyu ve Gözsuyu'dur. İlçe yer altı suları bakımından zengindir. Pek çok yerde küçük kaynaklara rastlanır. Mineral yönünden zengin Çermik Kaplıcası önemli turizm merkezidir.[24]

2.2. Çermik İsminin Kökeni ve Anlamı

Çermik yöresinin antik dönemdeki ismine ilişkin kesinleşmiş bir bilgi henüz mevcut değildir. Çeşitli kaynaklardan edinîlen bilgiler aşağıda vermeye çalışılmıştır.

Süryani rahip Mar Yeşua (450-520), Sasani-Bizans savaşlarını anlattığı Vâkâyiname adlı eserinde "İlul (Eylül) ayında çok korkunç bir zelzele oldu yeryüzünde gökten gelen korkunç bir ses işitildi. Öyle ki bu gürültüden yeryüzü temelinden sarsıldı. Bütün köy ve kasabalar bu sesi işitmiş ve zelzeleyi duymuştu. Her bucaktan tehlike söylentileri ve kötü haber geldi. Bir takımlarının söylediğine göre, Fırat ırmağı ile Aberne sıcak su kaynağında mucizeli bir belirti görülmüştü. Bu söylentiye göre bunlar (Fırat ve Kaplıca) kaynaklarından kurumuşlardı." diye aktarmaktadır.[25]

Çermik bölgesi, " Küçük-Arsaklı (Arşakuni) devleti çağında (66-429), Alanik Eyaleti'nin bir sancağıydı. Muş ovasında Khoren adlı bir yerden yetişen ve Küçük Arsaklılar çağındaki düzeni tanıtan VII.asır müellifi Movses'in Coğrafyası'nda, Siirt'ten Birecik'e ve Çermik'ten Cizre'ye değin olan Yukarı-Dicle bölgesiyle Fırat solundaki yerleri içerisine alan geniş Alanik Eyaleti bölgeleri anılırken," buradan Cermuk adıyla bahsedilmekte ve 7. Sancak olduğu belirtilmektedir.[26]

Başka bir kaynakta ise "Aberne" olarak anılan ilçe daha sonraları Eski Oğuzların egemenliğinde iken sıcak su kaynağı anlamına gelen " Cermug" adını

[24] Erdoğan Meşeli, " Çermik ve Yakın Çevresinin Morfoğrafik Özellikleri", **Sosyal Bilimler Dergisi,** S. 5, s. 55

[25] Mar Yeşua, **Vakayiname (Urfa ve Diyarbakır'ın Felaket Çağı),** Mualla Yanmaz (Çev.), Şehir Matbaası, İstanbul 1958, s. 19

[26] Fahrettin Kırzıoğlu, " Çermik Kasabası Üzerine Notlar", **Kara Amid Dergisi**, C. 1, S. 1, s. 269

almıştır.[27] İlçe daha sonraları sahip olduğu sıcak su kaynağından dolayı Ermenîce'de "sıcak su " anlamına gelen "Germuk" kelimesini kullanılmıştır. Diyarbakır valilerinden Arif Paşa, bir Çermik gezisinde kaleme aldığı günlüğünde Çermik'in ismiyle ilgili olarak şu notu düşer: "*Çermik lafzının aslı Çermük'dür ki Ermenîce manası ılıca yani Kudret Hamamı demektir*." demiştir.[28] Cumhuriyet döneminde "Çermik" ismini almıştır.[29]

"Çermik" adının ilçedeki kükürt oranı yüksek, şifalı özelliğine sahip olan sıcak su kaynağı için kullanılan "Germik" adından türediği genel kabul gören bir görüştür. Diğer yandan Pehlivice'de "Garm", Puştunca, Farsça, Tacikçe, Urduca, Kürtçe ve Türkçe (Osmanlıca)'da "Germ" eski Hint dili Sanskritçe'de "Gharmah"şeklinde kullanılan ortak kelime tüm bu dillerde sıcak su anlamını vermektedir. Zira yörede konuşulan Zazaca'da "Gem" sıcak "Germik" ise ılıca, kaplıca anlamındadır.[30]

Yukarıda verilen isimlerin yanında muhtelif eserlerde ilçe Cemük, Cemug, Çermük, Çermog, Çermug ve Çermuk olarak adlandırılmıştır.

2.3. Çermik'in Tarihçesi

Çermik ilçesi sınırları dâhilinde bulunan Sinek çay'ı Kayaaltı sığınağı Diyarbakır'ın Çermik ilçesinin 16 km. kuzeydoğusunda yer almaktadır.

Anadolu'nun bilinen en eski kaya resimlerinin bu sığınakta olduğu ifade edilmektedir. Daha önce bu kaya resimleri yerel halk tarafından bilinmesine rağmen bilim camiasına, 2005 yılında İstanbul Üniversitesi Avrasya Arkeoloji Enstitüsü Müdürü Oktay Belli'nin, bölgede yürütmüş olduğu çalışmalar sonucunda kazandırılmıştır. Bu kaya üzerine resmedilmiş çeşitli hayvan figürleri ve av

[27] Adil Tekin, **Diyarbakır Anadolu Tarihinin Taşlara Yazıldığı Kent**, D.Ü. Basım Evi, Diyarbakır 1997, s. 52
[28] Mustafa Öztürk, İbrahim Yılmazçelik, "Arif Paşa'nın Seyehatnamesi Diyarbekir Seyahati" **Türk Tarih Belgeleri Dergisi**, S. 22, s. 107
[29] Çermik Kaymakamlığı, **Kaplıcalar Diyarı Çermik**, Diyarbakır 2012, s. 20
[30]İhsan Işık, "Çermik", **Diyarbakır Ansiklopedisi**, Elvan yay., Ankara 2013, C. 1, s. 279

sahnelerine rastlanılmıştır. Bu figür ve resimlere dayanarak, bölgenin tarihini tarih öncesi çağlara (Paleotik ile Mezolitik çağa) kadar götürülebilinir.[31]

Çermik tarihi gelişimi içinde kronolojik olarak şu medeniyetlerin hâkimiyeti altında kalmıştır.

1-) Hurri Mitanni Dönemi (M.Ö. 3500-1260)

2-) Asurlular Dönemi (M.Ö. 1260-775)

3-) Urartular Dönemi (M.Ö. 775-736)

4-) Asurlular Dönemi (ikinci defa) (M.Ö. 736-653)

5-) İskitler Dönemi (M.Ö. 653-625)

6-) Medler Dönemi (M.Ö. 625-550)

7-) Persler (M.Ö. 530-331)

8-) Büyük İskender (M.Ö. 331-323)

9-) Selevkoslar (M.Ö. 323-85)

10-) Armenia (M.Ö. 85-69)

11-) Arsaklar (M.Ö. 66-M.S. 395)

12-) Roma Dönemi (M.Ö. 395-639)[32]

Bölge, asırlarca Roma ve Pers İmparatorluklarının mücadele alanı iken daha sonraları Bizans-İran, Bizans-İslâm Devletleri ve Osmanlı-İran arasında hâkimiyet mücadelesi alanı haline gelmiştir. Bu bölgede başta Mardin, Erzen, Amid ve Meyyafarikin olmak üzere dört şehir ile Cermuk, Dunaysir, Siird, Hısn-ı keyfa, Kitlis, Cuvara, Agil vb. kaleler olmak üzere otuzdan fazla kaleden teşşekül etmektedir.[33]

639 yılındaki ilk İslâm fethinde Araplar çermik ilçesine " Cermuk" diye bahsetmişlerdir. Buranın tarihçesi, Harput ve Amid'den bahseden kaynaklardan

[31] Müslüm Üzülmez, **Yazılı Kaynaklarda Çermik**, Kent Işıkları yay., İstanbul 2012, s. 109-116
[32] Kenan Haspolat, " Diyarbakır İlçelerinin Tarihi Doğal Güzelikleri", **Heryönüyle Diyarbakır İlçeleri**, Kord.Yusuf Kenan Haspolat, Uzman Matbaacılık ve Ciltleme, İstanbul 2013, s. 414
[33] Yinanç, **a. g. m.**, s. 605-606

öğrenilebilir. Çünkü Batı da çok derin ve iyi yol vermez bir yatakta Fırat'ın Malatya bölgesinden ayırdığı, Çermik kesimi tarih boyunca Malatya ve Diyarbakıra hâkim olan devletlerin idaresinde kalmıştır.[34] Bu bilgiye dayanarak muhtemeldir ki 639'da Müslümanlar, Amid şehrini fethettiklerinde Çermik'i de hâkimiyetleri altına aldıkları söylenebilir.

Hz. Ömer döneminde İslâm ülkesi, idarî taksime tabi tutulmuş. Bu taksime göre, İslâm ülkesi; Basra, Kufe, Filistin, Mekke, Medine, Cezire, Mısır, Suriye olmak üzere Diyarbakır ve çevresi ile birlikte, Cezire eyaletine bağlanmıştır. [35]Hz. Osman'ın halifeliğiyle Hz. Ömer döneminde yapılan idarî taksimatta tekrardan değişikliliğe gidilmiş El Cezire bölgesi, kabile adlarına göre Diyar-ı Mudar, Diyar-ı Rabia, Diyar-ı Bekir adıyla üç komutanlık haline getirildi.[36]

653 yılında, Cezire ve Diyar-ı Bekir ayrı vilâyetlere dönüştürülmüş. Hz.Osman'nın şehit edilmesinden sonra yerine geçen Hz. Ali aynı idarî taksimatı devam ettirmiş sadece valileri değiştirmekle yetinmiştir.[37]

Hz. Ali'nin şehit edilmesinden sonra, Emevi hanedânlığı kurulmuş, Diyarbakır ve bölgesinde belli bir dönem Emevioğulları hâkimiyeti sürmüştür.[38]

Miladi 750 tarihinde Abbasiler, Emevi hanedânlığını yıktıktan sonra, Abbasiler hanedânlığını kurmuşlardır.[39]Başta halife olan Ebu'l Abbas'ın iktidarını tanımayan El Cezire bölgesi halkı,[40] ancak halife'nin kardeşi Mansur'un girişimleri sonucunda bölgedeki isyanlar bastırılmış, böylelikle bölge halkı halifeye biât etmek

[34] Kırzıoğlu, **a. g. m.**, s. 270
[35] Sabri Hizmetli, " Genel Olarak Raşid Halifeler Dönemi Olayları Sonuçları ve Etkileri", **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi**, 1999, http://dergiler.ankara.edu.tr/detail.php?id=37&Si_id=779, (10.02.2015), s. 37
[36] Beysanoğlu, **a. g. e.**, s. 569
[37]Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, **Diyarbakır Salnameleri**, 1869-1905, DB B. yay., C. 3, Diyarbakır 1999, s. 77
[38] İrfan Aycan, Emevi Dönemi İç Siyasi Gelişmeleri (41-1321-661-750), **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi**, 1999, http://dergiler.ankara.edu.tr/detail.php?id=37&Si_id=779 (10.02.2015), s. 147
[39] Nusret Aydın, **Diyarbekir ve Mırdasiler Tarihi (Piran, Gil, Çermog, Pale**), Avesta yay., İstanbul 2011, s. 176
[40] Vedat Güldoğan, **Diyarbakır Tarihi**, Kripto yay. Ankara 2011 s. 28

zorunda kalmıştır. Böylelikle Abbasi halifeleri zamanında Diyarbakır ve çevresi El Cezire eyaletine bağlanmıştır.[41]

Abbasilerden sonra bölgeye Şeyhoğulları,[42] Hemdaniler[43] ve Büveyhoğulları[44] hükmetmişlerdir. Büveyhoğulları yıkılınca 984 yılında Diyarbakır bölgesi Mervanoğulları'nın eline geçmiştir.[45]

Mervanoğulları dönemi Diyarbakır, Cizre, Ahlat, Erzen, Koçhisar, Gölcük, Hısn-ı Keyfa, Atak, Siirt, Ergani, Maden, Silvan, Savar ve Çermik, gibi otuza yakın kaleyi içine alan bir bölgede hakimiyet sürmüşlerdir.[46]

1061 yılında Mervanoğlu Nasrüddevle'nin ölümü üzerine ülkesi iki oğlu Said ile Nasr arasında bölündü. Diyarbakır merkez olmak üzere Erzen, Çermik, Siirt, Cizre, Savur, Hısn-ı Keyfa ve Ergani Said'in elinde kalmıştı. Ama (1063) Said kısa bir süre sonra kardeşi tarafından öldürüldü.[47]1063 yılında Nasır Nizamüddevle kardeşinden aldığı Diyarbakır'ı ve Meyyafarikin'i birleştirdi.[48]

Emir Nasr Nizamüddevle'nin ölümünden sonra, yerine geçen oğlu Mansur döneminde Hıristiyan vezir Ebu Salim'in yaptığı bazı icraatlar nedeniyle Selçuklu ve Mervanoğulları ilişkileri bozulmuştur. Bunun üzerine dönemin Sultanı Melik Şah'ın emriyle Selçuklu beyleri Amid ve Meyyafarik'ini kuşattılar. Bu suretle Amid ve Meyyafarikin 1085 Eylül başında Selçuklulara teslim oldu. Böylelikle Kürt Mervanoğulları hanedânlığı ortadan kaldırılmış oldu.[49]

---

[41] Yinanç, **a. g. m.**, s. 607
[42] Beysanoğlu, **a. g. e.**, s.166
[43] Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, **a. g. e.,** s. 174
[44] İbrahim Yılmaz Özçelik, **XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Diyarbakır (1790-1840**), TTK, Ankara 1995, s. 4
[45] Beysanoğlu, **a. g. e.**, s.17
[46] Sıddık Ünalan, "Mervan Oğulları Döneminde Diyarbakır", **I.Uluslar Arası Oğuzlardan Osmanlı'ya Diyarbakır Sempozyumu**, Diyarbakır, Diyarbakır Valiliği yay., 20-22 Mayıs 2004, s. 169
[47] Salim Cöhce, "Selçuklu Hakimiyetinin Tesisisinden Önce Diyarbakır Yöresindeki Türkmen Faliyetleri", **I.Uluslar Arası Oğuzlardan Osmanlı'ya Diyarbakır Sempozyumu**, Diyarbakır, Diyarbakır Valiliği yay., 20-22 Mayıs 2004, s. 133
[48] Beysanoğlu, **a. g. e.**, s. 217
[49] Osman Turan, **Selçuk Tarihi ve Türk-İslâm Medeniyeti Tarihi**, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü yay., Ankara, 1965, s. 147

1093'te Diyarbakır bölgesi Suriye Selçukları'nın yönetimine girdi.[50] Musul Atabeyi İmâmeddin Zengi 1147 yılında harekete geçerek İnaloğulları'na ait birçok ilçe ve kaleyi (Ergani, Hâlâr, Çermük, Tulhum vs.) ele geçirdi. Zengi'nin ölümünden (1146) sonra da bu kale ve ilçeler Hısn-ı Keyfa Artuklu Beyliği'nin sınırları içine alındı.[51]

Selahaddin Eyyübi tarafından fethedilen Diyarbakır bölgesi, Hısn-ı Keyfa emîrî Artuklu Nureddin Muhammed'e verildi. Ancak Eyyübiler'den El-Melik'ül Kâmil önce Diyarbakır, sonra Hısn-ı Keyfa fethedilerek Artuklular'ın bu kolunu ortadan kaldırmıştır. Böylece Diyarbakır ve çevresindeki birçok kale, Eyyübiler'in eline geçti.[52]

Ancak, 1277 tarihinden sonra Diyarbakır ve havalisi bizzat İlhanlı devleti merkezinden gönderilen valiler vasıtasıyla idare edilmiştir.[53]

İlhanlı Gazan Han, 1301 Suriye seferi sonunda, Diyarbakır'ı büyük yardımlarını gördüğü Mardin Artuklular'ına vermiştir.[54]

Akkoyunlu Kara Yülük Osman'ın oğlu İbrâhîm Bey, Artukoğullar'ından Diyarbakır ve havalisini almıştır. Timur'a bağlılıklarının mükâfatı olarak Diyarbakır'ı Akkoyunlular'a vermiştir.[55] Başka bir kaynakta Osman Bey'in oğlu İbrâhîm Beğ'in Timur'un Halep ve Şam seferindeki yararlarından ötürü Diyarbakır'ı kendilerine verildiği aktarılmıştır.[56]

1452 yılında Cihangir'in küçük kardeşi Uzun Hasan, ani bir baskın sonucu Diyarbakır'a hâkim olmuştur. Uzun Hasan, 1469 yılında başkenti Diyarbakır'dan Tebriz'e taşımıştır.[57] Uzun Hasan başkenti Tebriz'e taşıdıktan sonra, 1470 yılında Karakoyunlu ülkesini ele geçirmiştir. Ancak 1473 yılında, Osmanlılarla yaptıkları

[50] Güldoğan, **a. g. e.**, s. 42-43
[51] Ali Sevim, **Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi**, TTK., Ankara 2000, s. 200
[52] Özdoğan, **a.g.t.**, s. 30
[53] Özçelik, **a. g. e.**, s. 4-5
[54] Özçelik, **a. g. e.**, s. 5
[55] Saddetin Baştürk, "Timur'un Anadolu-Ortadoğu Seferi Döneminde Diyarbekir (Timur-Akkoyunlu ve Karakkoyunlu İlişkileri)", **I. Uluslar Arası Oğuzlardan Osmanlı'ya Diyarbakır Sempozyumu**, Diyarbakır, Diyarbakır Valiliği yay., 20-22 Mayıs 2004, s. 524
[56] Ebubekir Tihrani, **Kitab-ı Diyarbekiriyye**, Mürsel Öztürk(Çev.), Kültür Bakanlığı yay. Ankara 2001, s. 43
[57] Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, **a. g. e.**, s. 199

Otlukbeli savaşını kaybedince, bölgedeki hâkimiyeti iyiden iyiye zayıflamıştır. Kabuğuna çekilen Uzun Hasan 1478'de ölmüştür. Böylece Akkoyunlu Devleti yıkılma sürecine girmiş ve devlette iç karışıklıklar baş göstermiştir.[58]

Safevi Devleti hükümdarı olan Şah İsmail, 1502 yılında Elvend Bey'in ülkesine saldırmış ve kendisini ağır bir yenilgiye uğratmıştır. Bunun üzerine Elvend Bey, Diyarbakır'a kaçmış bu sırada Diyarbakır valisi olan Kasım Bey'i öldürerek yönetime geçmiştir. Elvend Bey ölünce Akkoyunlu beyleri Zeynel Bey'i, hükümdar ilan ettmişler. Ancak Emir Bey harekete geçince Zeynel Bey, Dulkadir Oğulları'nın yanına kaçmıştır. Daha sonra Emir Bey, Diyarbakır ve havalisini Şah İsmail'e teslim etmiştir.[59]

Emir Bey, 1507 tarihinde Diyarbakır ve havalisini Şah İsmail'e teslim edince oda Muhammed Han, Ustaclu'yu bu bölgeye vali tayin etmiştir. Muhammed Han, Diyarbakır eyaletindeki birtakım şehirleri ele geçirmiş ise de, bu bölgenin muhtelif kâlelerine hâkim olan Kürt reisleri, sünni oldukları için Şah İsmail'e tabi olmak istememiş ve Muhammed Han ile mücadeleye girişmişlerdir.[60]

2.4. Osmanlı Döneminde Çermik

Yavuz Sultan Selim, 23 Ağustos 1514'te Çaldıran savaşında, Şah İsmail'i mağlup ettikten sonra, bu bölgenin denetimini sağlamak amacıyla, daha önce de değinildiği gibi bölgenin önemli âlimlerinden olan İdris-i Bitlisi'ye özel bir vazife vermiştir. Buna göre, Urmiyye gölünden Malatya ve Diyarbakır'a kadar uzanan bölgenin ümerasını, Safeviler'e karşı ayaklandırarak onların Osmanlı hizmetine girmelerini temin etmesi istendi.[61]

İdris-i Bitlisi'nin çabaları sonuç vermiştir. Hizan Meliki Emir Davud, Emir Şerefüddin, İmadiye hâkimi Sultan Hüseyin, Hısn-ı Keyfa emîrî Melik Halik, Pertek hâkimi Kasım Beg, Çemişgezek hâkimi Melik Halil, Cezire hâkimi Şah Ali Beg, bunun yanında Çermik, Mardin Eğil, Pertek, Cezire, Meyyafarikin, Sason, Palu,

[58]Beysanoğlu, **a. g. e.**, s. 452
[59] Diyarbakır Valiliği, a. g. e., s. 199-200
[60] Yinanç, **a. g. m.**, s. 623
[61] Beysanoğlu, **a. g. e.**, s. 568

Siirt, Malatya, Sincar, Suran, Urfa vb. yerlerdeki beyler ve aşiretler de peşi sıra Osmanlı Devleti'ne iltihâk etmişlerdir.[62]

Safeviler'in Diyarbakır bölgesine hâkim olmak istemesi üzerine bölgede bulunan Sünni Kürt beyleri Safeviler'e karşı direnerek amansız bir mücadeleye girişmişlerdir. Bu yerel Kürt beyliklerinden biri de, Çermik beyliğidir. Çermik Beyliği'nin kurucusu, Mırdasi Emir Muhammed'in oğlu Emir Hüseyin'dir. Bu emir, babasının sağlığında Berdenc kalesi ve Çermik yöresi valisi olarak bulunmuştur. Babası ölünce bu bölgede beyliğini kurdu. Ölünce yerine Emir Seyfeddin, bu da ölünce oğlu Şah Yusuf, bunun da ölümüyle oğlu Velat Bey, sonra da Şah Ali Bey ve Ali Bey'in ölümüyle beyliğin yönetimi oğlu Muhammed Bey'e geçmiştir.

Muhammed Beg, Çermik yöresini Kızılbaşlar'ın elinden kurtarmış Diyarbakır'ın Osmanlı birliğine katılışı sırasında Yavuz Sultan Selim'den bir Sultanlık emirnamesi alarak beyliğini sürdürmüştür.[63]

Şah İsmail, Amid (Diyarbekir) bölgesinin, stratejik öneme sahip olduğunun bilincindeydi. Amid'in düştüğünü haber alınca hemen Çaldıran savaşında ölen eski Amid valisinin kardeşi Karahan ve Safaviler'in Urfa valisi Durmuş Bey'i, bir orduyla Amid'i geri almak için bölgeye yollamıştır. 1514 yılı sonlarında Karahan, Amid'i kuşatmıştır.[64] Başta Amid olmak üzere bölgede bulunan birçok kale bir yıla aşkın bir süreyle Safevi tazyiki altında kalmıştır.

Yavuz Sultan Selim Amasya'da iken, Safevi zulmü altında bulunan bölge beylikleri, İdris-i Bitlisi'nin aracılığıyla Sultan'a, bir mektup gönderip kendisinden yardım istemişlerdir. Sonunda Sultan, Erzurum Beylerbeyi olan Bıyıklı Mehmed

---

[62] Ahmed Akgündüz, **Osmanlı Kanunameleri ve HukûkiTahlilleri**, Fey yay. İstanbul 1991, C. 3, s. 213

[63] Şerefhan, **Şerefname-Kürt Tarihi**, Mehmed Emin Bozarslan (Çev.), 3.baskı, Hasat yay., İstanbul 1980, s. 206-217

[64] Bilgehan Pamuk, "Osmanlı, Safavi ilişkilerinin ilk dönemlerinde Amid,(1514-1515 Amid Kuşatması)", **I. Uluslar Arası Oğuzlardan Osmanlı'ya Diyarbakır Sempozyumu,** Diyarbakır, Diyarbakır Valiliği yay., 20-22 Mayıs 2004, s. 605

Paşa'yı ve Rûm Beylerbeyi Şadi Paşa'yı, Diyarbakır ve çevresini fethe memur etmiştir.[65]

Osmanlı kuvvetleri'nin yola çıkması üzerine İdris-i Bitlisi de, Doğu ve Güneydoğu'da bulunan birçok Kürt ümerasını, Osmanlı Devleti'nin yardımına koşmak üzere ayaklandırmıştır.[66]Bunun üzerine Karahan, muhasarayı kaldırmak zorunda kalmış ve Mardin'e doğru firar etmiştir. Osmanlı kuvvetleri, Eylül 1515 ortalarında şehre girmiştir.[67]

Sonunda 1517 Mayısında Mardin'in Eski Koçhisar yakınlarındaki Dedekargın mevkiinde Osmanlı ve Safevi kuvvetleri karşı karşıya gelmiştir. Yapılan savaş sonucunda Safeviler dağılmış ve Safevi komutanı Karahan bu savaşta öldürülmüştür.[68]Mardin şehrinin alınmasıyla Diyarbakır bölgesinin fethi henüz tamamlanmış değildi. Mırdasi Beyleri, Kemah emîrî Karaçinoğlu Ahmed Bey ile Çermik'i fetih etti.[69] Diyarbekir Eyaletine bağlı müstakil sancaklardan olan Çermik, 922/1516 yılında fethedilmiş, Akkoyunlular döneminde, Çermik'te uygulanan "Kanûn-ı Hasan Padişah"denilen yasa esas alınarak, Yavuz Sultan Selim zamanında "Çermik Sancağı Kanûnâmesi"olarak yeniden düzenlenmiştir ve "*Defter-i Yasaha-i Çermik Tafsîl-i Kanûnnâme-i İlvâ-i Çermik Ber Mûceb-i Kanûn-ı Hasan Padişah*"adı altında yürürlüğe konulmuştur.[70]

Kanûnî Sultan Süleyman döneminde, Çermik Sancağı Kanûnnâmesi yeniden düzenlenmiştir. Ebu Tahir Nahiyesi, Çermik Sancağı'na bağlanmış ve kanûnnâmesi de Çermik Sancağı Kanûnnâmesi'ne ilave edilmiştir.[71]

---

[65] Ahmet Kankal, "Diyarbakır'ın Osmanlı'ya İlhakında Emeği Geçenlerden Biri: Yiğit Ahmed", **I.Uluslar Arası Oğuzlardan Osmanlı'ya Diyarbakır Sempozyumu,** Diyarbakır, Diyarbakır Valiliği yay., 20-22 Mayıs 2004, s. 612

[66] Uzunçarşılı, **a. g. e.**, s. 273-274

[67] Göyünç, **"XVI. Yüzyılın İlk Yarısında Diyarbakır"**, s. 78

[68] Kankal, **a. g. m.**, s. 613

[69] Mehmed Mehdi İlhan, **Amid(Diyarbakır) 1518 Tarihli Defter-i Mufassal**, TTK. yay. Ankara 2000, s. 83-84

[70] Akgündüz, **a. g. e.**, s. 219

[71] Yinanç, **a. g. m.**, s. 623

BİRİNCİ BÖLÜM

OSMANLI HUKÛKUNA GENEL BİR BAKIŞ

Osmanlı Devleti, etnik, kültürel ve dinsel farklılıklara sahip, kozmopolit bir nüfus yapısına sahip olmuştur. Osmanlı Devleti'nin bu kozmopolit nüfus yapısını bir arada tutabilme kabiliyetini yüzyıllarca devam ettirmiş olması ve bununla beraber sorunlu olan bir coğrafyada altı yüzyılı aşkın bir süre hâkimiyetini devam ettirmiş olması, bu devletin sağlam temeller üzerine temellendirilmiş bir hukûkî yapı ve isleyiş mîrâsı üzerine kurulmuş olmasına borçlu olduğu söylenebilir. Ancak Osmanlıların hukûkî yapılarını temellendirdikleri bu mîrâsı hiç değişikliliğe veya bu mîrâsa bir şeyler katmadan uyguladıklarını söylemek yanlış olacaktır.[72]

Osmanlı Devleti altı asırlık zaman diliminde çağın getirdiği ihtiyaçlara bağlı olarak gerekli hukûkî değişiklikler yapmış ve gerekli hukûkî uygulamaları da yapmıştır.

Osmanlı Devleti'nin, imparatorluk vasfını kazanmış birçok diğer devletten farkı; Batı ve Doğu medeniyetlerinin olgunlaşmış hukûkî mîrâsı ve işleyişi üzerinde kurulmuş olmasıdır. Bu nedenle Osmanlı Devleti'ni kuranlar Roma hukûkunda olduğu gibi temelden bir hukûkî yapı oluşturmak zorunda kalmamışlardır.[73]

---

[72] Murat Sen, "Osmanlı Hukûkunun Yapısı", **Osmanlı Ansiklopedisi**, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, C.6, s. 327

[73] Mehmed Akif Aydın, "Osmanlı Hukûkunun Genel Yapısı", **Türkler Ansiklopedisi**, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, C. 10, s. 15

Osmanlı Devleti'nin kuruluşuyla birlikte yeni ve orijinal bir hukûk sistemi başlamış değildi. Osmanlılar mîrâsı üzerinde kuruldukları birçok medeniyetin yanı sıra Osmanlılara gelene kadar Türk ve İslâm devletlerinde uygulanan hukûkî yapıyla müşterek bir hukûk sistemi oluşturmuşlardır.[74] Teokratik Osmanlı Devleti'nin hukûkî yapısında İslâm şeriatına paralellik prensibi söz konusudur.[75]

İslâm şeriatının esasları göz önünde bulundurularak gerek vergi, gerekse cezai konuları ile Osmanlı'nın Müslîm ve Gayr-i Müslîm vatandaşlarının yükümlü bulundukları kurallar ve vatandaşların birbirleriyle ilişkileri, İslâm şeriatı çerçevesinde konulan kuralara göre düzenlenmiştir.[76]

Din olarak İslâmiyet'i kabul eden Osmanlılar, İslâm'ın Sünni ekolüne bağlı Hanefi mezhebini benimsemişlerdir. Osmanlılar her ne kadar Hanefi Fıkhına göre hukûk uygulamalarını yapmışlarsa da gerek mezhep ayrılıklarını gerekse sosyo-ekonomik, kültürel, siyasal ve coğrafik farklılıkları göz ününde bulundurarak hukûk uygulamalarında bazı değişiklikler yapmışlardır. Osmanlı Devleti'nin hukûk mevzuatının ve sisteminin uygulandığı mahkemelerde mahkeme tutanağı hükmünde bulunan Şer'iyye sicilleri incelendiğinde, Osmanlı hukûk mevzuatının şer'î ve örfî hukûk olmak üzere iki kısımdan oluştuğu tespit edilmektedir.

1.1. ÖRFÎ HUKÛK

İslâm Hukûku; yönetim, anayasa, malî ve ceza hukûkuna ait bazı konularda, özel hukûkla ilgili içtihadî konularda ulül-emr denen halife veya padişaha sınırlı yasama yetkisi tanımıştır. Ulü'l-emr veya padişahın kanûn çıkarma yetkisi ile ortaya çıkan hukûkî kanûnların bütününe "adet hukûku" ya da "örfî hukûk" denmektedir.[77] Kısacası padişah, çağın getirdiği değişim ve gelişimle beraber toplumda oluşan farklı

[74] Mehmed Akif Aydın " Osmanlı'da Hukûk", **Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi**, İslâm Tarihi, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi yay., İstanbul 1994, C. 1, s. 375
[75] Gülnihal Bozkurt, **Batı Hukûkunun Türkiye'de Benimsenmesi**, TTK., Ankara 2010, s. 39
[76] Yusuf Halaçoğlu, **XIV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı**, TTK., Ankara 1998, s. 118
[77] Ahmet Akgündüz, **Osmanlı Kanunnameleri ve Hukûkî Tahliller**, Fey Vakfı Yay., İstanbul 1990, C. 1, s. 51.

ve yeni ihtiyaçlara bağlı olarak vergi, toprak, ceza hukûku gibi alanlarda koyduğu kanûnlara örfî hukûk adı verilir.[78]

Osmanlılarda, örfî hukûkun ilk olarak Fatih dönemiyle beraber uygulandığını tarihi kaynaklar aktarmaktadır. Dönemin önemli tarihçilerinden Tursun Bey, bu dönemde şer'î hukûkun yanı sıra örfî hukûkun uygulandığından bahsetmektedir.[79]

Osmanlı Devleti'nde şer'î hukûkun yanı sıra örfî hukûkun teşekkül etmesi, İslâm Hukûku'nun yapısı ve Osmanlı Devleti 'nin içinde bulunduğu hukûkî, idarî ve siyasî durumlarla yakından ilişkilidir. Osmanlı Devleti'nin kısa bir süre içerisinde güçlenip, fetih hareketlerinde bulunması başta askerî, idarî ve hukûkî bazı düzenlemeleri beraberinde getirmiştir. Bu noktada, Şer'î Hukûk devlet yöneticilerine devlet idaresi, toprak rejimi vb. konularda şer'î hukûka ters düşmemek üzere kanûn koyma yetkisini tanımıştır.[80]

Osmanlı Devleti'nde, örfî kanûnların hazırlanmasında Divân-ı Hümâyun ve devletin kalem dairesi durumunda bulunan, örfî hukûktan sorumlu bulunan nişancıların önemli rolleri olmuştur. Örfî kanûnlar Divan-ı Hümâyûn'da görüşülürdü, hukûkî esaslılık kazanan hükümler daha sonra padişaha sunulurdu, padişahın hükümleri onaylamasıyla bu esaslar kanûn haline gelerek uygulanmaktaydı. Bu kanûnların yasallık durumları padişahın ölümüne kadar sürmüştür. Ancak tahta yeni geçen padişah isterse mevcut kanûn ve imtiyazları yenilebilirdi.[81]

1.2. ŞER'Î HUKÛK

Şer'î hukûk, temel kaynakları Sünnet, İcma, Kıyas ve Kura'ndır. Şer'î hukûk, hukûkî geçerliliğini bu temel kaynaklardan almıştır.[82] Hiçbir örfî kanûn, şer'î hukûka aykırı bir şekilde düzenlenemez. Bundan dolayıdır ki örfî hukûk alanında çıkarılan bütün kanûnlar, şer'î hukûk kapsamında kabul edilmektedir. Şer'î hükümler, İslâm dinîni benimsemiş bütün halklar için herhangi bir kurumun ya da şahsın onayına

[78] Bozkurt, **a. g. e.**, s. 39
[79] Aydın, **a. g. m.**, s. 376
[80] Şen, **a. g. m.**, s. 330.
[81] Murat Şen, **a. g. m.**, s. 334.
[82] Cin-Akkgündüz, **a. g. e.**, s. 147.

gerek duymadan uymak zorunda oldukları kanûnlardır. Şer'î kanûnları icra, yürütme gücünü elinde tutan ulü'l-emre, yani yöneticilere aittir.[83]

1.3. ŞER'Î VE ÖRFÎ HUKÛKUN BİRBİRİYLE İLİŞKİSİ

Şer'î ve örfî hukûkun tespitinden sonra, üzerinde durulması gereken nokta; kimilerince birbirinden tamâmen bağımsızdır. Kimilerince ise, bu iki hukûkî yapının aksine birbiriyle uyumlu olduğunu iddia etmektedirler. Bu bölümde, bu yargılar göz önünde bulundurularak işlenmiştir.

Osmanlılar, esas itibariyle şer'î hukûku aygulamaya çalışmışlardır ancak; devlet görevlileri, şer'î hukûkun ulü'l-emre tanıdığı kanûn koyma yetkilerini kullanarak, bazı alanlardaki hukûkî boşlukları örfî hukûk kuralarıyla doldurdukları dikkate alındığında örfî hukûkun, şer'î hukûk çerçevesinde şekillendiği ifade edilebilir.[84]

Osmanlı Devleti'nde şer'î ve örfî hukûkun, birbiriyle çelişen ve çatışan değil, belli bir uyum içerisinde birbirine paralellik gösteren iki sistem durumundadırlar. Zira örfî hukûk, şer'î hukûkun getirmiş olduğu hukûkî sistemi reddeden, kabul etmeyen ya da değiştirip ortadan kaldırmak isteyen bir hukûkî sistem değildir. Aksine, şer'î hukûkun çizdiği parelilik doğrultusunda veya değişen toplumsal yapıya göre şer'î hukûkun ilgili alanlardaki hukûkî boşluğunu hüküm koyarak gidermeye çalışan bir hukûkî sistem olduğu söz konusudur.[85]

Örfî hükümleri, Şer'î hükümlerden ayıran en önemli fark; örfî hükümlerin içtihdî hükümler olmaları ve toplumun ihtiyaçlarına göre değişebilmeleridir. Mecelledeki "Zamanın değişmesiyle bazı hükümlerin değişmesi inkâr olunamaz."Yargısıyla, söz konusu durumu ifade etmiştir.[86]

Örfî hukûk, normlarının konmasında ve takip edilmesinde görevli olan nişancıların, medreselerden dereceyle mezun olmuş ve yıllarca İslâm hukûkunda

[83] Ahmet Akgündüz ; "Osmanlı Kanunnameleri'nin Şer'i Sınırları", **Osmanlı Ans.,** Yeni Türkiye yay., Ankara 1999, C. 6, s. 401
[84] Aydın, **a. g. m.**, s. 16
[85] Şen, **a. g. m.**, s. 334
[86] Ahmed Akgündüz, **Belgeler Gerçekleri Konuşuyor**, Nil yay., İzmir 1991,C. 3, s. 9

eğitim almış ulemâdan seçilmesi, keza örfî hukûkun karar alma organlarından biri olan Divan-ı Hümâyûn'da şer'î hukûkun iki önemli temsilcisi olan Rûmeli ve Anadolu kazaskerlerinin yer alması, örfî hukûkun hâzırlanmasından itibaren, şer'î hukûkla uyum içerisinde olduğunu göstermektedir.[87]

Osmanlı tarihi boyunca devamlı ehl-i örf ile ehl-i şer' erkleri arasında bir hâkimiyet mücadelesi söz konusudur. Bu mücadele iki hukûk sistemi arasındaki çekişme değil de, yürütme ve yargı erkleri arasındaki güç mücadelesi ve hâkimiyet alanlarını genişletmeye yönelik mücadeleleri olarak ifade edilebilir.[88]

Sonuç olarak, yapılan araştırmalardan Osmanlı hukûk sisteminin bir şer'îat sistemi olduğu, Osmanlı Devleti'nin İslâm şer'î normlarını esas kabul ettiğini ve örfî hukûkunun da, şer'î esaslara dayandırılarak toplumsal hayataki bazı hukûkî boşlukları doldurmak için hazırlanmış olan kanûnlar olduğu görülmektedir. Osmanlı hukûk sisteminin temel ilkelerinden olan "Suç ve cezaların kanûnîliği" prensibi temel alınmıştır.[89]

1.4. MAHKEME VE ŞER'İYYE MAHKEMELERİ

Mahkeme; Arapçada "hüküm" kökünden mekân ismi olup, lügatte hüküm verilen yer, yargılama mekânı manasına gelir. Terim olarak ise, kadıların davalara baktıkları, yargılamada bulundukları, kamu hizmeti olan yargılama yetkisinin kullanılması için resmî daire, resmî makam veya kurum demektir.[90]

Şer'iyye mahkemeleri: Osmanlı devletinde şer'î ve örfî davaların görüldüğü, bütün meselelerin hal edildiği mahkemelerdir.[91]. Mahkemelerde görülen **da'vâ** ise; herhangi bir şahsın kendisine herhangi bir konuda kendisine yapılan haksızlığa karşı hâkim karşısında hakkını aramasıdır. Belgelerde haksızlığa uğradığını düşünen ve davacı konumunda olan kişi **müdde'i** olarak ifade edilmiştir. Kendisine dava açılan, davalı durumunda olan kişi **müddea aleyh** olarak ifade edilmiştir. **Hüküm;** kadının veya hâkimin davalı ve davacı arasındaki duruşmayı kesin bir sonuca bağlamasıdır.

---

[87] Akgündüz, **Osmanlı Kanunnameleri ve Hukûkî Tahliller**, s. 87
[88] Mehmed Akif Aydın, **Türk Hukûk Tarihi**, Beta yay., 12. baskı, İstanbul 2014, s. 75-76
[89] Saffet Köse; "Osmanlı'da Şer'i Cezalar", **İslâmiyat Dergisi**, S. 4, C. 2, s. 32
[90] Fahrettin Atar, "Mahkeme", **İ. A.,** Türkiye Diyanet Vakfı yay., İstanbul 2003, C. 27, s. 338
[91] İsmail Hakkı Uzunçarsılı, **Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı**, TTK yay., Ankara 1984, s. 83

Osmanlı tarihini umumiyetle iki devreye ayırmak adet olmuştur. Beş asırdan fazla bir zamanı ihtiva eden klasik devir ve öte yandan bir asrı bulmayan ancak en az önceki devir kadar mühim hadiselerin cereyan ettiği Tanzimat Devri'dir. Hayli uzunca olan ilk devirde mahkemeler teşkilatı ufak tefek istisnalarla beraber hep bir bütünlük arz eder ancak; ilkine göre daha kısa bir süreyi ihtiva eden ikinci devirde adlîye teşkilatında bir yeksanlık görülmeyip çok önemli yapılanmalara gidilmiştir.[92]

1.4.1. Başlangıçtan Tanzimat Dönemine Kadar Şer'î Mahkemeler

Osmanlı Devleti,ilk kuruluş yıllarından itibaren şer'î hukûk sistemini benimsemiştir. Osmanlı Devleti'nin ilk padişahı olan Sultan Osman, devlet teşkilatında ilk tayin ettiği iki memurdan biri kadı olmuştur. Ancak Osmanlı Devleti'nin ilk yıllarında kadıları yetiştirecek sistemli bir eğitim kurumu bulunmamaktadır. Devlet yöneticileri, kadı ihtiyaçlarını diğer İslâm coğrafyalarından temin etmişlerdir. Klasik dönemde Osmanlı mahkemelerinde genel olarak tek kadı görev yapmaktaydı. Bu dönemde Şer'î davalar bugün bizim bildiğimiz adlîye saraylarında görülmezdi. Ancak bu durum, yargılamanın yapıldığı muayyen bir yerin olmadığı anlamına da gelmemektedir. Kadıların mahkemeleri yapabilecekleri ve her an davacıların kendilerini bulabilecekleri bir yer mevcuttur. Bu yer cami, mescit, medreselerin herhangi bir odası veya kadının evi olabilirdi.[93]

"Meclis-i Şer" olarak da anılan şer'î mahkemeler ilk devir dediğimiz klasik devirde olabildiğince yetkili ve yaygınlık gösteren mahkemelerdi, ancak Tanzimat'la beraber daraltılmış yetkileriyle Osmanlı Devleti'nin yıkılışına kadar varlıklarını sürdürebilmişlerdir. Tek hâkimli ve basit yargılama usulüne sahip olan bu mahkemeler, kadıların çeşitli konularda bilgilerine başvurdukları müftüler ve bir üçüncü göz olarak, davaya karışma gibi bir görevleri olmayan sadece bir çeşit müşâhid gözüyle mahkemeyi takip eden Şühûd ve Şühûdü'l-hâl isimli görevliler de mahkemenin adilliğine ve güvenirliğine zenginlik katmışlardır.[94]

---

[92] Ekrem Buğra Ekinci, " Tanzimat Devri Osmanlı Mahkemeleri", **Türkler Ansiklopedisi**, Yeni Türkiye yay., Ankara 2002, C. 13, s. 772

[93] Ahmed Akgündüz, " İslâm Hukûkunun Osmanlı Devletinde Tatbiki: Şer'iyye Mahkemeleri ve Şer'iyye sicilleri", **İslâm Hukûku Araştırmaları Dergisi**, S.14, s. 14

[94] Aydın " Osmanlı'da Hukûk", **Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi**, s. 391-392

Osmanlı Devleti'nin hukûk sistemi, İslâm hukûku üzerine oturtulduğu için zamanla İslâm hukûkunu bilen, yorumlayabilen kişiler ayrıcalıklı bir sınıf haline geldiler. "Ulemâ" sınıfı olarak tabir edilen bu sınıf kısa zamanda devletin yargı, eğitim ve din işlerine hâkim oldu. Osmanlı hukûk yapısına hâkim olan düşünceye göre, İslâm şer'îatı ile ilgili konularda yargılama hakkı ulemâ sınıfına ve ulemâ sınıfının mensuplarından kadıya aitti. Osmanlı Devleti'nde padişahın (halifenin) teorik olarak şer'î ve örfî konularda yargılama yapabilmesi mümkündür. Ancak uygulamada bu görev, padişah adına ulemâ sınıfından kişilerce icra edilmiştir.[95]

Osmanlı mahkemelerinde hüküm, genel olarak Hanefi mezhebi fıkhına göre verilmiştir.[96]

Kadıların atandıkları bölgelerde uzun süre kalmalarına izin verilmemiş, görev süreleri ve tayinleri kısa tutulmuştur. Mevlevi payesine sahip büyük kadılar, genellikle bir sene, kaza kadıları iki yıl süreyle tayin edilirlerdi.[97]

Kadıların tayin oldukları bölgenin, kendine çizilen sorumlulukları yerine getirme dışında başka işlere karışmamaları bir prensip olarak kabul edilmekteydi. Herkes idarî bölgesindeki kadının mahkemesine başvurmak zorundaydı. Kadılarda idarî bölgesi dışındaki davalara bakamazdı.[98]

Kadılar, tayin edildikleri bölgede hukûkî idarenin başında amir durumundaydılar, ancak kendi görev bölgelerine giren daha küçük idarî birimlere *"nâib"* adı verdiğimiz görevlileri tayin ederlerdi.[99]

Osmanlı şer'î mahkemelerinde kadının verdiği karar, idarî yapının başında bulunan kişi ve iki mutemet tarafından incelenirdi, eğer hüküm tasdik edilirse infaz gerçekleştirilirdi ancak; eğer hükmün tasdikinde bir sorun çıkarsa hüküm kazaskere

[95] Ekrem Buğra Ekinci, **Tanzimat ve Sonrası Osmanlı Mahkemeleri,** Arı Sanat yay., İstanbul 2004, s. 23

[96] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı**, 3. baskı, TTK yay., Ankara 1988, s. 109

[97] İlber Ortaylı, "Osmanlı Kadısı-Tarihî Temeli ve Yargı Görevi", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C. 30, S. (Belli Değil), s. 122

[98] Ortaylı, **a. g. m.**, s. 126

[99] İlber Ortaylı, **Hukûk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devleti'nde Kadı**, Turhan Kitabevi yay., Ankara 1994, s. 29-30

yollanırdı. Kazasker de davayı inceler, kararı doğru bulursa onaylar, kararı doğru bulmazsa bozarak yeniden hüküm verir ve o hüküm geçerli olurdu.[100]

Hukûkî davalarda mahkûm, ceza davalarında ise, müttehimin akrabası verilen kararı haksız bulursa bir üst mahkemeye; yani kazasker veya şeyhü'l-islâma itiraz hakkı vardı. Yani Mahkemelerinin temyiz makamı, Divan-ı Hümâyûn idi.[101]

Bu devirde, Şer'iyye mahkemeleri dışında merkezde bulunan Divan-ı Hümâyûn, veziriazam divanları, ayrıca esnaf üzerinde lonca ve muhtesiplerin, mali konularda defterdarların, askerler üzerinde Yeniçeri Ağası ve Kaptan-ı Derya'nın, tarikat mensupları üzerinde şeyhlerin, Hz. Peygamber soyundan gelenler üzerinde nakibü'l-eşrafların, taşralarda beylerbeyi ve sancakbeyleri divanlarının da bir takım yargı yetkileri vardı.[102]

1.4.2. Tanzimat Döneminden Devletin Yıkılışına Kadar Şer'î Mahkemeler

Tanzimat Fermânının ilânı ve sonrasındaki gelişmeler Osmanlıların siyasal, yönetsel, hukûksal ve ekonomik alanlarda köklü değişiklikler yapmalarını zorunlu hale getirmiştir. Tanzimat Fermân'ı ile beraber Osmanlı Devleti'nde köklü reformlara girişilmiştir. Osmanlı'daki bu reformlar, hukûkî alanda da hissedilmiştir. Tanzimat döneminde, kadıların geniş bir salahiyete sahip oldukları klâsik Osmanlı mahkeme sisteminin dışında, birçok hâkimden oluşan ticâret ve nizamiye mahkemeleri kurulmuştur.[103]

Tanzimat'tan önce Osmanlı Ülkesi'ndeki tek dereceli ve tek kadının geniş yetkilere sahip olduğu şer'î mahkeme sistemi, daha doğrusu kadıların bu yetkileri kullanma düzeni, II. Mahmûd ile beraber değişmeye, bu yetkiler sınırlandırılmaya başlamıştır. 1837 yılında İstanbul kadısının makamı, Bab-ı Meşihattaki boş odalara taşınarak ilk kez resmî bir hukûkî merci görevini yapmaya başlasa da, 1838 tarihinde kadıların yetkilerini haksız bir şekilde kullanmalarını ve kadıların yapabilecekleri

[100] Uzunçarşılı, **a. g. e.**, s. 110
[101] Uzunçarşılı, **a. g. e.,** s. 109
[102] Ekinci, **a. g. m.**, s. 772
[103] İbrahim Durhan, " Osmanlı Döneminde yargı teşkilatındaki değişmeler", **EÜHFD**, C. 12, S. 3–4, s. 58

usulsüzlükleri önlemek için Tarik-i ilmîye dair Ceza Kanûnnâme-i Hümâyûnu yürürlüğe konmuştur. Tanzimat'la beraber kazaskerler, şeyhü'l-islâmlığa bağlanmış ve şeyhü'l-islâmlar, Meclis-i Vükelâ'ya alınmıştır. 1837 tarihinde kazaskerlikler, birer mahkeme olarak Bâb-ı Meşihatta nakledilmiştir. Bütün kadılar Şeyhü'l-islâma bağlanmıştır. Bu arada kadıların, idarî mahallî idare yetkileri de kaldırılmıştır.[104]

1855'te düzenlenen nizamname ile kadıların tayin ve azilleri esasa bağlanmıştır. Birinci sınıf; büyük mevleviyet kadıları ile kibar-ı müderrisîn olanlar, vilâyetlere ve büyük sancaklara, ikinci sınıf; devriye mevâlîleri, müderrisler ve eşrefü'l kuzat olanlar kaymakamlık bulunan kazalara, üçüncü sınıf; önceden kadılık yapmamış mevâlîler müderrisler ve imtihanla eşrefü'l-kuzât olduğunu ispat edenler kaymakamlık bulunmayan büyük veya bulunan küçük kazalara, dördüncü sınıf; daha aşağı rütbeliler küçük kazalara ve beşinci sınıf; yeni göreve başlayanlar kalan kazalara tayin edilmişlerdir. Kadıları yetiştirmek için 1854 yılında "Muallimhane-i Nüvvab" adıyla, bir medrese kurulmuştur.[105]

1859 yılında Şer'iyye Mahkemelerinin yapısında değişikliliğe gidildi. Şeriyye mahkemeleri, yeni bir yapıya kavuşturuldu. Evkaf, Kassâm ve Kazasker mahkemeleriyle özellikle İstanbul'daki mahkemelerin görev alanları ve salahiyetleri farklı tespit edilerek, bu mahkemelerin yapılarına, belli sınırlandırmalar getirildi. 1867 tarihli Divan-ı Ahkâm-ı Adlîye Nizamnamesi kurularak, mîrâs, aile, şahsa karşı işlenen suçlar ile vakıf konularına dair yargılamalar haricindeki meseleler şer'iyye mahkemelerinin yetki alanından çıkarıldı. Aynı tarihli Şurayı Devlet Nizamnamesi ile de, idarî yargı yetkileri tamâmen ellerinden alındı. Divan-ı Ahkâm-ı Adlîye bu dönemde Osmanlı temyiz mahkemesi konumuna getirildi. 1871 yılında, Nizamiye Mahkemelerinin kurulmasıyla şer'iyye olarak ifade edilen, bütün meselelerin dışındaki konular Nizamiye Mahkemelerinin bünyesinde görüşülmeye başlanılmıştır. Bu yapılanmayla beraber Şer'iyye Mahkemelerinin görevlerinin daraltılmasıyla ortada kalan kadıların birçoğu Nizamiyye Mahkemeleri reisliklerine atanmışlardır.[106]

[104] Cin-Akgündüz**, a. g. e.**, s. 283
[105] Uzunçarşılı, **a. g. e.**, s. 267
[106] Cin-Akgündüz, **a. g. e.**, s. 284

1873'e gelindiğinde Şer'iyye Mahkemelerinin bir üst mahkemesi olan "Meclis-i Tetkikat-ı Şer'iyye " kuruldu. Bu meclis, kendilerine havale edilen dava ve kadıların verdiği hükümleri bir temyiz mahkemesi olarak ele almıştır. Bu arada, bu meclisin bir altında ve Şer'iyye Mahkemelerinin üstünde bulunan Fetva-hane-i Ali'de, Şer'iyye Mahkemelerinin kararları hususunda, temyiz ve istinâf yetkilerine sahip yüksek bir mahkeme olarak, 1875 tarihinde kurulmuştu.

1913 tarihli Kanûn-ı Muvakkat ile Şer'iyye Mahkemelerinin yapısı yeniden düzenlendi. Bu düzenlemeye göre; mülazemet usulü ve sınırlı sürekli kadılık düzeni tamâmen kaldırıldı. Bu yasayla kadıların en az yirmi beş yaşında olma şartı getirildi. 1885'de hâkimlerin "Mekteb-i Nüvvâb", 1908'de "Mekteb-i Kuzât" ve 1909'da "Medresetü'l-Kuzât" adını alan hukûk fakültesinden mezun olma şartı getirildi. 1916 tarihinde kazaskerlik ve Evkaf Mahkemeleri de dâhil olmak üzere bütün Şer'iyye Mahkemeleri, Adlîye Nezaretine bağlanmıştır. Temyiz mahkemesinde "Şer'iyye " adıyla da, yeni bir daire teşkil edilmiştir. [107] 1919 tarihli Kararname ile tekrar şeyhü'l-islâmlığa bağlanan Şer'iyye Mahkemeleri, 1917 de "Usul-ı Muhakeme-i Şer'iyye Kararnamesi" ile sıhhatli bir yapıya kavuşturulmuştu. TBMM'nin açılmasından sonra dört sene daha aynı kararname uygulanmış ise de, 8 Nisan 1924 tarihli "Mehakim-i Şer'iyye nin İlgasına ve Mehakimin Teşkilatına Ait Ahkâmı Muâdil Kanûn" ile bu mahkemelere son verilmiştir.[108]

1.5. BİRİNCİ DERECEDEN ADLÎ GÖREVLİLER

1.5.1. Şeyhü'l-islâm

Osmanlılarda ilk şeyhü'l-islâm II. Murat tarafından atanan Mollâ Şemseddin Fenari olmuştur. Mollâ Fenariden başlanılarak 1920'de en son tayin edilen Medeni Mehmed Nuri Efendi'ye gelene kadar bu makama 129 kişi atanmıştır. Devletin ilk dönemlerinde şeyhü'l-islâmlar "kayd-ı hayat" ile bumakamda kalmışlardı.[109] Şeyhü'l-islâmlık makamı, Osmanlı Devleti'nin İlmiye sınıfının ve dolayısıyla kaza teşkilatının bir bakıma başı ve yetkili mercisiydi.[110]

---

[107] Aydın, **a. g. m.**, s. 434
[108] Cin-Akgündü, **a. g. e.**, s. 286
[109] Halaçoğlu, **a. g. e.**, s.149
[110] Ahmet Akgündüz, "Şer'iyye Mahkemeleri ve Şer'iyye Sicilleri", **Türkler Ansiklopedisi**, Yeni Türkiye yay., Ankara 2000, C. 10, s. 57

Kanûnî Sultan Süleyman döneminde, ilmiyye teşkilatının başına getirilen Kemalpaşazâde ile Ebusu'ud Efendilerin dönemiyle şeyü'l-islâmlık makamı ilmiyye teşkilatının başı olarak önem kazanmaya başlanmıştır.[111]

Şeyhü'l-İslâm'ın görevi; müftü, müderris ve kadı terfileri, atanmaları ile siyasî ve dinî önem arz eden fetva, Divan-ı Hümâyûn'a ilmiyye teşkilatının başı olarak alanlarıyla ilgili bilgi verme gibi sayılabilir.[112]

II. Mahmûd, Yeniçeri ocağını kaldırınca 1826 yılına kadar herhangi bir makama sahip olmayan şeyhü'l-islâmlık makamına Ağa Kapısını tahsis ettirir. Zamanla hem Avrupa devletlerinin hem de İslâmâ leminin bazı müşkül hukûkî meseleler için müracaat edilen akademik bir merkez haline gelmiştir.[113]

1.5.2. Kazasker

Osmanlı Devletinde, kazaskerler yargı teşkilâtının asıl başı ve ilmîye sınıfının da ikinci reisi durumunda olmuşlardır. Osmanlı Devleti'nde, yargı teşkilatının başı olarak Divan-ı Hümâyûn'a katılır bunun yanında özellikle de askerî sınıfın bütün hukûkî ve şer'î işlerine bakarlardı. Bunun yanı sıra kaza ve sancaklarda bazı idarî görevleri yürüten ve hukûkî bütün işleri gören kadıların tayin mercisi, yine kazaskerlik makamıdır.[114]

Osmanlı Devletinde, askerî sınıfın şer'î ve hukûkî işlerini yürütmek için I. Murat zamanında, kazaskerlik makamı ihdas edilmiştir. İlk kadıasker olarak Bursa kadısı Çandarlı Kara Halil Hayreddin Paşa atanmıştır. Kazaskerlik makamı,1480 yılına kadar bir tane iken, bu tarihten itibaren, hudutların genişlemesi ve devlet işlerin artması sebebiyle bu tarihte Rûmelî ve Anadolu kazaskerlikleri olmak üzere ikiye ayrıldı. Yavuz Sultan Selim döneminde, Arap ve Acem kazaskerlikleri

---

[111] Murat Akgündüz, "Klasik Dönem Osmanlı Devlet Teskilatında Şeyü'l-islâmlık", **Türkler Ansiklopedisi**, Yeni Türkiye yay., Ankara 2002, C. 9, s. 847

[112] Cemal Fedayi, "Osmanlı Devletinde Şeyü'l-islâmlık Kurumu", **Osmanlı Ansiklopedisi**, Yeni Türkiye yay., Ankara 1999, C. 6, s. 448

[113] Akgündüz "**İslâm Hukûkunun Osmanlı Devleti'nde Tatbiki: Şer'iye Mahkemeleri ve Şer'iye Sicilleri**", s. 54

[114] Ahmed Akgündüz, "İslâm Hukûkunun Osmanlı Devleti'nde Tatbiki: Şer'iye Mahkemeleri ve Şer'iye Sicilleri", **İslâm Hukûku Arastırmaları Dergisi**, S. 14, 2009, s. 15

kurulmuş ancak; Suriye ve Mısır'ın fethiyle Arap ve Acem Kazaskerlikleri tekrardan kaldırılmıştır.[115]

Kazaskerlik makamının temel görevi, Osmanlı ülkesinin en büyük idarî yapısından, en küçük idarî yapısına kadar ülkenin her tarafında hukûkî sistemin yerleştirilmesidir. Ve bütün hukûkî işlerin, layıkıyla sürdürülmesini sağlamaktır.[116]

Kazaskerlik, XIX. yüzyılda Bab-ı meşihât (Şeyhü'l-islâmlık Dairesi) bünyesinde bir ilmiyye makamı ve payesi haline gelmiş ve bu makam devletin yıkılışına kadar devam etmiştir.[117]

1.5.3. Kadı

Kadı, kelime olarak "hükmeden", "yerine getiren" manalarına gelmekte olup, Osmanlılarda şer'î ve hukûkî davaları uygulayan, ayrıca bazı idarî görevleri yerine getiren bir konuma sahipti.[118]

Osmanlı'da devletin hukûkî işlerinin birçoğunu diğer yandan idarî ve sosyal birçok görevi yerine getiren kadıların tayinleri çok önemsenmiştir. Kadının Müslüman olması, İslâm hukûkunu çok iyi bilmesi ve adaletli olması gibi meziyetleri bulundurması gerekirdi.[119]

Kadıların görevleri kısa tutulmaya çalışılmıştır. Kadıların görev sürelerinin bu şekilde kısa tutulmasının sebebi, ihtimaldir ki görev bölgelerindeki ahali ile yakınlaşmalarını önlemek ve atanmayı bekleyen diğer kadılara atanma olanağı sağlamaktı.[120]Temelde kadıların görev sürelerinde, rütbe de esas tutulmuştur. Mevleviyet payesini sahip büyük kadılar genellikle on iki ay, kaza kadıları ise iki yıla yakın sürelerle rotasyona tabi tutulmuştur.[121]

---

[115] İsmail Hakkı Uzun Çarşılı, **Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilatı,** 3. baskı, TTK yay. Ankara 1984, s.151-152

[116] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilatı**, TTK yay., Ankara 1999, s. 233

[117] Uzunçarşılı, **Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilatı**, s. 239

[118] Kafesoğlu, **a. g. e.**, s. 124

[119] Abdülaziz Bayındır, " Osmanlıda Yargının İşleyişi", **Osmanlı Ansiklopedisi,**. Yeni Türkiye yay., Ankara 1999, C. 6, s. 433

[120] İlber Ortaylı, **a. g. m.**, s. 121-122

[121]İlber Ortaylı, **Hukûk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devleti'nde Kadı**, Turhan Kitabevi yay., Ankara 1994, s. 15

1.6. İKİNCİ DERECEDEKİ ADLÎYE GÖREVLİLERİ

1.6.1. Nâib

Nâib, vekil demektir; en yaygın kullanımı kadı vekili veya kadı yardımcısı anlamında kullanılır. Nâibler, ulemâ sınıfından olmalarına rağmen kadılar kadar eğitim ve öğretim süreçlerinden geçmeyip, kadının bulunmadığı hallerde mahkemeyi sevk ve idare etmek, serbest dirlikler içerisinde yer almayan köylerdeki davaların yerinde görülmesi için olay mahalline gitmek gibi görevleri yerine getiriyordu.[122] Nâibler, vazifelerinin mahiyetlerine göre çeşitli kısımlara ayrılırlar. Şöyle ki:

1.6.1.1. Kaza Nâibliği

Kadılar, görev bölgelerindeki nahiye gibi daha küçük idarî birimlere kendisinin vekili olarak nahiyede idarî, hukûkî ve bazı sosyal işleri sevk ve idare edebilecek mahiyette olup iltizam verilerek tayin edilen memura kaza nâibi ismi verilmekteydi. Bunlar aynı zamanda kazalarda bab nâibliği görevini de yürütürlerdi.[123]

1.6.1.2. Mevâlî Nâibliği

Mevleviyet kadılarının tayin ettiği nâiblere, mevâlî nâibleri denir.[124]

1.6.1.3. Arpalık Nâibliği

Şeyhü'l-islâm, mevâlîye ve kazaskerlere verilen arpalıklardaki hukûkî davaları uygulamak amacıyla görevlendirilen nâiblerdir. [125]

1.6.2.Şühûdü'l-hâl

Osmanlı şer'î mahkemelerinde olup mahkemenin işleyişine herhangi bir surete etkisi olmayıp mahkemeye müşâhit sıfatıyla katılan şühûdü'l-hâl üyeleri gerçekte mahkemedeki yargılamanın bir nevi gözlemcisi durumundaydılar.

---

[122] Mehmed Ali Ünal, **Osmanlı Müesseseleri Tarihi,** Kardelen Kitabevi yay., Isparta 1999, s. 220
[123] Ahmet Akgündüz, **Şer'iyye Sicilleri**, TDAV. yay., İstanbul 1998, C. 1, s. 72
[124] Cin, Akgündüz, **a. g. e.**, s. 280
[125] Akgündüz, **a. g. e.**, s. 72

Diğer İslâm devletlerinde de rastlanılan bu uygulamada bazen önemli hukûkçular da şühûdü'l-hâl komisyonu içinde yer almışlardı.[126]Yusuf Hâlâçoğlu'na göre şühûdu'l-hâl ile Avrupa'daki jüri kurumu meydana getirilmiştir[127].

Şühûdü'l-hâl, kadıyı bazı konularda aydınlatan kimselerden müteşekkildir. Muhtemelen kadıyı hukûkî konulardan ziyade ticâret, zanaat, maliye ve araziye ait hususlarda aydınlatmış olabilirler.[128]

1.6.3. Kâtip ve Hademeler

Mahkeme kâtipleri, kadının mahkemede davacılar hakkında verdiği kararları Sak Usulü, denilen bir yöntemle Şer'iyye defterlerine geçiren ve hukûkî metinlerin yazılma metodu konusunda uzmanlaşmış muâvinlerdir.[129]

Hademeler, mahkemenin görüldüğü salonda hâkimden uzakta durarak davalı ve davacıların mahkemede gösterdikleri lüzumsuz tutum ve davranışlara engel olurlar. Mahkeme güvenliğinin sağlanmasıyla görevlidirler. Bunların mahkemedeki varlıkları, mahkeme makamının yüceliğini artırmak içindir.[130]

1.6.4. Muhzırbaşı ve Muhzırlar

Davacı ve davalıları, mahkemeye sevk eden ve hâkim makamının bazı görevlerini yerine getiren memurlardır.[131]

Muhzırlar, kadılar tarafından tayin veya azl edilirlerdi. Muhzırlar, genellikle mahkemenin yapıldığı yerin ahalisinden bu görevi icra etmiş ya da daha önce devlet görevini ifa etmiş kişiler arasından seçilirlerdi.[132]

---

[126] Mehmed Akif Aydın, **Türk Hukûk Tarihi**, 12. baskı, Beta Bas. Yay., İstanbul 2014, s. 84

[127] Yusuf Halaçoğlu, **XIV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teskilâtı ve Sosyal Yapı**, 2. baskı, TTK, Ankara 1995, s. 123-124

[128]İlber Ortaylı, **a. g. e.**, s. 56

[129]Mehmed Akif Aydın, **" Osmanlı'da Hukûk**", s. 401

[130]Abdülaziz Bayındır, " Osmanlıda Yargının İşleyişi", **Osmanlı Ans**., Yeni Türkiye yay., Ankara, 1999, C. 6, s. 436

[131] Mehmed Zeki Pekalın, **Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, ME B. yay., İstanbul 1946, C. 2, s. 572

[132] Recep Ahıskalı, "Muhzır", **İslâm Ans.**, Diyanet Vakfı yay., İstanbul 2006, C. 31, s. 85

1.6.5. Çavuşlar

Dergâh-ı Ali Çavuşları da denilen bu adlî memurlar kısacası mahkemelerin yürütme görevlerini yerine getiren görevlilerdir.[133]

1.6.6. Subaşılar

Devletin merkezindeki çavuşların görevlerini, taşradaki idarî yapılarda subaşılar yürütürdü. Subaşılar, mahkemelerde icra ve infaz memuru olarak görev almışlardır. Osmanlı devletinde subaşılık, köy ve kasabalarda il subaşılar, sancaklarda ve diğer merkezlerde ise şehir subaşısı olarak adlandırılırdı.[134]

1.6.7. Mübâşirler

Mübaşirin iki manası vardır. Birincisi; mahkemelerde celp ve tebliğ işleri ile uğraşan memur demektir ki, "muhzır" ile eş anlamlıdır. İkincisi ise; Tanzimat'tan önce, devletçe gördürülmesi veya soruşturulması gereken bir iş için görevlendiren memur demektir. Bu görevi karşılığında *mübaşiriye* denilen bir ücret alırdı.[135]

1.6.8. Müftüler

Başta İslâm adlîye teşkilatında ve Osmanlı hukûk sisteminde kadıların mahkemelerde hür olarak verdikleri kararlarda herhangi bir yanlışa düşmemek için İslâm fıkhını çok iyi bilen görevlileri, bu mahkemelerde bulundururlardı. İşte mahkemelerde bir nevi kadının danışmanlığını yapan bu görevliye, müftü denmektedir.

1.6.9. Kasâmlar

Lügatteki anlamı taksim eden olan kassâm kelimesi, hukûkî terim olarak vefat eden şahısların terekelerini (mîrâsını) taksim eden şer'î memur anlamına gelir. Kassâmlar, bu görevi kadı adına yaparlardı.[136]

---

[133] Cin-Akgündüz, **a. g. e.**, s. 280.
[134] Akgündüz, **a. g. e.**, s. 74.
[135] Cin-Akgündüz, **a. g. e.**, s. 281.
[136] Aydın, **a. g. e.**, s. 93

1.6.10. Tercüman

Osmanlı mahkemelerinde davalı, davacı ve şâhidlerin anadillerini bilen memurlar görevlendirilirdi. Bu kişiler güvenilir kişilerden seçilir ve tarafların beyanatlarını, adlî makama aktarırlardı.

1.6.11. Müzekki

İncelenen belgelerden anlaşıldığı kadarıyla, mahkemede şâhid olarak gösterilen kişilerin şâhidlik ehliyetine sahip olup olmadığını araştıran memurlara verilen isimdir.

1.6.12. Müşavir

Şer'î mahkemelerde işlerin çok yoğun olması hasabiyle davalardaki fıkhî konularda bilgilerine başvurulan ve İslâm fıkhı konusunda donanımlı olan kimselerdir.[137]

1.7. ŞER'İYYE SİCİLLERİ

1.7.1. Tanımı, Ortaya Çıkışı ve Önemi

Okumak, kaydetmek, hükmetmek, not almak, sicile geçirmek, karar vermek ve zabta geçirmek anlamına gelen sicil kelimesi, terim olarak; kişilerle ilgili bütün hukûkî vakaların ve kadıların onlar hakkında verdiği hükümleri, hukûkî konuları içeren çeşitli yazılı kayıtların toplandığı defterler anlamında kullanılan bir sözcüktür.[138]

Kadı defteri, şer'iyye sicilleri,, kadı sicili, şer'iyye sicil defterleri veya zabt-ı vaka defteri gibi isimlerle anılmaktadır. Zaman zaman bunlardan Osmanlı mahkeme kayıtları veya Osmanlı mahkeme sicilleri diye de söz edilmektedir.[139]

İlk kadı sicillerinin Emeviler döneminde Mısırda tutulmaya başlandığı bilinmektedir. Muaviye'nin Mısır kadısı olan Süleym b. Itır daha önce hükme

[137] Bayındır, **a. g. m.,** s. 436
[138] Akgündüz, a. g. e., s. 17
[139] Fethi Gedikli, "Osmanlı Hukûk Tarihi Kaynağı Olarak Şer'iye Sicilleri", **Türkiye Araştırmaları Dergisi**, S. 5, C. 3, s. 187

bağlamış olduğu bir mîrâs davasının taraflar tarafından sonradan inkâr edilmesi üzerine tekrar hükme bağlayıp sonra da ispatını kolaylaştırmak için sicile kaydetmiş ve şâhidler de bunu teşvik etmiştir. Osmanlı Devleti'nde de, aynı düşünce ile şer'iyye sicillerinin tutulduğu görülmektedir.[140]

Osmanlılarda tutulan en eski kadı sicili 15.yy'a aittir. Bu da, 1455 tarihli kadı sicilidir. Osmanlı şer'î mahkemelerinde, on beşinci yüzyıl'dan başlanarak yirminci yüzyıla kadar şer'iyye sicillerinin kaydı tutulmuştur.[141]

Kadılar, kendi mahkemelerinde Şer'iyye sicil defterlerini bulundurmak ve mahkemede vereceği herhangi bir hükmü itiraza yol açmayacak şekilde bu defterlere kaydetmek zorundaydı. Bu defterler biçim olarak uzun boylu, dar veya enli olabilirdi. Ebatları mahkeme veya kadıya göre değişebilirdi. Bu belgelerde kullanılan mürekkep olabildiğince kaliteli, kullanılan kâğıtlar sağlam ve parlaktır. Belgelerde kullanılan yazı çeşidi farklılık göstermekle beraber genellikle *ta'lik* kırmasıydı.[142]

Belgeler düzenirken nelere uyulacağı, fıkıh kitaplarının "eş-Şurût" ve "el-Mehadır ve's-sicillat" kısımlarında bulunur.[143]

Osmanlı hukûk sisteminde tutulan ilk şer'iyye sicili olan Bursa şer'iyye sicillinden başlanarak, yirminci asrın ortalarına kadar kayıtları tutulan şer'iyye sicil defterleri Türk kültür, medeniyet ve müesseseler tarihinin birinci elden kaynaklar durumundadırlar.[144]

Türkiye'deki şer'iyye sicilleri ile ilgili tek müstakil arşiv, H. 132/ M. 1894 Tarihinde, Sultan II. Abdüllhamid'in emriyle kurulan İstanbul Müftülüğü Şer'iyye Sicilleri Arşivi'dir.[145] Maârif Vekâleti, 3 Kasım 1941 tarihli ve 4018/2182 sayılı kararı ile çeşitli yerlerde bulunan Şer'iyye sicillerinin kütüphane, müzelere devrini sağlamıştır. 1991 yılında siciller Kültür Bakanlığı'nın kararı ile İstanbul Şer'iyye Sicili Arşivi'ndekiler [İŞSA] hariç olmak üzere Ankara'da Millî Kütüphanede

[140] Aydın, **a. g. e.**, s. 418
[141] Akgündüz, **a. g. e.**, s. 11
[142] Akgündüz, **a. g. e.**, s. 17
[143] Bayındır, **a. g. m.**, s. 432
[144] Akgündüz, **a. g. e.**, s. 18.
[145] Bayındır, **a. g. m.**, s. 432

toplanmıştır.[146] Şu anda Türkiye'de bulunan kadı sicili defteri sayısı 20.000, toplam sayfa sayısı ise 500.000 sayfa olarak tespit edilmiştir.[147]

Şer'iyye sicilleri, Osmanlı topraklarına gelip yerleşen Müslüman ve diğer bütün azınlık grupların etnik menşelerinin delilleri olarak, ilvâ, sancak, kasaba, şehir ve köy adlarının, bu yönetim birimlerinde yapılan nüfus sayımları nüfus azalmaları ve çoğalmaları, kıtlık, harp, ölüm ve salgın gibi sebepler sonucunda yapılan göç ve yerleşimler dolayısıyla halk hareketlerinin, zelzele, yangın ve sel gibi doğal afetlerin, zorbalık, eşkıyalık ve isyan gibi toplumsal bozuklukların, açlık ve kıtlık gibi ekonomik bunalımların, sanat erbablarının, belediyelerin, loca ve esnaf teşkilatlarının tarihleri, toprağın işletilmesi ve toprak idaresi gibi daha burada ifade edilemeyecek kadar çok konu hakkında temel kaynak teşkil etmektedirler.[148]

1.7.2. Şer'iyye Sicillerinin İhtiva Ettiği Belge Çeşitleri

Şer'iyye Sicilleri defterlerinde tutulan belgeler genel olarak ikiye ayrılmaktadır.

Kadı tarafından kaleme alınan belgeler: Ma'ruz, Hüccet, Murasele, İ'lam, Diğer kayıtlar (narh, müsadere, terike vs.)

Başka makamlardan sadır olan ve sicile kaydedilen belgeler: Kazasker, Beylerbeyi ve Sadrazam buyrukları, Padişahtan gelen Berat ve Fermânlar, Mektuplar, Tezkireler, Temessükler.

Bu belge türlerinde; her çeşit dava zabıtlarıyla mukavele, senet, satış, vakfiye, vekâlet, kefalet, vesâyet, ıtk, borçlanma, tereke ve taksim, evlenme, boşanma gibi fıkıh ilminin başlıca konularını teşkil eden şer'î muamelelere dair resmî bilgilerle birlikte, narhlar ve esnaf teftişine ait notlar ile basta hükümdar olmak üzere her derecedeki büyük ve küçük makamlardan beylerbeylerine, sancakbeylerine, kadılara, müftülere, mütesellimlere, dizdarlara, defterdarlara, müderrislere, mütevellilere, voyvodalara, eminlere, ayan-ı vilâyet ve işlerlerine hitaben yazılan fermân, berat,

[146] Gedikli, **a. g. m.**, s. 188
[147] Akgündüz ve Öztürk, a. g. e., s. 407
[148] Feyyaz Gürkan, "Şer'îye Mahkemeleri Sicilleri Üzerinde Bir Araştırma**"**, **IX Türk Tarih Kongresi, 21-25 Eylül 1981'de Kongreye Sunulan Bildiriler**, TTK. Ankara 1988, C. 2, s. 767

ruûs, tezkire, mektup gibi resmî mahiyetteki emir ve yazı kopyalarında devlet işlerine ilişkin bilgiler bulmak mümkündür.[149]

1.7.2.1. Kadılar Tarafından Kaleme Alınan Belgeler

1.7.2.1.1. Hüccet

Kadının herhangi bir konu hakkında hükmünü ihtiva etmeyen, taraflardan birinin itirafıyla diğerinin kabulünü içeren ve üzerinde onu düzenleyen hâkimin mühür ve imzasını taşıyan belgedir.[150]

Hüccet sözlükte, vesika, delil, senet, gibi anlamlarının yanında şer'î mahkemede bir sahiplik veya bir hâk belirten resmî belge anlamında kullanıldığı gibi büyük âlimlere verilen unvan anlamında da kullanılmaktadır.[151]

Hüccet ıstılahta ise, Osmanlı diplomasisinde şer'î mahkemelerde görülen ilâmdan farklı olarak karar ihtiva etmeyen yalnızca mahkemede iki tarafın uzlaşmalarını gösteren ve kadının bu uzlaşmayı kabul ettiği tasdiki ihtiva eden bir belgedir. Diğer taraftan hüccetler geçmişte kadılar tarafından düzenlenen, günümüzde noterlerin tasdik ettiği belgeler olarak algılanabilir. [152]

Hüccetlerin konuları birçok başlık altında toplanmaktadır: Küçük çocuğun anne-babası veya kadı tarafından velâyeten evlendirilmesi, evlenme akdine ilişkin hüccetler (nikâh), mihr ve nafaka hüccetleri, kadının vekil tarafından evlenme akdinîn icrası, evlenme akdinîn sübûtu ile ilgili hüccetler, terbiye velâyeti (hidâne) hüccetleri, talâk hüccetleri, evlenmenin feshine ilişkin (fesh-i nikâh) hüccetleri, boşanmanın tefvizi hüccetleri, şiddetli geçimsizlik sonucu anlaşarak boşanma (muhâlâa) hüccetleri, ferağ hüccetleri; rehîn, vedia, ikrar, istihkak (zabt), şahâdet, havale, vekâlet, şirket, kefâlet, diyet, kısas, ibra, iflas ve sulh gibi hüccetler; kadının vâsi tayinine dair hüccetler; kethüda, subaşı ve benzeri görevlilerin tayini ile ilgili

---

[149] Muhammed Ceyhan, "Tanzimat Dönemi Sonrası Şer'iyye Sicil Defterlerinin Muhteva ve Diplomatik Açıdan Tahlili", 2001, http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/19/1682/17937.pdf,(01.01.2015),(10.01.2015), s. 55-56

[150] Bayındır, **a. g. m.**, s. 432

[151] Ferit Devellioğlu, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat,** 24. baskı., Aydın Kitapevi yay., Ankara 1996, s. 388

[152] Mübahat S. Kütükoğlu, **Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik),** Kubbealtı Neşriyat yay., İstanbul 1994. s. 350

hüccetler; satım akdi hüccetleri, geri alım hakkı ile satım (bey'i vefa) hüccetleri, şüf'a ve bağışlama hüccetleri, köle azadı ile ilgili (itak, tedbir, mükâtebe) hüccetler, izin ve yetki verilmesine ilişkin hüccetler de mevcuttur.[153]

1.7.2.1.2. İ'lâm

Sözlükte bu kelime bildirme, bildirilme, anlatma anlamına gelir. Çoğulu i'lâmâttır. Bir davanın, mahkemece nasıl bir hüküm ve karara bağlandığını gösteren resmî vesikayı, ifade etmek için kullanılmıştır.[154]

Terim olarak ise, şer'î bir hükmü ve altında kararı veren kadının imza ve mührünü taşıyan yazılı belgeye i'lâm denmektedir. Her i'lâm belgesi davacının iddiasını ve dayandığı delilleri, davalının cevabını ve def'i söz konusu ise def'inin sebeplerini, son kısmında verilen kararın gerekçelerini ve nasıl karar verildiğine dair kayıtları ihtiva eder. İ'lâm belgelerini, diğer şer'iyye sicil kayıtlarından ayıran en önemli özellik, hâkimin verdiği kararı içermesidir.[155]

İlâmların konuları şunlardır: Sulh, kısas, diyet, bina keşfi, öldürülen kişinin keşfi, irtidâd, zina, hırsızlık, borç, kefalet, alacak, icâre, istihkak, havale, vakıf, icâre, istihkâk, boşanma, evlenme, içki içme, zina, iffete iftira, tâzir cezası, Ramazân ayı veya Kurban Bayramı'nın tespitiyle ilgili ilâmlar vardır.[156]

1.7.2.1.3. Ma'rûz

Ma'rûzât, sözlükte alt makamlardan, üst makamlara takdim edilen şifahî veya yazılı olarak ifade edilen beyânatlar hakkında kullanılan bir ifadedir. Diğer bir deyişle, alt makamlardan üst makamlara yazılan veya herhangi bir kişinin bir makama hitaben yazdığı her türlü yazıya ma'rûz denilmiştir.[157]

1.7.2.1.4. Mürâsele

[153] Akgündüz, **a. g. e.**, s. 26 -27
[154] Develioğlu, **a. g. e.**, s. 426
[155] Akgündüz**, a. g. e.**, s. 29
[156] Akgündüz, **a. g. e.,** s. 32
[157] Pekalın, **a. g. s.**, s. 410

Kadılar, yukarıda zikredilen yazılı belgeler dışında da bazı resmî yazışmalarda bulunabilirler. Örneğin üst makamlardan gelen buyruk ve fermân üzerine, herhangi bir suçlunun tutuklanması için ilgili idarecilere resmî bir yazı yazabilirler. Yahut tayin edildikleri kadılık görevini, yine resmî bir yazı ile herhangi bir nâibe devredebilirler. İşte Şer'iyye Sicillerinde bulunan ve kadının daha aşağı veya kendisine denk yetkililere hitaben yazdığı resmî yazılara mürâsele veya çoğulu olan mürâselât adı verilmektedir. Mürâseleler, genellikle ya sanığın mahkemeye celbi isteğini hâvi mürâseleri veya değişik konulara dair mürâseleler olabilirler.[158]

1.7.3. Başka Makamlardan Gönderilen Belgeler

1.7.3.1. Padişahtan Gelen Emir ve Fermânlar

Bunları iki grupta incelemek mümkündür.

Birincisi; padişahın, Osmanlı hukûk sisteminin kendisine tanıdığı yetki çerçevesinde kaleme aldığı fermân ve beratlardır.

İkincisi ise; halkı değil de şahısları ilgilendiren mevzular ile ilgili fermân ve beratlardır.[159].

1.7.3.2. Sadrazam Beylerbeyi ve Kazaskerlerden Gelen Buyruldular

Osmanlı Devleti'nde, padişahtan sonra şer'î ve örfî hukûkun uygulanmasından sorumlu en yüksek rütbeli devlet görevlileri başta Sadrazamlar olmak üzere kaptan-ı derya, vezir, beylerbeyi ve kazaskerlerdir. Bu makamların yazılı emirlerinin yanı sıra sadrazamların padişah emrine dayanarak, bazı hususları kadılara hatırlatmak amacıyla kaleme aldıkları resmî belgelere buyruldu denmektedir.[160]

1.7.3.3. Tezkereler

[158] Akgündüz, **a. g. m.**, s. 45
[159] Akgündüz, **a. g. e.**, s. 57
[160] Akgündüz, **a. g. e.**, s. 44

Tezkerenin, sözlük manası hükümetten alınan izin kâğıdı denmektedir.[161]. Şer'iyye sicillerinde yer alan ve kadıların dışındaki makamlar tarafından kaleme alınan bir diğer belge çeşidi de tezkireler ve temessüklerdir. Osmanlı diplomatikasında, daha ziyade üstten alta veya aynı seviyedeki makamlar arası yazılan ve resmî bir konuyu ihtiva eden belgelere, tezkire denmektedir. Aslında aynı şehir ve kasabada bulunan resmî dairelerin birinden diğerine yazdıkları yazılara tezkire, şehirlerar asındaki yazışmalara ise, tahrirat denmesi son zamanlarda adet haline gelmiştir. Şer'iyye Sicillerinde yer alan birinci manadaki tezkereler, başta sadrazam olmak üzere yüksek devlet memurlarının özel kalem müdürü demek olan tezkireciler tarafından kaleme alınırdı.[162]

1.7.3.4. Temessükler

Yetkili makamlarca, mîrî arazide, tasarruf hakkı sahiplerine, verilen toprağı kullanım belgesine temessük denmektedir. Mîrî arazilerin satış ve devri sırasında zeâmet ve tımar sahiplerinin veya mültezim ve tımar sahipleri tarafından toprağı işleyecek olanlara verdikleri tasarruf belgesidir. Temessük daha sonra yerini tapuya bırakmıştır[163].

1.7.4. Diğer Kayıtlar

Yukarıda belirtilenler dışında şer'iyye sicillerinde yer alan kayıtlar arasında vakfiyelerin tanzim ve tescili, memurlara izin verilmesi ve yerlerine vekil tayini, vergilerin toplanması, müderris tayini, terekelerin tespit ve taksimatına dair zabıtlar, yapıların keşif ve tamiri, ihtida işlemleri, esnaf teftişi, mukataa teftişi gibi kayıtlar da bulunmaktadır[164].

[161] Pekalın, **a. g. s.**, s. 491.
[162] Akgündüz, **a. g. m.**, s. 46
[163] Akgündüz, **a. g. e.**, s. 48.
[164] Akgündüz, **a. g. e.**, s. 17

İKİNCİ BÖLÜM

400 VE 401 NOLU ÇERMİK ŞER'İYYE SİCİLLERİNİN TRANSKRİPSİYONU VE ÖZETLERİ

2.1. ÇERMİK ŞER'İYYE SİCİLLERİ

Bu çalışmanın temel kaynağı olan Çermik Şer'iyye Sicilleri'nin mikrofilmleri, Ankara Başkanlık Osmanlı Arşivi Genel Müdürlüğünde bulunmaktadır. 400 ve 401 Nolu Çermik Şer'iyye Sicilleri, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Genel Müdürlüğün'den mikrofilm olarak temin edilmiştir.

Arşivler Genel Müdürlüğü Başbakanlık Osmanlı Arşivinde Çermik ilçesine ait 7 defter bulunmaktadır. En eski defter 405 numaralı H.1310-1311 (M. 1892/1893) defterdir. En erken Çermik şer'iyye sicilli 399 numaralı H.1325-1326 (M.1907/1908) yıllarına ait defterdir. Şu ana kadar Çermik şer'iyye sicilleri üzerinde herhangi bir çalışma yapıldığı tespit edilmemiştir. Yapılan bu çalışma, bu alanda yapılacak ilk çalışmadır.

Çermik şer'iyye sicilleri aşağıdaki tarihleri ihtiva etmektedir.

399. H.1325-1326 (M.1907-1908)

400. 1312-1315 (M. 1894-1897)

401. 1315 (M. 1897)

402. 1309-1315 (M. 1891-1897)

403. 1316-1317 (M. 1898-1899)

404. 1324-1326 (M. 1906-1908)

405. 1310-1311[165] (M. 1892-1893)

400 ve 401 Nolu Çermik Şer'iyye Sicillerinin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi isimli bu çalışmada. 400 Nolu sicil (H. 1312-1315/ M. 1894-1897) tarihleri arasındaki dönemini ihtiva eden belgeleri kapsamaktadır. İncelenen bu sicil 37 varak 73 sayfadan oluşmaktadır. 401 Nolu sicil (H. 1315/ M. 1897) tarihindeki dönemi ihtiva eden belgeleri kapsamaktadır. Bu sicil 33 varak 65 sayfadan oluşmaktadır. İncelenen her iki defterde toplam 102 belge bulunmaktadır. 400 Nolu sicilde numaralandırma yapılmamıştır. Belgelerin tarihleri sırasına göre yazılmamıştır. Genel olarak belgelerin tarihlendirmesi Hicri takvime göre yapılmışsa da bazı belgeler Rûmî takvime göre tarihlenmiştir. Hatta bazı belgelerde hem Hicri takvim hem de Rûmî takvim birlikte yazılmıştır.

2.2. METİN TRANSKRİPSİYONUNDA UYGULANAN METOD

400 ve 401 Nolu Çermik Şer'iyye Sicili'ndeki belgeler büyük çoğunlukla okunmuş olmakla birlikte okunamayan, yanlış okunmasından çekinilen yerler, belgelerde kullanılan mührün tahrip ettiği bazı kısımlar okunamadığından (…?) şeklinde gösterilmiştir. Okunup fakat emin olunmayan kelimelerin sonunda (?) işareti kullanılmıştır.

Belgelerdeki kaf "ا ق" (ā), ayn "ع" (') işareti ile, hemze " ء" (') işareti ile uzatma (-) ve inceltmeler ise (^) işareti ile belirtilmiştir. Her kaydın sonunda yer alan hicrî ve rûmî tarihler miladî tarihe çevrilmiştir.

400 Nolu sicilde numaralandırma yapılmamıştır. Araştırmamızı daha kolaylaştırmak için birinci varaktan başlanarak numaralandırma yapılmıştır. Ancak 401Nolu sicil orijinalinde numaralandırma yapılmış ancak her iki sicil arasında kopukluk olmaması ve araştırmanın daha kolay olabilmesi için 400 Nolu sicilde

[165] Akgündüz, **a. g. e.**, s. 186

yapılan tarihlendirme 401 Nolu defterde de devam ettirilmiştir. Bu numaralandırma " 1, 2, 3 …" şeklinde yapılmıştır. Ayrıca eksik olan belgeler dipnotlarda " Eksik belge" şeklinde belirtilmiştir.

Varaklarda bulunan belgelerin numaralandırılması, varak numaralandırmasında uygulanan metoda göre yapılmıştır. Belgeler "1/1, 2/2 … " şeklinde numaralandırılmıştır. Aynı varakta bulunan birden fazla belge " 1/1a, 1/1b …" şeklinde numaralandırılmıştır.

İncelenen defterlerde bazı eksik belgeler tespit edilmiştir. Bu belgeler dipnotta "Eksik Belge" şeklinde gösterilmiştir.

2.3. 400 VE 401 NOLU ÇERMİK ŞER'İYYE SİCİLLERİNİN ÖZETLERİ VE TRANSKRİPSİYONLARI

1/1a

Çermik kazasının Saray mahallesinden İsmail Ağa'nın vefat eden eşi Emiş Hâtûn ile Tepe mahallesinden Zülfîkar Ağa arasındaki alacak verecek davasına dair i'lâmdır.

Çermik'in Saray mahallesi sâkinlerinden olub bundan mukaddem vefât eden Emiş Hâtûn ibnete Aloş b. Abdullâh'ın verâseti zevci Mezdili(?) Hâcı İsmaîl Ağâ ibn 'Osmân ibn İbrâhim ile kebîre kızı Fâtma ve li-ebeveyn er karındâşları İsmâil ve Hâcı İbrâhîm Ağâlara münhâsıra olduğu mütehakkık oldukdan sonra mahalle-i mezkûrede sâkin zevci mezbûr Hâcı İsmâil Ağâ mezkûr Tepe mahallesi sâkinlerinden Zülfîkar Ağâ ibn Osmân ve ibn Aloş Ağâ muvâcehesinde zevcem müteveffâ-yı mezbûre târîhden on iki on üç mukaddem ya'nî sene-i mâliyye'nin doksan yedi doksan sekiz târîhinde kendi mâlından üç 'aded cedîd ğâzî ve bir 'aded mâhmûdiye ve dört 'aded kûlli ğâziler altûnları mezbûr Zülfîkar Ağâ'ya karz olarak virûb ol dahi müteveffâ-yı mezbûr eden istîkrâz dâhilinde ve kabz idûb zimmetinde alacağı olduğu hâlde vefât idûb benimle verâse-i merkûmeye müteseli-i menasımız (?) üzere mevrûs olmağla bana isâbet eden hissemi, mezbûr Zülfîkar Ağâ'dan hâlâ taleb ederim deyû bi'l-verâse ba'de'd-da'vâ ve's-suâl mezbûr Zülfîkar Ağâ dahi cevâbında külliyen inkâr eylediği kayd şod. Fî 22 Şa'bân sene 1312 (18 Şubat 1895)

Müdde‘î Aleyh

Zülfîkar

Müdde‘î

İsmâil

Mezbûr Hâcı İsmaîl Ağâ’dan ber-vech-î meşrûh müdde‘âsını şâhidlerin kimlerdir deyû su’âl olundukda asla şâhidim olmayıp mezbûr Zülfîkar Ağâ’nın teklîfi matlûbumdur didi. mezbûr Zülfîkar Ağâ dahi yemîn eylediği kayd şod.

Müdde‘î

İsmaîl

Müdde’a aleyh

Zülfîkar

1/1b

Çermik kazasının Tepe mahallesinden Mustafa Mahmûd’un vefat eden oğlu Ömer’in Tepe mahallesinden Melik Efendi’ye borç verdiğini ve Melik Efendi’nin bu borcu inkâr etmesiyle ilgili alacak verecek davasına dair i‘lâmdır.

Çermik’in Tepe mahallesi ahâlîsinden olub ve Asâkir-i Nizâmiyye-i Şâhâne’nin Yirmi Altıncı Alay’ın Üçüncü Taburun Birinci Bölüğ’ün efrâdından olduğu bundan mukaddem vefât eden Ömer b. Mustafâ Mâhmûdların ber-vech-i âtî hisse-i verâseti iddi‘â eden babası mezbûr Mustafâ mezkûr müteveffâ-yı mezbûrun Tepe mahallesi sâkinlerinden Melik b. Abdullâh b. Mollâ Süleymân muvâcehesinde üzerimize da‘vâ ve takrîr-i kelâm idûb ben müteveffâ-yı mezbûr Ömer’in babası hisse-i verâseti benden ğayri vâris ve terekeresine mütehakkık âher kimesnesi olmamağla oğlum müteveffâ-yı mezbûrun hayâtında mezbûr Melik Efendi zimmetinden cihet-i karzdan alacağı olub kable’l -âhz ve’l istifâ vefât îdûb kırk gurûş hisse bana mevrûs olmağla meblağ-ı mezkûru bi’l-verâse hâlen taleb eder deyû ba‘dê’d-da‘vâ ve’s-suâl mezbûr Melik Efendi cevâbında meblağ-ı mezkûr

müteveffâ-yı mezbûr hâlen zimmetinde deyn olduğunu ikrâr verâset müdde‘âsını küllîyen inkâr eylediği tevsîk. Fî 24 Şa‘bân sene 312 (20 Şubat 1895)

Müdde’a aleyh

Mühür

Müdde‘î

Mühür

2

Eşhedü-billâh Tepe mahallesi sâkinlerinden Asâkir-i Nizâmiyye-i Şâhâne’nin efrâdından olduğu hâlde bundan mukaddem vefât îden Ömer’in verâseti babası müdde’î-i mezbûr Mustafâ b.Mahmûd’a münhâsıra ve kendisünden gayrı vâris ve tezkeresine mütehâkık âher kimesnesi yoktur. Biz bu husûsa bu vech üzere şâhidiz ve şahâdet dahi ederiz.

Şâhid

Çermik’in Çukur mahallesinden Hâcı Abdullâh Efendi b. Ali b. Bekir

Mühür

Çermik’in Tepe mahallesi ahâlîsinden Ömer b. Hasan b. Mehmed

Müzekkî-i Şer ‘i

Şâhidân-ı mezbûrân makbûlu’ş-şehâde oldukları tarafımızdan tasdîk kılındı.

Çermik’in Tepe mahallesi ahâlîsinden Muhtar Mustafâ b. Ömer b. Abdullâh

Mustafâ

Çermik’in Tepe mahallesinden Mâhir oğlu Eset b. Ali b. Hasan

Mühür

Müzekkî-i aleyh

Şâhidân-ı mezbûrân makbûlu'ş-şehâde oldukları tarafımızdan tasdîk kılındı.

Çermik'in Çukur mahallesi ahâlîsinden (…?) Ahmed Efendi b. Mehmed b. Hasan

Mühür

Çermik'in Çukur mahallesinden Zülfîkar b. Derviş b. Abdullâh

2/2

Çermik'e tabi Midye köyünden Zülfîkar'ın, vefat eden amcazâdesi Fatma'nın Çermik'in Tepe mahallesinden Melik Efendi'ye verdiği borcu talep etmesiyle ilgili alacak verecek davasına dair i'lâmdır.

Çermik kazasına tâbi' Midye karyesi sâkinlerinden olub bundan mukaddem Diyâr-i bekir'de Sülûk mahallesinde vefât îden Fatmabint-i Mehmed Himmet b. Mustafâ'nın ber-vech-i âtî vârisi olduğunu iddi'â iden karye-i mezkûre sâkinlerinden müteveffâ-yı mezbûrenin amizâdesi Zülfîkar b. Hasan b. İbrâhim mezkûr müteveffât mezbûrenin medyûnu Çermik'in Tepe mahallesi sâkinlerinden Melik Efendi b. Abdullâh b. Mollâ Süleymân muvâcehesinde üzerine da' vâ ve takrîr-i kelâm îden ben müteveffât-ı mezbûrenin babası Mehmed Himmet'in babası Mustafâ'nın babası Süleymân ile benim babam, Hasan'ın babası, İbrâhîm'in babası, Yûsuf ile li-ebeveyn er karındâşı olub babaları ismi İmâm Hüseyîn b. Abdi ve dedeleri ismi Abdullâh, anaları ismi Fatma bint-i Mustafâ b. Ali maskat-ı re'sleri Midye Karyesi olub müteveffân-ı aleyh olub müteveffât-ı mezbûrenin verâseti hîssesi bana münhâsırâdır benden ğayr-i vâris ve tezkeresine mütehâkık âher kimesnesi olmamağla müteveffât mezbûrenin hayâtında mezbûr Melik Efendi zimmetinde cîhet-i karzdan alacağı olan kırk gurûş kabl'el-âhz ve'l-istîfâ vefât edip meblağ-ı mezkûr hisse bana mevrûs olmağla meblağ-ı mezkûru mezbûr Melik Efendi'den hâlen taleb îderim. Bade'd'd-da'vâ ve's-suâl

3

mezbûr Melik Efendi dahi cevâbında meblağ-ı mezkûrû müteveffâ-yı mezbûr (…?) zimmetinde deyni oldığı ikrâr verâset müdde'âsını külliyen inkâr eyledîgî kayd şod. Fî 24 Şa'bân sene 312 (20 Şubat 1895)

Müdde'î aleyh

Müdde'î

Şâhid

Çermik'e tâbi' Midye karyesi ahâlîsinden Ali Beg

Eşhedü-billâh müteveffât-ı mezbûre Fatma'nın babası, Mehmed Himmet'in babası, Mustafâ'nın babası Süleymân ile müdde'î-i mezbûr Zülfîkar 'ın babası, Hasan'ın babası, İbrâhîm'in babası Yûsuf li-ebeveyn er karındâşları olub babaları ismi İmâm Hüseyin ve dedeleri ismi Abdullâh ve anaları ismi Fatma bint-i Mustafâ b. Ali ve maskat-ı re'sleri mezkûr Midye karyesi olub müteveffât-ı mezbûrenin bundan vâris ve terekesine mütehakkık âher kimesnesi yoktur. Biz bu husûsa, bu vech üzere şâhidiz ve olduğu ma'lûm gelûr ve şehâdet dahi ederiz.

Şâhid

Midye karyesi ahâlîsinden Ali b. Zülfîkar b. Zülfîkar b. Zülfîkar

Mühür

Midye karyesi ahâlîsinden Mustafâ b. Abdullâh İbrâhîm

Mustafâ

Müzekkî-i Şer'î

Şâhidân-ı mezbûrân makbûlu'ş-şehâde oldukları tarafımızdan tasdîk kılındı.

Midye karyesi ahâlîsinden AliKeyâ b. Zülfîkar b. Hâcı Ali

Ali

Midye Karyesi ahâlîsinden Hasan b. Hâcı Zülfîkar b. Mollâ İbrâhîm Hasan

Müzekkî-i aleyh

Şâhidân-ı merkûmân makbûlu'ş-şehâde oldukları tarafımızdan tasdîk kılındı.

Midye karyesi ahâlîsinden Hızır b. Mollâ Mustafâ b. Mehmed

Hızır

Midye karyesi ahâlîsinden Osmân b. Hasan b. Hâcı Ali

Osmân

Abdullâh

İmâm Hüseyin

Yûsuf Süleymân

İbrâhîm Mustafâ

Hasan Mehmed Himmet

Zülfîkar Fatma

Neseb

4/3

Çermik'in Kündeci köyünden Teylo ve Amine'nin vefat eden oğulları Mehmed'in, Çermik'in Saray mahallesinden Zülfîkar 'a verdiği borcu talep etmesiyle ilgili alacak verecek davasına dair i'lâmdır.

Çermik'in Kündeci karyesi ahâlîsinden olub Asâkir-i Nizâmiyye-i Şâhâne'nin, Seyâr Topçû İkinci Alay efrâdından olduğu hâlde bundan mukaddem Erzincan'da vefât eden Mehmed b. Teylo b. Abdullâh ber-vech-i âtî vârisi olduğunu iddiâ' îden babası karye-i mezkûreli mezbûr Teylo, mezkûr müteveffâ-yı mezbûrun vâlidesi Emînebint-i Mûsa b. Osmân hâzır olduğu hâlde Çermik'in Saray mahallesi ahâlîsinden Zülfîkar Ağâ b. Timûr b. Abdullâh mevâcehesinde ben müteveffâ-yı mezbûrun babası muhadıra-i mezbûre b. Amine dahi vâlidesi-olub ol vechle

müteveffâ-yı mezbûrun verâsesi benimle anası mezbûre Amine'ye münhâsıradır. Bizden gayrı terekesine vâris ve terekesini müstehâk âher kimesnesi olmamağla müteveffâ-yı mezbûrun mezbûr Zülfîkar Ağâ zimmetinde cihet-i karzdan alacağı olub kabl'el-âhz ve'l-istîfâ vefât eylediği kırk gurûş benimle mezbûre Amine mevrûs olmağla meblağ-ı mezkûru mezbûr Zülfîkar Ağâ'dan hâlen taleb ederim, bize edâ u teslîme mezbûr Zülfîkar'a tenbîh olmak matlûbumuzdur deyû hâzıre-i mezbûre ile ma'an bade'd-davâ ve's-sual mezbûr Zülfîkar dahi cevâbında meblağ-ı mezkûr kırk ğuruş cihet-i merkûmeden müteveffâ-yı mezbûrun hâlâ zimmetinde deynî olduğunu ikrâr mâ'adâ müdde'î-i mezbûrun verâseti müdde'âsını inkâr eyledi. Fî 13 Ramâzân sene 313 (10 Mart 1895)

Müdde'a aleyh

Müdde'î

Müdde'î

Eşhedü-billâh karye-i mezkûre ahâlîsinden olub bundan mukaddem Asâkir-i Nizâmiyye-i Şahâne'nin efrâdından olduğu hâlde bundan mukaddem vefât eden Mehmed b. Telo Abdullâh, verâseti mezbûr Teylo, anası mezbûre Amine münhâsıradır. Bunlardan gayrı müteveffâ-yı mezbûrun terekesine müstehâk kimesne yoktur. Biz bu husûsa şâhidiz ve şehâdet dahi ederiz.

Kündeci karyesinden Mollâ Zülfîkar b. Mûsa b. Osmân

Kündeci karyesi ahâlîsinden Osmân b. Hüseyin b. Osmân

Şâhidân-ı mezbûrân makbûlu'ş-şehâde oldukları tarafımızdan tasdîk olmuş.

Sâlvaz karyesi ahâlîsinden Hüseyin b. Aboş b. Hüseyin

Çüngüş karyesi ahâlîsinden Ali Ağâ b. Aboş Ağâ b. Ali Ağâ

Mühür

Şâhidân-ı mezbûrân makbûl'üş-şehâde oldukları tarafımızdan tasdîk kılındı.

Çukur mahallesi ahâlîsinden Asdor Ağâ b. Asdor Ağâ b. Memi Ağâ

Çermik Kal‘a mahallesi ahâlîsinden Kirivzâde Ahmed Efendi b. Mollâ Hüseyin b. Hasan

5/4a

Çermik’in Kala mahallesinden Ermenî milletinden Makdisi ve Toro, ile Onbaşı Ahmet Ağâ arasındaki alacak verecek meselesine dair hüccettir.

Çermik’in Kal‘a mahallesi sâkinlerinden Ermenî milletinden Makdis Azer veled-i Halos mahalle-i mezbûr ahâlîsinden Ermenî milletinden teb‘a-i Devlet-i Aliyye'den Makdisi Kızır veled-i İlksan ve Toro veled-i Kasab Serkis muvâcehelelerinde iş bu bey‘ olub ibrâz eylediğim sekiz Temmuz altı yüz on târîhiyle muvarrah ve zîri merkûmânın mühür ve imzâlarıyla memhûr ve tahtında pul ile ibtâl edilmiş bir kıt‘a senedi mûcibincealtı mâh müddetle her ikisi biribirine kefîl-i bi’l-mâl olarak Ayvazoğlu Onbaşı Ahmed Ağâ’ya zimmetleri olan on ‘aded yüzlük Osmânlı lirasına kefâletim hasebîyle mûmâ ileyh Ahmed Ağâ tamâmen ve kâmilen benden âhz ü kabz itmekle meblağ-ı mezkûr yüzlük Osmânlı altûnlarını merkûmândan hâlâ taleb ederim deyû ba‘de’d-da‘vâ ve’l-istîfâ merkûmun dahi cevâblarında ikisi birbirine kefîl-i bi’l-mâl olarak mezbûr Ahmed Ağâ’ya zimmetleri olan on ‘aded Osmânlı lirasına beşret (?) alacağı âmirleriyle merkûm Azer Beg kefîl olub ve merkûm Ayvazoğlu kefâleti hasabiyle kendisünden tamâmen âhz ü kabz eylediğini tâbi’en her biri ikrâr ve şimdilik ve bir gayrı ikrârları olmadığını ifâde ve beyân eylediklerini kayd şod. Fî 18 Ramâzân sene 313 (3 Mart 1896)

Müddea aleyh

Mühür

Müddea aleyh

Mühür

Müdde‘î

Mühür

5/4b

Çermik'e bağlı Karamusa köyünden Zarife kocasından kendisine mîrâs kalan tarlanın bedelini, Çermik'in Kala mahallesinden Resul'den istemesi ve Resul'untarlanın bedelini vekâleten Zarife'nin kardeşi Ali'ye verdiğini, Zarife'nin ise bu durumu reddetmesiyle ilgili mal gaspına dair i'lâmdır.

Çermike tâbi' Karamusa karyesinden olub bundan mukaddem vefât eden Hüseyin b. Abdullâh verâseti zevcesi Zarifebint-i Hüseyin b. Ali ile sulb-i oğlu Ali ve sulbî-i kebîre Zarife'ye münhâsıra olundukdan sonra mezbûre Zarife mezkûr Çermik'in Kal'a mahallesinde mukîm Resul b. Hüseyin b. Mustafâ muvâcehesinde Koyun karyesinin bir tarafdan İsmâil Efendi b. Ömer Efendi'nin bâğı ve bir tarafdan Zülfü Mollâ Hüseyin'in bâğı ve bir tarafdan Zülfü Osmân'ın bâğı taraf-ı râbi'i tarîk-i 'âmm ile mahdûd, b. otuz kürûm müştemil bi kıt'a pederim müteveffâ-yı mezbûrun hayâtında müstekilen yedinde mülkü olub vefâtîyle yirmi dört sehm i'tibâriyle üç, vâlidem mezbûre Zarife'ye ve on dört sehm dahi birâderim mezbûr Ali ve yedi sehm dahi bana îrsen intikāl itmiş iken mezbûr Resul mezkûr bâğda tamâmen vaz'-ı yed eder olmağla fuzûlî olan müdâhâlenin men'î ve bana isâbet eden hisse-i îrsiyemî ve bana teslîmini taleb iddi'â ederim dedikte mezbûr Resul dahi cevâbında iş bu iddi'â olunan bâğı târîhden yedi sene âkdem müdde'î-i mezbûrenin müvekkili itmiş bulunduğu birâderi Ali kendi tarafından isâleten hemşiresi mezbûre Zarife vekâleten dört yüz on gurûş bedel ile bana bey' ü ferâğ ve teslîm karz-ı yed eylediğinden tarafından dahi bedel-i mezkûru asıl ve vekîl-i Ali'ye teslîm edilerek mezkûr bâğı binâen 'aleyh senevi mutasarruf bulmuş olduğu Giregos kariyyeli Ömer b. Mehmed

6

ve Ali b. Abbâs ve Hafîz Ali oğlu Ömer ve Mîro'nun oğlu Mehmed ve Haydâr oğlu Süleymân ve Haydâr oğlu Ali vesâirlerinin şehâdetleriyle mütehakkık ve tebeyyün ittirecegini ve mezkûr bâğ pederlerinin olub kendilerine irsen intikāl eyledikleri ifâde ve beyân eylediği mâ'adâ mezbûrenin mâ'adâ müdde'âsını inkâr eyledi. Ve mezbûre

Zarife dahi tekrar cevâbında asla birâderini vekîl eylememişdir deyû asıl vekâleti (?) eylemiş olduğu kayd şod. Fî 21 Ramâzân sene 313 (6 Mart 1896)

Müdde‘î

Müddea aleyh

mezbûr eden ber-vech-i meşrûh def‘-i müdde’âsını beyyine taleb olunduk da târîhden iki gûn kadar göndereceğini ifâde itmekle iki gûn imhâl olunduğu kayd şod.

7/5

Çermik’in Saray mahallesinden Melik Efendi, aynı mahalleden Zülfîkar’dan alacağını tahsil etmek için vekili Tevfik Efendi’nin, Zülfîkar'a açtığı alacak verecek davasına dair i‘lâmdır.

Çermik kasabasında Saray mahallesi ahâlîsinden Melik Efendi ibn Abdullâh b. Süleymân mezkûr mahalle-i mezkûre ahâlîsinden Zülfîkar b. Hıdır b. Abdullâh gâ’ib ‘ani’l-meclis Tevfik Efendi ibni Abdullâh Efendi mezkûr Zülfîkar zimmetinde cihet-i karzdan alacak hakkı olan kırk gurûş âhz ü kabz iş bu bin üç yüz on iki senesi Şa’bâni’l-mu’azzamanın otuzuncu gûnüne mu’allaka beni vekîl-i nasb itmekle ben dahi merkûm-i mezkûreye nasb itmekle ve şa‘bâni’l-mu’azamanın gurresi şehr-i recebü’ş-şerîf sahir olan Cumâ gûni vakt-i gurrede rü’yed olduğundan ve iş bu Salı gûni şehr-i mezkûrun otuzuncu gûnü olmağla ve ol vechle Diyar-ı Bekirmâhkeme-i şer’iyye sinde Şa’bâni’l-mu’azamanın gurresi yevm-i sebt olduğini iş bu yevmde olub ibrâz eylediğim bin üç yüz on iki senesi Şa‘bâni’l-mu’azamanın yigirmi altıncı gûni târîhiyle muvarrah ve zîri Diyar-ı Bekir nâibi İsmaîl Ramiz Efendi hazretlerinin imzâ ve mührünü hâvi bir kıt‘a i‘lâm-ı şer’iyyesi mûcibince lâhik olmağla, meblağ-ı mezkûr kırk gurûş mûmâ ileyh Zülfîkar Ağâ'dan bi’l vekâle hâlen taleb ederim deyû ba‘de’d-da‘vâ ve’l-istintâk mûmâ ileyh Zülfîkar Ağâ dahi cevâbına, gâ’ib-i mezkûr Tevfik Efendi olmağdan gurûş deyni olduğunu ve sene-i merkûm Şbâni’l-mu’azzamanın otuzuncu-gûnünde mu’allakan vekîl eylediğini ikrâr, mâ’adâ müdde’âsını küllîyen inkâr eyledi. Fî 20 Ramâzân sene 313 (5 Mart 1896)

Müdde‘î

Müddea aleyh

İmza

8/6

Çermik'e tabi Midye köyünden Zülfîkar'ın kendisine, annesinden mîrâs kalan tarlanın hissesine Ali Keyâ'nın haksız yere el koyduğunu fakat Ali Keyâ ifadesinde, o hisseyi satın aldığını ve bu iddiayı tamâmen inkâr ettiğine dair gasp i'lâmıdır.

Çermik'e tâbi' Midye Karyesi ahâlîsinden Zülfîkar b. İbrâhîm ibn Hüseyin mezkûrkarye-i mezkûreli AliKeyâ b. Hâcı Mehmed b. Hâcı Ali'nin muvâcehesinde mezkûrede kâin bir tarafdan Kasab İbrâhîm'in bâğı ve bir tarafdan İsmaîl b. İsmaîl kürûm bâğı ve bir tarafdan Hâcı Zülfîkar 'ın kürûm bâğı ve taraf-ı râbi'itarîk-i âmm ile mahdûd bir kıt'a kürûm bâğda beş sehm i'tibâriyle, bir sehm bundan mukaddem vefât eden Fatmabint-i Hüseyin'in hayâtında yedinde sâlifen mâl ve mülkü olub vefâtîyle hissesi bana mevrûs olmuşiken, mezbûr Ali Keyâ mezkûr bâğını beş sehm i'tibâriyle mezkûr bir sehm hisse-i şayi'asına fuzûlî müdahale vaz'-ı yed eder olmağla suâl olunub keff-ı yedle sâlifen bana teslîm mezbûr Ali Keyâ tenbîh olunmak matlûbûmdur deyû ba'de'd-da'vâve'l-istintâk mezbûr Ali Keyâ dahi cevâbında mezkûr bâğ târîhden beş sene mukaddem karye-i mezkûrede kâin olbâğ sınırında (?) bir tarafdan Hüseyin Zülfîkar 'ın bâğı, diğer tarafdan Hâcı Mehmed'in bâğı ve bir tarafdan Hızır b. Mollâ Mustafâ'nın bâğı, taraf-ı râbi'i tarîk-i âmm ile mahdûd bir kıt'a kürûm bâğı ile ve bin sekiz yüz gurûş semen ile mukabilinde karye-i mezkûreye müdde'î-i mezbûrun hâlâzâdesi Mustafâ b.Mahmûd'dan tamâmen iştirâ etmişim. Bu cihetle şer'an mâlım olmak üzere bi hakk vaz'-ı yed ederim deyû vaz'-ı yedinî ikrâr, mâ'adâ müdde'î-i mezbûrun müdde'âsını külliyen inkâreyledi kayd şod. Fî 4 Şa'bân sene 313 (20 Ocak 1896)

Müdde'a aleyh

Ali

Müdde'î

Zülfîkar

Karye-i mezkûrede vâki‘ mezkûr bâğda beş sehm i‘tibâriyle bi sehm vâlidem Fatmabint-i Hasan’ın mâlı olduğuna şâhidler kimlerdir deyû suâl olundukda karye-i mezkûre ahâlîsinden İsmaîl b. Mehmed ve Aboş nâm kimesneler olub bundan gayrı şâhidi yoktur dediği kayd şod. Fî 4 Şa‘bân sene 313 (20 Ocak 1896)

Müdde‘î

Zülfîkar

Şâhidân-ı merkûmân târîhden iki gün kadar göndereceğini ifâde beyân istirhâm kılınmışdır. Fî 4 Şa‘bân sene 313 (20 Ocak 1896)

Müdde‘î

Zülfîkar

9/7

Çermik’e bağlı Piran köyünden Ömer’in, vefat eden Hüseyin'e verdiği borcu varislerinden talep etmesiyle ilgili alacak verecek davasına dair i‘lâmdır.

Çermik’e tâbi‘ Pîrân karyesi ahâlîsinden olub bundan mukaddem vefât eden Ömer b. Çoltan Hüseyin’in verâseti zevcesi Havvabint-i Hayri ile sulb-i kebîr oğlu Hüseyin ve sulbî-i kebîre kızları Havva ve Şemsiye münhâsıra olduğu bi’l-ihbâr lede’ş-şer‘ü’l-enver zâhir ü mütehakkık olundukdan sonra, karye-i merkûmeli Hâcı Mehmed b. Ömer b. Ali mezkûr zevc-i merkûme muvâcehesinde ibn benan-ı mezbûr etân hâzır oldukları hâlde, mezbûre Havva ile hâzirûn-ı merkûmunun mevrusları müteveffâ-yı merkûm zimmetinde cihet-i karzdan alacağım olan bin yedi yüz gurûş mütevaffâ-yı mezbûr kable’l-ara ve’l-istifâ vefâtitmekle verâset-i merkûmun müteveffâ-yı merkûmeden terekesine vaz‘-ı yed bulundukları cihetle meblağ-ı mezkûru kendilerinden taleb da‘vâ eyledikde (…?) müteveffâ-yı mezbûrun zimmeti olduğunu ba‘de’l ikrâr meblağ-ı mezkûre mukabil tekāsit mâhsub müteveffâ-yı mezbûr elerimiz dükkânından karye-i mezkûrde kâin, bir tarafdan Ömer b. Aloş’un mülk menzili bir tarafdan Zülfîkar Ahmed b. Çolo’nun menzili ve bir tarafdan

Abidin b. Mustafâ'nın mülk menzili ve taraf-ı râbi'i tarîk-i âmm ile mahdûdiki 'aded fevkāni oda ve üç 'aded tahtâni âhırleri müştemil bir bâb mülk menzili hüsn-ı rızâ tîb-ı hatîrlarıyla târîhden on beş sene mukaddem mâhzar-ı şühûdda bana virmiş iken ve on beş sene deyni tâht-ı tasarrufumda-

10

oldiği hâlde zevci ve hâzırûn-ı mezbûrun menzil-i mezkûre fuzûlî müdahale eder olmalarıyla sual olunub müdahale muvafakatlarının men'i matlûbumdur deyû ba'd'd-da'vâ ve's-suâl zevce-yi mezbûre dahi cevâbını müdde'î-i mezbûrHâcı Mehmed'in ber-vech-i meşrûh müdde'âsını hâzırûna mezbûr vekîlin müdde'âsını külliyeninkâr menzil-i mezkûr mevrusumuz müteveffâ-yı mezbûr dan mevrûs mâlımız olmak üzere bi-hak müdahale ederiz deyû müdahalelerini ikrâr eylediklerini kayd şod. Fî 5 Şa'bân sene 313 (21 Ocak 1896)

Müdde'a aleyh

Mühür

Müdde'a aleyh

Müdde'a aleyh

Mühür

Müdde'a aleyh

Mühür

Müdde'a aleyh

Müdde'î

Mühür

Eşhedû billâh târîhden on beş sene mukaddem mezbûre Havva ve hâzırûn-ı mezbûrun Hüseyin ve diğeri Havva ve Şemsiye, her biri mûris müteveffâ-yı mezbûr Ömer'in bin yedi yüz gurûş müdde'î-i mezbûr Hâcı Mehmed'e olan zimmetini

tekāsit ve mâhsub olmak üzere karye-i mezkûrede kâin hudûd-ı mezkûrla mahdûd menzil-i mezkûru müdde'î mezbûr Hâcı Mehmed'e hüsn-ı rızâlarıyla ve bir dükkânlarını ve târîh-i mezkûrden berû mezbûr Hâcı Mehmed'in tasarruf ide geldigini Allâh içûn şâhidiz ve şehâdet dahi ederiz. Fî 5 Şa'bân sene 313 (21 Ocak 1896)

Pirân karyesi muhtarı Mehmed b. Hasan b. Resul

Mühür

Çermik'e tâbi' Piran karyesi ahâlîsinden Hüseyin b. Ömer b. Abbas

Hüseyin

Şahidân mezbûr anın terekeleri bâ-varaka-ı (…?) karyeleri ahâlîsinden Cemâl b. Resul b. Ali ve Çermik'in Kal'a mahallesi ahâlîsinden Tursun Ağâ ibn Safer b. Abdullâh b. Delal Ğaribe b. Mehmed Abdullâh ile sıren icrâ edilib tobra-i mahsusada hıfz edilmiştir.

11

Ömer Beg

Osmân Beg

İbrâhîm Beg

1-Hâcı Mahmûd Beg=Numan Beg=Abdullâh Beg=Osmân Beg

Mahmûd Beg

Mahmûd Halim Beg=Derviş Numan Beg

2-Zülfîkar Beg=Abdulmuaz Beg =Zülfîkar Beg =Zülfîkar Beg= Abdulmuaz Beg

3-Abdulmuaz Beg=Zülfîkar Beg=Abdulmuaz Beg= Hafız İbrâhîm Beg

Hâcı Esad Beg

Ali Beg

4-Abid Beg=Abdulrahim Beg =Abid Beg =(…?)=Abdulrrahim Beg

11/8

Çermik'in Kala mahallesinden Ali Beg, yine aynı mahalleden vefat etmiş Abdulrrahim Beg'in amca-zâdesi ve varisi olduğunu iddia etmekte. Bundan dolayı Abdulrrahim Beg'in, Kereze-zâde Ahmed Efendi'ye verdiği borcu talep etmekte; ancak Ahmed Efendi borcu kabûl etmesine karşın Ali Beg'in varîsliğini inkâr etmesiyle ilgili alacak verecek davasına dair i'lâmdır.

Çermik kazasının Tepe mahallesi ahâlîsinden olub bundan mukaddem vefât eden Abdulrrahim Beg ibn Abid Beg ibn Abdulrrahim Beg ber-vech-i âtî vârisi ve amîzâdesi olduklarını iddi'â eden kasaba-i merkûmanlar Kal'a mahallesi ahâlîsinden Ali Beg ibn Hâcı Es'ad Beg ibn Zülfîkar Beg mezkûr müteveffâ-yı mezbûrun amîzâdelerinden Çukur mahallesi sâkinlerinden Derviş Numan ve Mehmed Halim Beg ibn Mahmûd Beg ibn Numan Beg ve Osmân Beg ibn Abdullâh Beg ibn mezbûr Numan Beg hâzır oldukları hâlde kal'a mahallesi ahâlîsinden müteveffâ-yı mezbûr u medyûn Kerezezâde Ahmed Efendi ibn Mehmed muvâcehesinde benim babam Esad Beg'in babası Zülfîkar Beg'in babası Abdülğani Beg ve gâ'ib 'ani'l-meclis Hafız İbrâhîm Beg'in babası, Abdülğani Beg'in babası, mezbûr Zülfîkar Beg'in babası mezbûr Abdülğani Beg, kezâ gâ'ib 'ani'l-meclis Abdülğani'nin Beg'in babası, Zülfîkar Beg'in babası, Abdülğani Beg'in babası Zülfîkar Beg ve hâzırûn mezbûr undan Derviş, Numan ve Mehmed, Halim Beglerin babası, Mahmûd Beg'in babası, Numan Beg'in babası Hâcı Mahmûd Beg ve hâzır mezbûr Osmân Beg'in babası, Abdullâh Beg'in babası, Numan Beg'in-babası mezbûr Hâcı Mahmûd Beg ile müteveffâ-yı mezbûr Abdulrrahim Beg'in babası, Abid Beg'in babası, Abdulrrahim Beg'in babası Abid Beg li-ebeveyn er karındâşları olub babaları ismi İbrâhîm Beg dedeleri ismi Osmân Beg ibn Ömer Beg anaları ismi Hâcı Fatma Hanım ibn Abdullâh Beg maskat-ı re'sleri Çermik kazasının Çukur mahallesi olub ol vechle müteveffâ-yı mezbûrun verâsetini min ciheti'l vâsiyet tenbîh benimle gâ'ib 'ani'l-meclis Hafız İbrâhîm Beg ve Abdülğani Beg hâzırûn mezbûrun Derviş, Numan ve Mehmed, Halim ve Osmân Beglerin münhâsıra ve bunlardan gayrı ve terekesine

müstehâk âher kimesnesi olmağla müteveffâ-yı mezbûr Ahmed Efendi zimmetinde cihet-i kârzdan alacağı olub kable'l-âhz ve'l-istifâ vefât eylediği, atmış gurûş hâsren bize mevrûs bulmağla meblağ-ı mezkûru hâlâ bize edâ u teslîm mezbûr Ahmed Efendi'ye tenbîh olunması matlûbumdur. Dedikte ba'de'd-da'vâ ve's-suâl mezbûr Amed Efendi dahi cevâbında cihet-i merkûmeden ol mikdâr gurûş müteveffâ-yı mezbûr Abdulrrahim Beg deyni olduğunu, ikrâr mâ'adâ müdde'î-i mezbûr un verâseti müdde'âsını inkâr eyledi. Fî 7 Şa'bân sene 313 (23 Ocak 1896)

Hâzır

Osmân

Hâzır

Mehmed Halim

Hâzır

Derviş Nu'mân

Müddea aleyh

Mühür

Müdde'î

Mühür

Eşhedû billâh müdde'î-i mezbûr Ali Beg'in babası, Hâcı Esad Beg'in babası, Zülfîkar Beg'in babası Abdülğani Beg ve gâ'ib 'ani'l-meclis Hafız İbrâhîm Beg'in babası, Abdülğani Beg'in babası, mezbûr Zülfîkar Beg'in babası Abdülğani Beg kezâlik gâ'ib 'ani'l-meclis Abdülğani Beg'in babası, Zülfîkar Beg'in babası, Abdülğani Beg'in babası Zülfîkar beg ve mezbûr andan Derviş Numan Mehmed Halim Beglerin babası, Mahmûd Beg'in babası, Numan Beg'in babası Hâcı Mahmûd Beg, hâzırûn mezbûr eden Osmân Beg'in babası, Abdullâh Beg'in babası, Numan Beg'in babası Hâcı Mahmûd Beg ile müteveffâ-yı mezbûr Abdulrrahim Beg'in babası, Abid Beg'in babası, Abdülrahim Beg'in babası Abid Beg li-ebeveyn

karındâşları olub babaları ismi İbrâhîm Beg, dedeleri ismi Osmân Beg ibn Ömer Beg, anaları ismi Hâcı Fatma nâm ibn Abdullâh Beg maskat-ı re'sleri nefs-i Çermik kasabasının Çukur mahallesi olub, ol vechle müteveffâ-yı mezbûrun verâseti mi cihet-i vasiyet tenbîh müdde'î-i mezbûr Ali Beg'in gâ'ib 'ani'l-meclis Hafız İbrâhîm Beg b. Abdülgani Beg ve hâzırûn-ı mezbûrun Derviş, Numan ve Mehmed, Halim ve Osmân Beglere münhasıra olub bunlardan gayrı vâris ve terekesine müstehâk âher kimesnesi yoktur. Biz bu husûsa bu vech üzere şâhidiz ve şehâdet dahi ederiz. Fî 7 Şa'bân sene 313 (23 Ocak 1896)

12

Çermike tâbi' Bedvan-ı Ulya karyesi ahâlîsinden Mollâ Zülfîkar ibn Mollâ Abbas

Zülfîkar

Çermik kasabasının Saray mahallesi ahâlîsinden Mahmûd ve Zülfîkar ibn Timur

Mühür

Çermik Tepe mahallesinden Hâcı Derviş b. Ömer b. Abdullâh

Mühür

Müzekkî-i şer'î

Şahidân-ı mezbûrân makbûlu'ş-şahâde oldukları tarafımızdan tasdîk kılındı.

Çermik Çukur mahallesinden Tahsildar Mollâ Mehmed ibn Ömer ibn Musa

Mühür

Çermik Tepe mahallesinden Musa oğlu Mehmed b. Hâcı Yûsuf b. Ali

Mühür

Müzekkîr-i Aleyh

Şahidân-ı merkûmun makbûlu'ş-şahâde ettikleri ba varaka-ı mestûre mâhaleleri imâm ve muhtarı taraflarından tezkiyeleri icrâ olunarak tobra-i mahsusada hıfz edilmiştir.

Çermik'in Saray mahallesinde mukîm Mehmed Efendi b. Ali b. Abbas

Mühür

Çermik'e tâbi' Sinek kariyeli Rımo Mollâ Hüseyin b. Hüseyin b. Mehmed

Mühür

12/9

Çermik kazası'nın Çüngüş nahiyesine bağlı Mil Uşağı köyünden Mehmed ve Hasan'ın, Çermik'in Saray mahallesinden Melik Efendi ile alacak verecek davasına dair hüccettir.

Çermik kazasına muzâf Çüngüş nâhîyesine tâbi' Mil Uşağı karyesi ahâlîsinden Mehmed b. Hüseyin ve Hasan b. Mehmed ibn Mürteza mezkûr Çermik'in Saray mahallesi ahâlîsinden Melik Efendi b. Mollâ Süleymân b. Mollâ Abdullâh muvâcehesinde Burusa vilâyetinin Susurluk karyesinde bundan mukaddem vefât eden Cer'iyebint-i Ömer b. mezbûr Mehmed'in bize li-ebeveyn amîsi olub bizimle müteveffân-ı mezbûrenin babası Ömer li-ebeveyn karındâşları olub babamız ismi Mehmed ve dedemiz ismi mezbûr Mürteza ve annâmız ismi-Zeynebbint-i Yûsuf ibn Resul maskat-ı re'sleri karye-i mezkûrede olub ol vechle müteveffân-ı mezbûre Cer'iye'nin verâseti li-ebeveyn amileri bize münhâsıradır; bizden gayrı vâris ve terekesine müstehâk âher kimesnesi olmamağla müteveffân mezbûr enin, mezbûr Melik Efendi zimmetinde cihet-i karzdan alacağı olan kırk gurûş kable'l-âhz ve'l-istifâ vekîli edip meblağ-ı mezkûr bize mevrûs olmağla meblağ-ı mezkûrun, mezbûr Melik Efendi'den hâlâ taleb ederûm. Deyû bad'ed'd-da'vâ ve'l-istifâ, mezbûr Melik Efendi dahi cevâbında cihet-i merkûmeden olmikdâr gurûş-ı-

13

mezbûre hâlâ zimmetinde deyni olduğunu ikrâr itmek, müdde‘î-i mezbûrenin verâsetini müdde’âlarını inkâr eylediğinde müdde‘î-i mezbûrân ber-vech-i muhârrer verâsetini müdde’âlarını zirde isimleri muhârrer şahidân şehâdetleriyle ba‘de’l-inşâd mezbûrân tekrar mezkûr ta’rif takrîr-i kelâm ve ta‘bîr-i ani’l-merâm edip, ba‘de zikr Susurluk karyesinde vefât eden mûrisimiz mezbûre Cer‘iye’nin bi’l-cümle terekesinden bize isâbet eden hisse-i irsiyemizi taleb-i da‘vâ ve ahz ü kabz vel-hâsıl husus-ı mezkûr mutasarruf olduğu emvarın küllisine lede’l-iktizâ sulh ü îbraya tarafımızdan vekâlet-i mutlakā-i sahîha-i şer’iyye ile el-hâletü hâzihî vilâyet-i mezkûreye tâbi‘ Hasanköy karyesinde bulunan ve ‘an âsıl karyemiz bulunan Mil Uşağı karyesi ahâlîsinden hayıflıhı (?) makûlesinden Mehmed b. Hâcı Hüseyin ve Cumâ b. Resul ve Zülfîkar b. Hüseyin nâm kimesneleri kabûllerine muvakatten vekîl nasb ü ta’yîn eyledikde, dedikleri kayd şod. Fî 8 Şa‘bân sene 313 (24 Ocak 1896)

Müvekkil

Hasan

Müvekkil

Mühür

Eşhedû billâh müteveffâ-yı mezbûre Cer’iye’nin müdde’îyan-ı mezbûrân Hasan ve Hüseyin li-ebeveyn amîleri olub müteveffân-ı mezbûre Cemile'nin babası Ömer'in, müdde‘îyan-ı mezbûrân Hasan ve Hüseyin’in li-ebeveyn amîleri olub babaları ismi Mehmed ve dede ismi Mürteza ve anaları ismi Zeynep bint-i Yûsuf ibn Resul ve maskat-ı re’sleri mezkûr Çüngüş nâhîyesine tâbi‘ Mil Uşağı karyesi olub, müteveffân-ı mezbûre Cemile’nin bundan gayrı vâris ve terekesine âher kimesnesi yoktur. Bize bu husûs bu vech üzere şâhidiz ve şehâdet dahi ederiz.

Şâhid

Çüngüş nâhîyesine tâbi‘ Mil Uşağı karyesi muhtarı Hüseyin Keyâ b. Yûsuf ibn Resul

Hasan

Çüngüş nâhîyesine tâbi‘ Mil Uşağı karyesi ahâlîsinden Musa b. Resul b. Yûsuf

Mühür

Müzekkî-i şer’î

Şahidân-ı mezbûrân makbûlu’ş-şahâde oldukları tarafımızdan tasdîk kılındı.

Çüngüş nâhîyesi ahâlîsinden Cami-i Suk mahallesi ahâlîsinden Mustafâ Bekir Ağâ b. Hâcı Musa Ağâ

Mühür

Çermike tâbi Piran karyesi muhtarı Mahmûd b. Hasan b. Resul

Mühür

14

(…?)medyunumuz müteveffân mezbûre Cemile’nin bi’l-âhare terekesinden bize ve isâbet eden hisse-i (…?)ahz ü kabz ve makbûzatını bize irsâl ve isâle ve zikrin olan(…?)bedel (…?)bey‘ ve ferâgât ahz u kabz kezâlik bize irsâl ve isâle ve bunlar mutasarruf olduğu (…?)tarafımızdan vekîl-i mezbûr undan (…?)cem’iyyeti(?) vekîl nasb ve ta‘yîn idûb diğerlerini merkûmden (…?) eylediğinden ol vechle icâb eden bir kıt‘a merkûm-i (…?)tarafımıza i‘tâsı dedikleri kaydşod. Fî 2 Rebiulahir sene 313 (22 Eylül 1895)

Karye-i mezkûrede (…?)müteveffân-ı mezkûrenin amisi Hasan b.(…?)

Mehmed

Hasan

(…?), (…?)ahâlîsinden müteveffân mezbûrenin amizâdesi Hasan b. Hasan b.(…?)

Hasan

14/10

Çermik'in Tepe mahallesinden İbrâhîm'in, kardeşi Mehmed'in Saray mahallesinden Zülfîkar'a verdiği borcu vekil olarak talep etmesi ve Zülfîkar 'ın ifadesinde, Mehmed'in kendisine borç verdiğini kabul etmesiyle ilgili alacak verecek davasına dair hüccettir.

Çermik'in Tepe mahallesi sâkinlerinden İbrâhîm b. Hasan b. Hâcı Mehmed mezkûr Saray mahallesi ahâlîsinden Zülfîkar b. Timûr b. Abdullâh muvâcehesinde gâ'ib 'ani'l-meclis birâderim Mehmed, b. el-mezbûr Hasan b. Hâcı Mehmed, mezbûr Zülfîkar Ağâ zimmetinde cihet-i karzdan alacağı olan kırk gurûş taleb-i husûs ve ahz ü kabz Çermik kazasının Hanbaşı mevki'nde kâ'in bir tarafdan Berber Derviş b. Ömer b. Abdullâh'ın berber dükkânı ve bir tarafdan (…?) külliyen sazlık bulunan ve bir tarafdan Ali ibni Es'ad b. Abdullâh'ın tarlası ve taraf-ı râbi'i tarîk-i âmm ile mahdûd pederimiz müteveffâ Hasan'dan bize hisse-i mevrûs bir bâb dükkânda olan nısf-i hissesi dahi talebine bey' ü ferâğa ve bunu ahz ü kabz ve makbûzunu kendiye irsâl ve isâl tarafından deyni kabûlüne mukārin vekâlet-i mutlak-i sahîha-şer'iyye ile nasb ü ta'yîn itmekle meblağ-ı mezkûr kırk gurûş mezbûr Zülfîkar Ağâ'dan bi'l-vekâle hâlâ taleb ederim deyû bi'l-vekâle mezbûr Zülfîkar Ağâ'ya tenbîh olunmak matlûbûmdur. Deyû ba'de'd-da'vâ ve's-suâl mezbûr Zülfîkar dahi cevâbında mezbûr Mehmed'in deyni olduğunu ikrâr eylediği kayd şod. Fî 15 Şa'bân sene 313 (31 Ocak 1896)

Müdde'a aleyh

Mühür

Müdde'î

Mühür

Eşhedû billâh gâ'ib 'ani'l-meclis müdde'î-i mezbûr Mehmed b. el-mezbûr Hasan b. Hâcı Mehmed, mezbûr Zülfîkar Ağâ zimmetinde cihet-i karzdan alacağı olan kırk gurûş taleb-i husûs ve ahz ü kabz ve Hanbaşı mevki'nde ma'lûmu'l-hudûd olan bir bâb dükkân olan nısf-i hissesi dahi Ali'ye bey'-i ferâğ ve bedâlat-ı ferâğ-ı

ahz ü kabz ve kendisüne irsâl, isâle târîhden üç yüz on iki Ramâzân-ı şerîfin on beşinci gününde Derbend Hanı'nın tarafından müdde'î mezbûr, birâderi İbrâhîm kabûlüne mukārin vekîl eylediğine Allâh için şâhidiz ve şehâdet dahi ederiz. Fî 15 Şa'bân sene 313 (31 Ocak 1896)

Şâhid

Çermik'in Çukur mahallesinden (…?) Mustafâ b. Mehmed b. Abdullâh

Mühür

Çermik Tepe mahallesinden Katırcı Mehmed b. Mustafâ b. Ali

Mühür

15/11

Çermik kazasına tâbi' Midye köyünden Mollâ Bekir'in Osmân'dan satın aldığı tarlayı istemesi ancak Osmân'ın hem tarlayı vermeyip hem de mahkemeye gitmemesi üzerine vekîl olarak atanan Tevfik Efendi'nin Mollâ Bekir'in iddialarını tamâmen reddettiği mülk satışına dair i'lâmdır.

Çermik kazasına tâbi' Midye karyesi ahâlîsinden Mollâ Bekir b. Mollâ Bekir mezkûr Müddea aleyh olub tevârîh-i muhtelife ile üç def'a varaka-ı da'avîniyle teblîğ olunduğu hâlde gelmekden vekîl göndermekden imtinâ' eden celb ü ihzârı kābîl olmayan karye-i mezkûre ahâlîsinden Osmân b. Receb'in hukûkunun muhâfazası zımînda reis-i bi minnetimiz ta'yîn olunan Çermik'in Saray mahallesinde sâkin Tevfik Efendi ibn Halim Efendi b. Abdullâh muvâcehesinde müvekkil-i mezbûre Osmân ibn Receb karye-i mezkûre de kâ'in ve tarâf-i râbi'yesi benim mülküm olan bâğlarla mahdûd şer'an mülk ve mutasarruf olduğu otuz kırk kürûm müştemil bir kıt'a bâğını târîhden üç mâh mukaddem karye-i mezkûre muhtarı AliKeyâ'nın selamlığında iki yüz gurûş bedel ile mahzar-ı şühûdda bana tâli'en ve katî'en bey' itmekle şimdi teslîmden imtinâ' eder olmağla bana teslîm olunmak matlûbûmdur deyû ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk vekîlimiz Tevfik Efendi dahi cevâbında müdde'î-i mezbûrun müdde'âsını külliyen inkâr eylediği kayd şod. Fî 18 Şa'bân sene 313 (3 Şubat 1896)

Müdde’a aleyh

Mühür

Müdde‘î

Husûs-ı mezkûr bâğ hakkında tarafıma teblîğ olan d‘avinler üzerine, (…?)(…?),(…?) cihet-i tarafımdan vekîl müşir ta’yîniyle ğiyeben icrây-ı mâhkemeye mübâderet olduğunu intikāl itmekle bi’l-muvâcehe mâhkeme olunmak üzere best-i kelâm ve ol vechle da‘vâmızın rû’yetini taleb ederim. Fî 19 Şa‘bân sene 313 (3 Şubat 1896)

Müdde‘î Aleyh

Receb b. Osmân

16/12

Diyar-ı Bekir’in Ğarb nâhîyesine tâbi‘(…?)köyünden Abbas yine aynı köyden Züleyha ile akd-i nikâh eylediğini ancak Hüseyin’in Züleyha’ya evlilik teklifi etmesi, hem Züleyha’nın hem de Hüseyin’in Abbas’ın iddiâlarını inkâr etmesiyle ilgili nikâh davasına dair i‘lâmdır.

Diyar-ı Bekir’in Ğarb nâhîyesine tâbi‘ Tatakrar (?)karyesi ahâlîsinden b. Abo ve nâm diğeri Beşe b. Eyûb b. Hüseyin mezkûr karye-i mezkûre ahâlîsinden Hüseyin b. Şeyhi Mûsa b. Osmân hâzır olduğu hâlde karye-i mezkûre sâkinlerinden Züleyhabint-i İbrâhîm b. Ano muvâcehesinde târîhinden sekiz mâh mukaddem yigirmi ‘aded koyun verilmiş kısrak tay ve seksan gurûş mihr-i mu’accel ve beşyyüz gurûş mihr-i mü’eccel tesmîyeleriyle karye-i mezkûrede bulunan İzoli göçeranında Mehmed b. Süleymân ve Heme b. Eyüb ve Ye’rân aşiretinden Abdullâh b. Süleymân hâzır oldukları hâlde mezbûre Züleyha nefsini bana tezvîc ve ben dahi tezvîc ve kabûl ederek ve nâhîye-i mezkûreye tâbi‘ Rehan (?) karyesi imâmı ismi mechulüm olan nâm kimesne dahi ol vechle nikâhlarını akd edip ve ben dahi mezbûre duhûl dahi itmemişim binâ’en ‘aleyh mezbûre Züleyha zevce-i menkûha-i medhûlün-biham olduğu hâlde târîhden yirmi iki gün mukaddem hâzır-ı mezbûr Hüseyin zevcem mezbûr eyi Züleyha’yı intikālen gütürüb ve akd-i nikâh etmediği dahi mechûlümdür

mezbûre zevce-yi menkûha-i medhûlün-biham olmak matlûbumdur deyû ba‘de’d-da‘vâ ve’s-suâl mezbûre Züleyha dahi cevâbında müdde‘î-i mezbûr Abbas ile meyânımızda nikâh vuku bulmaktır ve bana rızâ dahi vâki‘ itmiyor deyû zevce-i menkûhası olduğun külliyen inkâr eyledi ve hâzır-ı mezbûr Hüseyin dahi cevâbında mezbûre Züleyha zevci olmadığını bi’l beyân kendüsü akd-i nikâh edeceği cihetle mezbûre Züleyha’nın rızâsıyla bu tarafa geldiklerin ikrâr eylediğini ifâde mezbûr Abo’nun zevci olduğunu külliyen inkâr eylediği kayd şod. Fî 18 Şa’bân sene 313 (3 Şubat 1896)

Hâzıre

Müddea aleyh

Müdde‘î

Mühür

Târîhden dört gün kadar mezbûre Züleyha zevcesi olduğunu şâhidlerin ikrâr edeceğini söylediği tasdîk kılındı. Fî 18 Şa‘bân sene 313 (3 Şubat 1896)

Müdde‘î

Mühür

Eşhedû billâh iş bu hazîri meclis bulunan Züleyhabint-i İbrâhîm b. Abomüdde‘î-i mezbûr Abo b. Eyüb‘ün zevce-i menkûha-i medhûlün-biham olduğunu ve sekiz mâhdan beru yek diğeriyle berâber (…?) hukûk-ı zevceyete ri’ayet eylediğine eşhedû billâh şâhidiz ve şehâdet dahi ederiz. Fî 2 Şa’bân sene 313 (18 Ocak 1896)

Karye-i mezkûre ahâlîsinden Şeyhi Mûsa b. İsmaîl b. Eyüb karye-i Mezkûre İmâmı Mollâ Celil b.(…?) b. Mollâ Halef biraderi Halil

Dalkıran muhtarı Hüseyin b. Ali b. Ato Mehmed

Ali

17

Şâhidûn-ı mezbûr ûn makbûlu'ş-şehâde oldukları Çermik'in Tepe mahallesi ahâlîsinden Bekir Efendi b. Zülfîkar b. Bekir ve Yûsuf b. Cebrail b. Abdullâh'dan ba varaka-ı mestûre teskîye-yi serîr(…?)icrâ olunmuştur.

Müzekkî-i aleyh

Şahidân-ı mezbûrân makbûlu'ş-şehâde oldukları tarafımızdan tasdîk kılındı. Fî 8 Şa'bân sene 313 (16.Ocak.1896)

Çermik'in Saray mahallesinden Zülfîkar b.Mahmûd b. Abdullâh

Mühür

Çermik'in Tepe mahallesinden Melik b. Abdullâh b. Süleymân

İmza

18/13

Çüngüş nahiyesine bağlı Hindibaba köyünden vefat eden Hâcı Mehmed'in varislerinin; Çermik'in Saray mahallesinden Melik Efendi'den, Hâcı Mehmed'in verdiği borcu talep etmelerine dair, mîrâs anlaşmazlığıyla ilgili i'lamdır.

Çüngüş nahiyesine tâbi' Hindibaba karyesi ahâlîsinden olub bundan mukaddem li-ecli't-ticâre Hüdâvendigâr vilâyet-i celilesine mülhak Gemlik kazasına tâbi' Kula karyesine hicret edip karye-i mezkûrede vefât eden Hâcı Mehmed b. Mollâ Şerîf b. Receb ve gerek müteveffâ-yı mezbûrun sulb-i kebîr oğlu olub kendisinden sonra mezkûr Hindibaba karyesinde vefât eden Receb ve Mehmed Şerîf ibnete müteveffâ-yı mezbûr Hâcı Mehmed'in ber-vech-i âtî vârisi olduğunu iddi'â eden ve zât zîrde isimleri muharrer şahidân ta'rîfleriyle ma'rûf müteveffâ-yı mezbûr Hâcı Mehmed'in zevcesi karye-i mezkûre sâkinlerinden bâisetü'l-kitab ibnete Mehmed b. Abdullâh mezkûr Hindibaba karyesi sâkinlerinden ve zatları ma'ruzât-ı mezbûrân ta'rîfleriyle ma'ruflar müteveffâ-yı mezbûr Receb sulb-i sağîre kızı ismi

müteveffâ-yı mezbûr Ahmet Şerîf sulb-i sağîr oğlu Behrâm tesviye-i emirlerine kıbeli'ş-şer'den mensub ve sulb-i 'âmmilleri ve müteveffâ-yı mezbûr Hâcı Mehmed'in sulb-i kebîr oğlu Abdullâh ve müteveffâ-yı mezbûrun müteveffâ-yı sulbî-i kebîre kızları Zılfe ve Zeyneb ve müteveffâ-yı mezbûr Receb zevcesi Hanifebint-i Sa'dullâh b. Bekir Efendi ve mezbûr Mehmed Şerîf zevcesi Sedrebint-i Mollâ Hüseyin b. Abdullâh hâzır oldukları hâlde müteveffâ-yı mezbûr Hâcı Memed'in medyûnu mârrü'z-zikr Çermik kasabası mahâlâtından Saray mahallesi ahâlîsinden Melik Efendi b. Abdullâh b. Süleymân muvâcehesinde üzerine da'va ve takrîr-i kelâm edip b. müteveffâ Efendi mezbûr Hâcı Mehmedin zevce-yi menkûha-i medhûlün-biham ve müteveffâ-yı mezbûr eden sonra vefât eden mezbûr Receb ve Mehmed Şerîf'le hâzırdan mezbûr undan Abdullâh ve Zılfe ve Zeyneb müteveffâ-yı mezbûrun firâşından hâsıla ve benden mütevellîdler müteveffâ-yı sulb-i kebîr ve sulbî-i kebîre evladları olub ol vechle müteveffâ-yı mezbûr Hâcı Mehmed'in verâseti cihetle sulb-i oğulları Receb ve Mehmed Şerîf ve müteveffâ kızları Zılfe ve Zeyneb münhâsıra ba'de vefât eden ibn mezbûr Receb dahi b. anası ve hâzır mezbûr andan mezbûre Hanife bint-i Sa'dullâh hâyatında ila vefâtihi zevcesi ve hâzır-ı mezbûr Abdullâh ve vasisi olduğu sağîr-i mezbûr anı müteveffâ-yı mezbûr Receb'in firâşından hâsıl ve mezbûre Hanifeden mütevellîde sulbî-i sağîre kızı ve mezbûr Mehmed Şerîf ve vasi-yi mezbur hâzırın Abdullâh ve hâzıretan-ı mezbûr tân Zılfe ve Zeyneb dahi müteveffâ-yı mezbûr eye li-ebeveyn kız ve er kârındaşları olub babaları ismi mezbûr Hâcı Mehmed ve dedeleri ismi Mollâ Şerîf ve anaları ismi Emîne ve maskat-ı re'sleri mezkûr Hindibaba karyesi olub ol vechle oğlum müteveffâ-yı mezbûrun verâseti dahi anası benimlede zevcesi mezbûre Hanife ve sağîre kızı Esma ve li-ebeveyn er ve kız karındâşları mezbûr Mehmed Şerîf ve hâzırûn-ı mezbûrun Abdullâh ve Zılfe ve Zeyneb münhâsıra ve ba'de vefât eden ibn mezbûr Mehmed Şerîf b. Keze anası ve hâzıre mezbûr ede Sedre bint-i Mollâ Hüseyin dahi zevcesi ve mezbûr Abdullâh (…?) olduğu sağîr-i mezbûr Behram dahi müteveffâ-yı mezbûr Mehmed Şerîf'in firâşından hâsıla ve mezbûre Sedre mütevellîd-i sulb-i sağîr oğlu olub ol vechle müteveffâ-yı mezbûr Mehmed Şerîfin verâseti anası benimle zevcem mezbûre Sedre ve sulb-i sağîr oğlu Behram münhâsıradır ve bunlardan ğayri müteveffân-ı mezbûrenin verâseti ve terekelerine müstehâk âher kimesneleri olmağla mevrûssemiz müteveffâ-yı mezbûr Hâcı Mehmed'in mezbûr Melik Efendi

zimmetinde hayâtında cihet-i karzdan alacağı olan kırk gurûş kable'l-ahz ve'l istîfâ vefât itmekle meblağ-ı mezkûr mesele-i verâseti üzerinde bana ve hâzırdan mezbûrun Abdullâh ve Zılfe ve Zeyneb ve Hanife ve Sedre ve mezbûr Abdullâh vasileri olduğu sağîrân-ı mezbûr an Esma ve Behram'a virmiş olmağla meblağ-ı mezkûr kırk gurûş hâlâ bize edâ u teslîm mezbûr Melik Efendiye tenbîh olunmak matlûbumdur deyû hâzırdan mezbûr anla me'an bi'l-verâse ve bi'l asâle ve bi'l-vesâye ba'de'd-da'vâ ve's-suâl mezbûr Melik Efendi dahi cevâbında fî'l-hakîkā müteveffâ-yı mezbûr Hâcı Mehmede elli kadar gurûş cihetle merkûmân hâlâ zimmetinde deyni olduğunu ikrâr ve müdde'î-i mezbûr enin mâ-adâ verâsetini müdde'âsını külliyen inkâr itmekle müdde'î-i mezbûrenin ber-vech-i meşrûh verâsetine müdde'âsını zîrde isimleri muharrer şahidân şehâdetleriyle ba'de l-isbât ve tadil ve tezkiye-i mezbûr ede tekrâr meclis-i mezkûrede sağîran-ı mezbûrenin fâmîlleri mezbûr Abdullâh ve mezbûrân Zılfe ve Zeyneb ve Hanife ve Sedre hâzır oldukları hâlde mezkûr Hindibaba karyesi ahâlîsinden Hüseyin b. Kel Ahmed b. Hüseyin mahzârında takrîr-i kelâm ve ta'bîr-i ani'l-merâm edip mûrisimiz müteveffâ-yı evvel mezbûr Hâcı Mehmed'in mârrü'z-zikr Kula karyesinde Ahmed vefâtında nezdinde mevcûde bi'l-cümle emvâl ve eşyâ ve nükûdun vâzı'ul-yed olanlar dan zimem-i nasda olan hukûkunu isbata taleb-i da'vâ ve muhasamaya ve ahz ü kabz ve makbûzunu bize irsâl ve isâle ve sulh ve ibrâya tarafımızdan vekâlet-i mutlakā-i sahîha-yi şer'î ile hâzır-ı mezbûr beni bi'l isâle ve bi'l vesâye vekîl ve nâib-i menâb ve nasb ve ta'yîn eyledik dedikte hâzırûn-ı mezbûrun Abdullâh ve Zılfe ve Zeyneb ve Hanife ve Sedre'den her birimiz mukire-i mezbûre Emîne Hâtûn'a sâdır olan cemî' kelimât-ı meşrûhasında vicâhen tahkik ve şifâhen tasdîk eylediğinde mezbûr Hüseyin dahi vekâlet-i mezkûreyi kabûl ve hizmet-i lâzımesi kemâ yenbâğ-ı edâya ta'ahhüd ve iltizâm eyledim dediği kayd şod. Fî 19 Şa'bân sene 313.

Vekîl

Pul

Mühürler

19

Müdde‘î-yi mezbûre Amine bint-i Mehmed b. Abdullâh müteveffâ-yı el mezbûr Hâcı Mehmed b. Şerîf b. Receb zevcesi menkûha-ı medhûlün-bihâm ve kendisinden sonra vefât eden Receb ve Mehmed Şerîf hazırûn-ı mezkûrun Abdullâh ve Zılfe ve Zeyneb müteveffâ-yı mezbûrun firâşından hâsıla mezbûre Emîne’den mütevellîdeler sulbî-i kebîr ve sulbî-i kebîre ve evladları olub ol vechle müteveffâ-yı mezbûrun verâseti zevcesi mezbûre Amine müteveffâ oğulları Recep ve Mehmed Şerîf ve Abdullâh müteveffâye kızları Zılfe ve Zeyneb münhâsıra ve ba‘de vefât eden ibne’l-mezbûr Recep b. Hâcı Mehmed’in mezbûre anası ve hâzırûn-ı mezbûr andan mezbûre Hanife li-l (?) vefat zevce-i menkûha-i medhûlün-biham ve mezbûr Abdullâh vasisi olduğu sağîre mezbûre Esma dahi müteveffâ-yı mezbûr Receb firâşından hâsıla ve mezbûre Hanifeden mütevellîde sulbî-i sağîre kızı ve mezbûr Mehmed Şerîf ve hâzırûn-ı mezbûrun Abdullâh ve Zılfe ve Zeyneb müteveffâ-yı mezbûr Receb li-ebeveyn er karındâşı olub babaları ismi müteveffân-ı mezbûr Hâcı Mehmed ve anası ismi mezbûre Amine ve maskat-ı re’sleri mezkûr Hindibaba karyesi olub ol vechle müteveffâ-yı mezbûr Recep verâseti anası mezkûrun ve sulb-i sağîr kızı mezbûre Esma li-ebeveyn er ve kız karındâşı mezbûr Mehmed Şerîf hâzırûn mezbûrun Abdullâh ve Zılfe ve Zeyneb’e münhâsıra ve ba’de vefât eden Mehmed Şerîf dahi kezalik mezbûre Amine anası ve hâzıre mezbûre Sedrebint-i Mollâ Hüseyin dahi hayâtında li-l (?) vefat zevce-i menkûha-i medhûlün-biham mezbûr Abdullâh ve Hüseyin olduğu sağîr-ı mezbûr Behram dahi müteveffâ-yı mezbûrun Mehmed Şerîf’in firâşından hâsıla ve mezbûre Sedre’den mütevellîd sulb-i sağîr olub ol vechle müteveffâ-yı (…?) mezbûr verâseti dahi anası mezbûre Amine ve zevcesi mezbûre Sedre ve sulb-i sağîr oğlu Behram’a münhâsıradır müteveffât mezbûrun bunlardan gayrı vâris ve terekelerine müstehâk âher kimesneleri olduğu ma’lûmumuz degildir bu hûsusa bu vech üzere şâhidiz ve şehâdet dahi ederiz. Fî 26 Şa‘bân sene 313 (11 Şubat 1896)

Çüngüş nahiyesi, Câmi‘ Kebîr mahallesinden Süleymân b. Abdullâh b. Hâcı Süleymân Hindibaba karyesi ahâlîsinden Abdullâh b. Halim b. Hasan Şahidân-ı mezbûr annn tezkîye-i rei’lerin ba varaka-ı Sure mahallesi ve karyeleri ahâlîsinden Mustafâ Efendi b. Hâcı Mehmed b. Hasan ve Ahmed b. Mustafâ b. Mustafâ’dan sıren icrâ idebilerek tobra-i mahsusada hıfz edilmiştir. Fî 26 Şa‘bân sene 313 (11 Şubat 1896)

Müzekkî-i aleyh Şahidân-ı mezbûrân makbûlu'ş-şehâde oldukları tarafımızdan tasdîk olundu. Saray mahallesinden Zülfîkar Ağâ ibni Mahmûd b. Abdullâh Çermik'in Çukur mahallesi ahâlîsinden Sıri Efendi ibn Ahmed Efendi ibn Mehmed Efendi

20/14

Çermik'in Yeniköy köyünden Behram ve Sultan yine aynı köyden askerde vefat itmiş olan Cumâ'nın Tepe mahallesinden Tevfik Efendi'ye verdiği borcu varisleri oldukları iddiasıyla talep etmekte ancak Tevfik Efendi Cuma'nın borcunu kabûl etmekte fakat varislerini inkâr etmesiyle ilgili alacak verecek davasına dair i'lâmdır.

Çermik'e tâbi' Yeniköy karyesi ahâlîsinden ve Asâkir-i Nizâmiye-i Şâhâne'nin Yirmi Altıncı Alay Dördüncü Tabur'un Dördüncü Bölüğü efrâdından olduğu hâlde bundan mukaddem vefât eden Cumâ b. Behram b. Aziz'in ber-vech-i âtî varîsi olduğunu iddi'â eden karye-i mezkûr ahâlîsinden mezbûr Behram mezkûr müteveffâ-yı mezbûrun anası karye-i mezkûre sâkinlerinden Sultanbint-i Ali b.Mustafâ hâzıre olduğu hâlde Çermik'in Tepe mahallesi ahâlîsinden Tevfik Efendi ibnî Halim Efendi b. Hâcı Safet Efendi müvacehesi üzerine da'vâ ve takrîr-i kelâm edip ben müteveffâ-yı mezbûr Cumâ'nın babası ve hâzıre mezbûre Sultan dahi anası olub ol vechle müteveffâ-yı mezbûrun verâsetini babası bana ve anası mezbûre Sultan'a münhâsıradır ve bunlardan gayrı verâseti ve terekesine müstehâk âher kimesnesi olmamağla müteveffâ-yı mezbûrun cihet-i karzdan alacağı olan kırk gurûş bize mevrûs olmağla meblağ-ı mezkûre hâlâ bize edâ ve teslîm mezbûr Tevfik Efendi'ye tenbîh olunmak matlûbûmdur deyû bade'd'-da'vâ ve's-suâl mezbûr Tevfik Efendi dahi cevâbında meblağ-ı mezkûr müteveffâ-yı mezbûr ede hâlâ deyni olduğu ikrâr mâ'adâ müdde'î-i mezbûr ve mezbûre iddi'âsını külliyen inkâr eyledi kayd şod. Fî 20 Şa'bân sene 313 (5 Şubat 1896)

Hâzıre

Müdde'a aleyh

Müdde‘î

Eşhedû billâh karye-i mezkûre ahâlîsinden olub Asâkir-i Nizâmiye-i Şâhâne’nin Yirmi Altıncı Alay Dördüncü Tabur’un Bölüğü efradından olduğu hâlde bundan mukaddem vefât Cumâ b. Behram b. Aziz b. İbrâhîm ve anası hâzire-i mezbûre Sultanbint-i Ali b. Mustafâ’ya münhâsıradır ve bunlardan gayrı verâset ve terekesine müstehâk âher kimesnesi yoktur bu husûsu bu vech üzere şâhidiz ve şehâdet dahi ederiz. Fî 20 Şaban sene 313 (5 Şubat 1896)

Şâhid

Çermik’in Kal‘a mahallesinden Ahmet Efendi b. Mehmed Hüseyin b. Mehmed

Ali

Çermik’e tâb’i Midye karyesi ahâlîsinden Ali b. Hâcı Mehmed b. Hâcı Ali

Mühür

Müzekkî-i şer’î

Şâhidan-ı merkûmun makbûlu’ş-şehâde oldukları tarafımızdan tasdîk kılındı .

Çermik’e tab’i Midye karyesi ahâlîsi muhtarı AliKeyâ b. Zülfîkar

Müzekkî-i aleyh

Ali

Çermik Çukur mahallesinden (…?) Sa‘id b. Ali b.Mahmûd

Mühür

Müzekkî-i aleyh

Şahidân merkûmun makbûlu’ş-şehâde oldukları tarafımızdan tasdîk kılındı.

Şâhid

Çemik’in Tepe mahallesinden Melik Efendi b. Mollâ Süleymân b. Abdullâh

İmza

Çermik Çukur mahallesinden (…?) b. Ahmet Efendi b. Mehmed Efendi

21/15

Çermik’in Çukur mahallesinden Şakire Hâtûn yine aynı mahalleden vefât etmiş Şerîf Bey’in vârisi olduğunu iddia etmekte ve Şerif Bey’in Zülfîkar Ağâ’ya verdiği borcu talep etmekte, Zülfîkar Ağâ borcu kabûl etmesine karşın Şakire Hatu’nun varisliğini inkâr ettiği alacak verecek davasına dair i’lâmdır.

Çermik’in Çukur mahallesi sâkinlerinden olub bundan akdem vefât eden Şerîf Beg ibn Abdi Beg ibn Zülfîkar Beg ber-vech-i âtî varisi olduğunu iddi‘â eden mahalle-i mezkûre sâkinlerinden Şakire Hâtûn ibnete el-Şerîf Beg meclis de mahalle-i mezkûre ahâlîsinin müteveffâ-yı mezbûrun merbûtu Zülfîkar b. Abdullâh muvâcehesinde ben müteveffâ-yı mezbûrun firâşından hâsıl ve zevcesi vâlidem Vesile ibnete Abdullâh’ın sulbi-i kebîre kızı ve birâderim Nazım Beg dahi kezalik müteveffâ-yı mezbûrun firâşından hâsıl ve zevcesi Zülfiyebint-i Abdullâh’dan mütevellîd sulb-i oğlu olub pederim müteveffâ-yı mezbûrun verâsetini sulbî-i kebîre kızı bana ve sulb-i oğlu Nazım Beg’e münhâsıra ba’dehu vefât eden mezbûrun Nazım Beg’in olub babamız ismi müteveffâ-yı mezbûr Şerîf Beg dedemiz ismi Abdi Beg ve maskat-ı re’simiz Çermik kazası’nın Çukur mahallesi olub ol vechle müteveffâ-yı mezbûr Nazım Beg’in verâsetini benden gayrı vâris ve terekesine müstehâk âher kimesnesi olmamağla müteveffâ-yı mezbûr Şerîf Beg'in Zülfîkar Ağâ zimmetinde cihet-i karzdan alacağı olub kable’l-ahz ve’l-istifâ vefât eylediği kırk gurûş hissesi bana mevrûs bulunmağla meblağ-ı mezkûru hâlâ bana edâ vu teslîmine mezbûr Zülfîkar Ağâ’ya tenbîh olunması matlûbûmdur dedikte ba‘de ‘d-da‘vâ ve’s-suâl mezbûr Zülfîkar Ağâ dahi cevâbında cihet-i merkûmeden olmikdâr gurûş müteveffâ-yı mezbûr Şerîf Beg deyni olduğunu ikrâr mâ’adâ müdde’î-i mezbûrun verâseti müdde’âsını külliyen inkâr eylediği kayd şod. Fî 1 Zi-l-ka‘de sene 313 (14 Nisan 1896)

Müdde’a aleyh

Müdde‘î

Eşhedû billâh müdde‘î-i mezbûre müteveffâ-yı mezbûrun firâşından hâsıl ve zevcesi ibnete Abdullâh’dan minvâlde sulbî-i kebîre kızı ve müteveffâ-yı mezbûrun vefâtından sonra vefât eden Nazım Beg kezâlik müteveffâ-yı mezbûrun firâşından hâsıl ve diğer zevcesi Zülfiyebint-i-(…?), (…?) mütevellîd sulb-i kebîr oğlu olub verâseti mezbûre kızı müdde‘î-i mezbûre ile oğlu mezbûr Nazım Beg’e münhâsıra ba’de vefât eden mezbûr Nazım Beg'in verâseti dahi li-ebeveyn kız karındâşı müdde‘î-i mezbûreye münhâsıradır ve maskat-ı re’sleri Çukur mahallesi olub müteveffâyân-ı mezbûr ânın bunlardan gayrı verâset ve terekesine müstehâk âher kimesnesi yoktur ve biz bu husûsa bu vech üzere şâhidiz ve şehâdet dahi ederiz dedikleri kayd şod. Fî 1 Zi-l-ka‘de sene313 (14 Nisan 1896)

Çermik’in Kal‘a mahallesinden Ali b. Ağâ b. Ahmed Ağâ b. Mustafâ

Mühür

Çermik’in Kal‘a mahallesinden Murat İmâm b. Hasan Mollâ Hasan b. Hasan

Hasan

Şahidân-ı merkûmân ba varaka-ı mestûre mahalleri imâmı Saçlı ibn Hâcı (…?)ibn Hasan ve Muhtar Abdullâh ibn Kör Ali ibn Hâcı Osmân ve (…?) ibn Hüseyin b. İbrâhîm Ağâdan tezkîreleri şira’en icrâ edilerek tobra-i mahsusatta hıfz dilmişdir. Fî 2 Zi-l-ka‘de sene 313 (15 Nisan 1896)

Şahidân-ı mezbûrân makbûlu’ş-şehâde oldukları tasdîk olunur. Fî 2 Zi-l-ka‘de sene 313 (15 Nisan 1896)

Çermik’in Çukur mahallesi ahâlîsinden Sırrı Efendi ibn Ahmed Efendi ibn Mehmed Efendi

İmza

Çermik’in Saray mahallesinde mukîm Mehmed ibn Aliibne’l Abbas Ağâ

Mühür

22/16

Çermik'e tabi Nişinik köyünden Ahmed b. Derviş'in zevcesi Aminebint-i Mehmed'den boşanması ve nafakanın tespitine dair hüccettir.

Çermik'e tâbi' Nişinik karyesi sâkinlerinden Ahmed b. Derviş ve b. Eyüb, karye-i mezkûr sâkinlerinden Emînebint-i Mehmed ve ben, Ali muvâcehesinde târîhden on beş on altı sene mukaddem beş yüz gurûş mihr-i mu'accel ve beş yüz gurûş mihr-i mü'eccel tesmîyleriyle mezbûre Emîne bint-i Mehmed zevce-i menkûha-i medhûlün-biham iken o sabahdan beru Besin karyesinde vâlidesinin nezdîne gidib bana zevcine itta'at itmediginden nefsini bana teslîme ve hukûk-ı zevciyete ri'ayete mezbûre tenbîh olunmak matlûbumdur deyû ba'de'd-da'vâ ve's-suâl mezbûre dahi cevâbında târîh-i mezkûrden beru mihreyn-i mezkûreyn tesmîyeleriyle zevce-i menkûha-i medhûlün-bihası olduğunu ikrâr ve ancak iş bu üç yüz on Ramazân-ı Şerîf'den on yedi gün mukaddem ya'ni Şa'bâni'l-mu'azamanın on üçüncü günü mezbûr Ahmed'in hânesinde yine mihr-i mü'eccelimden vaz geçib nafaka-i 'ade ve me'alin süknan üzere olmak ve bir kat yatağı dahi bedel-i dal' olarak kendisüne virmek üzere hal'a tâlibe olduğundan mezbûr Ahmed bu gibi sözleri beğenmez zira ben böyle şeyleri asla kabûl itmem isterseniz her birinizi nasb-ı bive yiyeceginizi vereyim git vâlidenin yanında veyahud biraderinin hânesinde veya diğer ayrı bir hânem var orada beytutet et denilsede kabûl itmedim bunun üzerine birkaç teberu'nuz vardır anıda verirseniz seni hal' ederim dedikte ben dahi nafaka-i 'ade (…?) süknâm üzere olmak ve mihr-i mu'üccelimden vaz geçib bir kat yatağımı dahi bedel-i hal' olarak kendisüne virmek üzere tekrar hal' tâlibe buldum mezbûr Ahmed dahi cevâbında sözümüz katidir bana haramsın diyecek çıkârın söyledi. Binâ'en 'aleyh ben mezbûr Ahmed'den meyâne olmamla kendisüne zevcine ita'at edeceğim deyû ba'de'd-def' mezbûr Ahmed dahi cevâbında külliyen inkâr ve selâm. Fî 5 Zi-l-ka'de sene 312 (30 Nisan 1895) ve Fî 17 Nisan sene 311 (23 Şubat 1894)

Müdde'î

Ahmed b. Derviş

Mühür

Müddea aleyha

Emîne ibnete Mehmed

mezbûre Emîne tekrar isticvâb olundukda mezbûr Ahmed ile ber-vech-i meşrûh muhâlâ‘a olduğunuz vakitte üzerinizde hisse kimlerdir ve buna şâhid olan kimesne varmıdır deyû suâl olundukda vâlidem Zeliha b. Mustafâ ve zevcim mezbûr Ahmed’in vâlidesi Hatîcebint-i Mehmed ve Nişinikî Mustafâ b. Hasan hâzırdır deyû ve bunlardan mâ‘adâ kimesne hâzır olmadığı şâhidimiz dahi bunlardan mâ’adâ kimesne yoktur deyû söyledi.

Müdde’a aleyh

Emînebint-i Mehmed

mezbûrenin iş bu ifâdesi hazurunuzda alınıb mühürleri olmadığından tarafımızdan tasdîk edilmiş.

Şâhid sureti Zülfîkar b. Bekir

Mühür

(…?)ResulKeyâ b. Hasan

Mühür

Eşhedû billâh üç yüz on iki şehr-i Ramazândan çend gün mukaddem mezbûre Emîne mezbûr Ahmed’in diğer zevcesiyle nizâ‘ idub târılarak kendi hânesine gelmiş idi ben dahi ‘abiyeden (?)

23

mezbûre Emîne kendi hânesine ya‘ni mezbûr Ahmed’in hânesine götürdüm odada mezbûr Ahmed dahi dışarıdan (…?) dedikte mezbûre Emîne ben olmam diğer her şeyden geçerim bir kat yatak bana ver veya bırak dedikte mezbûr Ahmed dahi cevâbında değil bir kat yatak bir iğne vermem ve nafakanızı veririm kendi

vâliden veyahud kendi birâderin nezdinde otur veyahûd ayrıca bir hânem vardır istersen orada otur demesi üzerine mezbûre tekrar bir kat yatağı dahi sana virdim bende bir şey kaldımı dedikte mezbûr Ahmed cevâbında nezdinde bir şey kalmadı dediklerine eşhedû billâh şâhidim ve şehâdet dahi ederim deyû söylemişdir. Fî 17 Şaban sene 311 (23 Şubat 1894)

Nişinikli Mustafâ b. Hasan b. Mehmed

24/17

Çermik'in Çukur mahallesinden Safer ve yine aynı mahalleden Fatma ile evlenmeleri ve mihirlerini şâhidler huzûrunda tespit ettikleri nikâh akdine dair hüccettir.

An-asıl Ergani nahiyesinde Aşağı mahallesinde mukîm Şemos müsafereten Çermik'in Çukur mahallesinde mukîm Safer b. Alaeddin b. Mehmed Ağâ mezkûr Çermik'in Çukur mahallesi sâkinlerinden Fatmabint-i İbrâhîm b. Mehmed muvâcehesinde târîhden üç dört gün mukaddem sabah vakti mezbûre ben seni alacağım diye gel gidelim dedikde ben dahi mezbûre ile berâber hüsn-ı rızâ tîb-i hâtırla Nişinik karyesine götürüp Nişinik karyeli Mollâ Bekir oğlu Mollâ Mahmûdun hânesine götürüb mezbûre nefsini bana tezvîce mezkûrenin Çukur mahallesi ahâlîsinden Osmân b. Mustafâ b. Osmân ve ben dahi mezbûrenin bana tezvîc ve kabûl tarafımdan karye-i mezkûrede Mollâ Bekir nâm kimesneyi vekîl edip vekîl-i mezbûr Osmân dahi yüz yigirmi bin gurûş mihr-i mu'accel ve yüz yigirmi bin gurûş mihr-i mü'eccel tesmîyeleriyle mezbûrenin nefsini bana tezvîc ve vekîlim bulunan mezbûr Mollâ Bekir dahi bi'l-vekâle tezvîc ve kabûl edip karye-i mezkûre imâmı bulunan Mollâ Ali Efendi dahi ol vechle hikahların akd etmiştir ve ben dahi bi'l-ahare mezbûre suâl edip mezbûre zevce-i menkûhem olduğu hâlde mezbûre zevce-i menkûhem deyû mezbûre dahi cevâbında karıya suâleri üzere olduğunu ve zevce-i sağîrin zevce-i menkûhası olduğunu tali'en ikrâr eylediği kayd şod. Fî Gurre-i Zi-l-ka'de sene 313 (14 Nisan 1896)

Mezbure

Mühür

Müdde‘î

Mühür

Kızın takrîrinde şâhid olanlardan isimleri beyân olunur.

Şâhid

Ve Mehmed b. Mollâ Bekir

Ali b. Hâcı Zülfi

Mehmed b. Ömer Hüneran

25/18

Çermik kasabasından Ömer Lütfi, Tepe mahallesinden Derviş Ağâ’nın vefât eden eşi Safiye’nin malını fuzûlî müdahale etiğini ve kendi payesinin kendisine iade edilmesini taleb etmekte ancak Derviş Ağâ, Safiye’nin ölmeden önce malını kendisine verdiğini ve bu durumu inkâr etmesine dair gasp i‘lâmıdır.

Çermik kasabasında Malhuri beni Malhor Ömer Lütfi b. Ömer b. Mehmed mezkûr nahiye-i mezkûrenin Tepe mahallesi sâkinlerinden Derviş Ağâ b. Mehmed Ağâ Osmân muvâcehesinde mahalle-i mezkûre sâkinlerinden olub bundan mukaddem vefât eden Safiye bint-i Abdullâh b. Abdurahman zâhirde asla vâris ve ma‘rûf ve ma‘rûfesi olmamağla bi’l-cümle terekesi cânib-i beşir-i (?) mâliyeye ‘âid ve râci‘ olmuşken mezbûr Derviş Ağâ müteveffât-ı mezbûrenin bi’l-cümle terekesini fuzûlî müdahale vaz‘-ı yed eder olmağla payımız hâlâ bana edâ teslîm matlûbumdur deyû ba‘de’d-da’vâ ve’s-suâl mezbûr Derviş Ağâ dahi cevâbında müteveffât-ı mezbûrenin bi’l-cümle terekesine vaz‘-ı yed eylediğini ikrâr itmek müteveffât-ı mezbûre hâyatında kemâl-i ‘akl zımînda vefâtından dört mah mukaddem bana nisbet olunan emvâl ve eşyânın cümlesi Derviş Ağâ’nın mâlıdır ve benim asla alaka ve müdahalem ve nisbetim yoktur deyû mahzâr-ı şühûda taifen (?) ikrâr etmiştir deyû ben dahi isbâta muktedirim dediki kayd şod. Fî 1 Zi-l-ka‘de sene 313 (14 Nisan 1896)

Müdde’a aleyh

Derviş

Müdde‘î

Zülfi

mezbûr Derviş Ağâya şâhidlerin kimlerdir deyû suâl olundukda Tepe mahallesi Kevanlıoğlu Zülfîkar b. Mustafâ b. Rakim oğlu Zülfîkar b. Mehmed Kevanlıoğlu Mustafâ b. Zülfîkar ve mezbûr Zülfîkar ın zevcesi Zülfiye Kevanlıoğlu Ömer’in zevcesi Hanım ve Kadirlerin oğlu Hüseyin’in Abbasi Hanım nâm kimesneler olub bunlardan mâ’adâ şâhidim yoktur dedi. Fî 6 Zi-l-ka’de sene 313 (19 Nisan 1896)

Müddea aleyh

Derviş

26/19

Çermik’e tâbi‘ Hasud köyünden Arab, Derezere köyünden Mehmed Ali ve İbrâhîm’in pederinin açtığı kanaldan su götürüb tarlalarını izinsiz ve haksız yere suladıklarını ancak Mehmed Ali ve İbrâhîm söz konusu kanalı babalarının açtırdığı, on sekiz senedir kanalı kullandıkları ve birçok kişilerin bu kanalı kullandıklarına dair irtifâk i‘lâmıdır.

Çermik’e tâbi‘ Hasud karyesi ahâlîsinden Arab b. Hâcı Hüseyin b.Mahmûd mezkûr Derezere karyesi ahâlîsinden Mehmed Ali b. Mustafâ b. Mehmed karye-i mezkûreli İbrâhîm b. Mollâ Ali b. Yûsuf muvâcehelerinde Haburman karyesi hudûdu dâhilinde Heyfo nâm boğazında ceryân eden Çermik nehrinden târîhden otuz dokuz sene mukaddem pederim Hâcı Hüseyin müddea aleyh mezbûr Mehmed Ali’nin pederi Hâcı Mustafâ ile taraflarından ısrarla imlâ idilerek husule getirilen bendden edilecek intifâ‘ pederimiz mezbûr anın vefâtlarıyla bize ‘âid iken mezbûr Mehmed Ali ve mezbûr İbrâhîm fuzûlî olarak ve izn-i icâzetîm olmaksızın Haburman karyesi toprâğında kâin bir tarafdan nehir ve bir tarafdan Mehmed Ali’nin tarlası ve bir

tarafdan İbrâhîm'in tarlası ve taraf-ı râbi'î tarîk-i âmm ile mahdûd mezbûr Mehmed Ali bir kıt'a tarlalarını ve mezbûr İbrâhîm dahi karye-i mezkûrede kâin bir tarafdan nehir ve bir tarafdan Melik Hâcı'nın tarlası ve bir tarafdan Mehmed Ali'nin tarlası ve taraf-ı râbi'î bend ile mahdûd bir kıt'a tarlasını ve mezkûr bendin hark açûb su ceryân saky ittirmekde olub halbûki mezkûr bendden mezbûr İbrâhîm asla saky intifâ' olmayıp mezbûr Mehmed Ali'nin dahi var isede terkime izni olmayınca intifâ' itmiş 'indi câiz bulduğundan her ikiside dahi mezkûr bendden

27

intifâ' itmesi hakları olmadığından men'leri matlûbumdur dedikte mezbûrân Mehmed Ali ve İbrâhîm dahi cevâblarında fi'l-hakîkamezkûr bendden mülkümüz olan ve hudûdu-ı mezkûrla mahdûd tarlalara had gütürüb saky itmiyeceğimiz yok isede ancak on sekiz seneden beru mezkûr bendden su gütürüb ve mezkûr tarlalarını saky idegeldiklerini ve mezkûr bend müdde'î-i mezbûrun bederi Hâcı Mustafâ ile mezbûrun İbrâhîm pederi Mollâ Ali tarafından yapıldığını ifâde ve beyân eylediler ve mezkûr bendden bizimle daha başka Nişinik karyesi ahâlîlerinden bir çok kimesneler su gütürüb anlar dahi kendi tarlalarını saky idegeldiklerini ilaveten beyân eylediler diğerleri kayd şod. Fî 10 Zi-l-ka'de sene 313 (23 Nisan 1896)

Müdde'a aleyh

Mühür

Müdde'a aleyh

Mühür

Müdde'î

Mühür

İş bu hâzır meclisi bulunan iki yaşında Enma b. Be'se Çermik'in Gözerek karyesi sâkinlerinden Zelihabint-i İsmaîl 'in mâlı olan ba re's kırmızı ineğinden doğurmuş Şeyhan mâlı ve mülkü olduğu eşhedû billâh Allâh için şâhidiz ve şehâdet dahi ederiz. Fî 12 Safer sene 313 (5 Ağustos 1895)

Ergani nahiyesine tâbi‘ Karto karyesi ahâlîsinden Hasan b. Mustafâ b. Halid

Mühür

Çermike tâbi‘ Gözerek karyesi ahâlîsinden Mahmûd b. Cuma b. İsmaîl

Mühür

28/20

Çüngüş’ün Cami-i Kebîr mahallesinden Mollâ Mehmed, Yoğun köyünden Melik Efendi’ye verdiği borcu talep ettiği ve Melik Efendi’nin ise bu borcu inkâr etmesine dair alacak verecek i‘lâmıdır.

Çüngüş’ün Câmi‘-i Kebîr mahallesinden Mollâ Mehmed b. Hâcı Süleymân b. Feyzi, Çermik kazasına tâbi‘ Yoğun karyesi ahâlîsinden Millilü b. Hasan b. Turmuş muvâcehesinde iş bu yerde olub ibrâz eylediği üç yüz yedi senesi sene-i mâliyyesi Nisan’nın yedinci günü târîhiyle muvarrah ve zîri merkûm Millilü’nün imzâ ve hatmını hâvî ve tespitde pûl ibtâl edilmiş bir kıt‘a mûcibincecihet-i karzdan beş yüz kırk gurûş merkûm Melik zimmetinde alacak hakım olub alacağım olan meblağ-ı mezkûru merkûm Melikden hâlen taleb ederim belki bana edâ u teslîme ba‘de’d-da’vâ ve’s-suâl merkûm Melik’e tenbîh olunmak matlûbumdur deyû ba‘de’d-da’vâ ve’s-suâl merkûm Melik dahi cevâbında mezkûrandan zirîndeki olan mühür kendisünün olduğunu ikrâr ancak ne sene-i mezkûreden ve ne de mezkûrandan aldığına dâ’ir ma‘lûmatı olmayıp ya’nî mûma ileyh b. Mollâ Mahmûd asla zimmeti olmayıp akçe-yi vâhide dahi almadığını ve zimmetinde olmadığını ve inkârla beyân ve ifâde eylediği kayd şod. Fî 23 Zi-l-hicce sene 312 (12 Hâzıran 1895)

Müdde’a aleyh

Mollâ Hasan

Müdde‘î

Ahmed Efendi

Merkûm Melik bâlâdaki ifâdeye virdigi huzûrumuzla tarafından tasdîk kılındı. Fî 23 Zi-l-hicce sene 312 (12 Hâzıran 1895)

Yoğun karyeli Mahmûd b. Timur b. Turmuş

Mühür

Burûtluzâde Ahmed Efendi b. Mehmed b. Hasan

Mühür

29/21

Çermik'e tabi Çüngüş nahiyesinin Orta mahallesi Ermenî milletinden Kiregos'un borcuna karşılık tarlasını rehîn olarak Etyen Efendi'ye vermesine dair hüccetir.

Çermik'e tâbi' Çüngüş nahiyesi Orta mahallesi mütemekkinlerinden ve teb'a-i Devlet-i Aliyye'nin Ermenî milletinden Kiregos veled-i Haço veled-i Agob mezkûr mahalle-i mezkûre mütemekkinlerinden ve Ermenî milletinden Etyen Efendi veled-i Boğos veled-i Mardiros'un mahzarında takrîr-i kelâm ve ta'bîr-i ani'l-meram edip Çüngüş'ün Kızıltarla nâm mevki'nde kâ'in bir tarafdan İbrâhîm Usta'nın bâğı ve bir tarafdan Boz Ahmed'in mülkü kürûm bâğı ve bir tarafdan Betkanoğlu mülk kürûm bâğı ve taraf-ı râbi'î tarîk-i âmm ile mahdûd anı amelelik (?) mâlik ve mutasarruf olduğum bir kıt'a kürûm bâğı merkum Etyen'dan istikrâz ve ahz ü kabz ve umûruma sarfla istimlâk itmiş olduğum yüz doksan gurûş nisâbiyyesine rehîn teslîm ol dahi (…?) ve teslîm ve kabûl eylediğinden sonra mezkûr bâğı bana iade ben dahi bundan (…?) ahz ve kabul itmekle mâl-ı mezkûre te'diye meblağ-ı mezkûre te'diye ve ibkā deyn ettiğim takrîrde mezkûr bâğı fürûht ve semeninden deynim olan meblağ-ı mezkûr istîfâya tarafımdan dâyin-i merkûm Etyen Efedi'ye vekâlet-i mutlakā-i sahîh-i şer'iyye ile vekîl nasb ü ta'yîn eyledüm dedikte merkûm Etyen dahi cevâbında mukārrir merkûm Kiregos Cumâ hamilat-ı meşrû'âsına testik-i vekâlet-i mezkûreye kabz eyledüm dediki kayd şod. Fî 16 Zi-l-ka'de 312 (11 Mayıs 1895)

Şühûdü'l-hâl

Çüngüşlü Zülfîkar zâde Hasan

Mühür

Ve Çüngüşlü Osmân Efendi b. Herut Ali Efendi, Salvazlı MehmedKeyâ

Mühür

Çüngüşlü Mustafâ b. Helo b. Mustafâ

Mühür

30/22a

Çermik'e muzâf Çüngüş nahiyesinin Câmi'-i Kebîr mahallesi ahâlîsinden Mustafâ b. Mollâ Hüseyin b. Mehmed mezkûr zîkr-i âtî sağîranın vâlidesi Fatmabint-i Köse Mustafâ muvâcehesinde müdde'î-i mezbûr Mustafâ'nın babası ve zîkr-i âtî sağîrenin amisi hâzır olduğu hâlde bu târîhden sekiz sene mukaddem amûcam Bekir'in sağîre kızı Fatma[166]

30/22b

Çermik'e tabi Sökrük karyesi ahâlîsinden Hasan ve Nişinik köyünden Zülfiye'nin reşid olmadıklarından dolayı vekâleten nikâh akdlerinin yapılmasıyla ilgili nikâh akdine dair hüccettir.

Çermik'e tâbi' Sökrük karyesi ahâlîsinden iş bu hâzır-ı meclis bulunan Hasan'ın velîsi bulunan ve Zülfîkar b. Süleymân b. Halid mezkûr târîhden ikisene akdem ya'ni şehr-i Kânûn-i Evvel Nişinik karyesi sâkinlerinden Zülfiyebint-i Mustafâ tarafından zîkr-i âtî husûsda vekîl-i şer'iyye si bulunan bâ hayîz-i şer'île Çermik'in Çukur mahallesi ahâlîsinden Hâtîpzâde Cemil Efendi b. Ahmed Efendi b. Mehmed Efendi muvâcehesinde Nişinik karyeli Fatma Ahmed hânesinde müvekkil-i mezbûre Zülfiye bint-i Mustafâ nefsini oğlum sağîr-i mezbûr Hasan tarafından karye-i mezkûreye Mustafâ b. Oruçoğlu nâm kimesneyi vekîl edip vekîl-i mezbûr Mustafâ dahi mezbûrenin nefsini oğlum sağîr-i mezbûr e Hasan nefsi için bin gurûş

[166] Eksik Belge

mihr-i mu’accel ve bin gurûş mihr-i mü’eccel teslîm ile tezvîc ve sağîr-ı mezbûr Hasan’ın vekîli bulunan Mustafâ Hadi’nin dahi bi'l-vekâle tezvîc ve kabûl edip ismi mechulûm olan imâm dahi ol vechle nikâhlarını akd etmiştir ve Nişinik karyeli Ahmed ve Bekir benân-ı Zülfîkar b. Abdullâh ve Mollâ Osmân b. Mehmed hâzır oldukları hâlde Binâ’en ‘aleyh mezbûre Zülfiye sağîr mezbûr oğlum Hasan zevce-i menkûhesi olduğu hâlde müvekkiley-i mezbûre Zülfiye şimdi nefsini âhere tezvîc edeceği istihbar edilmiş olmağla diğerini tezvîcden men‘i husûsa iddi‘â ederim ve ba‘de’d-da’vâ ve’s-su’âl vekîl-i mezbûr Hayri Efendi dahi cevâbında iş bu târîhden dört sene evvel müvekkilem mezbûrenin hemşiresi kocâsı bulunan Mustafâ Oruçoğlu kendi başına güya merkûm mezbûre Zülfiye vekâletini bana virmişdir diyerek bir kaç gurûş bank-ı nâmi olarak

31

almış olduğundan ve müvekkilem mezbûre Zülfiye’yi zevcesinin hânesine teslîm itmiş müvekkilem mezbûre Zülfiye ve bu karzan vekâlet virmiş ise hâlbuki müvekkilem mezbûre Zülfiye sağîr olub zevcesinin hânesinde iş bu târîhden dört sene evvelî ya‘nî üç yüz altı senesinin şehr-i teşrîni sâninin yigirmi beşinci gecesi Şifa karîn-i bâliğa olduğundan ve bâliğa olduğu anda ihtiyar-ı dikkat edip bi'la-hare orada bulunan karye-i mezkûre gençlerinden Aişebint-i Davud ve Fatmabint-i Mehmed nâm kimesneleri dahi işhâd etmiştir ve şahidân-ı mezbûr anın ifâdelerinin itmâ’mını taleb eylerim dediği kayd şod. Fî 8 Muharrem sene 313 (1 Temmuz 1895)

Müdde’a aleyh

Müdde‘î

Müdde‘î-i mezbûr iş bu ifâdesi huzûrumuzla virub ve mîhrim olmadığını bi’l-beyân intitâk eyledi. Fî 8 muharrem sene 313 (1 Temmuz 1895)

Çermik Saray mahallesinde mûkim Arnavud Mehmed EfendiAli

Mühür

Çermik Saray mahallesinden Odacı Zülfîkar b.Mahmûd

Odacı Zülfîkar 1277

Merkûm Bekir b. Zülfîkar Mollâ'ya mütâbık şehâdet idemedigi gibi kendisünün hânesinde bir akd-i nikâh vukû' bulmuşsada evdekiler olub olmadığını bilmedigini söyledi. Fî 17 Muharrem sene 313 (10 Temmuz 1895)

Bekir b. Zülfîkar

mezbûr Bekir husûs-ı mezkûr hakkında huzûrumuzla 'adem-i ma'lûmât beyân eylediğini tasdîk eyleriz. Fî 17 Muharrem sene 313 (10 Temmuz 1895)

Çermik Kal'a mahallesinden Turatan Mehmed

İmza

Eşhedû billâh târîhden iki sene mukaddem mezbûre Zülfiye nefsini sağîr-i mezbûr Hasan'a tezvîc tarafından Mustafâ Oruçoğlu nâm kimesneyi vekîl edip vekîl-i mezbûr Nişinik karyesinden Ahmed hânesinde mezbûrenin nefsini kaç gurûş mihr-i mu'accel ve mihr-i mü'eccele hâtırama gelmiyor sağîr-i mezbûr Hasana tezvîc ve mezbûr Hasan'ın dahi vekîli bulunan Mustafâ Hadi'nin dahi bi'l-vekâle tezvîc ve kabûl eylediğin ve nikâhlarını karye-i mezkûreli Mollâ Osmân akd eylediğine şâhidim ve şehâdet dahi ederim. Fî 17 Muharrem sene 313 ve meclisi mezbûr ede mezbûr Bekir ve birâderi vekîlan-ı mezbûr andan mezkûr kimesne hâzır olduğunu 'ilâveten söyledi. Fî 17 Muharrem sene 313 (10 Temmuz 1895)

Nişinik karyesi ahâlîsinden İsmaîl b. İbrâhîm b. Mehmed

Kebîrden şâhidleri târîhden üç gün... yigirmi Cumâertesi günü ifâde eyledim. Fî 17 Muharrem sene 313 (10 Temmuz 1895)

Müdde'î

32/23

Çermik'in Çukur mahallesinden Karabet'in yine aynı mahalleden Şatıroğlu Haço'dan satın aldığı mülkü tescilletirmek için mahkemeden sened-i şer'iyye istemesine dair hüccettir.

Çermik'in Çukur mahallesi mütemekkinlerinden teb'a-i Devlet-i Aliyye'nin Ermenî milletinden Kârhâneci Karabet veled-i Boğos mezbûr mahalle-i mezkûre mütemekkinlerinden ve millet-i merkûmeden Şatıroğlu Haço mahalle-i mezkûrde kâ'in bir tarafdan Kolo'nun oğlu karabet'in mülk menzili ve bir tarafdan Boğos veled-i Kirkor mülk menzili ve bir tarafdan küçe çıkmaz tarîk-i râbi ve bir tarafdan tarîk-i 'âmm ile madûd ve fevkāni bir meclis ve bir eyvân ve zîrleri bir bâb dükkân ve küçük kîlâr ve havlu-yu müştemil bir bâb mülk menzili mezkûr dükkânla berâber cemi'-i tevâbi' ve levâhıkîyle üç yüz on sene-i mâliyesi Kânûn-i Evvel beşinci gününde bin altı yüz doksan gurûş bedel-i makbûz mukabilinde bey'-ı bât-ı sahîh-i şer'iyye ile mâhzar-ı şühûda tâli'en bana bey' ve ba'de'd (…?) menzil-i mahdûd ve mezkûru bana teslîm (…?)ol vechle temellük ve tasarruf ve ahz ü kabûl edip ol vechle nisbetleri ref' ve ibtâl edilmiş ve târîh-i mezkûrla muvarrah ziri bey'-i merkûm mühürüyle mahtûm iş bu yedimde olub ibrâz eylediğim bir kıt'a sened dahi bana virmiş ise de ancak yedimde sened-i şer'î olmadığından icâb eden bir kıt' a sened-i şer'iyye sine yedime 'itâsını taleb eylerim dedi.

Teb'a-i Devlet-i Aliyye'nin Ermenî milletinden Çermik'in Çukur mahallesinde Karabet veled Boğos.

Mühür

Mühür

Eşhedû billâh târîhden beş altı mah mukaddem gâ'ib 'ani'l-meclis Şâto oğlu Haço Çermik'in Çukur mahallesinde kâ'in hudûd-ı mezkûresi mahdûd mâlik ve mutasarruf olduğu bir bâb menzil ve dükkânını bin altı yüz gurûş bedel-i makbûz mukabilinde iş bu hâzır bi'l-meclis bulunan Mahsum Boğos oğlu kârhâneci Karabet nâm kimesneye bey'-ı bât-ı sahîhi şer'iyye ile bey' ve temlîk ve müşter'-i merkûme dahi ol vechle kabûl eylediğiniz Allâh için şâhidiz ve şehâdet dahi ederiz ve sened-i mezkûr zîrindeki olan mühür dahi merkûm Haço'nun mührüdür ve saned-i mezkûrun hâmişinde olan imzâ ve mühürler dahi kendi imzâ ve mühürlerimizdir.

Teb'a-i Devlet-i Aliyye'nin Rûmiyan milletinden ve Çermik'in Tepe mahallesinden Mırmır Murat veled-i Serkis

Mahalle-i merkûmeden Rûmiyan milletinden Sâ‘id Asar veled-i Milis Ohannes

Çermik’in Çukur mahallesinden Ermenî milletinden ve veled-i aleyhden müdde‘î Haço oğlu Ohannes

İmza

Şâhidûn-ı merkûmun tezkiyye-i şer’îyyleri milletleri Rahib Musa veled-i Keşto veled-i Vartan ve Protestân milleti vâ‘izi Ohannes’den ve mu‘teberân-ı Beciyi‘ (?) Arakil Efendi veled-i Artin’den ve muhtarı Serkis veled-i Mığıs Ohannes’den bâ varaka-ı mestûre bi’l-icrâ tobra-i mahsûsada hıfz edilmiştir.

Müzekkî-i Şer’î

Şahidân-ı merkûman makbûlu’ş-şehâde oldukları tarafımızdan tasdîk kılınır.

Çermik’in Tepe mahallesinden Kasım b. Mustafâ b. Mehmed

Çermik’in Çukur mahallesinden Mehmed b. Ali b. Abdullâh

33/24

Siverek kazasının Gülbî mahallesinden Şiyâr’ın Çermik kasabasının Çukur mahallesinden Sinem ile nikâh akdine dair hüccettir.

Siverek kazasının nefs-i karyesi mahâlâtından Ordu mahâlâtında Gülbî mahallesinde mukîm Şiyâr b. Süleymân b. Şiyâr Çermik kasabasının Çukur mahallesi sâkinlerinden Sinembint-i Mustafâ b. Abdullâh mezkûr muvâcehesinde târîhden bir mah mukaddem li-ecli’l musâlaha Çermik kasabasına gelmiş idim ve (…?) mezbûre Sinem Çermik’in Nişinik köprüsü demekle nâm mevk’inde bir mikdâr ötede bana tesâdüf eyledi ben, Sinem’i akd-i nikâh ideceğim deyû söylemesi üzerine ben dahi mezbûr eye murâfakāt idûb Siverek kazasına tâbi‘ Çanah karyesine berâberce gitdük karye-i mezkûrede ben kendisü tarafımdan mezbûrenin nefsini bana tezvîc karye-i mezkûreli Abbas b. Abbas vekîl eyledüm ve mezbûre Sinem dahi kezalik nefsini dahi bana tezvîce tarafından karye-i mezkûreli Ahmed b. Mehmed b.

Mollâ Abbas vekîl edip vekîl mezbûr Mustafâ elli gurûş mihr-i mû‘accel ve elli gurûş mihr-i mü’eccel tesmîyeleriyle mezbûrenin nefsini bi’l-vekâle bana tezvîce vekîl bulunan Abbas dahi nefsüm için bil-vekâle tezvîc ve kabûl edip ol vechle karye-i mezkûre İmâmı

Mollâ Abbas dahi nikâhlarını akdetmiştir ve bi’l-âhâre meyânemizde halvet-i sahîha dahi vukû‘ bulmuş Binâ’en ‘aleyh mezbûre Sinem zevce-i menkûhemdir deyû ba‘de’d-da’vâ ve’s-su’âl mezbûre dahi cevâbından farziyye su’âl-i muharrer üzere olduğunu ikrâr eylediği kayd şod. Fî 18 Muharrem sene 1313 (11 Temmuz 1895)

Müdde‘î

mezbûre

Eşhedûbillâh târîhden bir mah mukaddem mezbûr Şiyâr ile mezbûre Sinem Çenah karyesine geldiler mezbûre Sinem nefsini mezbûr Şiyâr’a tezvîc tarafından Ahmed b. Abbas vekîl ve mezbûr Şiyâr dahi Abbas b. Abbas vekîl eylediler vekîl-i mezbûr Ahmed mezbûrenin nefsini elli gurûş

mihr-i mû’accel elli gurûş mihr-i mü’eccel tesmîyeleriyle mezbûr Şiyâr’ın nefsimden bi'l-vekâle tezvîc vekîl mezbûr Abbas dahi bi'l-vekâle mezbûre Şiyâr’ın nefsi için tezvîc ve kabûl edip ol vechle nikâhlarını karye-i mezbûr İmâm Mollâ Abbas akd eylediğine Allâh için şâhidiz ve şehâdet dahi ederiz. Fî 18 Muharrem sene 313 (11 Temmuz 1895)

Siverek kazasında Gülbî mahallesinden Dersimli Tahir b. Mehmed b. Mustafâ b. Hasan

Mühür

Siverek kazasının Gülbî mahallesinden Mehmed b. Kürdo b. Hasan

Mühür

Müzekkî-i Şer’î

Şahidân-ı mezbûrân makbûlu'ş-şehâde oldukları tarafımızdan tasdîk kılınır. Fî 18 Muharrem sene 313

Siverek kazasında Gülbî mahallesinden Ramazân b. Mehmed b. Abbas

Mühür

Siverek kazasında Gülbî mahallesinden Cumâ b. Süleymân b. Abbas

Mühür

Müzekkî-i Şer'î

Şahidân-ı merkûman makbûlu'ş-şahâde oldukları tarafımızdan tasdîk kılınır.

Çermik'in Tepe mahallesinden Abbas b. Efendi b. Hamud Ali Efendi b. Mustafâ

Mühür

Çermik'in Saray mahallesinden Zülfîkar Timur b. Abdullâh

Mühür

34

Târîhden iki sene akdem müvekkille-i mezbûre Zülfiye tarafından nefsini sağîr-i mezbûr Hasan b. Zülfîkar 'a tezvîce vekîl bulunan Mustafâ Oruçoğlu, Nişinik karyesinde BekirZülfîkar Ahmed'in hânesinde vekîl-i mezbûr mezbûrenin nefsini sağîr-i mezbûr Hasan'a bi'l-vekâle tezvîce ve sağîr-i mezbûrun vekîl-i bulunan Nişinik karyeli Ali Hadi dahi bi'l-vekâle tezvîce mezbûr Hasan için tezvîc ve kabûl edip ol vechle ben dahi nikâhlarını akd eyledüm kaç mihr-i tesmîye olduğunu hâtırıma gelmiyor ve mâlumatım bundan ibaretir. Fî 27 Muharrem 313 (27 Temmuz 1895)[167]

Nişinik karyesi ahâlîsinden Mollâ Osmân b. Mehmed b. Hasan

[167] Eksik Belge

Mollâ Osmân

34/25

Çermik'e tabi Piran köyünden Hasan'ın tarlasını sularken yine aynı karyeden Mustafâ'nın mülküne zarar ve ziyan verdiği ancak Hasan'ın zarar ve ziyanın bedelini ödemesiyle Mustafâ'nın şikâyetini geri çekmesine dair maddî zarara uğratma hüccettidir.

Çermik'e tâbi' Piran karyesi ahâlîsinden Mustafâ b. Ali b. Abdullâh Hasan b. Resul b. Abdullâh muvâcehesinde karye-i mezkûrede kâ'in mezbûr Hasan mâlîk olduğu bir kıt' a tarlasını taraf-ı (?) mikdâr olarak saky idegelmekle hilâf-ı mu'tâd olarak saky eylediğinden mezkûr tarlalara su infisâlinde bulunan kendi biğeyr-i şüyû' edip bu yüzden eşyâlarımızın ba'zı nakıl ve ba'zı dahi edâ u teslîm ve zarâr eyledügünden bu yüzden vukû' bulan zarâr u ziyânımın tazmininde bundan mukaddem mezbûr Hasan'dan taleb-i du'uy eyledüm ise de meyânımıza mûslihun tevassüt ederek merkûm Hasan bana doksan gurûş vermek üzere da'vâ-i mezkûremden vâz geçib meyanımız ol vechle ıslâh ve her birimiz sulh-ı mezkûrun tevcîh ve her birimiz âherin zimmetini hukûk-ı mezkûre ve hukûk-ı seniyye mufassal 'âmme-i da'âvîden zimmetleri ibrâ-i âmm ibrâ ve ıskāt-ı hak ederek ve bedel-i sulh olan meblağ-ı mezkûrun dahi merkûm Hasan yedinden tamâmen ahz u kabz eyledüm dedikte mezbûr Hasan dahi fârîze-i mefrûze üzere olduğunu te'ahüd-ı aherle ibrâ ve ıskāt-ı hak eylediklerini ikrâr eylediği kayd şod. Fî 9 Safer sene 313 (1 Ağustos 1895)

Müdde'a aleyh

Hasan

Müdde'î

Mustafâ

35/26

Çermik kazasının Çukur mahalesinden vefat eden Fatma'nın mîrâsı üzerinde babası Hâcı İsmaîl ve kocası Zülfîkar 'ın anlaşmazlığıyla ilgili mîrâsa dair i'lâmdır.

Nefs-i Çermik kazasının Çukur mahallesi sâkinlerinden olub bundan mukaddem vefât eden Fatma,(…?) Ağâ'nın verâseti zevci mahalle-i mezkûreli Zülfîkar b. Dedoğlu Ömer Ağâ ile sulbî-i sağîre kızı Miza ve babası Hâcı İsmaîl Ağâ'ya münhâsıra ba'de bint-i Adana'da vefât edip verâsetini babası mezbûr Zülfîkar Ağâ'ya münhâsıra olduğu bi'l-ihbâr lede'ş-şer'ü'l-enver zâhir ü mütehakkık oldukdan sonra zevci mezbûr Zülfîkar Ağâ mezkûr zikr-i âtî menzile vâzı' yed Ahmed Efendi b. Mollâ Hüseyin ve Rızâ Efendi b. Ahmed Efendinîn şehâdetleriyle tahakkuk olan ibrâ mezbûr Hâcı İsmaîl Ağâ muvâcehesinde mârrü'z-zikr Saray mahallesinde kâ'in Tevfik diğer taraf-ı tarîk-i âmm ve bir tarafı Mustafâve taraf-ı râbi' Hâcı İsmaîl Ağâ ile mahdûd bir bâb mülk menzili mevrusem zevcim müteveffâyan-ı mezbûrenin hayâtında mâl ve mülkü olub ba'de vefâtîh menzil mezkûr ba'de vefâtîhâ mesele-i mîrâsımız üzere on iki sehm i'tibâriyle iki sehmi mezbûr Hâcı İsmaîl Ağâ'ya mezkûr on sehmi dahi bana mevrûs olub ve hatta menzil-i mezkûr zevcem müteveffâ-yı mezbûrenin mâl ve mülkü olduğu mezbûr Hâcı İsmaîl Ağâ dahi târîhden iki sene mukaddem kendi hânemde Burutluoğlu Mollâ Ahmed Efendi hâzır olduğu hâlde ve mu'âheren bu kere kahvede dahi Koduk Hüseyin ve Belediye Rei'si Derviş Ağâ ve Aboş Kako'nun torunu Berber Mustafâ huzûrlarında ikrâr itmiş olduğu hâlde menzil-i mezkûrun tamamına mezbûr İsmaîl Ağâ fuzûlî vaz-ı' yed eder olmağla su'âl olunub bana isâbet hisse-i irsîyemden keff-i yed bana teslîm mezbûr İsmaîl Ağâ'ya tenbîh olunmak matlûbumdur deyû ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk mezbûr İsmaîl dahi cevâbında menzil-i mezkûr sırf kendisünün mâl ve mülkü ve bî hak vazı'-i yed eder olduğunu ikrârı mâ'adâ müdde-i mezbûr müdde'âsını külliyen eylediğini kayd şod. Fî 20 Safer sene 313 (12 Ağustos 1895)

Müdde'î-i Aleyh

Müdde'î

Müdde'î-i mezbûr Zülfîkar 'dan ber-vech-i muharrer müdde'âsını şâhidleri su'âl olundukda Burutlu Ahmed Efendi ve Kurdlu Hüseyin ve Berber Mustafâ dahi

Emiş Hâtûn ve İsmaîl b. Aloş ve Berber Derviş nâm kimesneler olub bunlardan mâ‘adâ şâhidim yoktur dediği kayd şod. Fî 20 Mart sene 312 (1 Nisan 1896)

Müdde‘î

Benim husûs-ı mezkûre hakkında asla meşhûdât ve ma‘lûmâtım yoktur. Tepe mahalleli İsmaîl b. Aloş. Fî 20 Mart sene 312 (1 Nisan 1896)

B. Osmân

Mühür

Benim husûs-ı mezkûre hakında asla meşhûdâtım ma‘lûmâtım yoktur. Fî 20 Mart sene 312 (1 Nisan 1896)

Çukur mahallesinden Mustafâ b. Zülfîkar b. Abdullâh

Mühür

Huzûr-ı mezkûr hakında asla ma‘lûmâtım ve meşhûdâtım yoktur. Fî 26 Mart sene 312 (7 Nisan 1896)

Berber Derviş b. Ömer ibn Ali

Mühür

Târîhden altı yedi sene mukaddem mezbûr Hâcı İsmaîl Ağâ, Bekir Efendi’nin kahvesine geldi orada şöyle takrîr eylediği hânemin dokuz gülli olan tarafını kızıma virmişim dediğine Allâh için şâhidim ve şehâdet dahi ederim. Ancak kızı kim ve ismi ne olduğunu bilmem ve mezkûr hânenin bir tarafı Arab b. Abdullâh’ın menzil ve bir tarafdan müdde‘a aleyh mezbûr Hâcı İsmaîl ’in menzili bir tarafdan Kulaksız Bego’nun menzili ve taraf-ı râbi‘i tarîk-i âmm ile olub zımmında irâ’e ve ta‘yîne muktedirim dedi. Fî 26 Mart sene 312 (7 Nisan 1896)

Tepe mahallesi ahâlîsinden kurdlu Hüseyin b. Ömer b. Hasan

Târîhden beş altı sene mukaddem Zülfîkar ’ın babası Ömer’in hânesine kendiye orada mezbûr Hâcı İsmaîl, Tuyğurlu hânesi infisâlindeki hânem kerîmem

Fatma'nın dır virdigine Allâh için şâhidim ve evelce de mezkûr hâne mezbûrenin buranın olduğu ma'lûmum değildir ve mezkûr hâneye mehâlinde irâ'e ve tahrîr ve ta'yîn ederim bu vechle şâhidim ve şehâdet dahi ederim.

Şâhid

Çukur mahalleli Ahmed Efendi b. Mehmed b. Hasan

Şâhid mezbûr Kurdlu Beg, Hüseyin müteveffâ-yı mezbûre kim ve isminin ne olduğunu beyân idemediginden şehâdet-i ğayr-i mu'teber bulunduğunu ve diğer şâhid b. Ahmed Efendi'nin şehâdeti dahi hukümsüz kaldığına Binâ'en mezbûr Zülfîkar da'vây-ı mezkûresiyle mezbûr Hâcı İsmaîl bile beyyine (…?) men' olunduğu tefehüm kılındı.

36/27

Çermik kazasına tabi Ermiye köyünden Ahmed ve Emîne'nin vefat eden Mehmed'in varisleri olduğunu ve Mehmed'in Saray mahallesinden Zülfîkar 'a verdiği borcu talep etmeleriyle ilgili alacak verecek davasına dair i'lâmdır.

Çermik kazasına tâbi' Çüngüş nahiyesine tâbi' Ermiye karyesi ahâlîsinden olub Burusa vilâyetinin Gömrük kazasına muzâf Armudlu nahiyesine tâbi' Koçdere karyesinde rencberlik itmekde olub bundan mukaddem vefat eden Mehmed b. İdris Hüseyin b. Hüseyi'nin ber-vech-i âtî verâseti ve li-ebeveyn er karındâşı olduğu idi'â eden karye-i mezkûr sâkinlerinden Ahmed b. mezbûr Hüseyin b. Hanifi mezbûrun li-ebeveyn kız karındâşı Emîne hâzıra olduğu hâlde müteveffâ-yı mezbûrun Saray mahallesi ahâlîsinden Zülfîkar Ağâ b. Timur b. Abdullâh Ağâ muvâcehesinde üzerimize da'vâ ve takrîr-i kelâm edip ben ve hâzıre-i mezbûre Emîne müteveffâ-yı mezbûre li-ebeveyn er ve kız karındâşı olub babamız ismi İdris Hüseyin ve dedemiz ismi Hüseyin ve annâmız ismi Hatîcebint-i Hüseyin ve maskat-ı re'simiz mârrü'z-zikr Ermiye karyesi olub olvecihle müteveffâ-yı mezbûrun verâseti li-ebeveyn er karındâşı benimle kız karındâşı ve hâzıre-i mezbûre Emîne hâzıradır ve bizden gayri vâris ve terekesine müstehak âher kimesnesi olmamağla müteveffâ-yı mezbûrun mezbûr Zülfîkar Ağâ zimmetinde ciheti karzdan alacağı olan kable'l-ahz ve'l-istifâ vefât eylediği kırk gurûş benimle hâzıra mezbûre Emîne mûris olmağla hâlâ bize edâ

u teslîm ve mezbûr Zülfîkar Ağâ tenbîh olmak matlûbumuzdur hazîr-ı mezbûre ile ba‘de’d-da‘vâ ve’s-su’âl mezbûr Zülfîkar Ağâ dahi cevâbında fî'l-hakîkā mütveffâ-yı mezbûrun hayâtında hâlen zimmettinde deyni olduğunu ikrâr mâ‘adâ müdde‘î-i mezbûrun verâseti inkâr itmekle müdde‘î-i mezbûr ber-vech-i meşrûh müdde‘âsına zîrde isimleri muharrer şâhidân şehâdetleriyle bir sehmi (…?) ba‘de’l-inân ve’d-dal (?) ve’d tezkiye müdde‘î-i mezbûr kayd şod. Fî 5 Safer sene 313 (28 Temmuz 1895)

Müdde‘a aleyh

Hâzıra

Müdde‘î

Eşhedû billâh mârrü’z-zikr Ermiye karyesi ahâlîsinden Koçdere karyesinde bundan mukaddem vefât eden Mehmed’in iş bu müdde‘î Ahmed ve hâzıre-i mezbûre Emîne li-ebeveyn er ve kız karındâşı olub babaları ismi Hüseyin dedeleri ismi Hüseyin ve anaları ismi Hatîce maskat-ı re’sleri mârrü’z-zikr Ermiye karyesi olub olvecihle müteveffânın verâseti er ve kız karındâşı olub bunlardan ğayri vâris ve terekesine müstehâk âher kimesnesi yoktur biz bu husûsa bu vech üzere şâhidiz ve şahâdet dahi ederiz. Fî 5 Safer sene 313 (28 Temmuz 1895)

Ermiye karyesi imâm’ı İbrâhîm Efendi Mustafâ b. Mehmed

İbrâhîm

Ermiye karyesi ahâlîsinden Emro Ağâ b. Abdi Ağâ b. Ali Ağâ

Mühür

Müzekkî-i Şer’î

Şahidân-ı merkûmân makbûlu’ş-şehâde oldukları tarafımızdan tasdîk kılındı.

Çüngüş nahiyesinin Pegler mahallesi ahâlîsinden Ali Ağâ Efendi b. Mustafâ Ali b. Mustafâ

Mühür

Çüngüş, Baş Hafız Ali Efendi b. Hasan Mustafâ Efendi

Mühür

37

Şahidân-ı merkûman makbûlu'ş-şehâde oldukları tarafımızdan tasdîk kılındı.

Bendegan Mustafâ b.Mahmûd

Ermiye karyesi ahâlîsinden Mahmûd b. Osmân b. Osmân .

Mühür

37/

Çermik kazasına tâbi' Hasud karyesi ahâlîsinden Mollâ Zülfîkar b. Hâcı Mehmed b. Bekir Çermik'in Çukur mahallesinde mukîm Ahmed Efendi b.Mahmûd b. Bekir muvâcehesinde[168]

37/28

Çermik'in Çukur mahallesinden ve Cami-i Kebîr İmâmı Tuçlu Efendi camiye vakıf edilen tarlaların etrafındaki Ağâçların gelirlerinin de vakıfa aid olduğunu ve bundan dolayı onları kullanan Zülfiye Hâtûn'u dava etmesiyle ilgili gaspa dair i'lâmdır.

Çermik'in Çukur mahallesi sâkinlerinden ve Cami'-i Kebîr imâmı Tuçlu(?) Efendi b. Mustafâ Hıdır Efendi ile Saçlı Hâcı Hasan Efendi meclisde mezkûr müteveffâ Hâcı Zahid Efendi'nin zevcesi Zülfiye Hâtûn'nun zikr-i âtî husûsda vekîl-i meclis-i şer'îsi bulunan birâderi Sa'îd Efendi ibni Ali Hoca Efendi muvâcehesinde Köprüönü mevki'sinde kâ'in etrâf-ı erba'sı Cami'-i Kebîr vakıfına merbût tarlalarla mahdûd iken bir kıt'a sulu tarlalarla mahdûd iki kıt'a sulu tarla ve Tepebaşı mevki'sinde kâ'in bir tarafdan Hâcı Hasan Efendi'nin tarlası ve bir tarafdan Hâcı

[168] Eksik Belge

Kādızâde Hâcı Abdurrahim Efendi'nin tarlası ve bir tarafdan İmâm Ali Efendi'nin tarlası ve taraf-ı râbi' Timur Kerim'in hâli 'arsa ile mahdûd ve bir kıt'a sulu tarla Büyük çay önünde kâ'in bir tarafdan Gümüş harkı ve bir tarafdan Büyük çay ve bir tarafdan Lök-zâde Hâcı Hüseyin Efendi b. Ömer Ağâ tarlası ve taraf-ı râbi' Kerezezâde Ahmed Efendi'nin tarlasıyla mahdûd diğer bir kıt'a sulu ve Küçük Çay mevki'nde kâ'in bir tarafdan Küçük çay bir tarafdan teb'a'dan Karabet veled-i Ata'nın tarlası taraf-ı râbi'i tarîk-i âmm ile mahdûd diğer bir kıt'a sulu tarla ki cem'an beş kıt'a sulu tarlalar imâmı bulunduğu Cami'-i Kebîr evkâfına ve Aşûr Hanlığ'a meşrût ve hâsılât-ı vâridâtı dahi vazîfe-i mezkûreyi ifâ eylediğimiz cihetle bana â'id olub ve etraflarında bulunan eşcâr-ı müsmire ve gayr-i müsmire dahi arâzi-i mezkûreye tâbi' ve hâsılât-ı kezâlik ve vazîfe-i mezkûreye meşrût ve bana â'id olduğu hâlde müvekkile-yi mezbûre eşcâr-ı mezkûrenin kâffesine fuzûlî bi ğayr-i hak müdâhâle eder olmağla sual olunub müdâhâle-i meşrûhâsının men'i matlûbumdur dedikte vekîl-i mezbûr Sa'îd Efendi dahi cevâbında evvel-emirde arâzi'-i mezkûreler cami'-i mezkûrun imâmeti cihetine meşrût vakıfına da'ir yedlerinde bir evrâk var ise ibrâz itsunler ve mezkûr eşcârlar ve araziler eben ve 'anceddin mülkiyet üzere tasarruf idegeldiklerini ba'de'd-def' ve'l-inkâr kayd şod.

Vekîl

Mehmed Sa'îd

Müdde'î

Nûh Efendi

Mezkûr tarlanın etraflarında bulunan eşcâr ğayr-ı müsmire (…?) olan niğmet kāiminde vakıf olmayıp müteveffât-ı mezbûrun arz itmiş olduğu eşcâr ve mülkiyesinden olduğu anlaşmakla diğer müsmir olan eşcârın dahi vakıfına da'ir her bir evrâk olmadığı gibi vakıf olunduğuna da'ir beyân-ı beyyine dahi arz bulduğundan mezkûr tarlanın etrafında bulunan eşcârımız vakıf olmayub ğayr-ı mezbûrun mülkü olunduğuna müvekkille-i mûmâ ileyhânın teklîfi matlûbumdur dediği kayd şod. Fî 29 Safer sene 313 (29 Ağustos 1895)

Müdde'î

Nûh Efendi

38

Sa‘îd Efendi dahi cevâbında Mü’ezin Hâcı Zahid Efendi’nin câbet-i hükûmete verûb hakkında hükûmet tarafından müzâyede kâ’imesinin gayr-ı mize arzı ğayrimız var ki müzâyede olunub olbâb da tanzîm kılınan mezâd kâ’imesinin müdde‘î mezbûr Nuh Efendi tarafından bey‘ buyûrulûb müsmir ve gayr-i müsmir eşcârların kaffesine bedel-i ma‘lûm ile şirâya talib bedîhi olmağla şimdi vakıf deyû da‘vâ itmiş kelâm-ı meyânında (…?) hizmet olub Binâ’en ‘aleyh da‘vâya hakkı yoktur ve bu eşcârın şirasına talib olduğuna müdde‘î-i mezbûr ve sarf ve mutasarruf olmadığı hâlde beyân ile isbât edeceğini bi’l-vekâle söyledi. Fî 29 Safer sene 313 (29 Ağustos 1895)

Vekîl

Mehmed

Müteveffâ-yı mezbûrun zimmeti mîriyesinden dolayı mezbûr tarlaların etrafında olub idi‘â eylediğim eşcâr-ı müsmire ve ğayr-i müsmireler câbet-i hükûmetden müteveffâ-yı mezkûrun emvâlımız dükkânından deyû müzâyede olduğu esnâda Müvekkile-i mezbûre tarafından eşcâr-ı mezkûrelere müdahale edip ol vechle meyânımızda münâza‘ vukû‘i bulmakta idi ve def‘en nizâ‘ esnâ-yı müzâyededе mezkûr eşcârların mezâd kâ‘imesine bana virub ve dört yüz otuz gurûş bedel ile şirasına talib oldum ve böyle def’en niza’ olmasın ben ne vakit şirâsına talib oldum dediği kayd şod. Fî 29 Safer sene 311 (11 Eylül 1893)

Müdde‘î

Nûh Efendi

39/29

Çermik kazasının Nişinik köyünden Hüseyin askerde vefat eden oğlu Hüseyin’in Çermik’in Saray mahallesinden Zülfîkar ’a verdiği borcu talep etmesiyle ilgili alacak verecek davasına dair i‘lâmdır.

Çermik kazasına tâbi‘ Nişinik karyesi ahâlîsinden ve Asâkir-i Nizâmiye-i Şâhâne’nin Süvari Yigirmi Altıncı Alayı Birinci Taburun Dördüncü Bölüğü efradından olduğu hâlde bundan mukaddem vefât eden Hüseyin b. Hüseyin b. Mehmed’in ber-vech âtî vârisi olduğu idi‘â eden karye-i mezkûreli babası mezbûr Hüseyin ve müteveffâ-yı mezbûrun sulb-iye-i sağîre kızı Zülfiye’nin vâsisi bulunan mezbûr Hüseyin hâzır olduğu hâlde Çermik’in Saray mahallesinden Zülfîkar Ağâ b. Timur b. Abdullâh muvâcehesinde b. müteveffân-ı mezbûrun babası Zülkif ve mezbûre Zülfiye dahi müteveffâ-yı mezbûrun firâşından hâsıl sulb-iye-yi sağîre kızı olub olvecihle oğlum müteveffân-ı mezbûrun verâseti ve babası benimle ve eşi benimle kızı Zülfiye’nin bila-vârisi bulunduğumdan münhâsıradır ve bizden ğayr-i vâris ve terekesine müstehâk âher kimesnesi olmamağla müteveffâ-yı mezbûrun mezbûr Zülfîkar Ağâ zimmetinde cihet-i karzdan alacağım olan kırk gurûş bize mevrûs olmağla mezbûr Zülfîkar Ağâ’dan hâlen taleb ederim deyû ba‘de’d-da‘vâ ve’s-su’âl mezbûr Zülfîkar Ağâ dahi cevâbında fî'l-hakîkā müteveffâ-yı mezbûrun cihet-i karzden kırk gurûş alacağı hâzır olduğu ikrâr mâ‘adâ müdde‘î-i mezbûr un verâseti külliyen inkâr eylediği kayd şod. Fî 22 Safer sene 311 (4 Eylül 1893)

Müdde‘î

Müddea aleyh

Eşhed-û billâh Nişinik karyesi ahâlîsindenden Asâkir-i Nizâmiye-i Şâhâne’nin Yigirmi Altıncı Alay Birinci Taburun Dördüncü Bölüğü efradından olduğu hâlde bundan mukaddem vefât nefs-i Azerbeycan’da Hüseyin b. Hüseyin b. Mehmed’in verâseti babası müdde‘î-i mezbûr Hüseyin ve sulb-iye-yi sağîre kızı Zülfiye ve Feruder (?) ve bunlardan ğayri verâset ve terekesi müstehâk âher kimesnesi olduğu ma‘lûmumuz değildir bize bu husûsa bu vech üzere şâhidiz ve şahâdet dahi ederiz. Fî 22 safer sene 311 (4 Eylül 1893)

Çermik’in Çukur mahallesinden Ağâzâde Mollâ Hasan b. Hasan b. Hasan

Mühür

Çermik’e tâb‘i Nişinik karyesi ahâlîsinden Mehmed b. Mollâ Bekir b. Ahmed

Mühür

Müzekkî-i şer'î

Şâhidân-ı mezbûrân makbûlu'ş-şehâde oldukları tarafımızdan tasdîk kılındı.

Çermik'in Saray mahallesinden İmâm Nuh Efendi b. Hâcı Tahir Efendi Hâcı Hasan Efendi

Mühür

Nuh Efendi

Çermik'in Çukur mahallesinden Hasan b. Arab b. Mehmed

Mühür

Müzekkî-i aleyh

Şâhidân-ı mezbûrân makbûlu'ş-şehâde oldukları tarafımızdan tasdîk kılındı.

Çermik'in Çukur mahallesinden Mehmed Efendi b. Hâcı Hasan b. Mollâ Osmân b. Mollâ Mustafâ(…?)

Mühür

Çermik'in Çukur mahallesinden Ahmed b. Mollâ Mustafâ b. Ahmed Mühür

40/30a

Çermik kasabasının Tepe mahallesinden Mehmed Sıdık'ın babalarından kalan tarlanın varislerinden kardeşi Hâcı Mustafâ'nın hissesinin Hâcı Mahmûd'a satılmasıyla ilgili hüccettir.

Çermik kasabasının nefs-i kasabasının Tepe mahallesi ahâlîsinden Mehmed Sıdık b. Ahmed b. Mehmed mezkûr li-ebeveyn kebîr er karındâşı mahalle-i mezkûre sâkinlerinden Hâcı Mustafâ b. Ahmed b. Mehmed muvâcehesinde mahalle-i mezkûrede kâ'in bir tarafdan Tortumlu Ali b. Mustafâ'nın mülk menzili ve bir tarafdan Mustafâ b. Kelene'nin mülk menzili ve bir tarafdan Cuma b.

Abdurrahman'nın mülk menzili ve taraf-ı râbi'i tarîk-i âmm ile mahdûd pederim müteveffâ Ahmed'in muhibben mâlik ve mütasarrufı olduğum bir bâb mülk menzilimin nısfını cemi' tevâbi' ve levâhikiyle üç yüz elli gurûş bedel ile birâderim mûmâ ileyh Hâcı Mahmûd'a eşyasını bey' ve temlîk ve teslîm etmekle bedeli olan meblağ-ı mezkûrun edâsından imtinâ' eder olmağla su'âl olunub meblağ-ı mezkûrun bi'l-ahz bana edâ u teslîm ve teslîm olunmak ba'de'd-da'vâ ve's-su'âl mezbûr Hâcı Mahmûd dahi cevâbında târîhden altı mah mukaddem fî'l-hakîkā menzil-i mahdûd-ı mezkûrun nısfını üç yüz elli gurûş bedel ile birâderi merkûm Mehmed Sıdık'dan iştirâ eylediğini ikrâr ancak meblağ-ı mezkûru târîh-i mezkûrdan 'itîbâren yedi mah zımînda virmek üzere mukāvele idildiginden hitâm-ı müddetde meblağ-ı mezkûru tamâmen vireceğini müdde'î-i mezbûr un tasdîke hamai'l ifâde ve beyân eylediği kayd şod. Fî 2 Muharrem sene 311 (16 Temmuz 1893)

Müdde'î

Müddea aleyh

Mustafâ

40/30b

Çermik kazasının Çukur mahallesinden Paşa, Mehmed ve Ali'nin babalarından kalan tarlanın Kalacık köyünden Sadun'nun el koymasıyla ilgili gasp davasına dair i'lâmdır.

Çermik kazasının nısf-i Çermik kasabası mahâlâtından Çukur mahallesi ahâlîsinden olub bundan mukaddem vefât eden Derviş b. Hüseyin Ağâ b. Abdullâh'ın verâseti bulunan sulb-i kebîr oğlu Paşa ve sulbî-i sağîre oğulları Mehmed ve Ali'ye münhâsıra olduğu bi'l-ihbâr lede'ş-şer'îû'l-enver ve mütehakkık oldukdan sonra sağîran-ı mezbûr anın tesviye-yi emirlerine kıbeli'ş-şer'den mukārreb vasîleri birâderleri ibn kebîr mezbûr Paşa mârrü'z-zikr Çermik kazasına tâbi' Kalecik karyesi ahâlîsinden müdde'î-i aleyhima olub tevârîh-i muhtelîfe ile üç def'a varaka-ı da'vâ ile teblîğ olunduğu hâlde gelmekden ve vekîl göndermekden imtinâ' eden ve celb-i ihzâra kāyil olmayan karye-i mezkûre ahâlîsinden Sadun b. Abdullâh'ın haklarının muhâfazası için yerine vekîlimiz ta'yîn olunan Çermik'in

Saray mahallesinden Tevfikn Efendi b. Salih Efendi b. Abdullâh muvâcehesinde mârrü‘z-zikr Kalecik karyesinde kâ’in Melamet nâm mevki‘nde kâ’in bulunan bir tarafdan Kanbur Ali’nin mülk-ü kürûm bâğı ve bir tarafdan Zülfo b. Hâcı Mahmûd’un kürûm bâğı ve bir tarafdan müteveffâ-yı mezbûrun mülk kürûm bâğı ve taraf-ı râbi‘i tarîk-i âmm ile mahdûd bir kıt‘a bâğı peder ve mûrisimiz müteffâ-yı mezbûrun hâyatında yedinde müstekilen mâl ve mülk olub vukû‘i vefâtîyle mesele-i mirâsımız üzere benimle vasîleri olduğum sağîran-ı mezbûrân irsen intikāl itmişken müvekkile-i mezbûr Sadun mezkûr bâğa fuzûlî ve bi-ğayr-i hak müdâhale eder olduğundan su’âl olunub müdâhale-i vâka‘nın nefsini bana teslîm mezkûr Sadun’a tenbîh olunmak matlûbumdur deyû bi’l-asâle ve bi’l-vesâye ba‘de’d-da‘vâ ve’l-istintâk vekîlimiz mezbûr Tevfik Efendi dahi cevâbında müdde‘î-i mezbûr un müdde‘âsını külliyen inkâr eylediğini kayd şod. Fî 26 Safer sene 312 (29 Ağustos 1894)

Müdde‘î

Müddea aleyh

41

Eşhedû billâh Kalecik karyesi toprağında kâ’in bulunan bir tarafdan Kanbur Ali b. Abdullâh’ın mülk kürûm bâğı ve bir tarafdan Zülfü b. Hâcı Mahmûd’un mülk kürûm bâğı ve bir tarafdan müteveffâ-yı mezbûrun mülk kürûm bâğı ve taraf-ı râbi‘ menzîliyle (?) tarîk-i âmm ile mahdûd tamâmen iki yüz yigirmi kürûm müstekil bir kıt‘a bâğı târîhden iki sene mukaddem vefât eden müdde‘î-i mezbûr un un medyûnları Derviş b. Hüseyin Ağânın on beş seneden berû tasarruf ederek mâlik ve mutasarruf kendisünün mülkü olunduğuna vefâtıyle kendilerine irsen intikāl eylediğine şâhidiz ve şehâdet dahi ederiz ve mahâlîne irâ’e ve ta‘yîne muktediriz idigi kayd şod. Fî 26 Safer sene 311 (8 Eylül 1893)

Çermik’in Kal‘a mahallesinden olup b.Mahmûd b. Hasan

Çermik’in Çukur mahallesinden İbrâhîm b. Mafya Osmân b. Mustafâ

Teblîğ olunan da‘âvinler aramızda müvekkil-i merkûm Sadullah husûs-ı mezkûre hakkında müdâfa‘ muhâkeme ve muhasâma tarafından ba sıhhat şer’îye Çukur mahallesi sâkinlerinden Hâcı b. Ahmed b. Mehmed Efendi vekîl göndermekle mahkemelerine mübâderet olunduğunda müdde‘î asıl ve vekîl mezbûr Paşa Zülfîkar mezkûr vekîl muvâcehesinde merkûm Zülfîkar hudûd-ı mezkûrla mahdûd el ân bâğı bundan bir sene mukaddem vefât eden pederimin hayâtînda on dokuz sene ber-vech-i müks tasarruf ederek ba‘de vefâtîhi benimle vasîsi olduğum sağîr birâderlerime mevrûs olmuş iken müvekkil-i mezbûr Sadullah mezkûr bâğ fuzûlî ve bi ğayr-i hak müdahale eder ve bey‘ eder olmağla müdahale-i vâkı‘asının men‘i matlûbumdur bi’l-asâle ve bi’l-vesâye ba‘de’d-da‘vâ ve’s-su’âl mezbûr Hâcı Efendidahi cevâbında mezkûr bâğı târîhden yigirmi sene mukaddem vefât eden müvekkilim Sadun’nun babası Zülfîkar b. Hâcı Hasan mâlı olub vefâtıyle oğulları müvekkilim Sadun ve Hüseyin’e intikāl ederek mezbûr Hüseyin mezkûr bâğı tamamı gurûş bedel ile müdde‘î-i mezbûr Zülfîkar ’ın babaları Derviş’e bey‘ itmiş ise de olvakit Müvekkilim Sadun olub bey‘i mezkûrun vukû‘atın mezkûr bâğı babası müteveffâ-yı mezkûrun mâlı olduğunu isma‘ itmesiyle iki sehm ‘itibâr ile mezkûr bâğın nısfı müvekkille-i mezbûr Sadun irsen mâlım olmak üzere bi-hak müdahale vâzı‘-ı yed ederim olunduğunu ikrâr mâ‘adâ müdde‘î-i mezbûrun nısf-i mâlı olduğunu ikrâr [169]

Eşhedû billâh bundan mukaddem ya‘nî ıslâhât zımînda Çermik’e teşriflerinde ben Adana’da idim geldüm karyemiz bulunan Kalecik karyesinde kâ’in bir tarafdan Hâcı Mahmûd’un bâğı bir tarafından Köseoğlu Süleyman’ın bâğı ve bir tarafdan Kanbur Ali’nin bâğı ve taraf-ı râbi‘i tarîk-i âmm ile mahdûd bir kıt‘a bâğda iş bu müdde‘î-i mezbûr un Zülfîkar ’ın babası Derviş’i gördüm sen burada ne yapıyorsun deyû su’âllime cevâben ben iş bu bâğı Sadun’nun birâderi Hüseyin’den iştirâ itmişim deyû söylediğini ve târîh-i mezkûrdan berû mezbûr Derviş mezkûr bâğı tasarruf eylediğine şâhidim ve şehâdet dahi ederim. Fî 23 Eylül sene 311 (5 Ekim 1895)

Karacıklı İsmaîl b. İsmaîl b. Mehmed

İş bu mazbatanın zeyli yedinci konağda tahrîr etmiştir.

[169] Eksik Belge

42/31

Çüngüş'ün Orta mahallesinden Ermenî milletinden Mardiros, Protestan milletinden Muhannes arasındaki mülk anlaşmasılığına ilişkin gasp davasına dair i'lâmdır.

Çüngüş kasabasının Orta mahallesi mütemekkinlerinden teb'a-i Devlet-i Aliyye'nin Ermenî milletinden Mardiros veled-i Mardiros mezkûr zikr-i âtî menzile zirde isimleri muharrer şahidân şehâdetleriyle sabit olan kasaba-i mezkûrenin Ermenî ahâlîsinden Protestân milletinden Muhannes veled –i Kasab Egob veled-i Artin keşiş muvâcehesinde mahalle-i mezkûrede kâ'in bir tarafdan merkûm Muhannes'in mülk menzili ve bir tarafdan Değirmenci Milko'nun Kiragor'un ve bir tarafdan Muhtar oğlu Dede ve bir tarafdan tarîk-i âmm ile mahdûd mülk ve mutasarruf olduğu bir bâb menzilime merkûm Muhannes tarafından fuzûlî olarak vaz'-ı yed ve tasarruf eder olmağla keyff-i yedle hâlâ bana ve teslîme merkûm Muhannes tenbîh olmak matlûbumdur deyû be'de'd-da'vâ ve's-su'âl merkûm Muhannes dahi cevâbında târîhden on mah mukaddem menzil-i mahdûd mezkûru yedi yüz gurûş semen-i metfû' müdde'î-i mezbûr Mardiros'dan iştirâ itmişim Binâ'en 'aleyh menzil-i mezkûr şirâ'en mâlım olmak üzere bi-hak vaz'-ı yed ederim hatta merkûm Mardiros nizâmen lâzım gelen mu'âmelat-ı rızâ icrâ olmağla olvecihle fî Nisan sene 311 târîhlu Çermik Tâpû Dâ'iresi sinden yedime bir kıt'a sened-i hâkāni dahi virilmişdir deyû sened-i mezkûr ibrâz ve irâ'esiyle ba'de'd-def' menzil-i mezkûr müdde'î-i mezbûrun mâlı olduğunu inkâr eyledi ve merkûm Mardiros dahi cevâbında merkûm Muhannes tarafından irâ'e eylediği vak'a-i meşrûhasını külliyen inkâr eylediği kayd şod. Fî 8 Ağustos sene 311 (20 Ağustos 1895)

Müdde'a aleyh

Muhannes veled-i Kasab Agob

İmza

Müdde'î

Mardiros veled-i Mardiros

Mühür

Müdde‘î merkûm Mardiros be-tekrar cevâbında hâne-i mezkûr târîh-i mezkûrda merkûm Muhannes’e bedel-i mezkûrla bey‘ eylediğimi ve meblağ-ı mezkûru dahi ahz eylediğin ikrâr ve i‘tirâf itmiş ise de ikrâr-ı mezkûrda kazib olduğumdan ber-vech-i muharrer ikrârımda kazib olduğuma merkûm Muhannes’e teblîğ-i matlûbumdur dedi merkûm Muhannes dahi husûs-ı mezkûr için ne diyeceğini ve yemîn edip itmiyecegi su’âl olundukda üç def‘a merkûm Muhannes’e teklîf olundukda ne yemîn virerek teklîfden nükûl eyledi. Fî 10 Ağustos sene 311 (22 Ağustos 1895)

Müdde‘î

Mardiros veled-i Mardiros

Müdde‘î merkûm Mardiros tekrar cevâbında menzil-i mahdûd-ı mezkûr esmânında olub merkûm Muhannes, iddi‘â eylediği yedi yüz gurûşdan bâ tavassut-ı muslihûn dört yüz gurûş üzerine sulh olub husûs-ı mezkûremden vâz gelmemle bedel-i sulh olan meblağ-ı mezkûrelerini meclis-i sâlihde tamâmen ve bana hâlen ahz u kabz edip her birimiz âherin zimmetini meblağ-ı mezkûre müte‘allık da‘vâdan ibrâ eyledik dedikte merkûm Musis dahi merkûm Mardiros’un ifâde-i meşrûhasında tasdîk ve her biri âherin ibrâzı-nı kabûl eyledik dediği kayd şod. Fî 26 Ağustos sene 311 (7 Eylül 1895)

Şühûd

Makeme â‘zâsından Uydu (?) Efendi

Arakil Efendi

Şekerci Hokar

Kasab Serkis

43/32a

Çüngüş'ün Kilise-i Tahtamaşat köyünden Yusuf, yine aynı köyden Polad'ın Ay deresinden su çekmesi ve Yusuf'un buna itirazıyla ilgili irtifâk'a dair hüccettir.

Çüngüş'ün Kilise-i Tahtamaşat karyesi ahâlîsinden Yusuf b. Hasan bi Yusuf mezkûr karyeli mezkûreli Polad mezbûr em muvâcehesinde karye-i mezkûre hudûdu dâhilinde kâ'in bir tarafdan mişe bir tarafından su harkı ve bir tarafdan dere ve taraf-ı râbi'i nim tarlamla mahdûd müdde'î-i mezbûr Polad mutasarruf olduğu bir kıt'a tarlasının Ay deresi demekle ma'rûf nâm mevki'sinde şüyû' edip ben, merkûm Polad ve gâ'ib 'ani'l-meclis EyübKeyâ b. Yusuf ve Hüseyin Yusuf ve hemşirem Hanife ve Yusuf b. Ali meyânlarında müşterek nehir hıdmet-i saky ide gelmişken ve mezkûr tarlanın mezkûr nehirden hakk-ı saky olduğu hâlde merkûm Polad birkaç seneden beru mezkûr tarlayı hârâb edip mezkûr tarlada olan hakk-ı saky ve nevbetin Ay deresinde kâ'in mâlik ve mutasarruf olduğu ve mezkûr nehirden hakk-ı saky olmayan bir tarlasına hilâf-ı kādîme olarak ceryân itdirmekde olduğundan hakk-ı saky olmayan bir tarlaya hilâf-ı kādîme olarak izn-i şer' olduğu hâlde müşterek nehir harkdan su ceryân itirmesine men'i-i husûsu matlûbumdur deyû ba'de'd-da'vâ ve's-su'âl mezbûr Polad dahi cevâbında fî'l-hakîkā mezkûr nehir müdde'înin ifâdesi üzere altı sene meyânemizde müşterekdir ve mezkûr su da olan nevbeti hilâf-ı kādîm olarak Ay deresindeki susuz tarlaya götürdüğü dahi hudûd-ı mezkûrla olan tarlasını ihrâb ittiginden eder gelmiştir şâyed şer'an ve nizâmen götürmeye hakkım yoğsa götürmem deyû ikrâr ve ifâde eylediği kayd şod. Fî 15 Ağustos sene 311 (27 Ağustos 1895)

Müdde'a aleyh

Mühür

Müdde'î

Mühür

43/32b

Çermik kazasına tabi Şirvara köyünden Zülfiye, Piran köyündenden Resulden boşanması ve mihrini Resul'den talep etmesiyle ilgili i'lâmdır.

Çermik kazasına tâbi' Şirvara karyesi sâkinelerinden Zülfiyebint-i Mirhan b. Resul mezbûr Piran karyesi sâkinlerinden zevci Resul b. Hüseyin b. Abdullâh zikr-i âtî husûsa li-ecli'l-mahkeme ğayriyle irsâl olundukda gelmekden ve vekîl göndermekden imtinâ' eder olmağla celb-i ihzâr-ı kāyil olmayan merkûm Resul'un hukûkunun muhâfazası zımînda yerine vekîl –i musahhar tay'în olunan Tevfik Efendi b. Salih Efendi b. Abdullâh muvâcehesinden müvekkilli mezbûr Resul târîhden sekiz seneden beru zevci dâhilim olub ancak târîhden on buçuk mah mukaddem li-ecli't-tîcâre Adana vilâyetine gitmiş idi iş bu geçen baharda merkûm Resul birâderi Mahmûd nezdine gelüb iş bu zevci Zülfiye sana olmaz deyû söylemesi üzerine merkûm Resul dahi mademki bana olmaz bende kendisünü tatlîk eyledüm deyû mahzâr-ı şuhûd da beni tatlîk eyledükden iki buçuk mah sonra ben dahi kendisünün hânesinde olduğum hâlde Adana'dan gelüb ben seni tatlîk eylemişim hânemde ne için duruyorsun deyû söylemesi üzerine ben dahi pederim hânesine gittim Binâ'en 'aleyh ben, mezbûr Resul'den muhalefe olmam mihr-i mü'eccelim olan gurûş müvekkil-i mezbûr Resulden hâlen taleb ederim deyû ba'de'd-da'vâ ve's-su'âl müvekkillimiz mezbûr dahi cevâbında külliyen inkâr eyledi kayd şod . Fî 27 Rebiulevvel sene 313 (17 Eylül 1895)

Müdde'î

Müdde'a aleyh

Vekîl Mehmed

mezbûr Resul Adana'da tatlîk eylediğine ve bi'la-hare gelüb hânesine dahi Adana'da tatlîk eylediği te'yid ve ikrâr eylediğine şâhidleri kimler olduğu mezbûre

44

Zülfiye'den su'âl olundukda Adana'daki ikrârına Gazo karyeli Cuma b. Yusuf ve Elif Uşağı karyeli Arab b. Mûsa dahâ isimleri hâtırıma gelmeyen kesânın

ma‘lûmâtlarıyla isbât edeceğin deyû zîrdeki nefs-i hânesindeki ikrârıyla şâhidleri olmadığını ifâde ve beyân eylemiş olduğundan şâhidlerin ifâdesini taleb eylediği. Fî

Eşhedû billâh târîhden üç buçuk mah mukaddem mezbûre Zülfiye’nin zevci Resul ile berâber Adanay’a tâbi‘ Tarsis kazası kurâlarından Yunusoğlu karyesinden Daver Ağâ’nın kârhânesinde çalışmakda idik mezbûr Resul’un birâderi Mahmûd târîhden mezkûre birâderinin nezdine geldi ve birâderim elhemdûlillâh kimseye ihtiyacımız yoktur nedir bu kadarını ihtiyar edip zevci ekseri onun bunun kapûsunda bırakmışsın bu kārın sana olmaz ve sana da lüzumu yoktur demesi üzerine birâderim mademki böyle söyler siz bende zevcem mezbûre Zülfiye bint-i Mirhani tatlîk ettim ve Allâh için siz şâhid olunuz deyû huzûrumla zevcesi mezbûr eyi tatlîk eylediğine şâhidiz şehâdet dahi ederiz dedikte kayd şod. Fî 27 Rebiulevvel sene 313 (17 Eylül 1895)

Çermik’e tâbi‘ Karvurlu Cumâ b. Yususf b. Ali

Mühür

Çermik’e tâbi‘ Elif Uşağı karyeli Arab b. Musa Hamdi

Mühür

Bu kere mezbûrenin zevci Resul gelüb ba istîda‘ muvâcehe-i muhâkeme olunmasını taleb itmekle muvâcehete muhâkemelerini bi’n-niyâz müdde‘î-i mezbûre Zülfiye tekrar zevci Çermik’e tâbi‘ Piran karyeli Resul b. Hüseyin b. Resul muvâcehesinde mezbûr Resul târîhden sekiz on sene mukaddem iki yüz elli gurûş mihr-i mu‘accel makbûz iki yüz elli gurûş mihr-i mü’eccel mev‘ud tesmîyesiyle zevc-i dâhilim olub ancak târîhden üç sene mukaddem zevcim Resul li-ecli’l-îcâre Adana vilâyetine gedip orada olduğu hâlde ve iş bu kimseye baharda merkûm Resul’ün birâderi Mahmûd nezdine gedip iş bu zevcesi Zülfiye sana olmaz deyû söylemesi üzerine zevc-i mezbûr Resul dahi mademki bana olmaz söylüyorsun bende kendisünü tatlîk eyledüm deyû mahzâr-ı şühûd da beni tatlîk eylediği gibi bi’l-âhare târîhiden üç mah mukaddem ben dahi kendi hânesinde olduğum hâlde mezbûr Resul gelüb sen niçin hâlâ hânemdesin ben seni tatlîk itmişim ve vâr pederin hânesine git deyû bana dışarıdan (…?) itmiş ise Binâ’en ‘aleyh ben mezbûr Resul’den tatlîk

olmağla zimmetinde makbûz-ı ‘aleyh mihr-i mu‘accel alacağım olan iki yüz elli gurûş merkûmdan bi’l-cümle hâlen bana edâ u teslîmini taleb ve idi‘â ederim mezbûr Resul dahi cevâbında mezbûre Zülfiye on sene zirde bin üç yüz gurûş-

45

mihr-i mu‘accel ve yüz gurûş mihr-i mü’eccel tesmîyeleriyle zevce-i menkûha-i medhûlün-bihâsı bulunduğunu ikrâr mâ‘adâ müdde‘îmezbûrenin ziyâde müdde‘âsıyla tatlîk eylediği müdde‘âsını külliyen inkâr eylediği kayd şod. Fî 10 Eylül sene 311 (22 Eylül 1895)

Müdde‘î–i Aleyh

Resul b. Hasan

Müdde‘î

Zülfiye Mirhan

mezbûr eden ziyâde müdde‘âsiyle tatlîk eylediği müdde‘âsını şâhidleri kimler olduğu su’âl olundukda evelce beyân ve ifâdeleri alınan şâhidler şâhidi olub bunlardan ma’âda şâhidi olmadığını söylemiş.Fî 10 Eylül sene 311 (22 Eylül 1895)

Müdde‘î

Eşhedû billâh târîhden üç mah mukaddem mezbûre Zülfiye’nin zevci Resul ile berâber Adana’ya tâbi‘ Tersis kazası kuralarından Boturoğlu karyesinde Davud Ağâ’nın kârhânesinde çalışmakda idik mezbûr Resul birâderi Mahmûd târîhden mezkûre birâderinin nezdine geldi ve birâderim elhemdûllilâh kimseye ihtiyacımız yoktur nedir bu gadrini ihtiyar edip zevcinizi andan onun bunun kapûsunda bırakmışsın bu kārı sana olmaz ve sanada lüzümu yoktur demesi üzerini birâderim mademki böyle söylüyorsunuz zevcim mezbûre Zülfiye bint-i Mirhan tatlîk eyledüm ve onun için siz şâhid olunuz deyû huzûrumuzla zevcesi mezbûr eyi tatlîk eylediğine şâhidiz ve şehâdet dahi eyleriz dedikte kayd şod. Fî 22 Eylül sene 311 (4 Ekim 1895)

Çermik’e tâbi‘ Gazo karyeli Mehmed Yusuf b. Ali

Mühür

Çermike tâbi‘ Sefer Uşağı İsa b. Musa

Mühür

mezbûr Resul dahi cevâbına asla ne Adana’da ve ne de burada ben mezbûre Zülfiye’yi tatlîk itmemişim gerek karyesiz gerek civar kuralardan tahkik buyurunuz şayed başka gelüb diyen olur ise kabûl ederim ve bunların şehâdetlerini kabûl itmem zira eben ve ecdâdımızdan meyânımızda ‘adâvet-i mezbûre ‘aleyh ve diğer dahi menfaatleri için ya‘nî ücret alarak gelüb şehâdet etmiştir deyû kayd şod. Fî 12 Eylül sene 311 (22 Eylül 1895)

Şahidân-ı mezbûre makbûlu’ş-şehâde oldukları karyelerde imâm ve muhtarlar tarafından bâ-varaka-yi mezbûre şirâ’en icrâ idilub hıfz edilmiştir.

Şahidân-ı mezbûre makbûlu’ş-şehâde oldukları tasdîk olunur.

Nurşin mezra‘sı (…?)Mehmed b. İbrâhîm b. Kulis

Mühür

Nurşin mezra‘sı (…?)Keyâ Ğazo b. Musa b. Hasan

46/33

Çermik’e bağlı Çüngüş nahiyesinin Orta mahallesinden Ermenî millatinden ölen Mardiros’un kendisinden sonra ölen oğulları Bedros, Ko ve Melko’nun varislerinin terekeleri üzerindeki anlaşmazlıklarıyla ilgili mîrâs davasına dair i‘lamdır.

Çermik kazasına muzâf Çüngüş nahiyesinin Orta mahallesi mütemekkinlerinden olub ve teb‘a-i Devleti Aliye’nin Ermenî milletinden olub bundan mukaddem fevt olan Mardiros veled-i Aderes veled-i Ohannes verâseti hisse-i varîsi sulb-i kebîr oğlu Bedrosa münhâsıra bâ’dehû kable’l-kısme merkûm Bedros

dahi veft olub verâseti zevcesi Sarabint-i Atam ile diğer zevcesi olub kendisünden mukaddem veft olan Meyrem ve Meyrem'den sulb-i kebîr oğulları Ko ve Melko'a münhâsıra bâ'dehû kable'l -kısme merkûm Ko dahi vefât olub verâseti kebîr oğlu Mardiros'a münhâsıra ve bâ'dehû kable'l-kısme merkûm Melko dahi fevt olub verâseti zevcesi İfyon ile sulbî-i kebîre kızları Makirid ve Meryem ve birâderzâdesi Mardiros'a münhâsıra bâ'dehû merkûm Mardiros dahi fevt olub verâseti anası Marteyle li-ebeveyn amizâdesi Çüngüş'ün Orta mahallesi mütemekkinlerinden Maşuk'a münhâsıra olduğu bi'l-ihbâr lede'ş-şer'îû'l-enver zâhir ve mütehâkık olundukdan sonra Çüngüş'ün Orta mahallesi mütemekkinlerinden teb'a-i Devlet-i Aliyye'den ve Ermenî milletinden ibn'ül-ami'l-mezbûr Maşuk veled-i Zeko veled-i Atafram Everek müteveffân-ı merkûman mülkün ve Mardiros'un bi'l-cümle terekesine vaz'u'l-yed bulunan vâlidesi merkûm Varta ve İğisrin'e üç varaka-yi da'vine teblîğ olunduğu hâlde muhâkemeye gelmekden ve vekîl göndermekden imtinâ' eder olmalarıyla celb-i ihzârları mümkün olmamağla merkûmanın hukûklarının muhâfaza eden yerlerine vekîl-i musahhar ta'yîn Çermik'in Tepe mahallesinde sâkin Tevfik Efendi b. Salih Efendi b. Hâcı Hafız Efendi muvâcehesinde gerek müteveffâ-yı merkûman Mardu ve Bedros'un hayâtlarında yedlerinde müştereken mâlları olan mecmu' bin gurûş kıymetlu dört kat yatak ve bir 'aded sandûk ve iki 'aded kilim ve bir 'aded bâlâs ve iki 'aded düşek ve sekiz 'aded salt (?) ve on dört 'aded ve de üç 'aded sini ve beş 'aded telkari ve iki 'aded küşhâne ve iki 'aded berdoş ve iki 'aded sıtîl ve iki 'aded sapli tas ve bir 'aded sîm tası ve bi ''aded taye ve üç 'aded ve legen iki 'aded üsküre ve üç 'aded kebîre kazğan ve nısf-i şire teknesi ve bir 'aded kazma ve iki 'aded kahve değirmeni ve bir 'aded temir bel ve bir 'aded bakır gögüm ve on 'aded küp iki göz ahur teryuş (?) ma'a salt adediye sözgeç adedeyn köfte sözgaci adediye bi 'aded huruç ve bir kat yatak ve bir 'aded şalvar -ı çuf ve bir 'aded puşi ve müteveffâ-yı merkûm Melko'nun kârındaşı Maşuk b. gurûş ve diğer kârındaşı Karabete bin gurûş Anestenesi Yoğda bin gurûş cem'an üç bin gurûş kabz itmiş oldukları üç bin gurûş ve Çüngüş'ün Orta mahallesinde kâ'in bir tarafdan sulb-i kebîr oğlu Boğos ve bir tarafdan Zülfi Bey'in hânesi ve bir tarafdan hânesinin Hâcı ve taraf-ı râbi'i tarîk-i âmm ile mahdûd bir bâb menzil müteveffât-ı merkûman Mardiros ile Malko'nun mâl ve mülkleri olub ba'de 'l-vefâtîha batrîk itâsını sehm bana isâbet itmiş iken merkûmandan İğisrin ve Markirid

emvâl ve eşyâları Teferdan ve emlâk-ı mezkûrenin tamamını fuzûlî ve bi gayr-i hak müdahale eder olmak su'âl olunub bana isâbet eden hisse-i şer'iyye virmekden imtinâ' eder olmalarıyle su'âl olunub bana edâ u teslîm ve merkûman tenbîh olunmak matlûbumdur deyû ba'de'd-da'vâ ve's-su'âl vekîl–i müstemir-i mezbûr Tevfik Efendi dahi cevâbında müdde'î-i mezbûr un müdde'âsını külliyen inkâr itmekle müdde'î-i mezbûrdan ber-vech-i muhârrer beyyine taleb olunduğu kayd şod .

Şimdilik şâhidlerim yoktur tahkikleri matlûbumdur.

47/34

Çüngüş nahiyesine tabi Avut köyündenden Kızoğlu Eyüb ve Aboş ile Manko Hasan'ın varisleri arasındaki toprak anlaşmazlığıyla ilgili mîrâsa dair i'lâmdır.

Çüngüş nahiyesine tâbi' Avut karyesi ahâlîsinden Kızoğlu Eyüb ve Aboş taraflarından zikr-i âtî husûsa taleb-i da'vâ muhâkeme ve muhâsamaya iş bu Çermik nâ'ibi Mehmed Sa'îd Efendi tarafından virilen bir kıt'a vekâlet hücceti mûcibince vekîlleri bulunan nefs-i Ergani kasabasında sâkin Kahraman Efendi b. İbrâhîm Ağâ b. Hüseyin mezkûr müdde'î-i aleyheleri bulunan Manko Hasan'ın kerîmeleri Fatma ve Havva ve Munise ve zevcesi Becye, Urfa ve Rakka da'vete teblîğ olunduğu hâlde gelmekden ve vekîl göndermekden imtinâ' itmeleriyle hukûklarının muhâfazası zımînda birilerine vekîl-i musahhar ta'yîn kılınan Çermik kazası ahâlîsinden Mustafâ Ağâzâde İbrâhîm Efendi muvâcehesinde müvekkilim bulunan Kızoğlu Eyüb ve Aboş Avut Karyesi toprağından Ali Dami nâm mahâlde tarafları dere ve Köleboğlu Ömer ve Abbas oğlu Yusuf ve Manko oğlu Süleyma'nın tarlalarıyla mahdûd ve mutasarruf oldukları tahminen yedi dönüm bir kıt'a sulu tarlalarına mezbûr eleri fuzûlen müdahale itmekde olduklarında men'-i müdahaleleri matlûbumdur deyû ba'de'd-da'vâ ve's-su'âl müdde'î vekîl-i mezbûr İbrâhîm Efendi dahi cevâbında külliyen inkâr eylediğini kayd şod. Fî 20 Eylül sene 311 (2 Ekim 1895)

Vekîl-i musahhar

İmza

Müdde‘î

İmza

Eşhedû billâh Avut karyesinde kâ’in bir tarafdan dere bir tarafda Abbas oğlu Yusuf ve bir tarafdan Köleb Ömer ve bir tarafda Manko Süleymân’ın tarlalarıyla mahdûd tahminen yedi ölçek tohum istiab eder bir kıt‘a tarla müvekkil-i mezbûr Kızoğulları Eyüb ve Aboş mâlları olduğundan öteden beru kendilerinin tasarrufunda bulunduğuna şâhidiz ve şehâdet dahi ederiz ve hîn-i hesabında tarlaları mahdûd-ı mezkûru mahallînde irâ’e ve ta‘yîn dahi idebiliruz. Fî 20 Eylül sene 311 (2 Ekim 1895)

Ota Karyesi hânedânından Mustafâ Efendi b. Hâcı Ömer Ağâ b. Mustafâ Ağâ

Ota karyesi ahâlîsinden Hasan b. Osmân Ağâ b. Hasan

Mühür

Şahidân-ı merkûman İmâm Mollâ Hasan, Mollâ Yusuf Hafidi ve a‘zâsından Abbas ve a‘zâsından Belaf Hasan b.(…?) icrâ iddirülüb tobra-i mahsûsada hıfz edilmiştir. Fî 12 Rebiyyülahir sene 313 (2 Ekim 1895)

Şahidân-ı merkûman makbûlu’ş-şehâde oldukları tarafımızdan tasdîk kılındı. Fî 13 Rebiyyülahir 313 (3 Ekim 1895)

Çermik’in Kal‘a mahallesinden Mustafâ Deli Ömer Çavuş b. Mehmed

Mühür

Çermik’in Tepe mahallesinden Sa‘îd Efendi’nin Mustafâ Efendi b. Hâcı Mehmed b. Hasan

Mühür

48

Eşhedû billâh Kalecik karyesinde kâ’in hudûduyla eshâb-i hudûdu isim ve eb ve ceddleri isimleri mechûlüm olan bir kıt‘a bâğı doksan bir târîhden beru iş bu

müdde‘î muvâcehesinde Zülfîkar ’ın pederi müteveffâ Derviş Ağâ ber-vech-i mülkiyet tasarruf eylediğine Allâh için şâhidim ve şehâdet dahi ederim ve mezkûr bâğı mahallinde irâ’e ve ta‘yîn idebilirum didiği kayd şod. Fî 23 Eylül sene 311 (5 Ekim 1895)

Çermikli Memo Hasan Efendizâde

İmza

Müdde‘î-i mezbûr Zülfîkar dan iş bu getürmüş olduğu şâhidlerden başka şâhidleri olub olmadığı su’âl olundukda amûcası İbiş ve Kal‘a mahalleli Eyüb b.Mahmûd ve Kal‘acıklı Kambur Ali ve Hâcı Türko ‘nun oğlu Osmân ve Çermik’in Çukur mahallesinde Nakıb Oğlu Şeyho ve yine Kal‘acıklı Hüsey’in Mollâ ve Pir oğlu Ahmed b. Hâcı ve Çermikli İbrâhîm Çavuş olub bunlardan Şeyho şâhidi olmadığını söylediği kayd şod. Fî 23 Eylül sene 311 (5 Ekim 1895)

Müdde‘î

Zülfîkar

Eşhedû billâh Kalecik karyesinde kâ’in bir tarafdan tarîk-i âmm ve bir tarafdan Kambur Ali ve bir taraf-ı Hâcı Mahmûd’un oğlu ve köseoğlu Süleymân’ın bâğlarıyla mahdûd bir kıt‘a bâğı müdde‘î mezbûr Zülfîkar ın babası müteveffâ Derviş on sekiz on dokuz seneden beru tasarruf eylediğine şâhidim ve şehâdet dahi ederim mahâlînde dahi mezkûr bâğı irâ’e ve ta‘yîne muktedirim dediği kayd şod. Fî 23 Eylül 311 (5 Ekim 1895)

Çermik’in Kal‘a mehallesi ahâlîsinden Eyüb b.Mahmûd b. Hasan

Mühür

Eşhedû billâh Kalecik karyesinde kâ’in bir tarafdan Kambur Ali’nin mülk kürûm bâğı bir tarafdan Hâcı Mahmûd’un bâğı ve bir tarafdan Hüseyin Miro’nun bâğı ve taraf-ı rabî-i tarîk-i âmm ile mahdûd bir kıt‘a kürûm bâğı târîhden on beş sene mukaddem vefât eden Züleyhabint-i Hâcı’nın mâl u mülkü olub hayâtında sarfı vefâtından beş on sene mukaddem tahmînen yedi yüz gurûş bedel ile müdde‘î

mezbûr Zülfîkar ’ın babası Derviş Ağâ’ya bey‘ u füruht eylediğine ve târîh-i mezkûrden beru müdde‘î-i mezbûr Zülfîkar ’ın babası Derviş mezkûr bâğını tasarruf eylediğine şâhidim ve şehâdet dahi ederiz. Fî 28 Eylül sene 311 (5 Ekim 1895)

Çermike tâbi‘ Kalecik karyesi ahâlîsinden Hâcı Ali b. Hâcı Türko b. Osmân

49

(Boş Sahife)

50/35

Çermik kazasına tabi Kilan köyünden Abbas, Tepe mahallesinden Havva’yla şâhidler huzûrunda nikâh kıydığını ancak Havva’nın bu durumu inkâr ederek, Abbas’ın kendisini darp edip zorla nikâh yaptırtmak istediğini ancak vekâletini vermediğiyle ilgili nikâh ve darp davasına dair i‘lâmdır.

Çermik kazasına tâbi‘ Kilan karyesi ahâlîsinden Abbas b. Zülfîkar b. Cebrail mezkûr Çermik’in Tepe mahallesi sâkinlerinden Havvabint-i Hâcı Ali b. Abdullâh muvâcehesinde târîhden iki mah mukaddem mezbûre nefsini bana nikâh itmek üzere bana söz virmiş idi. Bi’l-âhare mezbûre Karamusa nâm karyeye civar gelüb ve orada dahi bi’l-âhare alınan ma‘lûmât üzerine gedip mezbûre ile Kevan karyesinde Abdullâh hânesine gütürdük ve orada ve mezbûr Abdullâh hânesinde mezbûre Havva dahi nefsini bana tezvîce tarafından mezbûr Abdullâh vekîl edip vekîl-i mezbûr Abdullâh dahi gurûş mihr-i mu‘accel gurûş mihr-i mü’eccel tesmîyeleriyle mezbûr Abdullâh mezbûrenin nefsini bana tezvîce ve tarafından vekîl bulunan Kevan karyeli Süleymân b. Süleymân b. Hamid dahi bi’l-vekâle nefsüm için tezevvüc ve kabûl edip ve karye-i mezkûre imâmı Ali b. Kevan dahi karye-i mezkûreli Osmân Ağâ’nın oğlu Mehmed Ali ve Mustafâ Mir Bekir’e karyenin muhtarı Ağâ b. Osmân b. Osmân ve Ali Rızâ’nın oğlu Rıdvan ve daha başkaları hâzır olduğu hâlde nikâhlarını akd itmiştir ve üç kimse dahi meyânımızda safvet-i halime vakı‘ olmuşdur. Binâ’en ‘aleyh mezbûre zevce-i menkuha-i medhûlün-biham olduğu hâlde nefsini bana teslîmden imtinâ‘eder olmağla su’âl olunub mezbûre nefsini bana teslîme tenbîh

olunmak matlûbumdur deyû ba‘de’d-da‘vâ ve’s-su’âl, mezbûre Havva dahi cevâbında ben Karamusa karyesinde bildiklerimden (…?) bulunan Abbas nâm kimesne Evr (?) Ağâ oraya gitmekte iken Karamusa karyesine civar nâm mevki‘de mezbûr Abbas beni darb ederek cebren Kevan karyesinde mezbûr Abdullâh hânesine götürdü ve orada cebren nefsimi mezbûr Abbasa tezvîce ba‘zıları taraflarından icbâr idildisede asla rızâ göstermeyub ve tarafımdan tezvîce kimesneyi dahi hatta vekîl eylemedüm ve hatta katlitmek râddelerinde cebren eyledilersede yine ben takrîr ve vekâlet (?) ve bir muteber deyû müdde‘î-i mezbûr müdde‘âsını külliyen inkâr eylediği kayd şod. Fî 21 Rebiulahir sane 313 (11 Ekim 1895)

Müdde‘a aleyh

Müdde‘î

Müdde‘î-i mezbûr dan Aloş ber-vech-i meşrûh müdde‘âsına mutâbık beyyine taleb olundukda bâlâ-yı kayıtda esâmisi muharrer nâm kesânla mezbûr Ağâ’nın birâderi Bekir ve Kevanlı Ali b. Mustafâ ve Mustafâ’nın oğlu Osmân’dan ğayr-i şâhidim yoktur deyû şâhidleri dahi şehr-i Mayıs’ın otuzuncu Cumartesi günü ikāme edeceği didiği kayd şod. Fî 28 Eylül sene 311 (10 Ekim 1895)

Müdde‘î

Müdde‘a aleyh

Eşhedû billâh târîhden üç dört mah mukaddem mezbûre Havva pederinin İsmi Hâcı Ali babası ismi Kevan karyesinden Abdullâh Efendi hânesinde nefsini iş bu hâzır mezbûr Abbas b. Zülfîkar tezvîcime tarafından mezbûr Abdullâh’ı vekîl eylediğine bi’l-âhare vekîl-i mezbûr Abdullâh dahi yüz mihr-i mu‘accel ve yüz mihr-i mü’eccel tesmîyeleriyle mezbûrenin nefsini mezbûr Abbas’a tezvîce ve mezbûr Abbas tarafından vekîl bulunan Süleymân b. Osmân dahi bi’l-vekâle mezbûr Abbas’ın nefsi için tezvîc kabûl

51

ederek ve karye-i mezkûr de, Efendi Ali Hasan dahi olvecihle nikâhlarını akd eylediğine şâhidiz ve şehâdet dahi ederiz. Fî 20 Eylül sene 311 (2 Ekim 1895)

Kevan karyeli İbrâhîm Ağâ b. Osmân b. İbrâhîm Ağâ

Mühür

Karye-i mezkûreli Bekir b. Osmân Ağâ b. İbrâhîm Ağâ

Karye-i mezkûreli Mehmed Ali b. Osmân b. Ali

Mustafâ Ali dahi şâhidûn-ı mezbûrun bena (?) edâsı edip ancak mezbûrenin pederinin ismi bilmedigi kayd şod.

Kevan karyeli Mustafâ b. Ali b. Mollâ Hasan

Mühür

mezbûr unun şehâdetlerini kabûl itmem zira bundan beş altı sene mukaddem birbirlerine düşdüler karye-i mezkûre ve bu nisâya(?) (…?) Abdullâh karye-i mezkûr e ahâlîsinden Kevanlı Mollâ Resul nakl ederek Çermik kasabasında olan bundan mukaddem vefât zevcim Hasa'nın hânesine gelüb ve zevcim dahi mezbûr Abdullâhı hânesinde iskân itdirildiginden dolayı karye-i mezkûre ahâlîsi cümlesiyle adavet meyânımızda hâsıl olmağla şehâdetlerin reddinî taleb ederim kayd. Fî 22 Rebiulahir sene 313 (12 Ekim 1895)

Müdde'î

Şahidân-ı merkûmenin tezkîye-yi merkûmun tezkîye-yi şeri'yyeleri bâ varaka-ı mestûre karyeleri ahâlîsinden muhtarı Osmân, imâmı Mollâ Ali b. Hasan ihtiyeratdan Osmân b. Mustafâ ve Hasan b. Ali b. Mollâ Hasan ve ahâlîden Çenbo b. Çenbo ve Hamâl ve Süleymân Ömer nâm kimesnelerden icrâ kılınarak topra-i mâhsûsda hıfz edilmiştir. Fî 18 Nisan sene 311 (30 Nisan 1895)

Şâhidûn-ı mezbûrun makbûlu'ş-şehâde oldukları tarafımızdan tasdîk kılındı. Fî 18 teşrinievvel sene 311 (30 Ekim 1895)

Çermik'in Tepe mahallesi ahâlîsinden Nisan murakıbı(?) Mustafâ b. Ömer b. Yusuf

Çermik’e tâbi‘ Mahmur karyesi ahâlîsinden HasanKeyâ b.Mahmûd b. İbrâhîm

Mühür

52/36

Çermik’e tabi Nişinik köyünden Hatice ve yine aynı köyden olan Yusuf arasındaki alacak verecek davasına dair i‘lâmdır.

Çermike tâbi‘ Nişinik karyesi sâkinlerinden Zülfîkar b. Derviş b. İbrâhîm mezkûr gâ’ib ‘ani’l-meclis karye-i mezbûre sâkinlerinden Hatîcebint-iMahmûd da merbût Saray mahallesi ahâlîsinden Yusuf b. Zülfîkar muvâcehesinde târîhden on gün mukaddem mezbûre Hatice Çermik’in Kal‘a mahallesinde kâ’in Ahmed b. Hasan’ın menzilinden mezbûr Yusuf zimmetinde alacağı olan kırk gurûş mezbûr Yusufdan taleb da‘vâ ve ahz u kabz ve iş bu yedimde olub ibrâz eylediğim bir kıt‘a hüccet-i şer’îye mûcibincevasîsi bulunduğum Sağıroğlu Cuma’nın babası müteveffân Cemil’den mevrûs karye-i mezkûrede kâ’in tarafeyni Ömer b. Hasan’ın bâğı ve bir tarafdan Zülfîkar b. Hasanların bâğı ve taraf-ı râb‘i tarîk-i âmm ile mahdûd tahminen yedi yüz kürûm müştemil bir kıt‘a bâğda olan yedi sehm hissesiyle kendisünün bir sehm hissesini ya‘nî mezkûr bâğın sümünün tamamını gerek bi’l-esâle ve gerek sağîr-i mezbûr hissesini bay‘a kıbeli’ş şer’îyeden mezûn bulunmakla bi’l-vesâye altı yüz altmış gurûş bedel mukabilinde bey‘ ve sümün dahi ahz u kabz itmiş ise de ancak nizâmen lazım gelen mu‘âmele-i icrâya nefs-i me’mûresi huzûrunda bey‘-i mezkûrun ikrâra ve teferuğa tarafından beni kabûlüme vekîl nâsb ve ahz u ta‘yîn itmekle mezbûr Yusuf’un zimmetinde alacağı olan meblağ-ı mezkûrun mezbûr Yusuf’dan bi’l-vekâle hâlâ taleb ederim bana edâ u teslîme tenbîh olmak matlûbumdur deyû hüccet-i mezkûreyi ibrâz ve irâ’esiyle ba‘de’d-da‘vâ ve’l-istintâk mezbûr Yusuf dahi cevâbında mezbûr eye olmikdâr gurûş hâlâ zimmetimde deyni olduğu ikrâr müdde‘î-i mezbûr un ber-vech-i muharrer mâ‘adâ vekâlet müdde‘âsını külliyen inkâr eylediği kayd şod. Fî 20 Teşrinievvel sene 311 (1 Kasım 1895)

Müddea aleyh

Mühür

Müdde‘î

Mühür

Eşhedû billâh târîhden on on bir gün mukaddem gâ’ibün-annil-meclisHatîcebint-iMahmûd mezbûr Yusuf zimmetinde alacağı olan kırk gurûş ahz u kabz ve makbûzun kendisüne irsâl ve isâle ve Nişinik karyesinde kâ’in tarafeyni Ömer b. Hasan’ın bâğı ve bir tarafdan Zülfîkar b. Hasan’ın bâğı ve taraf-ı râbi‘i tarîk-i âmm ile mahdûd bir kıt‘a bâğda sekiz sehm ‘itibâriyle ile ve vasîsi bulunduğu sağîr oğlu Cemil’in yedi sehm hissesiyle kendisünün bir sehm hissesi Hesto karyeli Ali b. Hâcı Süleymâna altı yüz altmış gurûş bedel ile makbûz mukabilinde bey‘ eylediğinden bey‘-i mezkûrun me’mûrun huzûrunda ikrâr ve takrîr ve bundan tefviz olduğu umûrun küllisine tarafından müdde‘î-i mezbûr Zülfîkar ’ı vekîl nâsb ve ta‘yîn eylediğine şâhidiz ve şehâdet dahi ederiz. Fî 20 Teşrinievvel sene 311 (1 Kasım 1895)

Nişinikli Abbas b. Zülfîkar b. Abbas

Mühür

Çermikin Kal‘a mahallesinde sâkin Hanolu Ahmed b. Ahmed

53

Şahidân-ı mezbûrân tezkîye-yi şer’îyeleri bâ-varaka-ı mestûre mahallesi ahâlîsinden Receb b. Hâcı İbrâhîm ve Receb Efendi b. Resul Efendi’den şer’an tezkîye-yi aliyeleri icrâ kılınmıştır .

53/37

Kilise-i Tahtamaşat köyünden Fidâi’nin yine aynı köyünden Karani’ye borç verdiği ancak Karani vefat ettiğinden dolayı borcunu varislerinden talep etmesiyle ilgili alacak verecek davasına dair i‘lâmdır.

Kilise-i Tahtamaşat karyesi ahâlîsinden Fedâi b. Süleymân b. Hasan mezkûr karye-i mezkûre sâkinlerinden olub Yusuf'amukaddem Burusa'da vefât eden Karani b. Hasan b. Resulün verâseti li-ebeveyn er karındâşı Yusuf ve kız karındâşları Zeyneb ve Hanife'ye münhâsıra olduğu bi'l-ihbâr lede'ş-şer'îû'l-enver zâhir ve mütehakkık oldukdan sonra ehl-i mezbûr Yusuf muvâcehesinde târîhden dokuz sene mukaddem müteveffâ-yı mezbûr amûcam Karani hayâtında ikrâz ve ol dahi yedimden istikrâz ve ahz u kabz idub umûruna sarf-ı istihlâk itmiş olduğu bin sekiz yüz gurûş müteveffâ-yı mezbûr zimmetinde olacak hakkım olub ve alacağım olan meblağ-ı mezkûru kable'l-ahz ve'l-istifâ vefât itmekle mezbûr Yusuf müteveffâ-yı merkûmun tereke-i vâfiyesine vâz'u'l-yed olduğundan meblağ-ı mezkûr bin sekiz yüz gurûş müteveffâ-yı merkûmun tereke i vâfiyesinde olmak üzere hâlen bana teslîme mezbûr Yusuf'a tenbîh olunmak matlûbumdur deyû ba'de'd-da'vâ ve's-su'âl mezbûr Yusuf dahi cevâbında müteveffâ-yı mezbûrun verâseti kendisüyle hemşîresine münhâsıra olduğunu ikrâr ancak mûrisi müteveffâ-yı mezbûrun meblağ-ı mezkûr bin sekiz yüz gurûş zimmeti olduğunu külliyen inkâr eylediği kayd şod. Fî 4 Teşrinievvel sene 311 (16 Ekim 1895) Fî 27 Rebiyulahir sene 313 (17 Ekim 1895)

Müdde'a aleyh

Bende Yusuf

Müdde'î

Fedâi b. Süleymân

Müdde'î-i mezbûrdan ber-vech-i meşrûh müdde'âsını bey'ine taleb olundukda şehr-i Teşrinievvelîn dokuzuncu Bâzârtesi günü gütürmek üzere lede'l-işhad eylediği kayd şod.

Müdde'î

Mühür

54

Eşhedû billâh târîhden sekiz dokuz sene mukaddem müdde‘î-i mezbûr Fedâibin sekiz yüz gurûş bundan mukaddem Burusa’da vefât eden amûcası Karani b. Hasan b. Resule ikrâz olduğu yedinden istikrâz eylediği eşhedû billâh şâhidiz ve şehâdet dahi ederiz meteveffâ-yı mezbûr canibden meblağ-ı mezkûru te’diye ve -ifâ eylediğin dahi ma‘lûmumuz yoktur müteveffây-ı mezbûrun tereke-i vâfiyesine müdde‘îaleyh mezbûr Yusuf vâzı‘u’l-yed bulduğundan bulmuşdur kayd şod .

Çermik’e tâbi‘ Kilise Tahta Hesut karyesinde Polad b. Hasan

Mühür

Çermik’e tâbi‘ Kilise Tahta Hesut karyesinde Reşo b. Şemso

Şahidân-ı mezbûrân huzûrumuzda edâ-yı şehâdet etmiştir. Fî 4 Cemaziyelevvel sene 313 (23 Ekim 1895)

55/38

Çermik’in Tepe mahallesinden Hüseyin’in kaybolan eşeğinin Begzâde köyünden Abdullâh’da olduğunu iddia ederek kendisinden alınmasını talep ettiği ancak Abdullâh’ın eşeği Yahûdî Karo’dan aldığını ve iddiayı inkâr etmesiyle ilgili hırsızlığa dair i‘lâmdır.

Çermik kazasında Tepe mahallesi ahâlîsinden Hüseyin b. Mustafâ b. Zülfîkar mezkûr Ergani Maden nahiyesine tâbi‘ Begzâde karyesi ahâlîsinden Abdullâh b. Arab b. Cebrail muvâcehesinde iş bu meclis-i şer’î de müşâhade olunan bir re’s kûla erkek merkeb târîhden yedi sekiz sene mukaddem beru ve Karto karyesi ahâlîsinden Mustafâ nâm kimesneden mâlım olan bir re’s inek müfita-i (?) müştera (?)eden mâlım iken târîhden bir sene iki mah mukkadem Çermik kasabasının Belviran nâm mevki‘nde şimalen zâyi‘ olub el-hâletü-hâzihî mezbûr Abdullâh yedinde bulmamla bi’l-istihkāk hâlen bana edâ u teslîmini taleb ederim deyû ba‘de 'd-da‘vâ ve's-su’âl mezbûr Abdullâh dahi cevâbında mezkûr merkebi târîhden üç mah mukaddem kasaba-i merkûme Yahûdî Karo nâm kimesneden beş gurûş merkûma iştirâ itmişim Binâ’en ‘aleyh şirâ’en mâlım olmak üzere bi-hak dahl-i yed ederim deyû ve vâz‘-ı yedinî ikrâr müdde‘î-i mezbûr un târîh-i asefisi (?) mezkûr merkeb şirâ’en mâlım

olduğundan müdde‘âsı külliyen inkâr eyledi kayd şod. Fî 8 Cemaziyelevvel sene 311 (27 Ekim 1895)

Müdde‘î

Müdde‘a aleyh

Müdde‘î Mustafâ’dan mezkûr merkeb târîh-i asifesi(?) şira’en mâlı olduğu müdde‘âsına beyyine mutâbık beyyine-i taleb olundukda Tepe mahallesi ahâlîsinden Bakal Mustafâ b. Yusuf ve Mehmed b. Hasan nâm kimesneler şâhidleri olub bunlardan mâ‘adâ şâhidi olmadığını söyledi kayd şod. Fî 8 Cemaziyelevvel sene 313 (27 Ekim 1895)

Müdde‘îEşhedû billâh târîhden altı yedi sene mukaddem müdde‘î-i mezbûr Mustafâ iş bu meclis-i şer’iyye de müşâhade bir re’s kûla iken merkebi mâlı olan bir re’s inekin Kartolu Mustafâ nâm kimesneden mukteziye şirâ’en eylediği ve târîh-i mezkûrdan beru ve yedinde mâlı olduğuna şâhid ve şehâdet dahi ederiz. Fî 8 Cemaziyelevvel sene 313 (27 Ekim 1895)

Çermik’in Tepe mahallesi ahallisinden Turahmi Mustafâ b. Yusuf b. Ömer

Çermik’in Tepe mahalleseden ahâlîsinde Mehmed b. Hasan b. Zülfîkar

56/39

Çapakçur kazasına tabi Aşağı köyünden Naso, Çermik’in Çukur mahallesinden vefat eden Zeyneb’in varisi olduğunu ve Çermik’in Çukur mahallesinden Melik Efendiye verdiği borcu talep etmesiyle ilgili alacak verecek davasıyla ilgili belgedir.

Çermik’in Çukur mahallesi sâkinlerinden olub bundan mukaddem vefât eden Zeynebbint-i Tahir’in ber-vech-i âtî varîsi li-eb er karındâşı olduğunu iddi‘â eden Kiğil’i nahiyesine muzâf Çapakçur kazasına tâbi‘ Aşağı karyesi ahallisinden ve li-ecl-il-‘ibâre (?) Çermik’in Çukur mahallesinde sâkin Naso ibn Tahir b.Mahmûd mezkûr müteveffât-ı mezbûrenin medyûnu Çermik Saray mahallesi ahâlîsinden Melik Efendi b. Mollâ Süleymân muvâcehesinde üzerine da‘vâ ve takrîr-i kelâm edip

ben müteveffât-ı mezbûre ile li-eb ve kız karındâşları olub babamız ismi Tahir ve dedemiz ismi Mahmûd olub benden gayr-ı müteveffât-ı mezbûrenin varîsi ve terekesine mütehâkık âher kimesnesi olmamağla müteveffât-ı mezbûrenin hayâtında mezbûr Melik Efendi zimmetinde cihet-i karzdan alacak hakkı kable'l-ahz ve'l-istifâ vefât eylediği kırk gurûş hisse bana mevrûs olmağla meblağ-ı mezkûru mezbûr Melik Efendiden hâlâ taleb ederim deyû mezbûr Melik Efendiye tenbîh olunmak matlûbumdur deyû ba‘de’d-da‘vâ ve's-su’âl mezbûr Melik Efendi cevâbında fî'l-hakîkā müteveffâ-yı mezbûre Zeyneb’in kırk gurûş zimmetinden deyni olduğu tali‘en ikrâr mâ‘adâ müdde‘î-i mezbûr un verâseti müdde‘âsı külliyen eylediği kayd şod. Fî 20 cemazziyelahir sene 313 (8 Aralık 1895)

Müdde‘î

Müdde‘îAleyh

Eşhedû billâh müdde‘î-i mezbûr Naso mütevefât-ı mezbûre Zeyneb’in li-eb er karındâşı olub babaları ismi Tahir ve dedeleri ismi Mahmûd olub bundan gayrı varîsi ve terekesine mütehâkık âher kimesnesi yoktur biz bu husûsa bu vech üzere şahidân ve şâhid ve şehâdet dahi ederiz. Fî 20 cemaziyelahir . sene 313 (8 Aralık 1895)

Çapakçur kazasına tâbi‘ Armud Dağı karyesi ahâlîsinden bi’l-mûsafere Çermik’in Çukur mahallesi sâkinlerinden İsmaîl b. Bekir b.Mahmûd

Mühür

Çapakçur Kazasına tâbi‘ Sağyan karyesi ahâlîsinden olub li-ecli’l-iştirâ(?) Çermik’in Çukur mahallesinden Osmân Yusuf b. Ali b. Şemso

Mühür

57/40

Çermik’in Çukur mahallesinden Apalı Eydo’nun yine aynı mahalleden vefat eden Minas Ağâ’nın varisleri arasındaki mal gaspına dair i‘lâmdır.

Çermik'in Çukur mahallesi mütemekkinlerinden olub bundan mukaddem vefât olan teb'a Devlet-i Aliyye'nin Ermenî milletinden Minas Ağâ veled-i Serkis sulb-i sağîr oğlu Toros veled-i Minas Efendi ve çermik kasabasının çukur mahallesi ahâlîsinden Efendi b.Mahmûd Hızır İbrâhîm ve sağîre kızları Aife ve Markrid'den tesvîye-yi emirlerine kıbeli'ş-şer'den mukarreb vasîleri amûcası Apalı Eydo ibnete Keşiş Ohannes muvâcehesinde müteveffây-ı merkûm Minas Ağâ meyanında mâlik u tasarruf olduğu üç yaşında bir re's kısrağının nısfın üç yüz yigirmi bir gurûşa bana bey' ve temlik itmişken şimdi ve vasî-i merkûm mezkûr kır kısrağının tamamı müteveffâ-yı mezkûrun mâlı olub vefâtîyle sağîr-i merkûmana müstekillen intikāl etmiştir deyû tamâmen fuzûlî müdahale vaz'-ı yed eder olmağla su'âl olunub mezkûr kısrağın nısfından keff-i yed ile bana teslîme merkûmeye tenbîh olunmak matlûbumdur deyû ba'de'd-da'vâ ve's-su'âl merkûme dahi cevâbında mezkûr kısrağı müteveffâ-yı merkûm Minas Ağâ ile birâderi olub kendisünden mukaddem fevt olan birâderi Niko Gomil müşterek mâlları olub merkûm Niko Gumil'un vefâtîyle nısf-i hissesi zevcesi Panihale birâderi müteveffâ-yı merkûm Minas ve diğer birâderi Mardiros'a intikāl itmiş ve merkûm Minas kendi nısfını mezbûr Mehmed Efendiye bey' ve füruht eylediğine asla ma'lûmâtımız yoktur deyû merkûm Minas Ağâ'nın bey' eylediğini bi'l-vesâye külliyen inkâr eylediği kayd şod. Fî 3 kanûnu evvel sene 311

Müdde'î

Müddea aleyh

Eşhedû billâh târîhden yedi sekiz mah mukkadem ya'nî müteveffâ-yı merkûm Minas Ağâ hayâtında ve kemâl-i akl halletinde mâlik ve mutasarruf olduğu iş bu meclis-i şer'îyede müşâhade olunan bir re's kır kısrak ta'yının nısfını üç yüz yigirmi bir gurûş bede'l-i makbûl mukābelesinde müdde'î-i mezbûr Mehmed Efendiye sâlifen bey' ve teslîm eylediğin eşhedû billâh şâhidim ve şehâdet dahi ederim. Fî 3 Kanûnuevvel 311 (15 Aralık 1895) Çermik'in Kal'a mahallesi umerâsından Ali Efendi b. Esad Efendi b. Zülfîkar , Çermik'in Tepe mahallesi Keş Şemso b. Mehmed Rızâ b. Abdullâh

İmza

58/41

Çermik kazasına tabi Nişinik köyünden vefat eden Mahmûd'un eşi Züleyha ile kardeşi Ali Toz Eken'nin mîrâsı üzerinde anlaşmazlıklarıyla ilgili mîrâsa dair i'lâmdır.

Çermik kazasına tâbi' Nişinik karyesi ahâlîsinden olub bundan mukaddem vefât eden Mahmûd b. Toz Eken verâseti zevce-i menkûha-i medhûlün-bihâm Züleyha ile sulbî-i kebîre kızı Keze'ye münhâsıra olub ba'de kızı dahi vefât edip verâseti anası mezbûre Züleyha'ya münhâsıra olub mârrü'z-zikr karye-i mezkûreli müteveffâyı mezkûrenin li-ebeveyn amisi bulunan Ali Toz Eken müdde'î-i aleyhüması olub tevârîh-i muhtelife ile üç def'a varaka-ı da'avîni teblîğ olunduğu hâlde gelmekden ve vekîli göndermekten imtinâ'eden ve celb-i ihzâra kāyil olmayan Ali Toz Eken nâm kimesnenin hukûkun muhâfazası çün yerine vekîl-i musahhar ta'yîn olunan Çermik'in Saray mahallesinden Zülfîkar b. Timur muvâcehesinde Ata mevki'inde kâ'in bir tarafdan Ali Toz Eken ve bir tarafdan Mahmûd Çavuş tarlası ve bir tarafadan hark ve taraf-ı râbi'-i çay ile mahdûd bir kıt'a sulu cesîm ve Çukur mevki'nde kâ'in bir tarafdan Ali Toz Eken ve bir tarafdan Şaş'ın tarlası ve bir tarafdan Hasan Zelho'nun tarlası ve taraf-ı râbi'-i serd ile mahdûd diğer bir kıt'a sulu bostan ve saz önünde kâ'in ve tarafeyni Ali Emiş 'in tarlası ve bir tarafı dere ve taraf-ı râbi'i tarîk-i âmm ile mahdûd ve diğer bir kıt'a sulu bostan ve merkûm Ali Toz Eken ile müşterek Harâbe mevki'nde kâ'in bir tarafdan Genç Mehmed'in tarlası ve bir tarafdan dere ve bir tarafdan Mustafâ Mollâ'nın tarlası ve taraf-ı rîbi'-i tarîk-i âmm ile diğer bir kıt'a sulu ki cem'an dört kıt'a sulu tarlanın tamamı ve bir 'aded (…?) ve bir 'aded (…?)ve bir 'aded legen ve iki 'aded üsküre ve bir 'aded sahan Ve iki 'aded kapak ve dört 'aded (…?) ve yediyüz yüz nükûd akçe ve iki yüz elli gurûş ve kise akçesi ve iki yüz gurûş öküz parası ve bir 'aded kılınç ve bir kat yatak mükelemli (…?) ve elli batman hâzıre iki şer yüzer gurûş müteveffâ Mahmûd'un ve batrik atanmış sehm bana isâbet itmişken merkûm Ali Toz Eken ve emvâl ve eşyâ nükûdat ve arâzî-i mezkûrenin tamâmen fuzûlî ve bi-ğayr-i hak müdahale eder olmalarıyla su'âl olundu. Bana isâbet eden hisse-i şer'iyye mi virmekden imtinâ' eder olmağla su'âl olub bana edâ u teslîme merkûma tenbîh olunmak matlûbumdur deyû ba'de'd-da'vâ ve's-su'âl vekîl-i müsahhar-ı mezbûr Zülfîkar dahi cevâbında

müdde‘î-i mezbûr un verâset müdde‘âsını külliyen inkâr eylediği kayd şod. Fî 9 Kanûnuevvel sene 311 (21 Aralık 1895)

Müdde‘î

Müdde‘î-i Aleyh

59/42

Çermik’in Nişinik köyünden vefat eden Keze’nin anası Züleyha ve amcası Ali Toz Eken’nin Keze’nin mîrâsı üzerindeki anlaşmazlıklarına dair mîrâs i‘lâmıdır.

Çermik kazasına tâbi‘ Nişinik karyesi sâkinlerinden olub bundan mukaddem vefât eden Kezebint-iMahmûd’un verâseti anası Züleyhabint-i Hasan li-ebeveyn amcası Ali Toz Ekene münhâsıra olduğu bi’l-ihtiyar ledü’ş-şer’îû’l-enver zâhir ve mütehâkık oldukdan sonra ümmi’l-mezbûre Züleyha tarafından zikr-i âtî husûs-ı taleb ve da‘vâ ve muhâkemeye ve muhâsamaya ve lede’l-iktizâ sulh ve ibrâya ve bunlar mütevakkıf olduğu umûrun küllisine bâ-hüccet-i şer’î vekîli bulunan Çermik’in Çukur mahallesi ahâlîsinden İbrâhîm Efendi b. Mustafâ Ağâ kızı mezkûr mahkemenin maksûd meclis-i şer’îsinde ba-istid‘â müddea aleyhimâsı olub tevârîh-i muhtelife ile üç defa’ varaka-ı da‘vâ’ine tâbi‘ olduğu hâlde gelmekden ve vekîl göndermekden imtinâ‘ eden ve celb-i ihzâra dahi kāyil olmayan ve zikri arâzî ve emvâl ve eşyâ ve nükûda ve vaz’ı, zirde muharrer kesân şehâdetleriyle mütehâkık olan karye-i mezkûreli ammü’l mezkûr Ali Toz Eken hukûkun muhâfazasü için birinin vekîlimiz ta‘yîn olunan Çermik kasabasının Saray mahallesi ahâlîsinden Zülfîkar b. Timur muvâcehesinde Ata mevki‘nde kâ’in bir tarafdan Ali Toz Eken tarlası ve bir tarafdan Mehmed Çavuş tarlası ve bir tarafdan hark ve taraf-ı râbi‘ çay ile mahdûd bir kıt‘a sulu çim ve Çukur mevki‘nde kâ’in bir tarafdan Ali Toz Eken tarlası ve bir tarafdan Şaşo’nun tarlası ve bir tarafdan Hasan Zülfi’nin tarlası ve taraf-ı râbi‘-i serd ile mahdûd diğer bir kıt‘a sulu bostan ve Saz ögünde kâ’in ve tarafeyni Ali İmiş tarlası ve bir tarafdan dere ve taraf-ı râbi‘-i tarîk-i âmm ile diğer bir kıt‘a sulu bostan ve merkum Ali Toz Eken ile müşterek Harâbe mevki‘nde kâ’in bir tarafdan Genç Mehmedin tarlası ve bir tarafdan dere ve bir tarafdan Mustafâ

Gemla'nın tarlası ve taraf-ı râbi'-i târik-i âmm ile mahdûd diğer bir kıt'a sulu tarla ki cem'an dört kıt'a dört kıt'a sulu tarlanın müvekkilem mezbûrenin hayâtında yedinde müstekîlen mâlı olub ba'de vefâtîha arâzî-i mezkûr tamamı müvekkilem mezbûr eye ve yine mütevefât-ı mezbûrenin hayâtında ve yedinde müstekîlen mâlı ve mülkü olan bir 'aded tüfeng ve bir 'aded nize ve bir 'aded legen ve iki 'aded üsküre ve bir 'aded sahan ve iki 'aded yatak ve dört re's kise ve bir 'aded kılınç ve bir kat yatak ve elli yastık Keze'nin müteveffâ-i mezbûrenin mâlı olub ba'de vefâtîha füruht eylediği bir re's bârgîr ve bir re's öküzün esmânı olan dört yüz elli gurûş ve müteveffâ-yı mezbûrenin nükûd mevcûdesi olub mezbûr Ali Toz Eken kabz-ı yedi yüz gurûş ve gerek mezbûr Ali Toz Eken müteveffâ-yı mezbûr eye hayâtında cihet-i karzdan zimmeti olan sekiz yüz gurûş dahi kezalik ba'de vefâtîha üç sehm 'itibâriyle bir sehm Müvekkilem mezbûr eye ve iki sehmi dahi ammü'l-mezbûr Ali Toz Eken'e isâbet itmişken ve ammü'l-mezbûr Ali Toz Eken müteveffâ-yı mezbûrenin terekesine ma'rifet-i şer'le bâ-temyîz ve müvekkillem mezbûr eye müstekilen intikāl eden arâzî-i mezkûrelerin tamamının eşyâ ve nükûd-ı mezkûrenin dahi bir sehmini bana teslîmden bi'l-imtinâ' arâzî ve eşyâ ve nükûd mezkûrelerin tamâmen fuzûlî ve bi-ğayr-i hak vaz'-ı yed ve tasarruf eder olmağla su'âl olub arâzî-i mezkûrelerin tamamın ve eşyâ ve nükûd mezkûrelerin dahi bir 'itibâr mezbûr bir sehmini hâlâ bana edâ u teslîme müvekkil-i mezkûr Ali Toz Eken vekîlimiz mezbûr Zülfîkar Ağây'a tenbîh olunmak matlûbumdur deyû ba'de'd-da'vâ ve's-su'âl vekîlimiz Zülfîkar dahi cevâbında külliyen inkâr eylediği kayd şod.

Müdde'î

Müdde'a aleyh

60/43

Çermik kazasına tabi Derezere köyünden vefat eden Mehmed'in kardeşi Zülfîkar 'a verdiği borcu eşi Züleyha'nın Zülfîkar 'dan hem borcu hem de eşinden kalan mîrâsı talep etmesiyle ilgili hem alacak verecek hemde mîrâs davasıyla ilgili i'lâmdır.

Çermik kazasına tâbi‘ Derezere karyesi ahâlîsinden olup bundan mukaddem vefât eden Mehmed b. Hâcı Hüseyin b. Ali verâseti zevce-i menkûhası bulunan Hatîcebint-i Hâcı Mustafâ ve sağîre kızı Züleyha’ya ve müteveffâ-yı mezbûrun firâşından hâsıla ve zevce-i mezkûrenin batmında mütebeyine’l-halfe (?) cümle mevkûfe-i münhâsıra olduğu bi’l-ihbâr lede’şer’û’l-enver zâhir ve mütehâkkık oldukdan sonra zevce-i mezbûre Hatîce tarafından zikri âtî husûsu talep-i da‘vâ ve ahze ü kabze ve kendisüne irsâl ve isâl ve’l-hâsıl mütevakıf olduğu umûrun küllisine tarafından li-ebeveyn birâderi Mehmed Ali b. Mustafâ mezkûr ve sağîre mezbûre Züleyha kıbeli’ş-şer’den vasî ta‘yîn olunan li-ebeveyn ammi Zülfîkar b. Hâcı Hüseyin b. Ali muvâcehesinde müvekkilem mezbûre Hatîce’nin zevci müteveffâ-yı mezbûr zimmetinde hayatında cihet-i karzdan alacağı olan üç yüz gurûşun alacağı olan meblağ-ı mezkûre mukabil karye-i mezkûrede kâ’in mâlik ve mutasarruf olduğu ve sâkin olduğu bir tarafdan Kıto’nun hânesi ve bir tarafından Hâcı Süleymân’ın harâbesi ve bir tarafından Zülfîkar ’ın mülk menzili ve taraf-ı râbi Aloş’un mülk menzili ile mahdûd bir bâb menzil ve derûnunda mevcûde mecmû‘en bin altıyüz seksen beş kıymetli bir yamalı eşyâsı vefâtından bir sene evvel kendi hânesinde Nişinikli Cuma b. Numan Nişinikli Ahmed b. Hâcı Musa ve Mehmed b. Aliy’e ve Mahmûd b. Maronlu ve daha isimleri bilâhare zikr edeceğim hâzır oldukları hâlde müvekkilem mezbûr eye verip ve ol vechle meblağ-ı mezkûre takāsi ve mahsûb ederek ol vechle müvekkile-i mezbûr eye hâne ve gerek eşyâ-yı mezkûreyi teslîm edip Binâ’en ‘aleyh eşyâ ve hâne-i mezkûre tamâmen mülk-i müşterâm olduğu hâlde mezbûr Zülfîkar fuzûlî olarak müdahale eder olmağla mezbûr Zülfîkar ’ın müdahaleden men‘i matlûbumdur deyû ba‘de’d-da‘vâ ve’s-sual ve hatta mezbûr Zülfîkar dahi cevâbında müdde‘î-i mezbûr Mehmed Ali’nin müdde‘âsını külliyen inkâr eyledi kayd şod. Fî 29 Kanûnusani sene 311 (10 Şubat 1896)

Müdde‘î

Mühür

Müddea aleyh

Mühür

Eşhedü-billâh târîhden on dört on beş mah mukkadem ya‘nî müteveffâ-yı mezbûrun vefâtından bir sene mukadden müteveffâ-yı mezbûrun Derezerekaryesinde kâ’in menziline müsafireten gitmiş idik. Orada olduğumuz hâlde müteveffâ-yı mezbûr şöyle takrîr eylediği benim zevcem Hatîce’ye üç b. gurûş karz olarak deynim olup deynim meblağ-ı mezkûre mukabil sâkin olduğum iş bu menzili derûnunda mevcûde bi’l-cümle eşyâyı bi-‘aynihi zevcem Hatîce’ye virdim şayet noksanı var ise de bana helâl eylesun deyû ikrâr ve işhâd idup ve zevcetü’l-mezbûre Hatice dahi ol vechle kabûl eylediğine ve müteveffâ-yı mezbûr iş bu takrîri ittiğinde bir keyfsiz idi ise de bilâhare ifâkat bulub kesb-i sıhat eylediğine Allâh için şâhidiz ve şehâded dahi ederiz ve menzili mezkûru mahâlînde irâ’e ve ta‘yîn ederiz dedikleri kayd şod

Şâhid

Nişinik Karyeli Mahmûd b. Mehmed b.Mahmûd

Şâhid

Nişinik Karyesi ahâlîsinden Cuma b. Numan b. Hâcı Hasan

Mühür

Mühür

61

Şahidân-ı mezbûr andan Cuma vekîl-i mezbûr Mehmed Ali’nin zevcesinin amûca-zâdesi ve şâhid-i diğer emlâk ve arazilerini nısfıyet üzere müştereken zirâ‘at itmekte olduğu ve mezkûr Cuma târîhden yedi gün akdem müdde‘î-i mezbûre Hatice’den iş bu şehâdeti itmek üzere ücret nâmıyla dert (?) olmayub sağîr ve iki yüz gurûş bedelin bir re’s hanesini fürûht edip meblağ-ı mezbûr u dahi kendisünün yedinde kaldığı cihetlerden merkûmanın şehâdetlerini adem-i kabûlümden ve mezkûr şeyleri iş bu şehâdetin ücretine mukabil aldığına karyemiz ahâlîsinden es-Seyyid Mihan ve Kiğili Mustafâ ve Ali Emi nâm kesânın şehâdetleriyle isbât itdireceğini beyân eyledi ve bir de merkûm Cuma mezbûr eye hayatında karındâşım oğluyla hark üzerinde münâza‘ ittiklerinden dolayı bana ğâraz-ı şahsiyesi olduğundan dahi

şehâdetini kabûl itmem ve bundan başka diyeceği olmadığını söyledi. Fî 29 kanûnusani sene 311 (10 Şubat 1896)

Müdde‘a aleyh

Mühür

mezbûr Zülfîkar ’a müdâfa‘ şühûdları ikāmesi için üç gün imhâl idildi müddet-i mezkûre kirâren mirâren mürûr edip isbâtından izhâr-ı ‘acz itmekle şahîdân-ı mezbûrân karyeleri imâmı Mollâ Hasan b. Abdülhamid b. Hâcı Ömer ve Muhtarı Süleymân b. Timur ve İhtiyarı Ali b. Mustafâ b. Abdülrahmandan Fî 20 Ramazân sene 313 (5 Mart 1896). Târîhli varaka-ı meztûr e ile tezkîyeleri icrâ kılınarak tobra-i mahsusasında hıfz edilmiş. Fî 20 Ramazân sene 313 (5 Mart 1896)

Müzekkî-i aleyh

Şahidân-ı mezbûrân makbûlu’ş-şehâde oldukları tasdîk olundu.

Saray mahallesi ahâlîsinden Yusuf b. Zülfîkar

Saray mahallesi ahâlîsinden Zülfîkar Timur b. Abdullâh

61/44

Tepe mahallesinden Mehmed Efendi ve Kala mahallesi Mûsevî milletinden Resmo arasındaki alacak verecek davasına dair i‘lâmdır.

Tepe mahallesi ahallisinden Mehmed Efendi ibn Hâcı Feyzi ibn Hâcı Osmân mezkûr Kal‘a mahallesi mütemekkinlerinden ve milleti Mûsevi’yeden Resmo veled-i Yakub muvâcehesinde iş bu behâsından merkûm Resmo’dan taleb ü da‘vâ eylerum ba‘de’d da‘vâ ve’l-istintâk mezbûr Resmo dahi cevâbında ancak iş bu behâsından mezbûr Mehmed Efendi’ye iki yüz yetmiş tesğîrden hâlâ zimmetinde deyni olduğunu ikrâr mâ‘adâ müdde‘î-i mezbûr un ziyâde müdde‘âsın inkâr eylediği kayd şod.Fî 12 Şevvâl sene 313 (27 Mart 1896)

Müddea aleyh

Müdde‘î

Müdde‘î-i mezbûr dan ziyâde müdde’âsına beyyine talep olundukta asla şâhidi olmayıb tahlîf olunması matlûbumdur dedikte merkûm Resmo tehlîf olundu. Fî 12 Şevvâl sene 313 (27 Mart 1896)

İş bu zabt ve müdde‘î ve müdde‘î-i Aleyhin ber-vech-i muharrer ifâdeleri hânemizde alınıb mühürleri olmadığı cihetle temhîr edilmediğinden tarafımızdan tasdîk olundu. Fî 12 Şevvâl sene 313 (27 Mart 1896)

Ümeradan Salim Beg

Salim Beg

Derezeli Mehmed Ali

Mehmed Ali

62/45

Maden Sancağı ahâlîsinden Hasan Fethi Efendi’nin Çermik’in Kala mahallesinden vefat eden Ayvazoğlu Mustafây’a verdiği borcu varislerinden taleb etmesine dair alacak verecek i‘lâmıdır.

Maden Sancağı ahâlîsinden Hasan Fethi Efendi b. Abdulkadir b. Mustafâ mezkûrÇermik’in Kal‘a mahallesi ahâlîsinden Ayvazoğlu Mustafâ b. Mehmed b. Abdullâh muvâcehesinde bundan mukaddem vefât eden Ayvazoğlu Mehmed’in verâseti sulb-i kebîr oğulları Abdurahman ve Mustafây’a münhâsıra olduğubi’l-ihbâr lede’ş –şer’îû’l -enver zahîr ve müstehâk oldukdan sonra ve müteveffâ-yı mezbûrun terekesine vazı’u’l-yed bulunan Mustafâ ve Adülrrahman muvâcehelerindeüzerine da‘vâ ve takrîr-i kelâm ta‘bîr-i ani’l-merâm edip bundan mukaddem vefât eden Ayvazoğlu Mehmed ve Arab zimmetinde alacağım olan yedi yüzgurûş zimmetleri olub ve meblağ-ı mezbûrun iki yüz gurûş tesvîye edip ve kusur b. yüz yigirmi gurûş mezbûrân Mustafâ ve Abdurrahman’dan talep ü da‘vâ edipmezbûrân Mustafâ dahi

cevâbında müteveffâ-yı mezbûrun terekesinden lakin mülküm madûd olan beynimizde müşterek bir bâb menzilden gayrı asla bir nesneyoktur deyû müdde‘î-i mezbûrun müdde‘âsını külliyen inkâr eylediği kayd şod. Fî 3 Ramazân sene 313 (17 Şubat 1896)

Müddea aleyh

Müdde‘î

Mühür

Eşhedü-billâh târîhden dört sene mukaddem müdde‘î-i mezbûr Hasan Fethi Efendi üç yüz senesine mahsuben Çermik’de kâ’in eylemeye hamâmı hesabına merbût deruhde ve iltizâm itmiş idi sene-i merkûmeye mahsuben mezkûr hamâmın dört mahlık ya‘nî dört beş mahlık cibâyeti yedi yüz yigirmi gurûş bedel ile müddea aleyh mezbûr Mustafâ’nın pederi Mehmed edâsına kefîl olarak Ayvazoğlu Arab’a verdiğne ve tarafeyn dahi ol vechle kabûl eylediğine Allâh için şâhidim ve şehâdet dahi ederim. Fî 7 Ramazân sene 313 (21 Şubat 1896)

Çermik’in Kal‘a mahallesi Hasut’dan Memi-zâde Mustafâ Efendi b. İbrâhîm Efendi b. Abdülrrahman Efendi

Mühür

63/46a

Çermik’in Çukur mahallesinden Ceri Efendi, yine aynı mahalleden İbrâhîm Efendi’ye verdiği borcu zamanında alamadığı gerekçesiyle açılan davayla ilgili alacak verecek davasına dair i‘lâmdır.

Çermik’in Çukur mahallesi sâkinlerinden ve ber-vech-i âtî vekâlet-i iddi‘âdan Ceri Efendi ibni Ahmed Efendi ibni Mehmed Efendi mezkûr mahalle-i mezkûre sâkinlerinden İbrâhîm Efendi ibni Mustafâ Ağâ ibni Zülfîkar Ağâ muvâcehesinde üzerine da‘vâ ve takrîr-i kelâm edip ğaib ani’l-beled Zülfîkar b. Timur’un mezbûr İbrâhîm Efendi zimmetinde sümün buçuk iş bu üç yüz on üç senesi Ramazân-ı Şerîfe’nin on altıncı gününe değin mü’eccel olarak yigirmi gurûş alacak hakkı olub

alacağı olan meblağ-ı mezkûru mezbûr İbrâhîm Efendi'den taleb-i da'vâ ve ahz u kabze beni kabûlume mukārin-i vekîl-i vech-i mezkûr kulub (?) itmekle meblağ-ı mezkûr yigirmi gurûş mezbûr İbrâhîm Efendi'nin bi'l-vekâle hâlen talep derim deyû ba'de'd-da'vâ ve's-sual mezbûr İbrâhîm Efendi dahi cevâbında cihet-i merkûmeden olmikdâr gurûş şehr-i mezkûrun on altıncı gününe değin ğaib-i mezbûr Zülfîkar 'a deyni ve mezbûr Ceri Efendi meblağ-ı mezkûru ahz u kabze vekîl olduğunu ikrâr ancak el-yevm şehr-i mezkûrun on altıncı günü olduğunu külliyen inkâr itmekle müdde'î-i mezbûr Ceri Efendinîn ber-vech-i meşrûh müdde'âsını kaza-yı mezkûreye tâbi' Bedvan Süfla karyesi Muhtarı Hüseyin ibni Yusuf b. Ali ve Halilan karyeli Ali b. Mustafâ b. Osmân'ın şehâdetleriyle isbât edeceğini ifâde ve beyân eylediği kayd şod. Fî 16 Ramazân sene 313 (1Mart 1896)

Müddei'-i Aleyh

Müdde'î

İmza

63/46b

Halilan köyünden Ali ve Hasan adlı kişilerin Memiş Reşi'nin evi önünde gökyüzünün puslu olmasına rağmen Ramazân hilâlini gördüklerine şahidlik etmelerine dair hüccettir.

Eşhedü-billâh târîhden on yedi gün mukaddem ya'nî üç yüz on üç şehr-i Şa'bâni'l-mu'zamânın selhi olan hamis günü ba'de'l-gurûb Cuma gecesi mutla'ı ahâlî olan ufûk-ı ğarbide havada ğeym olduğu hâlde Hilâl-ı Ramazâni'l-mübârek Halîlan karyesinde mürtefi' mahal bulunan Memiş Reşi nâm kimesnenin hânesi önünde iki yâşı yûkārı kābîl ma'rifeti(?) olarak rü'yet eyledik ve bu husûs üzere şâhidiz ve şehâdet dahi ederiz. Fî 16 Ramazân sene 313 (1 Mart 1896)

Ali b. Mustafâ

Hasan b. Yusuf

Mühür

Tezkkîye-i şer’î şahidân-ı mezbûrân makbûlu’ş-şehâde oldukları tarafımızdan tasdîk olunur.

Tepe mahallesinde Kan-zâde Resul Efendi b. Hasan ibni Ali

Mühür

Çukur mahallesinden Hâcı-zâde Mustafâ Efendi b. İbrâhîm Efendi ibni Abdülrrahman Efendi

Fehmi

Tezkîye-i aleyh

Şahidân-ı mezbûrân makbûlu’ş-şehâde oldukları tarafımızdan tasdik kılındı.

Kal‘a mahalesinde Mütevellî-zâde Osmân Ağâ b. Ahmed Ağâ b. Mustafâ Ağâ b.

es-Seyyid Osmân

Kal’a mahallesinde Kereze-zâde Ahmed Efendi b. Mollâ Hasan ibni Hasan

es-Seyyid Ahmed Efendi

64/47

Çermik’in Kala mahallesi ahâlîsinden Fatma’nın velisi ve amcası, Fatma’nın Haburman köyünden Hasan ile cinsel münasebette bulunduğu iddiası ancak Hasan’ın şâhidlerini belirterek Fatma ile evlendiğini ve bu iddiayı tamamiyle inkâr etmesine dair iftira i‘lâmıdır.

Çermik’in Kal‘a mahallesi ahâlîsinden ve zikr-i âtî Fatma’nın amûsu ve velîsi olub mezkûr mahalle-i mezkûre sâkinlerinden sinnen ve cismen bAliğde bulunan Fatma bint-i Ramazân hâzır olduğu hâlde mahalle-i mezkûre sâkinlerinden Hasan b. Mehmed b. Abdullâh muvâcehesinde târîhden on on bir gün mukaddem mezbûr Hasan birâder-zâdem mezbûre Fatma ile Çermik’e tâbi‘ Haburman karyesine gidib meyânelerinden akd-i nikâh ve tezvîc olmadığı hâlde mezbûr eye dühûl ve

meyânelerinde halvet-i sahîha vukû‘ bulmuş deyû hilâf-ı şer’-i şerîf bir mu‘âmele olmamağla şer’an lazım gelen mûamelenin merkûm hakında icrâsı, matlûbumdur deyû ba‘de’d da‘vâ ve’s-sual mezbûr Hasan dahi cevâbında târîhden on bir gün mukaddem mezbûre ile Haburman karyesine gittik mezbûre nefsini bana tezvîce tarafından mütevelim Abdullâh b. Mehmed b. Ahmed’i vekîl edip vekîl-i mezbûre yüz elli gurûş mihr-i mu’âccel ve yüz elli gurûş mü’eccel tesmîyeleriyle mezbûrenin nefsini bi’l-vekâle bana tezvîc ben dahi bizzât ol vechle tezvîc ve kabûl itmemle karye-i mezkûre imâmı Mollâ Ahmed, Çolanlı Cuma ve Hasan hâzır oldukları hâlde nikâhlarımızı dahi akd itmiş ve bi’l-âhare mezbûre ile meyânımızda hâlvet-i sahîha vukû‘ bulmuşdur deyû mezbûre zevce-i menkûha-i medhûlün-bihâm olduğunu bi’l-beyân müdde‘î-i mezbûr ebeveyn müdde‘âsını inkâr eyledi ve hazîri mezbûre dahi cevâbında karye-i mezbûr Hasan’ın ber-vech-i meşrûh ifâdesi ki vukû‘ bulduğunu vukû‘ bulan nikâh üzerine meyânlarında halvet-i sahîha olduğunu tâbi‘en ikrâr eylediğini kayd şod. Fî 1 Zi-l-ka‘de sene 313 (14 Nisan 1896)

Bende Müdde‘a aleyh

Bende müdde‘î

Bende Hâzıra

Eşhedü-billâh târîhden on gün mukaddem mezbûre Fatma tarafından vekîl bulunan mütevellî Abdullâhmezbûrenin nefsi yüz elli gurûş mihr-i mu‘âccel ve yüz elli gurûş mihr-i mü’eccel tesmîyeleriyle mezbûr Hasan’a tezvîc ol dahiol vechle tezvîc ve kabûl eylediğine ve mezbûr Mollâ Ahmed dahi nikâhlarını huzûr-ı şehâdetimizle akd eylediğine Allâh için şâhidiz ve şehâdet dahi ederiz. Fî 1 Zi-l-ka‘de sene 313 (14 Nisan 1896)

65/48

Çermik’in Tepe mahallesinden Protestan milletinden Tüccar Kirkor’un Ermenî milletinden Mıgırdıç’ın babası Ohannes’den aldığı iki dükkânı tekrardan Mıgırdıç’a satmasıyla ilgili mülk satış hüccetidir.

Çermik'in Tepe mahallesi mütemekkinlerinden ve teb'a-i Devlet-i Aliyye'nin Protestan miletinden Tüccar Kirkor veled-i Etmekçi Artin veled-i (…?) Çermik Kal'a mahallesi mütemekkinlerinden ve teb'a-i Devlet-i Aliyye'nin Ermenî milletinden Mıgırdıç veled-i Ohannes veled-i Mihail mahzârında takrîr-i kelâm ta'bîr-i ani'l-merâm edip kaza-i mezkûrenin Çukur mahallesinde Medrese tarîki 'nde kâ'in taraf-ı selasesi Mâlhas Toros'un müşterek dükkânları ve taraf-ı râbi'i tarîk-i âmm ile mahdûd ikisi birbirine müttasıl iki bâb harâbe dükkânları târîhden dört beş sene mukaddem merkûm Mıgırdıç babası müteveffâ-yı merkûm Ohannes'den üç yüz gurûşa mübâya'a edip ve târîh-i mezkûreden beru müstekilen mâlım olub bunun madûd mâlik olduğum iki bâb harâbe dükkânlarımı cemî'-i tevâbi' ve kâffe-i hukûk ve merâfıkıyla ve şürût-i müfsideden ârî vü berî olarak bey'-i bât-ı sahîh-i şer'î ile bedel-i makbûz mukabilinde hâzır-ı mezbûr Mıgırdıç'a bey'-i bat-ı sahîh-i şer'î ile bey' ve temellük ve teslîm eyledüm ol dahi temellük ve tesellüm ve kabz u kabûl edip ve sümün olan meblağ-ı mezkûru dahi hazîrimerkûm Mıgırdıç'dan tamâmen ve kâmilen ahz u kabz edüb dükkân-ı mahdûd-ı mezkûrların sümününden akçey-i vâhide tüm kalmamışdır ba'de'l-yevm dükkân-ı mahdûd mezkûrlar merkûm Mıgırdıç'ın mülk-ü müşterâsıdır ve hakk-ı sarîhi olub keyfe-mâ-yeşâ tasarruf eylesun deyû tâbi'en ikrâr eyledikde hâzır-ı merkûm Mıgırdıç dahi kabz-ı sual muhârrer üzere olub kabûl eylediği kayd şod.

Çermik'in Tepe mahallesinden Protestan milletinden Tüccar Kirikor veled-i Etmekçi Artin

66/49

Çemik'in Çukur mahallesinde kâ'in bir tarafdan Tevfik Ağâ'nın mülk menzili ve bir tarafdan Şaki Hüseyin Mollâ Ahmed mülk menzili ve bir tarafdan Eşref'in mülk menzili ve taraf-ı râb'i-i tarîk-i âmm ile mahdûd olan Ahmed Ağâ'dan aldığım hâneyi Eşref'e iki gurûş hânem ve mezbûr hânede asla 'alaka ve müdâhâlem kalmadı. Çermik'in Çukur mahallesinden bâlâda muharrer olan Hâcı Abdullâh Hızırzâde ma'lûmu'l-hudûd olan Ahmed Ağâ'dan aldığı hâneyi iki gurûşa Eşref'e

sattım. Paramı aldım asla alakam kalmadı dediğine Allâh için şâhidiz ve şehâdet dahi ederiz.[170]

Çermik'in Saray mahallesinden Zülfîkar b. Timur

Çermik'in Çukur mahallesinden Çüngüşlü Bekir Osmân Ağâ Oğlu

Çermik'in Çukur mahallesinden Ağâgilin Mollâ Mehmed

Çermik kasabasının Tepe mahallesi sâkinlerinden an-asıl Palu kazasından Şa'bân karyesinden olub karye-i mezbûr eden Müvekkilem Fatmabint-i Bekir b. Abdullâh nâm mezbûr eye izâfeten mezbûrenin zevci-i dahili olan Kemil Hüseyin b. Abdullâh târîhden iki sene mukaddem İstanbul'da vefât itmiş olduğu şâhidlerim ile isbât ideceğimi talep ederim şâhidlerin kimlerdir Çüngüşlü Ali b. Arab b. Abdullâh b. Ramazân b. Kadir b. Ömer bunlardır.

Müdde'î

Eşhedü-billâh târîhden tahminen yirmi iki mah iki sene mukaddem İstanbul'da Yeni Bahçe Hastanesinde Palulu Kemil Hüseyin vefât ettiğini eşhedü-billâh böyle şâhidim ve şehâdet dahi ederim

Çüngüş'ün Taş mahallesinden Ali b. Arab b. Abdullâh

Eşhedü-billâh târîhden tahminen iki sene mukaddem Yeni Bahçe Hastanesinden Kemil Palulu Hüseyin vefât ettiğini böyle gözümle gördüm eşhedü-billâh böyle şâhidim ve şehâdet dahi ederim.

Gerger nahiyesinde Midye karyesinden Ramazân b. Kadir b. Ömer

Mühür

Eşhedü-billâh târîhden iki sene mukaddem İstanbul'da Palulu Kamil Hüseyin vefât ettiğine şâhidim ve şehâdet dahi ederim

Çermik'in Çukur mahallesinden Hâcı Yusuf

[170] Eksisk Belge

b. Ali b. Receb

Eşhedü-billâhtârîhden iki sene mukaddem İstanbul'da Palulu Kemil Hüseyin vefât ettiğini şâhidim ve şehâdet dahi ederim

Çermik'in Tepe mahallesinden Palulu Osmân b. Mehmed b. Abdullâh[171]

67/50a

Siverek kasabasının Cami-i Kebîr mahallesinden Fatma'nın babasından kendisine mîrâs kalan dükkânı Hâcı Mustafâ Efendi ve kardeşi Ali Efendi'ye satışını tastiklemesiyle ilgili satış hüccetidir.

Siverek kasabası nefs-i Siverek kazası mahâlâtından Câmi'-i Kebîr mahallesi sâkinlerinden Fatmabint-i Mehmed Ağâ b. Hâcı Hamid hâzır olduğu hâlde nefs-i Siverek kasabasında kâ'in bir tarafdan Köle Selim ve bir tarafdan Kanaslı Ağâ'nın selâmlık ciheti ve tarafeyni tarîk-i âmm ile madûd pederimden intikâl eden selâmlık cihetinden nısf-i hissesini iki yüz gurûş bedel ile Hâcı Ali Efendi Eyüb Ağâ'nın (…?) Hâcı Mustafâ Efendi ile birâderi Ali Efendiye sattım meblağ-ı mezkûrun dahi bit-temam aldım ve mezkûr selâmlık tarafının nısf-i hissesinde asla alaka ve müdahalem kalmadı dediği kayd şod.

Siverek kasabasından Fatmabint-i Mehmed Ağâ b. Hâcı Mehmed

Mühür

Çermik kazasının Kal'a mahallesi ahâlîsinden olub bundan akdem vefât eden Mehmed b. Ahmed b. Ömerin li-ebeveyn birâderi Ömer ve hemşiresi Rahileden başka veris-i şer'îsi olmadığı bilir ve Allâh için şehâdet ederim. Fî 6 Nisan 313 (18 Nisan 1896)

Şâhid Kal'a mahallesinden Tor Emin Mehmed b. Zülfîkar

Mühür

[171] Eksik Belge

Çermik kazasında Kal‘a mahallesi ahâlîsinden olub bundan akdem vefât eden Mehmed b. Ahmed b. Ömer’in li-ebeveyn birâderi Ömer ve hemşiresi Rahile’den başka varîs-i şer’îsi olmadığını bilir ve Allâh için şehâdet ederim. Fî 6 Nisan sene 313 (18 Nisan 1896)

Kal‘a mahallesinden Hasan b. Resul b. Hüseyin

Mühür

67/50b

Çermik’in Kala mahallesinden vefat eden Mehmed’in varisleri olduğunu iddia eden Ahmed ile Rahile’nin Mehmed’in, yine aynı mahalleden Abdülkerim’e verdiği borcu talep etmesine dair i‘lâmdır.

Çermik kasabasının Kal‘a mahallesinden olub bundan mukaddem vefât eden Mehmed b. Ahmed b. Ömer’in ber-vech-i âtî varîsi olduğu iddi‘â eden li-ebeveyn karındâşı Ömer b. Ahmed b. Ömer ve hemşiresi Rahilebint-i Ahmed b. Ömer’in müteveffâ-yı mezbûrun medyûnu Kal‘a mahallesi ahâlîsinden Abdülkerim b. Mustafâbin beşar muvâcehesinde üzerine da‘vâ ve takrîr-i kelâm edip bize müteveffâ-yı mezbûrun li-ebeveyn er ve kız karındâşı verâsetini bizlere münhâsıra ve ğayr-i varîs ve terekesine müstehâk aher kimesnesi olmamağla birâderimiz müteveffâ-yı mezbûrun meyânında mezbûr Abdülkerim zimmetinde cihet-i karzdan olacağı olub kalbe‘l-ahz ve’l-istifâ vefât edip otuz bir gurûş bize mevrûs olmağla meblağ-ı mezkûru bi’l-verâse hâlâ talep ederiz deyû. Ba‘de’d da‘vâ ve’s-sual mezbûr Abdülkerim cevâbında meblağ-ı mezkûru müteveffâ-yı mezbûrun hâlen zimmetinde deyni olduğunu ikrârla verâsetinden müdde‘âsını külliyen (inkâr) eyledi kayd şod.

Müdde‘a aleyh

Abdülkerim Hemşiresi Rahile

Müdde‘î

Ömer b. Ahmed

68/51

Çermik kazasına tabi Çüngüş kasabasının Orta mahallesinden Agob'un Çüngüş kazasından Eyo'dan aldığı kısrağı kaybolduktan sonra yine aynı mahalleden Manuk'un evinde gördükten sonra kısrağı talep etmesine dair hırsızlık i'lâmıdır.

Çermik kazasına tâbi' Çüngüş kasasının Orta mahallesi mütemekkinlerinden Agob veled-i Amdon veled-i Niko Gosi ve mahalle-i mezkûre mütemekkinlerinden Manuk veled-i Kirkor veled-i Haço muvâcehesinde târîhden iki sene akdem Çüngüş kasabasında bir re's hurma dutlu iki dişi bârgîrimi Çüngüş kazası ahâlîsinden Haço oğlu Eyo'dan dört yüz kırk gurûş bedel ile mezkûr bârgîri mezbûr dan ahz ve iştirâ itdim ve bedel-i mezkûru dahi mezkûr yedine teslîm eyleyüb ol dahi ahz u kabz eyledikde dört mah sonra mezkûr bârgîr ğaib olub çok ğayri endişe bulmayub el yevm mezkûr bârgîri mezkûr Manuk'un nezdinde görmemle polis dairesine haber verib Polis Ohannes Efendi ma'rîfeti ile derdest edilmiş ve mezkûr bârgîr kendi mâlım olub tarafıma teslîmini talep ederim deyû ba'de'd-da'vâ ve'l-inkâr Manuk dahi cevâbında bundan iki gün akdem Hâcı Serkis oğlu Bedros dahi üç yüz seksan gurûş bedel ile ahz itdüm dedikte mezbûr Agob dahi tekrâr cevâbında mezkûr bârgîrin alnında beşe sekiz yaşında vukû'bulduğu ucunda biraz beyazca nişânı olub ve mezkûr bârgîr kendi mâlım olduğu şâhidlerim Penbeli Hâcı Süleymân oğlu Mehmed ve karye-i mezbûr eli Sofî Ali b. Abdullâh mâlûmatdan isbât edeceğini dedikte mezbûr Manuk dahi cevâbında mezbûr bârgîr dahi kendisünün mâlı olunduğunu isbât ettiği hâlde meblağ-ı mezkûru Bedros'dan ahz u tahsîle tarafıma teslîmi iddi'â eylerim dediğin kayd şod. Fî 26 Temmuz sene 313 (7 Ağustos 1897)

Müdde'î

İmza

Müdde'a aleyh

İmza

Şâhid teb‘a-i Devlet-i Aliyye’nin Ermenî milletinden olub Çüngüş kasabasının Orta mahallesi mütemekkinlerinden Eyo veled-i Haço mülkden hâzır ve mevcûd olub tarafeyn Karabet ve Minas olduğu beyânla târîhden iki sene akdem Bistinli Sofî Ali’den Eloğlu ânı beyânında ve yazca beyaz ve alnı yanında bir re’s bârgîrimi iştirâ itmiş idim ve bilâhare mezkûr bârgîri müdde‘î-i mezbûr EgobDört yüz kırk gurûşa iştirâ itdim ve şimdi meclisi şer’iyye de müşahâde olunan mezkûr bârgîr o olub olmadığını beyân itti.

Şâhid

İmza

Ki ve falan şâhidleri şehr-i hâzirûnun yigirmi sekizinci günü uğrayacağı dendiği. Fî 26 Temmuz sene 313 (7 Ağustos 1897)

69

tarafeyn ke’l-evvel gelmiş olmalarıyla ve geri kalan şahidân celb olunub rütbe o otutduruldukda iş bu meclis-i şer’îde meşhude olanan bir re’s hazer mayi ve alnında beyazca dört yaşındaki bârgîri târîhden üç sene evvel Çüngüşlü Yavşimi Eyob’a ve dört yüz kırk gurûş bey’ eyledim ve mezkûr bârgîr gider olub olmadığını bilmem dediğini kayd şod. Fî 28 Temmuz sene 313 (9 Ağustos 1897)

Çermike tâbi‘ Nişinik karyesinden Sofî Ali b. Selman b. Osmân

(…?) tarafeyn ke’l-evvel gelmiş olmalarıyla ve şâhidun hükmün olan teba‘a-i Devlet-i Aliyye’den ve Ergani nahiyesine tâbi‘ Anceviz karyesinden olub ve tarafeyne iştirâki olmadığını söylemekle iş bu târîhden üç sene akdem Egob Koşger .., olduğu kızıyla hânemize gelüb ve kendisüyle beraber bir re’s rûni ve dûri ve alnında beyaz beş vukû‘ bulduğu ol tarafında beyazca nişân olmağla meclis-i şer’de müşâhade olan bârgîr müdde‘î-i mezbûr Agob’un mâlı olduğuna böylece şâhidim ve şehâdet dahi ederim.

Ergani nahiyesine tâbi‘ Anceviz karyesinden Zülfo b. Osmân Maksud

Mezkûr bârgîr olvakit altı yaşında olduğu ilâveten söyledi. Müddea aleyh mezbûr Manuk'dan şâhid hakkında bir diyeceği olmadığını söylemesiyle ve mezkûr bârgîr mademki Egob şâhid diyor ki onun olsun

Müddea aleyh

İmza

Teb'a-i Devlet-i Aliyye'den ve Tepe mahallesi ahâlîsinden Osmân b. Mehmed b. Abdullâhdan lede's-sual ve tarafeyne iştirâki olmadığını söylemeyi iş bu târîhden üç sene akdem Bistin karyeli Sofî Ali bir re's al dulu ve alnında ahçe ve bügründe iki yerinde beyaz ve kuyruğu uzunca olmağla iş bu meclis-i şer'îde müşâhade olunan bârgîri Çüngüşlü Zeno mezbûr Sofî Ali iki yüz altı gurûşa bey' ve bilâhare telef mezbûr dahi müdde'î-i mezbûr Agob ahz ve iştirâ mezkûr bârgîr müdde'î-i mezbûr Agob mâlı olduğuna böylece şâhidim ve şehâdet dahi ederim.

Şâhid Osmân b. Ali

Mühür

Ve müdde'î-i mezbûr Manuk'dan Şâhid hakında bir diyeceği olmadığını söylemekle mezkûr bârgîr dahi mâlın iğşâşât esnasında alınan bârgîr eger alınır ise almaya ve bârgîri müdde'î-i mezbûr Agob'un mâlımıdır.

Müddea aleyh

İmza

Müdde'î

70

Müdde'î-i mezbûr Agob'dan tekrâr soruldukda fî'l-vak'i bu bârgîri (…?)(…?) ğaib olmuşsa da tamâmen ve bil'a-hillaf bir re's kendinîn mâlımıdır idem şimdi mâlı mezbûr gördüm ve isbât eyledim ve mezkûr bârgîri tarafıma teslîmini talep eylerim vekîlimle beraber müddea aleyh Manuk ile dün Hisârcı'da iki yüz on bir gurûşa bey' ve şirâ

Müdde‘î

İmza

İş bu ölüşmek maddesi müddea aleyh Manuk’dan soruldukda Hisârcı’da yekdiğerimizle iki yüz on beş gurûş üzerine müsâlaha eyledik mezkûr bârgîrde hakk-ı müdâhalem kalmadığı meblağı mezkûrun ahz eylediği beyân eyledi.

Müddea aleyh

İmza

71/52

Çermik’in Çukur mahallesinden Mahmûd’un Rahime Hâtûn’dan kiraladığı dükkânı daha önce dükkânın kiracısı olan Mehmed’in bu dükkânı Rahime’nin vekîli Atar Salih’ten bir yıl daha kiraladığını ve dükkânı vermiyeceğini söylemesi üzerine Mahmûd’un bu durumu mahkemeye bildirmesine dair gasp i‘lâmıdır.

Çermik’in Çukur mahallesi sâkinlerinden Mahmûd b. Ahmed Efendi ve mahalle-i mezkûre sâkinlerinden Mehmed b. Mustafâ muvâcehesinde Çermik’in çarşu içinde kâ’in bir tarafdan Bandı-zâde Hâcı Hasan’ın mülk dükkânı ve bir tarafdan Düşün Aişe mülk menzili ve tarafeyni tarîk-i âmm ile madûd bir bâb kahvenin mâlike ve mutasarrufasi bulunan Rahime Hâtûn bint-i Daloğlu İbiş iş bu üç yüz on sene-i Rûmîyye Martı ibtidâsından i‘tibâren bir sene hitâmından değin seksan gurûş ücretle tarihden on gün mukaddem bana icâr edip ben dahi isticâr ve kabûl itmemle mezkûr kahve sene-i merkûm Mart ibtidâsından i‘tibâren benim icâreten taht-ı tasarrufumda olub müte’ecirun ya‘nî geçen senenin müte’cirini bulunan mezbûr Mehmed mezkûr kahveye fuzûlî olarak vaz‘u’l-yedle bana teslîmden imtinâ‘ eder olmağla târîhi mezkûrdan i‘tibâren bana teslîmini talep ve da‘vâ ederim dedikte mezbûr Mehmed cevâbında mezkûr kahve fil’l-hakîkā mezbûre Rahime Hâtûn’nun mâlı ve mülkü ise de vekîl bulunan Atar Salih b. Zülfîkar iş bu üç yüz on dört sene-i Rûmiyesine mahsuben Martı inbtidâsında i‘tibâren bir seneliğin târîhden on gün muddem seksan gurûş icârla bana icâr ve ben dahi isticâr ve kabûl itmemle mezkûr

kahveye bi-hakk vaz‘u’l-yed ve müdahale eder deyû müdahale vakı‘asını ikrâr ve müdde‘î-i mezbûrun müdde‘âsını külliyen inkâr eylediği müdde‘î-i mezbûr tekrar cevâbında mezkûr kahvenin mâlike ve mutasarrufası bulunan mezbûre Rahime Hâtûn terihinden altı mah mukaddem mûmâ ileyh Salihi vekâletden azl eylediğin müdâfa‘ten beyân ve mezbûr Mehmed dahi müdde‘î-i mezbûrun def‘-i mezkûrunu külliyen inkâr eylediği kayd şod . Fî 23 Şevvâl sene 315 (17 Mart 1898)

Müddea aleyh

Müdde‘î

Bu bâbda icâb-ı şer’îsi beyân buyurulmak üzere Fâzletlû Müftî Efendi Hazretlerine arz ve takdîm olundi. Fî (…?)

Faziletlû Efendim Hazretleri

İş bu zabıtnâmenin muktezâ-yı şer’iyye si Allâhu â‘lem müdde‘î bulunan Mahmûd ‘azl-ı vekîl bulunan müdâfa‘sını beyine-i şer’iyye ile veyahud hasmın yeminden nikûliyle isbâtı takdîrinde merkûmun lehine fasl-ı da‘vâ ve hükm-i şer’înin lühûku ve idemedigi hâlde müdde‘â bulunan kahvehâne müdde‘a aleyh Mehmed’in yedinde kazayı terk ile bırakılması icâb-ı şer‘den bulunduğunun beyânı m‘aruzdur efendim. Fî 24 Şevvâl sene 315 (18 Mart 1898)

Eldai‘ (…?) İbrâhîm

Velvele yerin el müdde‘a aleyh ve talep-i yemin el müdde‘î istiğlâfa(…?) half-i alel ilm-i kan husamadan li külli(…?) mirâtî külle madde 1633

72

Târîhden dört gün mukaddem mezkûr kahvenin sahibi bulunan Rahime Hâtûn babasının ismi ma‘lûmum olmayan Siverek Üzeyir hânesinde şöyle bana ikrâr eylediği Çermik’de bulunan akrabamızdan Salih mezkûr kahveye şimdiye kadar tarafımızdan virilen izin ve icâzet üzerine bakmakda idi ise de târîhden beş altı mah mukaddem mezbûr Salih tarafından virilen cevâb ve ‘adem-ikabûlune binâ’en ba‘dehû mezkûr kahveyi iş bu üç yüz on dört sene-i Rûmiyesine mahsuben Mart

ibtidâsından bir seneliğin seksan gurûş icârlamüdde‘î-i mezbûr Mahmûda icâr eylediğine ve bu vech üzere beni de şâhid eylediğine şâhidim ve şehâdet dahi ederim. Fî 24 Şevvâl sene 315 (18 Mart 1898)

Çermik’in Çukur Mahallesinden Abbas b. Mehmed Abbasî

Târîhden üç gün mukaddem Siverek’de Zülfîkar ın nezdine gedip ve kahvenin vekîl bulunan Salih tarafından günderilen mektûbu mezbûr Zülfîkar virdikde mezbûr Zülfîkar'ın vâlidesi bulunan Rahime Hâtûn'un nezdine gedip mezbûre Rahime dahi cevâbında oğlum müdde‘î-i mezbûr Mahmûd’a mezkûr kahveyi virmiş ve ben dahi şimdi keyifsizim akl başında yoktur böyle şâhidim ve şehâdet dahi ederim. Fî 24 Şevvâl sene 315 (18 Mart 1898)

Çermik’in Çukur mahallesinden Yahya b. Mehmed

mezbûre ve kahvenin mâlikesi bulunan Rahime Hâtûn ibnete ibiş târîhden on beş gün mukaddem bana şöyle takrîr eylediği ki Çermik’deki kahvemi icâreye virmek üzere tarafımdan Salih vekîl edilmişdi ancak mezbûr bundan altı mah mukaddem Urfa’ya gederek bundan mezkûr kahveye bakmıyacağı ve vekâlet itmiyeceğin diyerek bu kere tarafıma mezkûr kahve üç yüz on dört senesine mahsuben seksan gurûşa kahveci Mahmu’da virdim dedi ve böyle şâhidim ve şehadet dahi ederim.

Çermik’in Saray mahalleseden Ali b. Derviş b. Mollâ Nisan

Eşhedü-billâh târîhden beş altı gün mukaddem Hayri oğlu Halim şöyle bana takrîr eyledikiRahime Hâtû’nun Çermik’dekikahvesini icâreye virmeye ve vekâlet idecemiyecegimi târîhden altı mah mukaddem Urfa’ya giderek mezbûre Rahime Hâtûna söyledim ve mezbûr ede kabûl eyledi deyû söylediğine şâhidim ve şehâdet dahi ederim.

Çukur mahalleden Mustafâ b. Zülfîkar b. Abdullâh

Birinci sahîfe

73/53

Çermik'in Kala mahalesinden millet-i İseviye'den Manuk ve Çermik'in Çukur mahallesinden Said Efendi'nin arasında mülk anlaşmazlığına dair gasp ma'rûzudur.

Çermik'in Kal'a mahallesi ahâlîsinden ve millet-i Îseviyye'den Manuk veled-i Doneyt, Kızılbucaksu nâm mevki'de kâ'in bir kıt'a bâğ kendisünün mâlı olmak üzere Çermik'in Çukur mahallesi ahâlîsinden Sa'îd Efendi b. Ali Hâce aleyhiden almış olduğu hükm-i âlî hükmüne 'adem-i kanâ'atle mezbûr Sa'îd Efendi muvâcahe-i da'vâsının rü'yetini talep etmekle onun Olyon dahi mahkeme-i şer'iyye dâiresine vermiş olduğu arz-i hâl üzerine muvâcehe-i zikr-i âtî husûsunda vaz'-ı yedi ikrâr eden merkûm Manuk veled-i Doneyt muvâcehesinde taraf-ı selâsesi kendi mülküm ve taraf-ı râbi'i Elîf oğlu Ömer'in tarlasıyla mahdûd ebân-'an-cedd mutasarruf olduğum bâğ yerini târîhden on bir sene mukaddem merkûm Manuk'un karındâşı Overdik'e kürûm bâğı gars etmek ve nısfı bana ve nısf-i diğeri merkûm Ovrik olmak üzere akd-i mukāvele ve şirket edilerek ol vechle merkûm Ovrik târîh-i mezkûrda kürûm gars edip târîhden üç sene mukaddem kadar merkûm Ovrik tarafından mezkûr bâğa imâret edilip ve hâsıl olan vâridâtın dahi ber-vech-i mukāvele nasfeti üzere beynimizde taksîm edilmiş, mu'ahharen mezkûr akd edilen şirket şer'an fâsid olduğuna vâkıf olmamla merkûm Ovrik'le kast-ı şirket edilerek Ovrik'e cevâb i'tâsıyla mezkûr bâğa tarafımdan bir sene kadar tasarruf edildikten sonra mes'ele-i zâi'le'de merkûm Ovrik'in vukû'-i vefâtına mebnî bu kerre birâderi merkûm Manuk tarafından mezkûr bâğa fesh edilmiş olan şirket-i mezkûreye istinâden müdâhale ve vaz'-ı yed eder olmakla müdâhale-i vâkı'asının men'iyle mekzûr bâğın tarafıma istirdâdını talep ü iddi'â eyledim dedikte merkûm Manuk dahi cevâbında hudûd-ı mezkûrla mahdûd bâğın kürûmunu târîhden yirmi sene mukaddem pederim müteveffâ Donayt hayâtında gars eylemiştir ve Arçi'e dahi tasarruf eyledikten sonra vefât ederek evlâdları benimle diğer birâderlerim Ovrik ve Shek ve Agob'a intikāl etmiş, mu'ahharen mezkûr bâğda olan hissemi birâderim merkûmâna terk ederek kendi taraflarından mes'ele-i zâi'le târîhine kadar tasarruf eylemiştir.

İkinci sahîfe

74

Mes’ele-i zâi’le’de birâderlerimin vukû‘-i vefâtlarıyla mebnî mezkûrunun vereseleri sağîr oğulları Donayt ve Ohannes ve Meryem ve Agob ve diğer ve zevceleri Eygese ve Meryem’e intikāl etmiş, ben dahi sıgâr-i merkûmûnun amûcaları ve velîleri bulunduğum hasebiyle mezkûr bâğa sıgâr-i merkûmûna velâyete vaz‘-ı yed ve tasarruf ederim deyû müdde‘î-i mezkûr Sa‘îd Efendi’nin müdde‘âsını külliyen inkârla beyân-ı müdâfa‘a eylemiştir.

Fî 15 Eylül sene 314 (27 Eylül 1898)

Müddea aleyh

Müdde‘î

Mühür

İşbu zabt mütâla‘a buyurularak îcâb-i şer‘îsi beyân olunmak üzere fazîletlü Müftî Efendi hazretlerine irsâl kılındı. Fî 15 Eylül sene 314 (27 Eylül 1898)

Nâ’ib Fevzî

74/54

Çermik kazasına bâğlı Çüngüş nahiyesi Orta mahallesinden Ermenî milletinden Hurmotin Bedros’un ölmesiyle varisleri oğlu Ohannes ve kızı Hormed’in mîrâsı üzerinde anlaşmazlıklarına dair mîrâs hüccettir .

Çermik kazâsına muzâf Çüngüş nâhiyesi nefs kasabası mahallâtından Orta mahallesi mütemekkinelerinden Dürzî milletinden Hurmotif Bedros veled-i Ohannes’in vekîli bulunan Orta mahalle mütemekkinlerinden Terzi Bedros veled-i Haço veled-i Kezisa Çüngüş’ün Orta mahalle’si mütemekkinlerinden Ohannes veled-i Bedros veled-i Ohannes muvâcehesinde ve fî’l-hakîkātârîhden üç dört gün mukaddem merkûm Ohannes’ın hemşîresi Hormo bundan mukaddem fevt olan babası müteveffâ Bedros’un bil-cümle terekesinden kendisine isâbet eden hisse-i irsiyyesini talep ü da‘vâya beni kabûlune mukārin vekîl eyledi ise de olbâbda mahkemeden tanzîm olunacak vekâlet hücceti harcı verilmediği gibi suret-i iddi‘âsı dahi ney den ibâret olduğu bana denmediğinden ve iddi‘â olunacak emlâk dahi

merkûm Ohannes'in nâmına Tapu İdâresi'nce mukayyed olduğu tapu kitâbından ifâde olunmakla bu bâbda merkûm Ohannes'le bir da'vâm yoktur deyû bi'l-vekâle beyân u ifâde eyledi mezbur Ohannes dahi cevâbında müvekkile-i mezbûre hemşîrem Hormo babası müteveffâ-yı merkûmdan nakl olup Çüngüş'ün Orta mahalle'sinde kâ'in bir tarafdan Eknan Keresi'nin menzili ve bir tarafdan Arzum Yekdo'nun menzili ve bir tarafdan Bahâr Koko'nun menzili ve taraf-ı râbi'i tarîk-i âmm ile mahdûd bir bâb menzil ve Çüngüş medresesinin karşısında kâ'in bir tarafdan Berber Agob dükkânı ve bir tarafdan Kalıbcı Serkis'in dükkânı ve bir tarafdan yine Berber Agob dükkânı ve taraf-ı râbi'i tarîk-i âmm ile mahdûd bir bâb dükkân ve Çüngüş civârında düz ovada bir tarafdan Eyüb Ağâ'nın ve bir tarafdan Kalıbcı Serkis'in bâğı ve bir tarafdan Löküs Osmân'nın bâğı ve taraf-ı râbi'i tarîk-i âmm ile-

Üçüncü sahîfe

75

-bir Zeynel'in kürûm bir kıt'a bâğı ki cem'an bir kıt'a bâğ ve bir dükkân ve bir bâb menzilden mezbûre Hormo kendisine isâbet eden hissesi benden da'vâ etmekte ise de hâlbuki pederim müteveffâ-yı merkûm vefâtından on iki sene mukaddem ya'nî târîhden on beş sene mukaddem emlâk-i mahdûde-i mezkûreleri hayâtında ve kemâl-i akl-ı sıhhatde meccânen Salim kasr-i yed ve ferâgat edip ve ol vechle Tapu Dâ'iresi'nce îcâb eden mu'âmele-i lâzımesini îfâ ettirip kendi nâmı kaydı icrâ edilmiş ve târîh-i mezkûrdan beri emlâk-i mahdûde-i mezkûreye tarafımdan müstekilen tasarruf edilmiş ve şimdiye kadar ne mezbûre tarafından ve ne de taraf-ı âherden rükutiyen (?) iddi'âya kıyâm edilmemiş, binâ'en 'aleyh emlâk-ı mahdûde-i mezkûre münfasılan malım olduğu müvekkile-i mûmâ ileyhâ ile vekîl-i merkûma Tapu dâ'iresinden olunan su'âl üzere kanâ'at geldiğinden da'vâya duruşmaktan imtinâ' eylemiştir, îcâb ederse cereyân-ı mu'âmelenin Tapu dâ'iresinden su'âl buyurulması ve bu mu'ârazadan men'iyle bir kıt'a i'lâm-i şer'înin yedine i'tâsını talep ve ircâ ederim vekîl-i merkûm Bedros tekrâr cevâbında fî'l-hakîka evvelki gün Tapu Kâtîbi Hızır Efendi'den su'âl eylediğimde merkûm Ohannes'in pederi müteveffâ-yı merkûm Bedros'un meccânen ferâgatden merkûm

Ohannes'in nâmına mukayyed olduğunu söyleyerek olbâbdaki defteri dahi bana irâ'e eyledi dediği kayd-şod. Fî 14 Eylül sene 214 (27 Eylül 1898)

Müddea aleyh

Müdde'îye vekîli

Dördüncü sahîfe

76/55

Çermik'in Kala mahallesinden fevt olmuş Ermenî milletinden Ohannes'in varislerinin kendisinden kalan üç dükkânı Sabri Efendi'ye satmaları ve bu satışı bütün varislerin kabûl etmesiyle ilgili mülk satışına dair hüccettir.

Çermik'in Kal'a mahallesi mütemekkinlerinden ve teb'a-i Devlet-i Aliyye'nin Ermenî milletinden olup bundan mukaddem fevt olan Ohannes veled-i Mihail'in verâseti zevce-i metrûkesi Minoş ile sulb-i kebîr oğlu Melko ve diğer zevcesi olup kendisünden mukaddem fevt olan Margos'dan mütevellîdler sulb-i kebîr oğlu Mıgırdıç ve sulb-iye kebîre kızı Lusig'e münhasıra olduğu bi'l-ihbâr lede'ş-şer'u'l-enver zâhir ve mütehakkık olduktan sonra ibn kebîrân-i mezbûrân Mıgırdıç ve Melko ve zevcetü'l-mezbûre Minoş ve bint-i merkûme Lusig hâzıran oldukları hâlde Çermik'in Çukur mahallesi ahâlîsinden Hâtîbzâde Sabrî Efendi b. Ahmed Efendi mahzarında takrîr-i kelâm ve ta'bîr-i ani'l-merâm edip kasaba-i mezkûrenin Çukur mahallesinde Medrese Tarîki mevki'inde kâ'in taraf-ı selâsesi mezbûr Sabrî Efendi mâlik ve mutasarruf olduğu menzil ve dükkânları ve taraf-ı râbi'i tarîk-i âmm ile mahdûd mûrisimiz müteveffâ-yı merkûm Ohannes hayâtında müstakillen mutasarruf olup vefâtıyla bizlere mevrûs üç bâb dükkânlarımızı cemî'-i tevâbi' ve kâffe-i hukûk ve mürâfa'aya ve şürût-i mutalebe (?) ve müf veside (?) müdâf'adan ârî vû berî olarak bey'-i bât-ı sahîh-i şer'î ile iki bin yüz gurûş bedel mukābelesinde hâzır-ı mezbûr Sabri Efendi'ye bey'-i bât-ı sahîh-i şer'î ile bey' ve temlîk ü teslîm eyledik, ol dahi temellük ü tesellüm ve kabza u kabûl edip ve semen olan meblağ-ı mezkûru dahi hâzır-ı mezbûr Sabri Efendi yediyle tamâmen ve kâmilen ahz ü kabz edip dekâkîn-i mahdûd-ı mezkûrların semeninden ve akçe vâhide-i semenimiz

kalmamıştır. Ba‘de’l-yevm dekâkîn-i mahdûd-ı mezkûrlar Sabrî Efendi’nin mülk-i müşterâ ve hakk-ı sarîhi olup keyfe-mâ-yeşâ mutasarruf olsun deyû tâli‘an ikrâr eyledikte ibn ve zevceti’l-mezbûre ve bint-i merkûme Melko ve Minoş ve Lusig hâzır mûkir merkûm Mıgırdıç’ı sâdır-

Beşinci sahîfe

77

olan cemî‘-i kelimât-ı meşrûhâlârını vicâhen tahakkuk ve şifâhen tasdîk eylediklerinde hâzır-ı mezbûr Sabrî Efendi dahi karye-i mezbûr da muharrer üzere olup kabûl eylediği kayd şod. Fî 1 Mart sene 315 (13 Mart 1899)

Bint-i

İbn

İbn

Zevceti’l-mezbûr e

Şühûdü’l-hâl

Çermik’in Saray mahallesinden Muhzır Zülfîkar bin gider (?)

Çermik’in Saray mahallesinden Minas Melik Efendi b. Abdullâh b. Süleymân

Çermik’in Kal‘a mahallesinden Algon Efendi veled-i Esayi

Hâzır Yûsufzâde Mustafâ

77/56

Çermik’in Tepe mahallesi ahâlîsinden Ali’nin yine aynı mahalleden Sultan’ın oğlu Hüseyin’den bir bahçe satın aldığını ancak Hüseyin’in annesi Sultan bu iddiayı kabûl etmemesine dair alım satım i‘lâmıdır.

Çermik’in Tepe mahallesi ahâlîsinden Ali b. Zülfîkar b. Mustafâ Sultanbint-i Bekir ve müteveffâ-yı mezbûr Zülfîkar ’ın karındâşından hâsıla ve mezbûr

Sultan'dan mütevellîde sulb-i sağîr oğlu Hüseyin'in vasisi anası mezbûre Sultan muvâcehesinde Dırahdik nâm mevki'de kâ'in bir tarafdan Zabit Zülfîkar 'ın bâğçesi ve bir tarafdan Miyek oğlu Kisyar'ın bâğçesi ve bir tarafdan Miyek oğlu Otmon'un bâğçesi ve taraf-ı râbi'i nehr ile mahdûd bir kıt'a bâğçeyi mezbûre Sultan kendi tarafından isâline ve mezbûr Hüseyin tarafından vesâyeti hasebiyle yedi yüz gurûşa sana bey' ü ferâgat etmişim dediğinden mezbûre Sultan dahi cevâbında müdde'î-i mezbûrun müdde'âsını külliyen inkâr etmekle müdde'î-i mezbûr Ali'ye tekrâr su'âl olundukta mezbûr Ali dahi cevâbında mezbûre Sultan yedi yüz gurûşa sana bey' ü fürûht etmiş dediğine Çermik'in Tepe mahallesinden Kevanlıoğlu Ahmed b. Ömer ve Kevanlıoğlu Küçük Zülfîkar b. Mehmed ve Oruçoğlu Ahmed ve Muhtâr Mustafâ ve Kevanlı Mehmed ve Zülfîkar b. Çepo Ömer'in huzûrlarında kendi tarafından isâline ve mezbûr Hüseyin tarafından vesâyeti hasebiyle yedi yüz gurûşa sana bey' ü fürûht etmiş dediğinden bunlar mertebe-i bütüne vardıracağımdan dedikte mezbûre Sultan dahi cevâbında

Altıncı sahîfe

78

Müdde'î-i mezbûr Ali'nin müdde'âsını külliyen eylediği kayd şod

Fî Cemâziyelâhir sene 316

Müdde'îye

Müddea aleyh

Eşhedü-billâh târîhden bir mâh mukaddem Dırahdik'de Sultan hânesinde Zülfîkar ve Hüseyin ve (…?) vâlidesi Sultan nâm mezbûr ûn müteveffâ pederi Zülfîkar 'ın terekesinden olup Virahdik bâğçesinden mes'ele-i mîrâsları üzere olan hisseleri üçü dahi müteveffâ-yı mezbûr Zülfîkar 'ın diğer oğlu Ali'ye yedi yüz elli gurûşa bey' ü fürûht eylediler, bizleri dahi işhâd edip ve biz dahi bu vech üzere şâhidiz ve şehâdet dahi ederiz.

Çermik'in Tepe mahallesinden Ahmed b. Ömer b. Mustafâ

Çermik’in Tepe mahallesinden Oruçoğlu Ahmed b. Hasan b. Mehmed

Şâhidân-ı merkûmân âdil ve makbûlu’ş-şehâde oldukları mahallesi imâmı ve hey’et-i ihtiyâriyyesinden taraflarından bâ-varaka-ı mestûre sırren tezkîyeleri icrâ kılındığından tobra-i mahsûsasında hıfz edilmiştir. Fî 7 Teşrîn-i Sânî sene 314 (19 Ekim 1898)

Tepe Mahallesi Muhtârı Mustafâ

Çermik’in Tepe Mahallesi İmâmı Hâcı Abdürrahîm Efendi

Tezkiye-i aleyh

Şâhidân-ı merkûmân âdil ve makbûlu’ş-şehâde oldukları tarafımızdan tasdîk kılınır.

Çermik’in Saray mahallesinden Zülfîkar b. Timûr

Çermik’in Saray mahallesinden Melik Efendi b. Abdullâh b. Süleymân

Yedinci sahîfe

79/57

Çermik’in Çukur mahallesinden vefat eden Ali’nin varisleri olduğunu iddia eden Şükriye, Said ve Tahir’in Çermik’in Tepe mahallesinde Melik Efendi’den Ali’nin kendisine verdiği borcu talep etmelerine dair alacak vereceke dair i‘lâmdır.

Çermik’in Çukur mahallesi ahâlîsinden olup bundan üç sene mukaddem vefât eden Ali b. Ahmed b. Ali huzûrunda verâseti zevcesi olduğunu iddi‘â eden ra‘iyetü’l-kitâb mahalle-i mezkûre ahâlîsinden Şükriye bint-i Sa‘îd Efendi ile amûcaları bulunan Sa‘îd ve Tâhir Efendi’ye münhasıra olup ve bundan gayrı vâris ve terekesine müstehakk âher kimesnesi olmamakla müteveffâ-yı mezbûrun bana mevrûs olmakla ve müteveffâ-yı mezbûrun medyûnu Çermik’in Tepe mahallesi ahâlîsinden Melik Efendi b. Abdullâh b. Mollâ Süleymân muvâcehesinde üzerine da‘vâ ve takrîr-i kelâm edip ve müteveffâ hâl-i hayâtında cihet-i karzdan alacağı olan kırk gurûşu

mezbûr Melik Efendi'den hâlen talep ederim deyû ba'de'd-da'vâ ve's-su'âl mezbûr Melik Efendi dahi müteveffâ-yı mezbûr Ali'ye cihet-i karzdan olmikdâr gurûş hâlen zimmetinde deyni olduğunu ikrârdan mâ'adâ müdde'îye-i mezbûrenin isbât-ı verâset müdde'âsını külliyen inkâr etmekle müdde'îye-i mezbûre tekrâr cevâbında müteveffâ-yı mezbûrun mal-ı metrûkātından bulunan Adana vilâyetine tâbi' Köpelioğlu karyesinde vâki' ma'lûmu'l-hudûd bir kıt'a susuz tarlayı bey' ü ferâğ ve ahz ü kabza ve bana irsâl ü îsâle, ve'l-hâsıl bunun mütevakkıf olduğu umûrun küllîsine tarafımdan kabûlüne mevkûfe hâzır-ı mezbûr babam mezbûr Sa'îd Efendi'yi vekîl ü nâ'ib-i menab nasb ü ta'yîn eylediğimde ol dahi vekâlet-i mezkûreyi kabûl eyledi dediği kayd şod.

Müdde'î

Müdde'î

Eşhedü-billâh bundan mukaddem vefât Ali b. Ahmed Efendi b. Ali huzûrunda verâseti zevce-i menkûha-i medhûlesi Şükriye bint-i Sa'îd Efendi ile li-eb amûcaları Sa'îd Efendi ve Tâhir Efendi'ye münhasıradır ve bundan gayrı vâris ve terekesine müstehakk âher kimesnesi yoktur. Biz bu husûsa bu vech üzere şâhidiz ve şehâdet dahi ederiz. Fî 20 Eylül sene 314 (2 Ekim 1898)

Çermik'in Saray mahallesinden Hâcı Ömer b. Kadir b. Ömer

Çermik'in Çukur mahallesinden Hâcı Mehmed b. Abdullâh b. Boğos-zâde Müftü (?) Mehmed

Sekizinci sahîfe

80

Tezkiye-i şer'î

Şâhidân-ı mezbûrân âdil ve makbûlu'ş-şehâde oldukları tarafımızdan tasdîk kılındı.

Çermik'in Tepe mahallesinden Velî oğlu Osmân b. Hasan b. Ahmed

Çermik'in Kal'a mahallesinden Mevlazâde Osmân Ağâ b. Ahmed Ağâ b. Abdullâh

Tezkiye-i aleyh

Şâhidân-ı mezbûrân âdil ve makbûlu'ş-şehâde oldukları tarafımızdan tasdîk kılındı.

Çermik'in Kal'a mahallesinden Zabtiye Zülfîkar b. Abdullâh

Çermik'in Tepe mahallesinden Zülfîkar b. Timur b. Abdullâh

80/58

Çermik'e tabi Budaran köyündenden Mollâ Mahmûd, mülkünü Hâcı Begendü'nün yaptırdığı camiye ve Müslüman fukaraya vakıf etmiştir. Ancak Hâcı Mahmûd, vakıfın mütevellîsi olan Hâcı Begendü ile arası bozulunca vakıf ettiği malları geri istemesine dair vakıf hüccetidir.

Çermik kazâsına tâbi' Budaran karyesi ahâlîsinden Mollâ Mahmûd b. Hasan b. Begendü'ye vakıf-ı âtîyü'l-beyânın li-ecli't-tescîl nasb ü ta'yîn eylediği karye-i mezkûr ahâlîsinden Hâcı Begendü b. Hâcı Ömer b. Mahmûd mahzarında ikrâr-ı kelâm ve ta'bîr-i ani'l-merâm edip cümleten mülkümden ifrâz eylediğim ve Şeyhândede karyesinde kâ'in şimâlen Timur'ün mezrâ'sı ve garben Şeyhân nehri ve cenûben su harkı seddi ve şarkan değirmen harkı ile mahdûd bir bâb değirmende yirmi sehm i'tibâriyle mâlik ü mutasarruf olduğum sekiz sehm hisse-i şâyi'amdan iki sehmini ve yine Budaran karyesi hudûdu dâhilinde kâ'in şarken Budaran, Kaçallar'ın (?) su harkı ve garban Şeyhândede nehri ve şimâlen Kâmil b. Mollâ Mahmûd'un sulu tarlası ve cenûben Budaranlı Osmân b. Osmân'ın sulu tarlası ile mahdûd bir kıt'a kavaklık ve Sorukluk (?) bâğçemi hasbeten-lillâh ve tâliben-li-merdatillah-i bende-i sadıka vakıf-ı sahîh-i mü'evbed ve hasab-i sarîh vakıf ve vasiye edip şöyle şart eyledim ki zikr olunan bâğçe ile mezkûr değirmendeki olan iki sehm hisseden beher sene hâsıl olacak vâridinî ne-mikdâra bâliğ olur ise muma ileyh Hâcı Begendü'nün karye -i mezkûrede binâ ve ihyâ eylediği câmi'-i şerîfde hitâbet ve imâmet cihetlerini îfâ eden ve hitâbet-i mezkûreye mutasarruf olan zâta verile, başka mahalle sarf

olunmaya ve vakıf-ı mezkûrun tevliyeti dahi hâzır-ı mezbûr Hâcı Begendü hayata oldukça kendi tarafından ifa idile ve ba‘de vefat muma ileyh Hâcı Begendü’nün zükûr kendisine akraba olan zevâtın ekberine ola ve karnen-ba‘de-karin bu husûs üzere mutasarruf olalar bi ‘inâyetillâh ba‘de’l-inkırâz karye-i mezkûre ahâlîsinden tevliyet-i mezkûre îfâya ehliyyeti ve istihkākı mütehakkık karye-i mezkûre ahâlîsinden eslah olan kimesneye meşrût ola ve vakıf-ı mezkûrun tahvîl ve teksîri

Dokuzuncu sahîfe

81

mûmâ ileyh Hâcı Begendü’nün ve gerek kendisinden sonra olacak zâtın yedinde ola hiçbir tarafdan kendisine müzâhim ve mâni‘ olmaya ve bi’-emrillâhi te‘âlâ mürûr-i eyyâm ile icrâ şerâ’it-i mezkûre mukarrere olursa galle-i mezbûr mutlakā fukarâ-yı müslîmîne sarf oluna deyû ta‘yîn ü tahsîs-i şürût ve kabûl-birle hatm-i kelâm ettikten sonra vakıf-ı mezkûreyi ferâgan-ani’ş-şekavil mezkûra teslîm ol dahi vakıfiyyet üzere teslîm ve sâ’irlerin evkâfda tasarrufları gibi tasarruf eyledi dedikte gıbbe’t-tasdîk emr-i vakıf tamâm ve hâl-i teslîm itmâm bulmuşken vâkıf-i mûmâ ileyh vakıf-ı mezbûr dan rücû‘ ve mûmâ ileyh ile husumet ü nizâ‘a şürû‘ edip vakıf-ı mezkûr, İmâm-i A‘zam hazretlerinin re’y-i münîrlerinde gayr-i sahîh vakıf-ı akâr dahi sahîh lâkin gayr-i lâzım olmakla vakıf-ı mezbûr dan rücû‘ edip mülküme istirdâd ederim deyû iddi‘â eyledikte mûmâ ileyh Hâcı Begendü dahi hâl-i zikr üzere olduğu mevadd üzere olup lâkin İmâm Yûsuf hazretlerinin vâkıfın muharrer vakıf, Yusuf kavliyle vakıf sahîh ve lâzım ve sıhât-i lüzûmu müstelzim olmakla redd ve teslîmden imtinâ‘ ederim dediği kayd şod.

Vâkıf

Mühür

Mühür

Onuncu sahîfe

82/59

Çermik'e tabi Budaran köyünden Mollâ Mahmûd'un mülkünü vakıf etmesine dair vakıf hüccetidir.

Çermik kazâsına tâbi' Budaran karyesi ahâlîsinden Hâcı Begendü b. Hâcı Ömer b. Mahmûd yine karye-i mezkûre ahâlîsinden Mollâ Mahmûd b. Begendü b. Hasan mahzarında ikrâr-ı kelâm ve ta'bîr-i ani'l-merâm edip etyeb mülkümden olup mülkümden ifrâz eylediğim karye-i mezkûre hudûdu dâhilinde ve karye-i mezkûre karşısında kâ'in şarkan tarîk-i âmm ve garben Eyyûb-i Kâlan b. Ali'nin mülk bâğı ve şimâlen dere ve cenûben Asrin b. Süleymân'ın bâğı ile mahdûd ve mümtâz bir kıt'a bâğı ve yine karye-i mezkûre hudûdu dâhilinde kâ'in sahiplerle (?) şarkan su harkı, garban Hasan b. İbrâhîm Ziyâ'nın sulu tarlası ve şimâlen Osmân b. Osmân'ın sulu tarlası ve cenûben ... tarîki ile mahdûd bir kıt'a dutluk bâğçemi ve yine karye-i mezkûre hudûdu dâhilinde Muzahben (?) mevki'de kâ'in şarkan tarîk-i âmm ve garben değirmen harkı ve şimâlen yine tarîk-i âmm ve cenûben Eyyûb Ziyâ b. Hâlid'in sulu tarlası ile mahdûd ve mümtâz olan bir kıt'a soğanlık bâğçesi ve yine karye-i mezkûrede kâ'in şarkan ve şimâlen tarîk-i âmm ve cenûben ve garben câmi' ile mahdûd ve mümtâz olan ve birbirine muttasıl bulunan üç bâb dükkânlarımı hasbeten-lillâh ve taleben-li-emrillâh bende-i sâdıka ve vâsıfa ile vakıf-ı sahîh-i mü'eyyed ve habs-i sarîh-i muhalled ile vakıf ve habs edip şöyle ta'yîn eyledim ki mezkûr bâğ ve dutluk bahçeden beher sene hâsıl olacak gallesinin tamâmı karye-i mezkûrede binâ ve inşâ eylediğim câmi'-i şerîfin hitâbet ve imâmet ve mü'ezzinlik cihetlerine ola, diğer soğanlık bâğçe ile mezkûr üç bâb dükkânlardan dahi beher sene hâsıl olacak galle câmi'-i mezkûr ta'mîr ü termîmine ve iş'âliyesine ve nev'i küştüne (?) verile ve ben hayâtda oldukça vakıf-ı mezkûr tevliyeti bana ve vefâtımdan sonra zükûr bana akraba olan efrâd-ı ta'allukātımın ekberine mu'ayyen batnen-ba'de-batnin ve fer'un-ba'de-aslin mutasarruf olalar. Ne'ûzü billâh ba'de'l-ifrâz karye-i mezkûre ahâlîsinden tevliyet-i mezkûreyi îfâya ehliyet ü iktidârı mütehakkık ve karye ahâlîsi beyninde eslahına meşrût olarak vakıf-ı mezbûrun istidal ve tagyîr ü tahvîli yedimde ve meşihâtta ola ve'l-hâsıl her emirde umûruna kimesne müzâhim ü mâni' olmaya ve bi'-emrillâhi te'âlâ mürûr-ı eyyâm ve küdûr-ı a'dâm ile şerâ'it-i mezkûrenin icrâsı müte'azzir olursa

On birinci sahîfe

83

-galle-i mezbûr mutlakāfukarâ-yı Müslîmîne sarf ola deyû şart ve ta‘yîn ü tahsîsi şürût ve kabû’l-birle hatm-i kelâm ettikten sonra vakıf-ı mezkûreyi mirî ferâgan-ani’ş-şekāvil -muma ileyhe teslîm, ol dahi vakıfiyyet üzere kabz ü teslîm ve sâ’irlerin evkâfında tasarrufları gibi tasarruf eyledi dedikte gıbbe’t-tasdîki vakıf-ı mûma-illeyh vakıf-ı mezbûr dan rücû‘ ve muma ileyh ile husumet ü nizâ‘a şürû‘ edip İmâm-i A‘zam hazretlerinin re’y-i münîrlerinde vakıf-ı mezkûr sahîh lâkin gayr-i lâzım ve vakıfın adem-i cevâzına İmâm Muhammed hazretleri dahi câzim olmakla vakıf-ı mezbûr dan rücû‘ ve mülküme istirdâd ederim deyû ba‘de’d-da‘vâ ve’s-su’âl mezbûr Mollâ Mahmûd dahi cevâbında hâlen zikr olunduğu minvâl üzeredir lâkin İmâm Yûsuf hazretlerinin re’y-i hâtîrlerinde vâkıfın mücerred vakıfın kavliyle vakıf sahîh ve lâzım ve sıhhat-i lüzûmu müstelzim olmakla redd ve teslîmden imtinâ‘ ederim deyû ref‘ ve her biri fasl ü hasma tâlibân oldukları kayd şod.

Fî 25 Teşrîn-i Evvel sene 314 (6 Kasım 1898)

Vâkıf

Mühür

Hâtîb

Mühür

On ikinci sahîfe

84/60

Çermik kazasına bâğlı Çüngüş nahiyesinden Hasan’ın askerde vefat eden oğlu Kızıloğlu Hasan’ın Çermik’in Saray mahallesinden Melik Efendiye verdiği borcu taleb etmesiyle ilgili alacak verecek i‘lâmıdır.

Çermik kazâsına muzâf Çüngüş nâhiyesine tâbi‘ Yeniceavut karyesi ahâlîsinden olup Asâkir-i Nizâmiye-i Şâhâne’nin Yirmi Dokuzuncu Alay’ın Onuncu Tabur’un Birinci Bölüğü efradından olduğu hâlde bundan mukaddem vefât eden

Kızıloğlu Hasan b. Hüseyin'in hasren veraseti ve babası olduğunu iddi'â eden karye-i mezkûreli zâtı ta'rîf-i şer'le mu'arref bâ'isü'l-kitâb Hüseyin b. Hüseyin b. Kızıl Osmân müteveffâ-yı mezbûrun medyûnu Çermik'in Saray mahallesi ahâlîsinden Melik Efendi b. Süleymân b. Abdullâh muvâcehesinde benim müteveffâ-yı mezbûr Hasan'ın babası olup verâsetini hasren bana mûris olmakla ve benden gayrı vâris ve terekesine müstehakk âher kimesnesi olmamakla müteveffâ-yı mezbûr Hasan'ın hayâtında cihet-i karzdan alacağı olan kırk gurûşu bana mevrûs olup bana edâ u teslîme mezbûr Melik Efendi'ye tenbîh olunmak matlûbumdur deyû ba'de'd-da'vâ ve's-su'âl mezbûr Melik Efendi dahi cevâbında müdde'î-i mezbûr Hasan'ın müdde'âsını külliyen inkâr eylediği kayd şod. Fî 1 Teşrîn-i Sânî sene 314 (13 Kasım 1898)

Müddea aleyh

Müdde'î

Ehşedü-billâh bundan mukaddem vefât eden Hasan b. Hüseyin b. Kızıl Hasan'ın verâseti babası Hüseyin b. Hüseyin b. Kızıl Osmân'a münhasıradır ve bundan gayrı vâris ve terekesine müstehakk âher kimesnesi yoktur. Biz bu husûsa bu vech üzere şâhidiz ve şehâdet-dahi ederiz. Fî (…?)

Yeniceavut'dan Son Solak Hasan b. Yusuf b. Süleymân

Mühür

Yeniceavut'dan Son Solak Mollâ Hasan b. Durmuş b. Hasan

Mühür

Tezkiye-i şer'î

Şâhidân-ı mezbûrân âdil ve makbûlu'ş-şehâde oldukları tasdîk kılınır.

Çermik'in Saray mahallesinden Mehmed b. Muhsin b. Osmân

Çermik'in Saray mahallesinden Ali b. Zülfîkar b. Mustafâ

On üçüncü sahîfe

85/61

Çermik kazasına bâğlı Çüngüş nahiyesinin Orta mahallesi, Ermenî Katolik milletinden Etyen ve Kala mahallesinden Prut milletinden Musis arasındaki alacak verecek davasıyla ilgili hüccettir.

Çermik kazâsına muzâf Çüngüş nâhiyesinin nefs-i kasabası mahallâtından Orta mahallesi mütemekkinlerinden ve Ermenî Katolik milletinden Etyen veled-i Ohannes veled-i Serkis ve Kal‘a mahallesi mütemekkinlerinden ve Prut milletinden Musisveled-i Agob veled-i Artin muvâcehesinde üzerine da‘vâ edip işbu yedimde olup ibrâz eylediğim bir Teşrîn-i Evvel üç yüz on bir târîhli ve peşinde pul fazla (?) ibtâl edilmiş ve ziri merkûm Musis’in Ermenîyyü’l-‘ibâre olarak imzâsını hâvî dört taksitle verilmek üzere dört sene hitâmında tamâmen te’diye etmek üzere bir kıt‘a sened mûcibince bin kırk gurûş merkûm Musis zimmetinde cihet-i karzdan alacağı olup alacağı olan meblağ-ı mezkûrdan sened iki yüz otuz gurûşu fî 1 Kânûn-i Evvel sene 313 târîhiyle bana ref‘ ü teslîm edip mütebâkî sekiz yüz on gurûş hâlen merkûm Musis zimmetinde alacağım kalmakla meblağ-ı mütebâkîyi mezkûru mezbûr Musis’den talep ü da‘vâ ederim deyû merkûm Musis dahi cevâbında mezkûr sened ve gerek zirindeki olan imzâ kendisinin olduğunu ve mütebâkî sekiz yüz on gurûş hâlen zimmetinde merkûm Etyen’a deyni ve borcu olduğunu tâli‘an ikrâr ü i‘tirâf eylediği kayd şod.

Fî 7 Kânûn-i Evvel sene 314 (19 Aralık 1898)

Müddea aleyh

İmza

Müdde‘î

Mühür

On dördüncü sahîfe

86/62

Çermik kazasına tabi Derezere köyünden Ömer ve amcaları Zülfîkar , Ahmed'in Sur köyünden Arab ve Hâcı Hüseyin'in toprak ve değirmen davalarıyla ilgili mîrâs ma'rûzudur.

Çermik kazâsına tâbi' Derezereli Ömer b. Hâcı Ali b. Hâcı Hüseyin ve karye-i mezkûra hâlîsinden Hâcı Mehmed Ali b. Hâcı Mustafâ ve Sur karyesinden Arab b. Hâcı Hüseyin muvâcehesinde Haburman karyesi toprağında vâki' taraf-ı selâsesi hasab-ı müdde'înin çimleri ve taraf-ı râbi'i Haburman karyeli Hasan'ın çimleri ile mahdûd bir bâb değirmen ceddim müteveffâ-yı mezbûrun emvâl-ı metrûkātından olup vefâtıyla pederim müteveffâ-yı mezbûr Hâcı Ali'ye intikāl etmiş, pederim Hâcı Ali dahi vefât edip oğlu bana ırsen intikāl etmiş olan sekiz sehmden beş sehmi bana ve diger üç sehmi dahi amûcalarım Zülfîkar ve Ahmed'e münhasıra olduğundan müddea aleyhimâ Hâcı Mehmed Ali ve Arab gûyâ mezkûr değirmen bendi mezbûr ânın kendi bendleri diyerek hükûmete mürâca'at etmiş olduklarından ve ol vechle amûcalarım aleyhlerine bir kıt'a i'lâm-i şer'î almış olduklarından ve kendi hakkımzda dahi evvel ve âhir o gibi bir da'vâ vukû' bulmayıp ancak kendilerinin almış oldukları i'lâm-i şer'î dahi aleyhime olmayıp amûcalarım mezbûrân Ahmed ve Zülfîkar 'ın aleyhlerine olduğundan müddea aleyhimânın fuzûlen mezkûr değirmen bendlerine dahi olunan müdâhale-i vâkı'alarının men'i matlûbumdur deyû ba'de'd-da'vâ ve's-su'âl Müddea aleyhimâ-yi mezbûrân Hâcı Mehmed Ali ve Arab dahi cevâblarında hudûd-ı mezkûrla mahdûd olan değirmen kadîm olmayıp ancak müdde'î-i mezbûrân Zülfîkar ve Ahmed ve amcûları İbiş Beg'den mezkûr değirmeni ihdâs edip mezbûr dan Zülfîkar ve Ahmed dayısının mâllarıdır, müdde'î-i mezbûr Ömer'in gerek değirmende ve gerek bendde aslâ ve kat'â hissesi olmayıp fuzûlen mezkûr değirmende ve gerek bendde hissem vardır diye mahkemeye mürâca'at etmiş olduğundan evvel ve âhir müdde'î-i mezbûr Ömer'in hissesi olduğunu külliyen inkâr eyledi. Müdde'î-i mezbûr Ömer dahi tekrâr cevâbında münâza'un-fîh değirmen bendi ile muma ileyhima Hâcı Mehmed b. Arab'ın öte yakada olan değirmen bendi ceddim Hâcı Hüseyin ve müddea aleyhimâ Hâcı Mehmed Ali'nin babası müteveffâ-yı mezbûr Hâcı Mustafâ ile müşterek olarak beş bin gurûş ücretle târîhden yirmi seneyi mütecâviz mezkûr bendi yapmışlar ve beş bin gurûş nısfı ki ya'nî iki bin beş

yüz gurûşu dahi müteveffâ-yı mezbûr ceddim Hâcı Hüseyin tarâfından verilmiştir. Binâ'en 'aleyh mezkûr bend dahi müştereken mâlımızdır ve mezkûr değirmen dahi kadîm olup ya'nî on sene evvel-

On beşinci sahîfe

87

-ihdâs ettirip yaptırmışken bi'l-âhare târîh-i mezkûrda bend-i mezkûr değirmeni işletmekte olduğumuz hâlde müddea aleyhimâ dahi senin hakk-ı salâhiyyetin yoktur, mezkûr bend bizim mâl ü mülkümüzdür deyû da'vâ etmekte iseler de müddea aleyhimâ merkûmân Arab ve Hâcı Mehmed Ali'nin dahi mezkûr bende olunan müdâhalelerinin men'i matlûbumdur dediğinde müddea aleyhimâ Hâcı Mehmed Ali ve Arab'a su'âl olundukta mezkûr bend mâl ü mülkümüzdür, müdâhale ederiz deyû müdâhale-i vâkı'aları ikrârdan mâ'adâ müdde'î-i mezbûr Ömer'in da'vâsını külliyen inkâr eyledi, kayd şod.

Müddea aleyh

Mehmed

Müddea aleyh

Hâcı Mehmed Ali

Müdde'î

Ömer

Müdde'î-i mezbûr Ömer dahi cevâbında mezkûr bend ile değirmen beş sehm hissesi olduğuna ma'lûm ve meşhûdları bulunan Zülfîkar ve Ahmed ibnan-ı Hâcı Hüseyin ve teşkili (?) ve bendi ve Ali amûcam ve Hasan Ömer 'in ve Ahmed Kevayan ve Hamdî b. Hâcı Ömer ve Ahmed Mollâ Mustafâ ve Mustafâ İbiş ve Mehmed Oruçoğlu şâhidleri olup ve bunlarla isbât edeceğini dedi.

Müddea aleyh

Mehmed

Müddea aleyh

Hâcı Mehmed Ali

Müdde‘î

Ömer

Müddea aleyhimâ ArabKeyâ ve Hâcı Mehmed Ali cevâblarında elli seneden beri bend ve değirmen taht-ı tasarrufumuzda ve hiç bir gûnâ bir kimesnenin hakk ü müdâhalesi olmayıp ceddim Mehmed Keyâ’dan intikāl edip ve biz dahi ol vechle tasarruf ederiz ve müdde‘î-i mezbûr Ömer ile amûcası Ahmed ve Zülfîkar dahi mezkûr değirmeni doksan üç târîhinde iddi‘â ettiyse de yedimizde bulunan i‘lâm-i şer‘îyi ibrâz edip hakk kazanmışsınız ve yine üç yüz on iki senesi târîhinde iddi‘â olunmuşsa da yine Çermik Mahkeme-i Şer’iyye si’nden bir kıt‘a i‘lâm-i şer‘î alıp hakk kazanmışsınız, müdde‘î-i mezbûr Ömer’in mezkûr bend ve gerek değirmende hakk-ı salâhiyyeti yoktur deyû iddi‘â etmekte iseler de müdde‘î-i mezbûr Ömer dahi cevâbında Memo’nun oğlu Hâcı Hüseyin mezkûr bend elli seneden-beri taht-ı tasarrufunda ve Hâcı Mustafâ ve Hâcı Hüseyin ile müştereken mezkûr bendi yaptırmışlardır ve elli seneden beri şimdiye kadar taht-ı tasarrufumuzdadır. İbiş Memo’nun dahi getirip yalan yerine edâ-yı şehâdet ettirmiştir ve mezkûr bend dahi ceddimin müştereken mâl ü mülkü olduğuna bâlâdaki şâhidlerim ile isbât edeceğini dedi.

On altıncı sahîfe

88

Müteveffâ-yı mezbûr Çermikli Hâcı Hüseyin’in verâseti kimlere münhasıradır deyû su’âl olundukta Hâcı Hüseyin vefât edip verâseti sulb-i kebîr oğulları babam Hâcı Ali ve amûcalarım Ahmed ve Zülfîkar ’a ve ‘ammeten Âyişe ve Emîne‘ye münhasıra, ba‘dehû babam mezbûr Hâcı Ali dahi vefât edip verâseti sulb-i kebîr oğlu bana ve sulb-iye kebîre kızı Fâtıma ve zevcesi Emîne’ye münhasıra olduğunu dedi. Müddea aleyhimâ Hâcı Mehmed Ali ve Arab dahi tekrâr

cevâblarında mezkûr değirmen ve bend elli seneyi mütecâviz mutasarruf olduğumuz hâlde târîh-i mezkûrdan-beri şimdiye kadar bir kimesne tarafından müdâhale olunmamış, bilâ-nizâ‘ târîh-i mezkûrdan-beri taht-ı tasarruf etmekteyiz, ceddimizden kadîmen bizim mülkümüzdür, beş sene mukaddem Muhas oğlu İbiş ve şerîkleri Ahmed ve Zülfîkar fuzûlen bir değirmen da‘vâsı ihdâs edip üç yüz on iki târîhinde mahkeme-i şer’iyye den kendilerinin ikrârıyla i‘lâm-i şer‘î almışken ve mezkûr değirmen ve bendde hakları olmayıp ancak fuzûlî müdâhale ediyorlar ve gerek pederim ve gerek benim Defter-i Hâkānî Dâ’iresi’nde kaydîm olduğuna ve vergisini ol vechle alurlar dedikte müdde‘î-i mezbûr Ömer dahi cevâbında çimlerde bir tarafdan hark ve bir tarafdan harâbe değirmen ve bir tarafdan Mollâ ve Zülfîkar ’ın çimi ve taraf-ı râbi‘i nehir ile mahdûd olan Hâcı Mehmed Ali’nin değirmende altı sehmde Zülfîkar bir sehmi bana ve birer sehmi amûcalarım Zülfîkar ve Ahmed’e ki cem‘an altı sehmde üç sehm bizlere münhasıra oldukları iddi‘â eylerim ve mezkûr değirmeni dahi Çermikli Müftîzâde Mustafâ Efendi’den bey‘ ü şirâ eylemişiz dediği kayd şod.

Müddea aleyh

Mehmed

Müddea aleyh

Hâcı Mehmed Ali

Müdde‘î

Ömer

Müddea aleyhimâ mezbûrân tekrâr cevâblarında ... karyeli Süleymân-ı Kâlan ve Osmân Ayvaz ve Mustafâ İbrâhîm ve Ali b. Hâcı Süleymân ve Surlu Mollâ Zülfîkar ve Süleymân b. Osmân ve Nişinikli Ali Meme’nin ve Hüseyin b. Hâcı Hasan ve Ekrekli Cemâl b. Ali ve Gregos karyeli Mehmed Hasan ve Ali b. Hüseyin ve Şeyhanlı Veysi b. Ahmed ve Ömer b. Hasan ve Ali b. Mehmed’in ma‘lûm ve meşhûdânları olup elli seneden beri mezkûr bend taht-ı tasarrufumuzda olduğu bâlâdaki kesân ile isbat edeceğini dedi müdde‘î-i mezbûr Ömer dahi cevâbında gerek

evvelki bend ve gerek sonraki ihdâs olunan bend hayâl olup bir tarafdan müddea aleyhimâ-yı mezbûr ândan Arab ve Hâcı Mehmed Ali'nin ve bir tarafdan bizim kendi değirmenimize mezkûr-

On yedinci sahîfe

89

-harkdan kendi değirmenimize gelmektedir deyû ilâveten beyân ü ifâde eyledi müddea aleyhimâ Arab ve Hâcı Mehmed Ali dahi cevâblarında an-kadîm olan bendi biz kendi hüsn-i rızâmızla sahîh sâhibleri olan kesânlara terk ve yukarıda biz kendimiz yeniden bend ihdâs edip ve elli seneden-beri mezkûr bende tasarruf ederiz deyû söylediler ve tarafeyne dahi su'âl olundukta başka bir cihetleri ya'nî ifâdeleri kalıp kalmadığı su'âl olundukta bundan başka bir ifâdeleri olmadığın dedikleri kayd şod.

Müddea aleyh

Mehmed

Müddea aleyh

Hâcı Mehmed Ali

Müdde'î

Ömer

İş bu zabt mütâla'a buyurularak îcâb-i şer'îsi beyân edilmek üzere Fazîletlü Müftî Efendi Hazretlerine takdim kılınır. Fî 27 Kânûn-i Evvel sene 314 (8 Ocak 1899) ...

On sekizinci sahîfe

90/63

Çermik'in Kala mahallesinden Ermenî milletinden fevt olan Malko'nun eşi Eten, amcaları Demirci Agob ve Serkis'in mîrâsı üzerindeki anlaşmazlığıyla ilgili mîrâs i'lâmıdır.

Çermik'in Kal'a mahallesi mütemekkinlerinden ve teb'a-i Devlet-i Aliyye'nin Ermenî milletinden olup bundan mukaddem fevt Muso veled-i Nikogos'un sulb-iye sagîre kızı Eten'in bâ-hüccet-i şer'iyye vasîsi bulunan anası mahalle-i mezkûre mütemekkinelerinden ve Ermenî milleti nisvânından Hurmo bint-i Nikogos mezkur zikri âtî sagîre mülkünden bil-cümle terekesine vâzı'u'l-yed bulunan sagîre-i mezbûrun amûcaları Çermik'in Çukur mahallesi mütemekkinlerinden ve teb'a-i Devlet-i Aliyye'den ve Ermenî milletinden Timurcu Agop ve Serkis Etyen Ödek muvâcehelerinde üzerlerine da'vâ ve takrîr-i kelâm edip vasîsi bulunduğum sagîre kızım Eten'in zevci olup bundan mukaddem fevt olan teb'a-i Devlet-i Aliyye'den ve Ermenî milletinden sağîr Malko veled-i Manuk'un verâseti zevce-i menkûhası kızım Eten ile be ciheti İsa en-nebiye amûcaları mûmâ ileyhima Agop ve Serkis'e münhasıra olup mesele-i mîrâsları dört sehm i'tibâriyle bir sehmi vasîsi bulunduğum sagîre kızım Ete'ye ve diğer üç sehmi dahi amûcaları mûmâ ileyhima Agop ve Serkis'e isâbet etmişken müteveffâ-yı merkûmun terekesinden olup Bırut toprağından Sah Acem mevki'nde kâ'in bir tarafdan Hâcı Hüseyin Ağâ'nın sulu çimi ve bir tarafdan Çüngüşlü Hâcı Mehmed'in çimi ve bir tarafdan Sökrük (?) çim harkı ve taraf-ı râbi'i nehir ile mahdûd bir kıt'a çim ve bend Bırut karyesinde Na'lî nâm mevki'de kâ'in bir tarafdan Memer çimin ve bir tarafdan dere ve tarafeyni tarîk ile mahdûd bir kıt'a susuz tarla ve Hesto karyesinde köy önünde taraf-ı selâsesi tarîk-i âmm ile ve taraf-ı râbi'i Zülkadri çim ile mahdûd bir kıt'a susuz tarlası ki cem'an iki kıt'a susuz bir kıt'a çime müstakillen zevcesi ve vasîsi bulunduğum sagîre kızım Eten'e isâbet edip ve çarşı derûnunda kâ'in bir tarafdan Behoddin Bere'nin (?) dükkânı ve bir tarafdan Nakîb Derviş'in hânesi ve bir tarafdan Melik Kisyar'ın dükkânı ve taraf-ı râbi'i tarîk-i âmm ile mahdûd bir bâb dükkân ve Yahûdî mahallesinde kâ'in bir tarafda Necar Üveys'in dükkânı ve bir tarafdan Timurcu Kalo'nun dükkânı ve bir tarafdan Torunoğlu Mollâ Ali'nin dükkânı ve taraf-ı râbi'i tarîk-i âmm ile mahdûd olan bir bâb hân bir bâb dükkânın nısf-i hissesi ve Kal'a mahallesinde kâ'in bir tarafdan Kuyumcu Serko'nun arsası ve bir tarafdan Parso Haço'nun dükkânı ve bir tarafdan Giragos'un hâne arsası ve taraf-ı

râbi‘i tarîk-i âmm ile mahdûd olan ve hâne arsası gerek dükkânda ve gerek hânda ve arsa-i mezkûrede bir sehmi vasîsi bulunduğum sagîre kızım Eten ve diğer üç sehmi dahi amûcaları Agop ve Serkis’e isâbet etmişken mûmâ ileyhima Agop ve Serkis gerek aramızda

On dokuzuncu sahîfe

91

ve gerek ma‘lûmu’l-hudûd olan emlâklerin tamâmına mûmâ ileyhima Agop ve Serkis fuzûlen müdâhale vâzı‘u’l-yed eder olmalarıyla fuzûlen olunan müdâhalelerin men‘iyle gerek arâzîler ve gerek emlâkleri mesele-i mirâsımız olan vasîsi bulunduğum sagîre kızım Eten’in hissesinin tarafıma teslîmini talep ü iddi‘â ederim deyû ba‘de’d-da‘vâ ve’l-istintâk merkûmân Agop cevâbında mezbûre Eten birâderzâdesi Malko’nun zevcesi olduğunu ve emlâk ve arâzîlere vâzı‘u’l-yed eylediğini ikrâr, diğer amcası Serkis dahi mezbûre Eten birâderzâdesi müteveffâ-yı merkûm Malko’nun zevce-i menkûhası olduğunu külliyen inkâr eyledi mezbûre Hürmo dahi tekrâr cevâbında vasîsi bulunduğum kızım Eten ve gerek zevci bulunan müteveffâ-yı merkûm Malko dünyâya geldikleri târîhden i‘tibâren yekdiğerlerinden ebeveynleri Şahdan veli olup mes’ele-i zâi’le’de ebeveynin vukû‘-i vefâtlarına mebnî târîhden altı mâh mukaddem merkûm Malko’nun amûcası merkûm Agop tarafından vukû‘bulan talep ve iltimâs üzerine ben dahi kızım Eten’e vesâyetim hasebiyle mezbûre Eten’in nefsini bi’l-vesâye Çermik kasabasında kâ’in sülüsü Meryem Ana kilisesinde Timurcu veled-i Kivork ve Kalaycı Mıhıs Mardo veled-i Haço ve Kâloğlu Karabet veled-i Serkis ve Kahveci Runo veled-i Kiregos, daha isimleri hâtırıma gelmiyorum birkaç kimseler hâzır oldukları hâlde doksan gurûş başlık tesmiyesiyle ve kendi ‘ayşımızca icrâsı lâzım gelen yevmî husûsâtın icrâsıyla kızım mezbûre Eten’in nefsini merkûm Malko’ya hayâtında tezvîc eyledim, merkûm Malko’nun vasîsi bulunan Agop dahi mezbûre Eten’in nefsini merkûm Melko’nun nefsi için bi’l-velâye ve bi’l-vesâye tezvîc ve kabûl edip ve ol vechle milletimiz keşîşi bulunan Zekeriya veled-i Kivork taraflarından dahi nikâhları akd edilmiştir binâ’en ‘aleyh iddi‘a-yı sabıkam vechle merkûm Malko’nun kızım mezbûre zevcesi olup kendiye isâbet eden hissesiyle müstakillen kendisine â’id arâzîlerden keff-i yedle kendisine bi’l-vesâye teslîmini talep iddi‘â eyledi merkûm Serkis be-tekrâr isticvâb olundukta

külliyen inkâr merkûm Malko ile Eten meyânelerinde nikâh vukû‘ bulmadığını söyledi.

Fî 3 Mart sene 315 (15 Mart 1899)

Hâzır

İmza

Müddea aleyh

Mühür

Müdde‘îvasî

Mühür

Yirminci Sahîfe

92

Eşhedû billâh târîhden altı mâh mukaddem milletimiz keşîşi tahmînen bir Salı günü Kisyar bizi çağırıp Etenbint-i Muso ile Malko veled-i Manuk’un meyânelerinde mâni‘-i tezvîc karâbetleri olup olmadığını bizden su’âl eyledi biz de cevâbında mâni-‘-i tezvîc meyânelerinde karâbet olmadığını söyledik bunun üzerine müdde‘îye-i mezbûre Hurmo vasîsi bulunduğu tahmînen dokuz yaşındaki kızı Eten bint-i Muso’nun nefsi kendi ‘ayşımızca müddea aleyh mezbûr Agop velîsi ve vasîsi bulunduğu tahmînen sekiz yaşında sagîr Malko veled-i Manuk’a doksan beş gurûş başlık tesmiyesiyle tezvîc eyledi velî ammi’l-mezbûr Agop dahi mezbûre Eten’in nefsini merkûm Malko’nun nefsi için ol vechle tezvîc ve kabûl edip ve keşiş Zekeriyyâ dahi kendi ‘aytımızca husûsât-ı lâzımeyi ba‘de’l-icrâ nikâhları akd edildiğine ve tarafeyn dahi ol vechle kabûl eylediklerine eşhedû billâh şâhidiz ve şehâdet dahi ederiz ve zâten sagîrân-i mezbûr ânın babaları hayatlarında bunları yekdiğerine tezvîc eylemek fikrinde oldukları dahi ma‘lûmumuz olup ve merkûm Malko dahi târîh-i tezvîcden dört mâh sonra ya‘nî târîhden iki mâh mukaddem vefât

eylediğine ve zevc ve zevcenin her biri dahi ma‘lûmumuz ve kendileri bildiğimiz çocuklardır dedikleri kayd şod. Fî 4 Mart sene 315 (16 Mart 1899)

Çermik’in Kal‘a mahallesinden ve Ermenî milletinden Kalaycı Mıhıs Mardo veled-i Mıhıs Haço veled-i Malko

Mühür

Şâhid

Çermik’in Tepe mahallesi mütemekkinlerinden Ermenî milletinden Karabet veled-i Mıhıs Serkis veled-i Artin

Mühür

Çermik’in Kal‘a mahallesinden Ermenî milletinden Artin veled-i Giragos veled-i Ohannes

Mühür

Çermik’in Kal‘a mahallesinden Ermenî milletinden Artin veled-i Ko veled-i Atam

Mühür

Şâhidûn-i merkûmûn makbûlu’ş-şehâde oldukları Ermenî milletinden Hartputlu Kirkor veled-i Artin ve Karabet veled-i Kalitos Bedros ve Serkis veled-i Renkimi, Kirkor ve Keşiş Zekeriyâ veled-i (…?) taraflarından olbâbda varaka-ı mezture zîr-i bende şerh verilerek temhir kılınmış ve mezkûr varaka tobra-i mahsusda hıfz edilmiştir.

Fî 10 Mart 315 (22 Mart 1899)

Müzekkî-i aleyh

Şâhidûn-ı merkûmûn makbûlu’ş-şehâde oldukları tarafımızdan tasdîk kılındı. Fî 16 Mart sene 315 (28 Mart 1899)

Çermik’e tâbi‘ Sinek Karyesinden Zülfîkar b. Ali b. Sadun

Mühür

Çermik’e tâbi‘ Sinek Karyesinden Ali Çavuş b. Zülfîkar b. Ali

Mühür

Çermik’in Çukur mahallesinden Hâfız Osmân b. Hâcı Ahmed Ağâ

Mühür

Yirmi Birinci Sahîfe

93

Çermik kazâsına tâbi‘ Sefer Uşağı karyesi sâkinelerinden olup bâ-irâde-i seniyye-i hazret-i pâdişâhî ya‘ni şimdi on bir gurûş sadaka-i ihsân-i hazret-i pâdişâhîye mazhar olup bundan mukaddem vefât eden Hânım Hâtûnbint-i Veysî b. Mûsâ’nın sagîr oğulları Cumâ ve Timur’ün zikr-i âtî husûsda li-ecli’d-da‘vâ kıbeli’ş-şer‘den vasî nasb ü ta‘yîn kılınan an-asl Gazo karyeli olup Çermik’in Saray mahallesinde Cumâ b. Ali mezkur müteveffât-ı mezbûrenin medyûnu olup Çermik’in Tepe mahallesinde sâkin Melik Efendi ibn Abdullâh muvâcehesinde üzerine da‘vâ ve takrîr-i kelâm edip vasîleri bulunduğum sagîrân-i mezbûrân Cumâ ve Timur ...

93/64

Çermik kazasına bâğlı Çüngüş nahiyesinin Şapkar mahallesinden Protestan Karel Serkis’in Avut köyünden Hâcı Ömer Ağâ’nın kendisinden aldığı malı hammal olan Abdülkadir ve Mustafâ’ya vererek Avut köyüne göndermesi ancak malın yolda ziyan olmasından dolayı Serkis’in bu malın bedelini hammalardan talep etmesiyle ilgili maddî zarara uğratma i‘lâmıdır.

Çermik kazâsına muzâf Çüngüş nâhiyesinin nefs-i kasabası mahâlâtından Şapkar (?) mahallesi mütemekkinlerinden ve Protestan milletinden Karek Serkis veled-i Mardiros veled-i Ohannes mahalle-i mezkûre ahâlîsinden ve hammâl esnâfından Abdülkâdir b. Aloş ve Mustafâ b. Ali muvâcehelerinde bundan on beş-

gün mukaddem iki denk Ayntap ve Haleb mâlı olarak nâhiye-i mezkûreye tâbi‘ Avut karyesinde Hâcı Ömer Ağâ’ya teslîm olunmak üzere ... ikişer gurûş ücretle mezbûrân Abdülkâdir ve Mustafâ’ya teslîm eyledimse de mezkûr denkleri esnâ-yı râhda telef ü zâyi‘ etmiş olduklarından esmânı olan bin dört yüz elli gurûşun tazammünen müddea aleyh-i mezbûr ândan talep ü iddi‘â ederim deyû ba‘de’d-da‘vâ ve’l-istintâk mezbûrân Abdülkâdir ve Mustafâ dahi cevâblarında biri beş batmandan ibâret olan iki denk manifatura Çüngüş’den Avut karyesine götürmek üzere beher batmanı ikişer gurûş ücretle merkûm Serkis’le bâzârlık edilerek bize teslîm eyledi biz dahi mezkûr denkleri arkamıza alarak Çüngüş’den Avut karyesine gitmek üzere Çüngüş’e bir buçuk sâ‘at mesâfede ve Alyos karyesine civâr bulunan Sıvacık nâm mahalle götürdüğümüzde orada şiddetle nüzzûl eden berfden ve gerek havânın bozukluğundan mahall-i mezkûreden Avut karyesine gitmeye tâkat getiremeyip ve gitmiş olsak nefsimizin telef olması dahi melhûz bulunmakla hemen mezkûr denkleri orada ya‘nî mevki‘-i mezkûrda sâhibsiz bırakarak nefsimizin kurtarması çâresine çalışıp kendi kendimizi güç hâl ile Alyos karyesine attık, o akşam ya‘nî o gece karye-i mezkûrede kalarak sabâhı mezkûr denkleri Çüngüş’e i‘âde ve mezbûr veyahud Avut götürmek üzere bırakmış olduğumuz Sıvacık nâm mahalle gittiğimizde mezkûr denkleri orada görmeyip telef ü zâyi‘ olup ve Alyos karyesi ahâlîsi-

Yirmi ikinci sahîfe

94

tarafından götürülmüş olduğu hiss edildi ise de karye-i mezkûreye avdet edip ahâlîsinden lede’s-su’âl o gibi eşyâ taraflarından götürülmediği ve ma‘lûmâtları olmadığını söylediler binâ’en ‘aleyh biz dahi tehî-dest olarak gelip mâl sâhibi bulunan müdde‘î-i merkûm Serkis’e hakîkat-i hâli beyân ü ifâde eyledik ve hakîkat-i hâl de bundan ibâretdir dediler ve müdde‘î-i merkûm Serkis be-tekrâr cevâbında mûmâ ileyhimanın refîkleri olup yine Avut karyesine götürmek üzere kendilerine vermiş olduğum denkleri yevm-i mezkûrda Avut karyesine götürüp sâbahisi avdet eylediler ve bunlara da haydi berâberce gidelim demişlerse de biz gelemeyip biz bu dengi Alyos karyesine gideceğiz deyû refîklerine söylemişler ve b.a’en‘aleyh sâhibsiz olarak çölde bırakmış ve zayı‘ına sebebiyyet vermiş oldukları denklerimin

kıymeti olan bin dört yüz elli gurûşun mûmâ ileyhimadan tazmînle tarafıma teslîmini talep ü iddi‘â eylerim dediği kayd şod. Fî 6 Mart 315 (18 Mart 1899)

Müddea aleyh

Mustafâ

Müddea aleyh

Abdülkâdir

Müdde‘î

Serkis

Müddea aleyh merkûmân be-tekrâr isticvâb olundukta o günü refîkimiz olup mahall-i mezkûrdan ya‘nî Sıvacık denilen mevki‘den arkalarında yük olduğu hâlde gitmiş olan Çüngüşlü Mollâ oğlu Ömer ve Alyos karyeli Mâlik oğlu Mustafâ Ali ve Zülfîkar nâm kesânın olup bunlar o ügnü berfin şiddet ü kesretine tâkat getirerek gittilerse de biz tâkat getiremediğimizden nefsimizi muhâfazaten mezkûr eşyâları oraya bırakarak geriye avdet ettik ve mezkûr denklerin kıymeti kaç gurûş olduğu mechûlümüzdür, müdde‘î-i merkûm Serkis dahi mezkûr denkler bin dört yüz elli gurûş kıymetinde olduğu Çüngüşlü Dokuzlu Haço ve Karabet ve Yalo ve Çunto Murâd şerîki Agop ve bâlâda zikr olunan kesânlar dahi şâhid olup bunları da târîhden iki üç güne kadar ifade edeceği dediği kayd şod. Fî 7 Mart 315 (19 Mart 1899)

Müddea aleyh

Mustafâ

Müddea aleyh

Abdülkâdir

Müdde‘î

Serkis

Müdde‘î-i merkûm şâhidi olmadığını beyân ve mûmâ ileyhimanın tahlîflerini talep ettikte mûmâ ileyhima dahi cevâblarında gâ’ib eyledikleri denklerin kıymeti bin dört yüz elli gurûş olmadığına üç def‘a yemîn teklîf olundukta yemîn etmedikleri gibi ta‘yîn-i mikdâr dahi etmediklerini söylediler. Fî 7 Mart sene 315 (19 Mart 1899)

Müddea aleyh

Mustafâ

Müddea aleyh

Abdülkâdir

Müdde‘î

Serkis

Yirmi üçüncü sahîfe

95/65

Çermik’in Kala mahallesinden Ermenî milletinden Mıgırdıç’ın vekâleten kardeşi Melko’nun Çermik’in Saray mahallesinden Zülfîkar ’a verdiği borcu talep etmesiyle ilgili alacak verecek davasına dair i‘lâmdır.

Çermik’in Kal‘a mahallesi mütemekkinlerinden ve teb‘a-i Devlet-i Aliyye’den ve Ermenî milletinden Mıgırdıç veled-i Ohannes veled-i Mihail Çermik’in Saray mahallesi ahâlîsinden Zülfîkar b. Timur b. Abdullâh muvâcehesinde üzerine da‘vâ ve takrîr-i kelâm ve ta‘bîr-i ani’l-merâm edip Diyârbekir’in Hânçepek mahallesinde müsâfereten mütemekkin teb‘a-i Devlet-i Aliyye’den ve millet-i merkûmeden li-eb birâderim Melko mezbûr Zülfîkar Ağâ zimmetinde cihet-i karzdan alacağı olan kırk gurûşu mezbûr Zülfîkar Ağâ’dan talep ü da‘vâ ve ahz u kabza ve Çermik’in Medrese Tarîki mevki‘inde kâ’in etrâf-ı selâsesi Sabrî Efendi ibn Ahmed Efendi’nin mülk hanesi menzili ile mülk dükkânı ve taraf-ı râbi‘i tarîk-i âmm ile mahdûd üç bâb dükkânlarda olan iki sehm hissesini bey‘e ve

semenini ahz ü kabza ve makbûzunu kendisine irsâl ü îsâle ve mu‘âmele-i lâzimesini icrâya ve me’mûru huzûrunda ikrâr ü tasdîke ve husûs-ı mezkûrun mütevakkıf olduğu umûrun küllîsine tarafından beni kabûlüme mukārin vekîl nasb ü ta‘yîn etmekle meblağ-ı mezkûr kırk gurûşu mûmâ ileyh Zülfîkar Ağâ’dan hâlen talep ederim deyû bi’l-vekâle ba‘de’d-da‘vâ ve’s-su’âl mezbûr Zülfîkar dahi cevâbında meblağ-ı mezkûr deyni olduğunu ikrâr, ancak müdde‘î-i merkûmun vekâlet müdde‘âsını külliyen inkâr eylediği kayd şod.

Müddea aleyh

Müdde‘î

Eşhedû billâh târîhden altı gün mukaddem şehr-i Mart’ın yirmi birinci Çarşamba günü Nefs-i Diyârbekir Vilâyet-i Celîlesi’nde Melko veled-i Ohannes veled-i Mihail, Çermik’in Medrese Tarîki mevki‘inde kâ’in etrâf-ı selâsesi Sabrî Efendi’nin mülk menzili değirmeni ve taraf-ı râbi‘i tarîk-i âmm ile mahdûd pederi müteveffâ-yı merkûm Ohannes’den mevrûs üç bâb dükkânlarda beş sehm i‘tibâriyle mâlik ü mutasarruf olduğu iki sehm hisse-i şâyi‘asını bey‘ ü ferâga ve semen-i bey‘i ahz ü kabza ve makbûzunu kendisine irsâl ü îsâle ve mu‘âmele-i lâzimesini icrâya ve gerek Zülfîkar Ağâ zimmetinde cihet-i karzdan alacağı olan kırk gurûşu talep ü da‘vâ ve ahz ü kabza tarafından ben li-eb birâderi müdde‘î-i merkûm Mıgırdıç kabûlüne mukārin vekîl nasb ü ta‘yîn eylediğine Allâh için böylece şâhidiz ve şehâdet-dahi ederiz. Fî 27 Mart sene 315 (8 Nisan 1899)

Çermik’in Çukur mahallesinden Ahmed b. Timur Han b. Abdullâh

Mühür

Çermik’in Çukur mahallesinden Re’fet Ağâ b. Cemâl Ağâ b. Hızır Ağâ

Mühür

Yirmi dördüncü sahîfe

96

Çüngüş nâhiyesine tâbi‘ Ermiye karyesi ahâlîsinden bundan mukaddem Dersa‘âdet’e azîmet eden hammâllık hıdmetiyle meşgûl

Müzekkî-i şer’î

Şâhidân-ı merkûmân âdil ve makbûlu’ş-şehâde oldukları taraflarımızdan tasdîk kılındı.

Çermik’in Kal‘a mahallesinden Sale Mehmed b. Velî b. Ömer

Mühür

Çermik’in Kal‘a mahallesinden Berber Ali Efendi b. Mehmed b. Abdullâh

Mühür

Müzekkî-i aleyh

Şâhidân-ı merkûmân âdil ve makbûlu’ş-şehâde oldukları taraflarımızdan tasdîk kılındı.

Çermik’in Saray mahallesinden Melik Efendi b. Abdullâh b. Süleymân

Çermik’in Çukur mahallesinden Hâfız Osmân b. Hâcı Ahmed

96/66

Çüngüş nahiyesine tabi Ermiye köyünden vefat eden Hasan’ın varisleri olduğunu iddia eden Zeyneb, Fatma, Güllü ve Aişe’nin, Çermikli Osmân’dan, Hasan’ın borcunu taleb etmelerine dair alacak verecek i‘lâmıdır.

Çüngüş nâhiyesine tâbi‘ Ermiye karyesi ahâlîsinden olup bundan mukaddem Dersa‘âdet’e azîmet eden ve orada hammâl esnâfından bulunduğu hâlde bundan mukaddem Meyve-i Hûş iskelesinde vefât eden Mehmed b. Hasan b. Mehmed’in ber-vech-i âtî vârisi olduğunu iddi‘â eden zevcesi ve müteveffâ-yı mezbûrun sagîre kızı Zeyneb’in zikri âtî husûsunda kıbel-i şer‘den vasîsi karye-i mezkûre sâkinelerinden Fâtımabint-i Ca‘fer b. Ahmed mezkur medîne-i mezkûre sâkinelerinden zâtları zîrde isimleri muharrer şâhidân ta‘rîfleriyle mu‘arrefeler Âyişe

ve Güllübintan-ı Hasan ibnü'l-mezbûr Mehmed hâzıra oldukları hâlde müteveffâ-yı mezbûrun medyûnu Çermik'in karye-i mezkûre sâkinlerinden Osmân b. Ahmed b. Hasan muvâcehesinde üzerine da'vâ ve takrîr-i kelâm edip ben müteveffâ-yı mezbûrun zevce-i menkûha-i medhûlün-bihâsı ve vasîsi bulunduğum sagîre-i mezbûre Zeyneb dahi müteveffâ-yı mezbûrun firâşından hâsıla ve benden mütevellîde sulb-iye sagîre kızı ve hâzıretân-ı mezbûr etân Âyişe ve Güllü ile müteveffâ-yı mezbûr li-ebeveyn er ve kız karındâşlar olup babaları ismi Hasan ve dedeleri ismi mezbûr Mehmed ve anaları ismi Zeyneb bint-i Ömer ve maskat-ı re'sleri karye-i mezkûre olup ol vechle müteveffâ-yı mezbûrun verâseti zevcesi bana ve sagîre kızı mezbûre Zeyneb'e ve li-ebeveyn kız karındâşları Âyişe ve Güllü'ye münhasıra olup bunlardan gayrı vâris ve terekelerine müstehak âher kimesnesi olmamakla müteveffâ-yı mezbûrun mezbûr Osmân Ağâ zimmetinde cihet-i karzdan alacak hakkı olan kırk gurûş mes'ele-i mîrâsımız üzere benimle sagîr-i mezbûr Zeyneb ve hâzıretân-ı mezbûr etâna mevrûs olmakla meblağ-ı mezkûru hâlen bizlere edâ u teslîme hâzıretân-ı mezbûr etânla ma'an ba'de'd-da'vâ ve's-su'âl mezbûr Osmân Ağâ dahi cevâbında olmikdâr gurûş zimmetinde deyni olduğunu ikrâr ancak verâset müdde'âsını inkâr eyledi ve ber-vech-i şer'î müdde'îye-i mezbûre tarafından zîrde isimleri-

Yirmi beşinci sahîfe

97

mûharrer şahidân şehâdetleriyle sâbit olduğumda sırrî ve alenî tezkiyeleri dahi icrâ kılındıktan-onra mezbûre tekrâr mezkûr ibnetan mezbûr etân hâzıra oldukları hâlde takrîr-i kelâm ve ta'bîr-i ani'l-merâm edip mevrûsumuz müteveffâ-yı mezbûrun Dersa'âdet'de hîn-i vefâtında nezdinde mevcûd bi'l-cümle nukûd ve emvâl ü eşyâsı olup mes'ele-i mîrâsımız üzere benimle sagîre-i mezbûre Zeyneb ve ibnetan-ı mezbûr etân Ayişe ve Güllü'ye mevrûs olan bi'l-cümle terekesini oraca vâzı'u'l-yed bulunanlardan talep ü da'vâ ve ahz ü kabza ve bize irsâl ü îsâle ve lede'l-iktizâ ve ibrâya ve zimem-i nâsda olan matlûbâtını ve hukûk-ı sâ'iresi kezâlik talep ü da'vâ ve ahz ü kabza ve bize irsâle, velhâsıl müteveffâ-yı mezbûrun terkesine müte'allık umûrun kâffesine el-hâletü-hâzihî karye-i mezkûre ahâlîsinden olup Dersa'âdet'de Kumkapı'da kömür tüccârı bulunan Mustafâ b. İbrâhîm b. Mustafâ'yı

tarafımızdan kabûlüne mevkûfe vekâlet-i mutlakā-i sahîh-i şer'iyye ile vekîl ve nâ'ib-i menâb ve bi'l-asâle ve bi'l-vesâye nasb ü ta'yîn eyledik dedikde hâzıretân-ı mezbûr etân dahi sağîre-i mezbûre Fâtıma'yı sâdır olan cem'-i kelimât-ı meşrûhasında ve tâli'an tahkîk ve şifâhen tahkîk eyledikleri kayd şod. Fî 29 Mart sene 315 (10 Nisan 1899)

Müdde'î

Müddea aleyh

Osmân

Eşhedû billâh müteveffâ-yı mezbûr Mehmed'in verâseti zevce-i menkûha-i medhûlün-bihâsı Fâtımabint-i Ca'fer ile müteveffâ-yı mezbûrun sulb-iye sagîre kızı Zeyneb ile müteveffâ-yı mezbûr Mehmed'in li-ebeveyn kız karındâşları Âyişe ve Güllübint-i Hasan b. el-mezbûr Mehmed'e münhasıra olup ve bunlardan gayrı vâris ve terekesine müstehak âher kimesnesi olmadığına Allâh için böylece şâhidiz ve şehâdet dahi ederiz. Fî 29 Mart sene 315 (10 Nisan 1899)

Çermik'e tâbi' Ermiye karyesi ahâlîsinden Cemâl b. Hasan b. Ali

Çermik'e tâbi' Ermiye karyesi ahâlîsinden Hasan b. Osmân b. Hasan

Müzekkî-i şer'î

Şâhidân-ı mezbûrân âdil ve makbûlu'ş-şehâde oldukları tarafımızdan tasdîk kılındı.

Çermik'e tâbi' Ermiye karyesi ahâlîsinden Cemâl b. Hasan

Mühür

Çermik'e tâbi' Ermiye karyesi ahâlîsinden Süleymân b. Mustafâ b. Süleymân

Mühür

Müzekkî-i aleyh

Şâhidân-ı mezbûrân âdil ve makbûlu'ş-şehâde oldukları tarafımızdan tasdîk kılındı.

Çukur (?) karyesi ahâlîsinden HasanKeyâ b. Zülfîkar b. Hasan

Mühür

Ermiye karyesinden Ahmed b. Hasan b. Bekir

Mühür

Yirmi altıncı sahîfe

98/67a

Çermik'in Çukur mahallesinden Sabri Efendi'nin yine aynı mahalleden Zülfîkar 'a verdiği borcu gününde almamasıyla ilgili alacak verecek davasına dair i'lâmdır.

Çermik'in Çukur mahallesinden Sabrî Efendi b. Ahmed Efendi b. Mehmed Efendi Çermik'in Saray mahallesinden Zülfîkar Ağâ b. Timur muvâcehesinde üzerine da'vâ ve takrîr-i kelâm edip mezbûr Zülfîkar Ağâ zimmetinde bir 'aded kitâb bahâsından yetmiş gurûş alacağı işbu üç yüz on altı senesi Zi-l-hicce ti'ş-Şerîfe'sinin gurresi hulûlüne te'cîl etmiş idim. Bu kerre hilâl-i Zi-l-hicce ti'ş-Şerîfe iş bu Salı günü akşam ba'de'l-gurûb havâda illet olduğu hâlde rü'yet olunup ecel-i mezkûr hulûl etmekle meblağ-ı mezkûru mezbûr Zülfîkar hâlen talep eder deyû ba'de'd-da'vâ ve's-su'âl mezbûr Zülfîkar dahi cevâbında ber-vech-i muharrer meblağ-ı mezkûr deyni olduğunu ikrâr lâkin gurre-i şehr-i mezkûr rü'yet olunup ecel-i merkûm hulûl eylediği kayd şod.

Fî 5 Zi-l-hicce sene 316 (30 Mayıs 1895)

Müddea aleyh

Müdde'î

Eşhedû billâh işbu üç yüz on altı senesi Zi-l-hicce ti'ş-Şerîfe işbu Salı günü akşamı ba'de'l-gurûb havâda illet olduğu hâlde re'yü'l-'ayn havâda müşâhede, binâ'en 'aleyh Zi-l-hicce ti'ş-Şerîfe Çarşamba günü ibtidâsı olduğuna mukayid böylece şâhidim ve şehâdet-dahi ederim. Fî 5 Zi-l-hicce sene 316

Çermik'in Kal'a mahallesinden Hâlid b. Ali b. Hasan

98/67b

Çermik'in Çukur mahallesinden vefat eden Hâcı Mehmed'in varisleri olan Hâcı Mehmed, Zeyneb, Mustafâ ve Aişe'nin mîrâsı üzerinde anlaşmazlıklarına dair mîrâs i'lâmıdır.

Çermik'in Çukur mahallesi ahâlîsinden Hâcı Mehmed b. Hâcı Mehmed mahalle-i mezkûre sâkinelerinden müdde'î-i mezbûrun müddea aleyhi olup tevârîh-i muhtelife ile üç-def'a varaka-ı da'vâya gönderildiği hâlde bizzât gelmekten veya tarafından bir vekîl göndermekten imtinâ' edip ve celb ü ihzârı dahi kâbil olmayan mahalle-i mezkûre sâkinelerinden Âyişebint-i Hâcı Mehmed'in hukûkunun muhâfazası-çün yerine vekîl-i musahhar ta'yîn olunan Saray mahallesi ahâlîsinden Zülfîkar b. Timur muvâcehesinde Çermik'in Çukur mahallesinde kâ'in bir tarafdan Bandızâde Hâcı Hüseyin b. Osmân'ın mülk menzili ve bir tarafdan Hâfızzâde Paşa Abdullâh b. Mustafâ'nın mülk menzili ve bir tarafdan Bozan Karakılçık Mehmed b. Ali'nin ve Bozan Kahveci Hasan b. Ömer'in mülk menzili ve taraf-ı râbi'i tarîk-i âmm ile mahdûd bir bâb menzil târîhden otuz dört sene mukaddem vefât eden pederim Hâcı Mehmed'in hıdmetinde ve kemâl-i akl vaktimde mâl ü mülkü olup vefâtıyla menzil-i mezkûr müteveffâ-yı mezbûrun verâseti kendilerine münhasır olan zevcesi Zeynebbint-i Süleymân ve sulb-i kebîr oğulları benimle gâ'ib ani'l-meclis Mustafâ ve sulb-iye kebîre kızı Âyişe'ye ba'de'l-mevrûs târîhden yirmi üç sene mukaddem vâlidem mezbûre ile birâder ve hemşîrem mezbûrân ile menzil-i mezkûrdan dolayı meyânemizde vukû'bulan münâza'a üzerine beynimizde muslihûn tavassut ederek ve menzil kâbil-i taksîm ü tefrîk olmakla beyne'l-verese tefrîk olunarak menzil-i-

Yirmi yedinci sahîfe

99

mezkûrdan Bandızâde Hâcı Hüseyin b. Osmân'ın mülk menzili ve bir tarafdan Hâfızzâde Paşa Abdullâh b. Mustafâ'nın mülk menzili menzillerine ittisâli olup ve cihet-i cenûbda vâki‘ fevkānî bir meclis ve bir eyvân ve tahtları bir ahır ve örtme bana ve cihet-i şarka müteveccih fevkānî bir matbah ve önünde bir eyvân ve bir gesti (?) ve tahtları bir ahır ve bir örtme vâlidem mezbûre Zeynebbint-i Süleymân'a ve yine şarka müteveccih fevkānî bir meclis ve bir eyvân ve tahtları ve bir örtme birâderim gâ'ib-i mezbûr Mustafâ'ya ve Penbeciler çarşısında bir tarafdan Bandızâde Hâcı Hüseyin b. Osmân'ın mülk dükkânı ve bir tarafdan Çüngüşlü Hâcı Mehmed b. Hâcı Süleymân'ın mülk dükkânı ve bir tarafdan müteveffâ Şerîf b. Mehmed'in mülk menzili ve taraf-ı râbi‘i tarîk-i âmm ile mahdûd bir bâb dükkân dahi hemşîrem Âyişe'ye tefrîkan isâbet edip ve her birimiz ber-vech-i muharrer taksîm-i mezkûru kabûl ederek ve târîh-i mezkûrdan beri her birimiz kendi hissemize mutasarruf ola geldiğimiz hâlde şimdi hemşîrem mezbûre kendi hissesine isâbet eden dükkân-ı mezkûra kanâ‘at etmeyip bana tefrîk olunan mârrü'z-zikr meclis ve eyvân ve ahır ve örtmeye müdâhale eder olmakla müdâhale-i vâkı‘asının men‘i matlûbumdur deyû ba‘de'd-da‘vâ ve's-su'âl vekîl-i mezbûr dahi cevâbında kazıye-i külliyen inkâr eylediği kayd şod. Fî 7 Nisan 315

Müddea aleyh

Müdde‘î

Eşhedû billâh târîhden yirmi iki seneyi mütecâviz mukaddem müdde‘î-i mezbûr Hâcı Mehmed'in müteveffâ pederi Hâcı Mehmed'den mevrûs Çermik'in Çukur mahallesinde kâ'in bir tarafdan Bandızâde Hâcı Hüseyin b. Osmân'ın mülk menzili ve bir tarafdan Hâfızzâde Paşa Abdullâh b. Mustafâ'nın mülk menzili ve bir tarafdan Bozan Karakılçık Mehmed b. Ali'nin ve Bozan Kahveci Hasan b. Arab'ın mülk menzillei ve taraf-ı râbi‘ tarîk-i âmm ile mahdûd bir bâb menzilden dolayı müdde‘î-i mezbûr Hâcı Mehmed ve vâlidesi Zeynebbint-i Süleymân ve birâderi Mustafâ ve hemşîresi Âyişe beynlerinde tekevvün-i münâza‘a üzerine beynlerine

muslihûn tavassut ederek menzil-i mezkûrdan Bandızâde Hâcı Hüseyin b. Osmân'ın mülk menzili ve bir tarafdan Hâfızzâde Paşa Abdullâh'ın mülk menzillerine ittisâli olup ve cihet-i cenûbda vâki‘ fevkānî bir meclis ve bir eyvân ve tahtları bir ahır ve örtme müdde‘î-i mezbûr Hâcı Mehmed'e ve cihet-i şarka müteveccih fevkānî bir matbah ve önünde bir eyvân ve bir gesti (?) ve tahtları bir ahır ve bir örtme vâlideleri mezbûre Zeyneb bint-i Süleymân ile hemşîresi Âyişe'ye, şarka müteveccih fevkānî bir meclis ve bir eyvân ve tahtları ve bir örtme

Yirmi sekizinci sahîfe

100

birâderleri gâ'ib-i mezbûr Mustafâ'ya beyne'l-verese taksîm edilerek verese-i merkûmlarını dahi kendilerine isâbet eden hisseye râzî olup yekdiğeri âherin zimmetinde babaları müteveffâ-yı mezbûrun terekesine müte‘allık da‘vâdan berî kaldıklarında ve târîh-i mezkûrdan-beri müdde‘î-i mezbûr Hâcı Mehmed kendisine isâbet eden bâlâda zikr olunan müteveffâtı ve tahtanî meclis ve bir eyvân ve bir ahır ve bir örtmeye mutasarruf olduğuna Allâh için böylece şâhidim ve şehâdet dahi ederim.

Çermik'in Tepe mahallesinden Osmân b. Mollâ Ahmed b. Hâcı Mehmed

Osmân

Çermik'in Tepe mahallesinden Sapzâde Resul Efendi b. Hasan b. Ali

İmzâ

Yirmi dokuzuncu sahîfe

101/68

Çermik kazasının Çüngüş nahiyesine tabi askerde vefat eden Davud'un varisleri olan Osmân, Bese ve Yasi'nin Saray mahallesinden Melik Efendi'den Davud'un kendisine verdiği borcu taleb etmeleriyle ilgili alacak verecek davasına dair i‘lâmdır.

Çermik kazâsının Çüngüş nâhiyesine tâbi‘ Kavak karyesi ahâlîsinden ve Asâkir-i Nizâmiyye-i Şâhâne Dördüncü Ordu-yi Hümâyûn’un On Dokuzuncu Piyâde Nişâncı Taburu’nun Dördüncü Bölüğü’nün Birinci Takımı’nda iken bundan mukaddem vefât eden Dâvud b. Hışman b. Abbâs’ın vârisi ve babası benimle zevce-i menkûha-i medhûlün-bihâsı karye-i mezkûre sâkinelerinden Besebint-i Hasan ile oğlum müteveffâ-yı mezbûr Dâvud’un firâşından hâsıla ve mezbûre Bese’den mütevellîde sulb-i sagîr oğlu Yasin’e münhasıra ve sagîr-i mezbûr Yasin’in vasîsi anası mezbûre Bese hâzıra olduğu halde müteveffâ-yı mezbûr Dâvud’un medyûnu Çermik’in Saray mahallesinden Melik Efendi b. Mollâ Abdullâh b. Mollâ Süleymân muvâcehesinde üzerine da‘vâ ve takrîr-i kelâm edip oğlum müteveffâ-yı mezbûr Dâvud’un hayâtında alacak hakkı olan kırk gurûşu mezbûr Melik Efendi’den ba‘de’d-da‘vâ ve’l-istîfâ vefât etmekle müteveffâ-yı mezbûrun verâseti benimle zevcesi Bese ve sulb-i sagîr oğlu Yasin’e münhasıra ve bizlerden gayrı vâris ve terekesine müstehakk âher kimsesi olmamakla müteveffâ-yı mezbûrun alacağı olan meblağ-ı mezkûru mezbûr Melik Efendi’den talep ü da‘vâ ederiz deyû ba‘de’d-da‘vâ ve’s-su’âl mezbûr Melik Efendi dahi cevâbında müteveffâ-yı mezbûr Dâvud’a hayâtında zimmetinde olmikdâr gurûş zimmetinde deyni olduğunu ikrâr mâ‘adâ müdde‘î-i mezbûrun verâset müdde‘âsını külliyen inkâr eylediği kayd şod.

Müddea aleyh

İmza

Müdde‘î

Mühür

Eşhedû billâh bundan mukaddem vefât eden Dâvud b. Hüseyin’in verâseti babası ben, el-mezbûr Hüseyin ile zevcesi Besebint-i Hasan ile sulb-i sagîr oğlu-Yasin’e münhasıra ve bunlardan gayrı vâris ve terekesine müstehak âher kimesnesi yoktur. Biz bu husûsa bu vech üzere şâhidiz ve şehâdet dahi ederiz. Fî 5 Mayıs sene 315 (17 Mayıs 1899)

Çüngüş’e tâbi‘ Kavak karyesinden Ali b. Osmân b. Ahmed

Mühür

Çüngüş'ün Câmi'-i Suk mahallesinden Süleymân Efendi b. Hâcı Mehmed Efendi b. Hasan

Mühür

Otuzuncu sahîfe

102

Müzekkî-i şer'î

Şâhidân-ı mezbûrân âdil ve makbûlu'ş-şehâde oldukları tarafımızdan tasdîk kılındı.

Çermik'in Saray mahallesinden Zülfîkar b. Timur

Çermik'in Kal'a mahallesinden Memizâde Mustafâ Efendi b. İbrâhîm Efendi

İmzâ

Müzekkî-i aleyh

Şâhidân-ımezbûrân âdil ve makbûlu'ş-şehâde oldukları tarafımızdan tasdîk kılındı.

Çermik'in Çukur mahallesinden Ahmed Efendizâde Tahir Efendi b. Ahmed Efendi

İmzâ

Çüngüş'e tâbi' Kilise-i Tahtamaşat karyesinden Sulu b. Süleymân b. Abdullâh

Mühür

102/69

Çermik'in Kala mahallesinden Develan Ramazân'nın aynı mahalleden Bese ile şâhidler huzûrunda Mollâ Ali'nin nikâhlarını akd ettiğini, Bese'nin kendi karısı olduğunu ve ilişkiye girdiğini beyan etmekte ancak Yesi'nin kendisini kocası olarak görmediğiyle ilgili nikâh i'lâmıdır.

Çermik'in Kal'a mahallesi ahâlîsinden Develan Ramazân b. Süleymân b. Ali Müddea aleyhâsı olub mahalle-i mezkûre sâkinelerinden Besebint-i Ali'ye îcâb eden varaka-ı da'vâya li-ecli'l-muhâkeme ıstâr ü tesyâr kılındığı hâlde îcâbet etmediği gibi tarafından vekîl dahi göndermediğinden hukûkunun muhâfazası-çün yerine vekîl-i musahhar ta'yîn kılınan ve da'vâ vekâleti îfâ eden Odacı Zülfîkar b. Timur muvâcehesinde târîhden kırk gün mukaddem mütevekkile-i mezbûre Bese'nin vâlidesi Güllübint-i Abdullâh'ın vukû'bulan muvâfakat ve mürâca'atı üzerine mezbûre Bese'nin nefsini bana tezvîc etmek üzere Çermik'e tâbi' Terbile nâm karyeye mezbûre ile berâber gittik karye-i mezkûrede Süleymân nâm muhtârın hânesine müsâfir olarak mezbûre nefsini bana tezvîce karye-i mezkûreli Cemâl b. Zemân ve Çobanoğlu Mehmed nâm kesânın şehâdetleriyle tarafından merkûm Süleymân'ı vekîl eyledi. Merkûm Süleymân-da beş yüz gurûş mihr-i mu'accel ve mev'ûd ve beş yüz gurûş mihr-i mü'eccel tesmiyeleriyle Hasud karyeli Mustafâ b. Ahmed ve an-asl Yukarı Şeyler karyeli olup Terbile karyesinde sâkin Mahmûd b. Kenesik ve Bırut karyeli Mehmed b. Mustafâ ve Mustafâ b. Mehmed ve Korucuoğlu ve Hasnolu Eyyûb Abbâs oğlu Mehmed Ali ve Terbile karyeli Ramazân b. Mahmûd nâm kesân hâzır oldukları hâlde mezbûre Bese'nin nefsini bi'l-vekâle bana tezvîc, ben dahi bi'l-asâle ol vechle tezvîc ve kabûl ederek nikâhlarımızı dahi an-asl Bırut karyesi ahâlîsinden olup müsâfereten karye-i mezkûrede bulunan Mollâ Ali-yi Topalan nâm kimesne dahi akd eyledi binâ'en 'aleyh mezbûre on beş-yirmi gün kadar dahi hukûk-ı zevciyyete ri'âyet ederek bana itâ'at ve meyânemizde halvet-i sahîha vukû'bulmuş ve mezbûre zevce-i menkûha-i medhûlün-bihâm olduğu hâlde şimdi nefsini bana teslîmde eba ve imtinâ'

Otuz birinci sahîfe

103

eder olmakla su’âl olunup nefsini bana teslîme müvekkile mûmâ ileyh izâfetle vekîl-i musahhar mezbûr Zülfîkar ’a tenbîh olunmak matlûbumdur deyû ba‘de’d-da‘vâ ve’l-istifâ vekîl-i musahhar-ı mezbûr Zülfîkar dahi cevâbında müdde‘î-i mezbûrun zevce-i menkûha da‘vâsını külliyen inkâr eylediği kayd şod. Fî 18 Mayıs sene 315 (30 Mayıs 1899)

Müddea aleyh

Müdde‘î

Eşhedû billâh târîhden otuz-kırk gün mukaddem müdde‘î-i mezbûr Ramazân b. Süleymân Çermik kasabasından Kal‘a mahallesinden Besebint-i Şegendeli Ali nâm kadını karyesinde bulunan Terbile karyesinde Süleymân b. Süleymân’ın hânesine getirip merkûm Süleymân hânesinde mezbûre Bese bint-i Ali nefsini müdde‘î-i mezbûr Ramazân’a tezvîce tarafından hâne sâhibi bulunan mezbûr Süleymân’ı kendi rızâsıyla tâli‘an vekîl edip vekîl-i mezbûr Süleymân dahi mezbûre Bese’nin nefsini beş yüz mihr-i mu‘accel ve beş yüz gurûş mihr-i mü’eccel tesmiyeleriyle bi’l-vekâle mezbûr Ramazân’a tezvîc ve mezbûr Ramazân dahi tezvîc ve kabûl eylediğine ve orada hâzır bulunan Mollâ Ali-yi Tobalan nâm imâm dahi nikâhlarını akd eylediğine ve on beş gün kadar her ikisi karyemizde kalarak yekdiğeriyle hukûk-ı zevciyyete inkıyâd ve hüsn-i mu‘âşeret eylediklerine eşhedû billâh şâhidiz ve şehâdet dahi ederiz.

Çermik’e tâbi‘ Terbile karyesinden Eyyûb b. Mahmûd b. Süleymân

Eyyûb b. Mahmûd b. Süleymân

Çermik’e tâbi‘ an-asl Şeyhlar-ı Ulyalı olup Terbile karyesinde sâkin Mahmûd b. Yûsuf b. Osmân

Terbile karyesinden Çoban Mehmed b. Keri

Çermik’e tâbi‘ Terbile karyeli Cemâl b. Mehmed b. Hasan

Cemâl b. Mehmed

Bırut karyesinden Hasan b. Veli b. Ali

Terbile karyesinden Çoban Mehmed b. Kerem b.İmâm

Müzekkî-i şer'î

Şâhidân-ı merkûmân âdil ve makbûlu'ş-şehâde oldukları karyelerinin muhtâr ve a'zâları taraflarından yazılan şerhden anlaşılmış olmakla işbu tezkiye tobra-i mahsusasında hıfz edilmiştir.

Terbile karyesinden Muhtâr Süleymân

A'zâMehmed Emîn

Bırut karyesinin muhtârı Zülfîkar

Müzekkî-i aleyh

Şâhidân-ı mezbûr ûn âdil ve makbûlu'ş-şehâde oldukları tatarafımızdan tasdîk kılındı.

Çermik'in Kal'a mahallesinden Karoğlu Durmuş b. Osmân

Melik Efendi b. Abdullâh b. Mollâ Süleymân

İmzâ

Çermik'in Saray mahallesinden Bakkâl Cumâ b. Ali

Otuz ikinci sahîfe

104/70

Çermik'im Çukur mahallesinden Ahmed'in Çermik'in Saray mahallesinden Zülfîkar 'a verdiği borcu taleb etmesiyle ilgili alacak verecek davasına dair i'lâmdır.

Çermik'in Çukur mahallesi ahâlîsinden Ahmed b. Hâcı Hüseyin b. Hüseyin Çermik'in Saray mahallesinden Zülfîkar Ağâ b. Timur muvâcehesinde üzerine da'vâ

ve takrîr-i kelâm ve ta‘bîr-i ani’l-merâm edip Çermik’in Bezzâz Çarşısı mevki‘inde Zoncar karyesi ahâlîsinden Mehmed ve Ramazân ve Hüseyin benûn-ı Cumâ b. Timur mezbûr Zülfîkar Ağâ üzerinde cihet-i karzdan alacağı olan kırk gurûşu mezbûr Zülfîkar Ağâ’dan talep ü da‘vâ ve ahz ü kabza Çermik’e tâbi‘ Hâcı Melik karyesinde Kurd Pınarı mevki‘inde kâ’in bir tarafdan hazîne hudûdu ve bir tarafdan Aloslu Hasan b. Ahmed Sino’nun susuz tarlası ve bir tarafdan dere ve taraf-ı râbi‘i demir değirmeni ile mahdûd bir kıt‘a sulu ve susuz tarla ve Rutan karyesi toprağında ve Zoncar karyesi önünde bir tarafdan Bekir sınırı ve bir tarafdan dere ve bir tarafdan Rutan karyesi ahâlîsinden Mehmed Niko b. İbrâhîm’in susuz tarlası ve taraf-ı râbi‘i tarîk-i âmm ile mahdûd iki kıt‘a sulu tarla ve yüz dönümlük susuz tarla ve hudûd-ı mezkûr derûnunda yüz bâb menzil ve yine Zoncar karyesinde Kurd Deliği mevki‘inde ve Rutan toprağında kâ’in bir tarafdan Rutan karyeli Mehmed b. Bero’nun susuz tarlası ve bir tarafdan Rutanlı Mehmed b. İbrâhîm Niko’nun susuz tarlası ve bir tarafdan Rutanlı Hüseyin b. Osmân’ın susuz tarlası ve taraf-ı râbi‘i Rutan karyesi ahâlîsinden Yûsuf b. Ali Ömerler’in susuz tarlası ile mahdûd diğer bir kıt‘a susuz tarlası ki cem‘an beş kıt‘a sulu ve susuz tarla ile dört bâb menzili bey‘a on iki gurûş bedel-i makbûz ve semenini ahz ü kabza ve makbûzu kendisine irsâl ü îsâle ve mu‘âmele-i lâzimesini icrâya ve me’mûru huzûrunda ikrâr ve ta‘rîfe ve husûs-ı mezkûrun mütevakkıf olduğu umûrun küllîsine tarafından beni kabûle mukārin vekîl nasb ü ta‘yîn etmekle meblağ-ı mezkûr kırk gurûşu mûmâ ileyh Zülfîkar Ağâ’dan hâlen talep ederim deyû bi’l-vekâle ba‘de’d-da‘vâ ve’s-su’âl mezbûr Zülfîkar Ağâ dahi cevâbında meblağ-ı mezkûr deyni olduğunu ikrâr, müdde‘î-i mezbûrun vekâlet müdde‘âsını külliyen inkâr eylediği kayd şod.

Fî 19 Hâzıran sene 315 (1 Temmuz 1899)

Müddea aleyh

Müdde‘î

mühür

Eşhedû billâh târîhden on beş gün mukaddem Çermik’in Bezzaz Çarşısı mevki‘inde Hüseyin ve Ramazân ve Mehmed b. Cumâ b. Timur pederlerinden

mevrûz Zoncar (?) karyesinde ve köy önünde su, Rutan karyesi toprağında vâki‘ bir tarafdan Bekir (?) sınırı ve bir tarafdan dere ve bir tarafdan Rutanlı Mehmed Niko b. İbrâhîm’in susuz tarlası ve taraf-ı râbi‘i Siverek tarîki ile mahdûd iki kıt‘a

Otuz üçüncü sahîfe

105

sulu ve yüz dönümlük bir kıt‘a susuz tarla ve hudûd-ı mezkûrla mahdûd olan derûnunda dört bâb menzil ve yine Zoncar(?) karyesinde ve Kurd Deliği mevki‘inde ve Rutan karyesi toprağında kâ’in bir tarafdan Rutan karyeli Mehmed b. Bero’nun susuz tarlası ve bir tarafdan Rutan karyeli Mehmed b. İbrâhîm Niko’nun susuz tarlası ve bir tarafdan Rutan karyeli Hüseyin b. Osmân’ın susuz tarlası ve taraf-ı râbi‘i Rutan karyeli Yûsuf Ali b. Ömer’in susuz tarlası ile mahdûd bir kıt‘a susuz tarla ve Hâcı Melik karyeli karyesinde Kurd Pınarı mevki‘inde kâ’in bir tarafdan Hazin hudûdu ve bir tarafdan Aloslu Hasan b. Ahmed Sino’nun tarlası ve bir tarafdan dere ve taraf-ı râbi‘i demir değirmeni ile mahdûd bir kıt‘a susuz tarlayı bey‘a on iki bin gurûşa bey‘ ü ferâga ve semen-i bey‘i olan meblağ-ı mezkûru ahz ü kabza ve makbûzunu kendisine irsâl ü îsâle ve mu‘âmele-i lâzimesi icrâya ve gerek Zülfîkar Ağâ zimmetinde cihet-i karzdan alacağı olan kırk gurûşu talep ü da‘vâ ve ahz ü kabza tarafından Çermik’in Çukur mahallesinden Ahmed b. Hâcı Hüseyin b. Hüseyin kabûlüne mukārin vekîl nasb ü ta‘yîn eylediğine Allâh için şâhidiz ve şehâdet-dahi ederiz. Fî 19 Hâzıran sene 315 (1 Temmuz 1899)

Çermik’e tâbi‘ Terbile karyesinin muhtârı Hasan b. Hasan b. Abdullâh

Mühür

Çermik’in Çukur mahallesinden Avâroğlu Yûsuf b. Ahmed b. Hasan

Mühür

Müzekkî-i şer’î

Şâhidân-ı mezbûrân âdil ü makbûlu’ş-şehâde oldukları tarafımızdan tasdîk kılındı.

Çermik’in Kal‘a mahallesinden Sap-zâde Hüseyin Efendi Resul b. Hasan

Çermik’in Saray mahallesinden Melik Efendi b. Abdullâh b. Süleymân

Müzekkî-i aleyh

Şâhidân-ı mezbûrân âdil ü makbûlu’ş-şehâde oldukları tarafımızdan tasdîk kılındı.

Çermik’in Çukur mahallesinden Mehmed b. Abdurrahmân b. Abdullâh

Çermik’in Tepe mahallesinden Kassâb Yûsuf b. Cebrâ’îl b. Ömer

Otuz dördüncü sahîfe

106/71

Çüngüş’ün Hâcılar köyünden Mollâ Halil’in, İstanbul’dan gelen Mecal b. Mollâ Mustafâ’nın vekîli olduğunu ve Mecal’in Çermik’in Tepe mahallesinden Çüngüşlü Mustafâ Efendi’ye verdiği borcu taleb etmesine dair alacak verecek i‘lâmıdır.

Çüngüş nâhiyesine tâbi‘ Hâcılar karyesi ahâlîsinden Mollâ HAlil b. Mollâ Mustafâ b. Mollâ HAlil medyûnu Çermik’in Tepe mahallesinde mukîm Çüngüşlü Mustafâ Efendi b. Hâcı Mehmed Efendi b. Abdullâh muvâcehesinde üzerine da‘vâ ve takrîr-i kelâm edip karyemiz ahâlîsinden olup bundan yirmi gün mukaddem li-ecli-t-ticâre Dersa‘âdet’e azîmet eden Cemal b. Mollâ Mustafâ karye-i mezkûrda bulunan ma‘lûmu’l-hudûd bir bâb değirmende olan bir sehm hissesini ve gerek karye-i mezkûrda bulunan kezâlik ma‘lûmu’l-hudûd iki kıt‘a sulu tarla ve iki kıt‘a bâğ ve bâğçe ve meşe ve karye-i mezkûrede kâ’in ma‘lûmu’l-hudûd sâkin olduğu bir bâb menzili âhere îcâr ü istîcâra ve bedel-i icâresini ahz ü kabza ve hıfza ve gerek emlâk ve arâzî ve bâğçe-i mezkûrelerin ta‘mîr ü termîm ü ıslâhına ve hıfz himâyesine ve gerek kendi tarafından arâzî-i mezkûreleri kendi tarafından zer‘ ü zirâ‘ate ve gerek mezkûr kendi hânesinde bulunan eşyâ-yı mütenevvi‘ası ve merkûmun avdetine değin hıfz ü himâyesine ve gerek mûmâ ileyh Mustafâ Efendi zimmetinde olan kırk gurûş alacağı mûmâ ileyhden talep ü da‘vâ ve ahz ü kabza, ve’l-hâsıl karye-i

mezkûrece mûmâ ileyhin kâffe-i umûru tesviye ve rü'yete tarafından beni kabûlüne mukārin vekâlet-i âmme-i mutlakā-i sahîha-i şer'iyye ile vekîl ve nâ'ib-i menâb nasb ü ta'yîn etmiş olmakla mûmâ ileyh Mustafâ Efendi zimmetinde alacağı olan meblağ-ı mezkûru hâlen talep ü da'vâ ederim deyû ba'de'd-da'vâ ve's-su'âl mezbûr Mustafâ Efendi dahi cihet-i merkûmeden olmikdâr gurûş hâlen zimmetinde deyni olduğunu tâli'an ikrâr etmekle ancak müdde'î-i mezbûr Mollâ Halil'in vekâlet müdde'âsını külliyen inkâr eylediği kayd şod. Fî 29 Hâzıran sene 315 (11 Temmuz 1899)

Müddea aleyh

Mühür

Müdde'î

Mühür

Eşhedû billâh târîhden yirmi gün mukaddem karye-i mezkûrda Cemâl b. Mustafâ karye-i mezkûrda kâ'in ma'lûmu'l-hudûd bir bâb değirmende bir sehm hissesini ve gerek karye-i mezkûrda bulunan kezâlik ma'lûmu'l-hudûd iki kıt'a sulu tarla ve iki kıt'a bâğ ve bâğçe ve meşe ve karye-i mezkûrda kâ'in sâkin olduğu bir bâb menzili âhere icâra ve isticâra ve bedel-i icâresini ahz ü kabza ve hıfza ve gerek emlâk ve arâzî ve bâğçe-i mezkûrelerin ta'mîr ü termîmi ve ıslâhına ve gerek Mustafâ Efendi zimmetinde cihet-i karzdan alacağı olan kırk gurûşu talep ü da'vâ ve ahz ü kabza ve müdde'î-i mezbûr Mollâ Halil'i

Otuz altıncı sahîfe

107

-vekâlet-i mutlakā-i sahîha-i şer'iyye ile vekîl nasb ü ta'yîn eylediğine Allâh için şâhidiz ve şehâdet dahi ederiz. Fî 29 Hâzıran sene 315 (11 Temmuz 1899)

Çüngüş'e tâbi' Hâcılar karyesinden Mehmed b. Hâcı İbrâhîm b. Hasan Ağâ

Mühür

Çüngüş'e tâbi‘ Hâcılar karyesinden Hasan b. Halil Ağâ b. Ali Ağâ

Mühür

Müzekkî-i şer'î

Şâhidân-ı merkûmân âdil ve makbûlu'ş-şehâde oldukları tasdîk kılınır.

Ota karyesinden Mustafâ b. İbrâhîm b. Abdullâh

Mühür

Çüngüşe tâbi‘ Hâcılar karyesinden Hûrşîd b. İbrâhîm b. Mehmed

Mühür

Müzekkî-i aleyh

Şâhidân-ı merkûmân makbûlu'ş-şehâde oldukları tarafımızdan tasdîk kılındı.

Hâcılar karyesinden Sâdık b. Bekir b. Sâdık

Çüngüş'e tâbi‘ Avut karyesinden Mehmed Ali b. Osmân b. Mehmed

107/72

Çermik'e bâğlı Çüngüş nahiyesine tabi Ermiye köyüne Ali Ağâ'nın aynı köyden İsmihan'nın vekîli olarak belirtilmesi, İsmihan'nın kendi mülkü olan toprakları aynı köyden Zülfîkar Ağâ'ya satması ve aynı köyden Melik Efendi'ye verdiği borcu taleb etmesiyle ilgili mülk satış hüccetidir.

Çermik kazâsına muzâf Çüngüş nâhiyesine tâbi‘ Ermiye karyesinden Ali Ağâ b. Mehmed Ağâ b. Ali Ağâ karye-i mezkûre sâkinelerinden İsmihânbint-i Mehmed'in medyûnu Çermik'in Saray mahallesinden Melik Efendi b. Abdullâh muvâcehesinde üzerine da‘vâ ve takrîr-i kelâm e karye-i mezkûrede kendi hânemde karye-i mezkûre sâkinlerinden olup bundan mukaddem vefât eden Mehmed Ali b. Ali'nin verâseti zevcesi İsmihân bint-i Mehmed'e münhasıra olup mezbûre İsmihân'ın mezbûr Melik Efendi zimmetinde cihet-i karzdan alacağı olan kırk gurûşu

talep ü da‘vâ ve ahz ü kabza ve kendisine irsâl ü îsâle ve karye-i mezkûrenin mezra‘ası bulunan Canik (?) nâm mezra‘asının Kanbertarla demekle ma‘rûf bir tarafdan İbrâhîm Ağâ b. Ali Ağâ’nın tarlası ve bir tarafdan Abbâs b. Osmân’ın tarlası ve bir tarafdan Mehmed Ali b. Reşîd’in tarlası ve taraf-ı râbi‘i İlyâs oğlu Cemâl’in tarlası ile mahdûd bir yer, yine mezra‘a-ı mezkûrenin Çimenbâre nâm mevki‘de kâ’in Ali Ağâ b. Ali Ağâ’nın tarlası ve bir tarafdan İsmaîl Ağâ b. Ali Ağâ’nın tarlası ve bir tarafdan Abbâs b. Osmân’ın tarlası ve taraf-ı râbi‘ İlyâs oğlu Mehmed’in tarlası ile

Otuz altıncı sahîfe

108

mahdûd yer ve yine mezra‘a-i mezkûrede Dâvud Göl’ü nâm mevki‘de kâ’in bir tarafdan Kürd Mustafâ’nın tarlası ve bir tarafdan Reşîd’in tarlası ve tarafeyni tarîk-i âmm ile mahdûd ve diğer yer ve yine mezra‘a-i mezkûrda Sokye (?)tarlası demekle ma‘rûf nâm mevki‘de kâ’in bir tarafdan Kürd Mustafâ’nın tarlası ve bir tarafdan Abdî Ağâ b. Ali Ağâ’nın tarlası ve bir tarafdan İlyâs oğlu Cemâl’in tarlası ve taraf-ı râbi‘i tarîk-i âmm ile mahdûd cem‘an mâlik ü mutasarruf olduğu müteveffâ-yı mezbûrun vefâtıyla zevcesi İsmihân’a münhasıra olup mezkûr tarla-i mahdûde-i mezkûreleri karye-i mezkûre ahâlîsinden Zülfîkar b. Ali Ağâ b. Mehmed’e beş yüz gurûşa bey‘ ü fürûhta ve meblağ-ı mezkûru ahz ü kabza ve kendisine irsâl ü îsâle ve mu‘âmele-i lâzimesini icrâya ve me’mûru huzûrunda ikrâra ve tasdîka, ve’l-hâsıl bunların mütevakkıf olduğu umûrun küllîsine tarafından beni kabûlüme mukārin vekîl nasb ü ta‘yîn etmekle meblağ-ı mezkûr kırk gurûşu mezbûr Melik Efendi’den talep ü da‘vâ eder deyû ba‘de’d-da‘vâ ve’s-su’âl mezbûr Melik Efendi dahi gâ’ibe-i mezbûr İsmihân’a olmikdâr gurûşu hâlen zimmetinde deyni olduğunu tâli‘an ikrâr ancak müdde‘î-i mezbûr Ali Ağâ’nın vekâlet müdde‘âsını külliyen inkâr eylediği kayd şod. Fî 5 Temmuz sene 315 (17 Temmuz 1899)

Müddea aleyh

Müdde‘î

Mühür

Eşhedû billâh târîhden on gün mukaddem Ermiye karyesi sâkinelerinden İsmihânbint-i Mehmed karye-i mezkûr ahâlîsinden olup bundan mukaddem vefât eden Mehmed Ali b. Ali'nin verâseti zevcesi mezbûre İsmihân'a münhasıra olup ve karye-i mezkûrenin mezra'ası bulunan Canik nâm mezra'ada Kanbertarla demekle ma'rûf bir tarafdan İbrâhîm Ağâ b. Ali Ağâ'nın tarlası ve bir tarafdan Abbâs b. Osmân'ın tarlası ve bir tarafdan Mehmed Ali b. Reşîd'in tarlası ve taraf-ı râbi'i İlyâs oğlu Cemâl'in tarlası ile mahdûd yer ve yine mezra'a-i mezkûrede Çimenpâre nâm mevki'de kâ'in bir tarafdan Ali Ağâ b. Ali Ağâ'nın tarlası ve bir tarafdan İsmaîl Ağâ b. Ali Ağâ'nın tarlası ve bir tarafdan Hâcı Osmân'ın tarlası ve taraf-ı râbi'i İlyâs oğlu Mehmed'in tarlası ile mahdûd diğer yer ve Dâvud gölü nâm mevki'de kâ'in bir tarafdan Kürd Mustafâ'nın tarlası ve bir tarafdan

Otuz yedinci sahîfe

109

ve bir tarafdan Reşid'in tarlası ve tarafeyni tarîk-i âmm ile mahdûd diğer yer ve yine karye-i mezra'a-i mezkûrede Sokiye (?) tarlası demekle ma'rûf nâm mevki'de kâ'in bir tarafdan Kürd Mustafâ'nın tarlası ve bir tarafdan Abdî Ağâ'nın tarlası ve bir tarafdan İlyâs oğlu Cemâl'in tarlası ve taraf-ı râbi'i tarîk-i âmm ile mahdûd ki cem'an dört kıt'a mâlik ü mutasarrufe olduğu bedel mukabilinde karye-i mezkûreli Zülfîkar b. Ali Ağâ'ya beş bin gurûşa bey' ü fürûhta ve meblağ-ı mezkûru ahz ü kabza ve kendisine irsâl ü îsâle ve mu'âmele-i lâzimesini icrâya ve me'mûru huzûrunda ikrâr u tasdîka, ve'l-hâsıl bunların mütevakkıf olduğu umûrun küllîsine tarafından müdde'î-i mezbûr Ali Ağâ'yı kabûlüne mukārin vekîl nasb ü ta'yîn eylediğine Allâh için şâhidiz ve şehâdet dahi ederiz. Fî 5 Temmuz sene 315 (17 Temmuz 1899)

Ermiye karyesinden Mehmed Ağâ b. Abbâs Ağâ b. Ali Ağâ

Mühür

Ermiye karyesinin imâmı İbrâhîm Efendi b. Mustafâ Efendi b. Mehmed Efendi

Mühür

Müzekkî-i şer'î

Şâhidân-ı mezbûrân âdil ve makbûlu'ş-şehâde oldukları tarafımızdan tasdîk kılındı.

Ota karyesinden Mustafâ b. Hâcı Osmân Ağâ b. Abdullâh

Mühür

Ota karyesinde Hasan Ağâ b. Hasan Ağâ b. Hasan

Mühür

Müzekkî-i aleyh

Şâhidân-ı mezbûrân âdil ve makbûlu'ş-şehâde oldukları tarafımızdan tasdîk kılındı.

Ota karyesinden Hâcı Behrâm b. İbrâhîm Efendi

Mühür

Çermik'in Çukur mahallesinden Mollâ Mehmed b. İmâm Mehmed

Mühür

109/73

Çermik'in Tepe mahallesinden Hüseyin ile Ermenî milletinden Minoş arasındaki toprak davasıyla ilgili gaspa dair i'lâmdır.

Çermik'in Tepe mahallesinden Hüseyin b. Ali b. Abdullâh mahalle-i mezkûre mütemekkinelerinden ve teb'a-i Devlet-i Aliyye'den ve Ermenî milleti nisvânından Minoşbint-i Tüccâr Boğos veled-i Tüccâr Osib muvâcehesinde mahalle-i mezkûrede kâ'in Baruthâne mevki'in de bir tarafdan Zeynebbint-i Osmân'ın mülk menzili ve bir tarafdan kendi mülküm olan menzilim ve bir tarafdan Ermenî milletinden müddea aleyh mezbûre Minoş bint-i Tüccâr Boğos'un mülk menzili ve taraf-ı râbi'i tarîk-i

âmm ile mahdûd olan bir bâb menzil pederim Ali'nin hâl-i hayâtında mâl ü mülkü olup vefâtıyla benimle hemşîrem Fâtıma'ya münhasıra olup şimdi mezbûre Minoş fuzûlen mezkur

Otuz sekizinci sahîfe

110

menzile müdâhale eder olmakla müdâhale-i vâkı'asının men'iyle mezkûr menzilin bana teslîmi için mezbûr Minoş'a tenbîh olunmak matlûbumdur deyû ba'de'd-da'vâ ve's-su'âl mezbûr Minoş dahi cevâbında mezbûr Hüseyin'in vâlidesi İmoş Hâtûn'dan pederim müteveffâ-yı merkûm Tüccâr Boğos yüz gurûş semeniyle mezbûre İmoş Hâtûn'dan bey' edip pederim müteveffâ-yı merkûm Neccar Boğos altı yedi sene hâl-i hayâtında mutasarruf olup ba'de-vefâtîhî irsen bana intikal edip ve dört seneden beri de mutasarruf ola gelmişim, irsen mâlım olup mezkûr menzile bi-hakkın tasarruf eder olduğunu müdde'âsını külliyen inkâr etmekle mezbûr müdde'î Hüseyin'in pederi müteveffâ-yı mezbûr Ali'nin mâli olduğunu müdde'âsını külliyen inkâr etmekle müdde'î-i mezbûr Hüseyin dahi vâlidesi mezbûre İmoş Hâtûn'un mâli olup pederim müteveffâ-yı mezbûr Ali'ye târîhden on sene mukaddem üç yüz gurûşa bey' ü fürûht eylediğini ilâveten beyân ü ifâde eyledi müddea aleyh mezbûre Minoş be-tekrâr cevâbında mâdemki kendisinin mâli idi, niçin bana söyledi, üç yüz gurûş sana vereyim, gel bu menzili bana ver, ya'nî masrafın olan üç yüz gurûşu sana vereyim deyû bu gibi ifâde de bulundu müdde'î-i mezbûr dahi cevâbında müdde'îye-i mezbûre Minoş'un ifâdesini tasdîk ile ya'nî bana söylediğinde ben dahi o ifâdesi üzerine meblağ-ı mezkûr üç yüz gurûşu verir deyû müdde'îye-i mezbûre Minoş'a söylediğini ikrâr müddea aleyh merkûme Minoş dahi be-tekrâr cevâbında târîhden on gün mukaddem mahalle-i mezkûre mütemekkinlerinden Çankoş Kökü'nün hânesinde merkûm Koko ve Arab oğlu Zülfîkar zevcesi ya'nî müdde'î-i mezbûr Hüseyin'in dayızâdesi mezbûr Zeynebbint-i Osmân ve Barso ve Karabet ve Koko veledûn-i Serkis hâzirûn oldukları hâlde müdde'î-i mezbûr Hüseyin dahi cevâbında dört yüz gurûş sana vereyim, gel bu menzili bana ver deyû böyle sözlerde bulundu, müdde'î-i mezbûr Hüseyin dahi be-tekrâr cevâbında ben merkûme Minoş'un hüsn-i rızâsıyla olsun deyû dört yüz gurûşa bana ver deyû beyân ü ifâde eyledim deyû ikrâr eylediği kayd şod.

Fî 22 Hâzıran sene 315 (4 Temmuz 1899)

Müddea aleyh

Müdde‘î

Tarafeynin işbu ifâdeleri huzûrumuzda ahz ü zabt olunduğu tasdîk kılındı.

Fî 22 Hâzıran sene 315 (4 Temmuz 1899)

Çermik’in Tepe mahallesinden Kalemizâde Dervîş Ağâ

Hasan Dervîş

Otuz dokuzuncu sahîfe

111/74

Çermik kazasına bâğlı Çüngüş kasabasının Cami-i Kebîr mahallesinden Ermenî milletinden Kirkor’un belirtilen mülkün yine Ermenî milletinden Eyga’ya satışıyla ilgili mülk satış hüccetidir.

Çermik kazâsına muzâf Çüngüş kasabasının Câmi‘-i Kebîr mahallesi mütemekkinlerinden ve teb‘a-i Devlet-i Aliyye’den ve Ermenî milletinden Kirkor veled-i Artin veled-i Kisyar mahalle-i mezkûrede mütemekkine millet-i merkûme nisvânından zevcesi Eygabint-i Agop veled-i Manuk mahzarında ikrâr ve takrîr-i kelâm edip Çüngüş kasabasının Şehâyzi (?) nâm mevki‘inde kâ’in bir tarafdan birâderim Nuhman b. el-merkûm Artin’in sulu tarlası ve bir tarafdan Meryem Ana kilisesi vakıfı merbûtâtından vakıf tarla ve bir tarafdan Eşref Ağâ b. Hâcı Ali Efendi’nin sulu tarlası ve taraf-ı râbi‘i diğer mülküm olan bir kıt‘a kürûm bâğ ile mahdûd müstakillen mâlik ü mutasarruf olldüğum bir kıt‘a sulu bostan ve mevki‘-i mezkûrda kâ’in bir tarafdan teb‘a-i Devlet-i Aliyye’den ve Protestan milletinden Bedros veled-i Hacir’in (?) kürûm bâğı ve bir tarafdan Karabet veled-i Karagöz’ün kürûm bâğı ve bir tarafdan Kisyar veled-i Melko’nun kürûm bâğı ve taraf-ı râbi‘i tarîk-i âmm ile mahdûd kezâlik müstakillen mâlik ü mutasarruf olduğum bir kıt‘a kürûm bâğın tohumlarını ve Çüngüş kasabasının Orta mahallesinde kâ’in bir tarafdan

birâderim Nuhman b. veled-i el-merkûm Artin'in mülk menzili ve bir tarafdan Ekman veled-i Overik'in mülk menzili ve taraf-ı râbi'i tarîk-i âmm ile mahdûd fevkānî üç meclis ve iki ayvan ve iki kilar ve bir avlu ve iki ahır ve bir örtmeyi müştemil bir bâb menzil ile ve kasaba-i mezbûrenin çarşısında kâ'in bir tarafdan teb'adan ve Katolik milletinden Murad veled-i Hacir'in (?) dükkânı ve bir tarafdan Hâcı İsmaî lEfendi'nin mülk dükkânı ve bir tarafdan Eşref Ağâ'nın etmekhânesi ve taraf-ı râbi'i tarîk-i âmm ile mahdûd bir bâb dükkânda sekiz sehm i'tibâriyle mâlik ü mutasarruf olduğum iki sehm hisse-i şâyi'ası üç bin gurûş bedel ile bey'-i bât-ı sahîh-i şer'î ile zevcem mezbûre Eyga'ya bey' ü fürûht ve teslîm eylediğinde ol dahi iştirâ ve tesellüm ve kabz edip semen-i mebî' olan meblağ-ı mezkûr üç bin gurûşu dahi müşterî-i merkûme zevcem Eyga tarafından tamâmen ve kâmilen ahz ü kabz edip ba'de'l-yevm bostan ve bâğ mahdûd-ı mezkûrların tamâmı ve menzil ve dükkân mahdûd-ı mezkûrların dahi sekiz sehm i'tibâriyle iki sehmi zevcim merkûme Eyga'nın mülk-i müşterâsıdır. Benim aslâ alâka ve müdâhalem kalmamıştır. Zevcem merkûme Eyga keyfe-mâ-yeşâ' tasarruf eyledi -

Kırkıncı Sahîfe

112

-dedikte merkûme Eyga bâyi'-i merkûm Kirkor'u kelimât-ı meşrûhasında vicâhen ve şifâhen tasdîk eylediği kayd şod. Fî 20 Haziran sene 315 (2 Temmuz 1899)

Müddea aleyh

Müdde'î

112/75

Ergani Madeni'nin Cami-i Kebîr mahallesinden Ermenî milletinden(ismi belirtilmemiş)'in kendi örsünün Çermik'in Çukur mahallesinden Kılıççı Eyyüb'ün çaldığını ancak Eyyüb'ün bu durumu inkâr etmesiyle ilgili hırsızlık i'lâmıdır.

Ergani Ma‘deni mütemekkinlerinden ve Teb‘a-i Devlet-i Aliyye’nin Ermenî milletinden ve Câmi‘-i Kebîr mahallesi mütemekkinlerinden Timurcu Manuk veled-i Karez veled-i Atam ve Çermik’in Çukur mahallesi ahâlîsinden Kılıccı Eyyûb b. Abbâs b. Ali muvâcehesinde târîhden dört buçuk (…?) mukaddem dayızâdem Timurcu Manuk’a ta‘mîr etmek için Timurcuye mahsus bir ‘aded örs gönderilmiş ise de şimdi el-hâletü-hâzihî mezkûr örsü müddea aleyh-i mezbûr Eyyûb nezdinde görmüş olduğumdan mezkûr örsün tarafıma teslîmi için mezbûr Eyyûb’e tenbîh olunmak matlûbumdur deyû ba‘de’d-da‘vâ ve’s-su’âl mezbûr Eyyûb dahi cevâbında târîhden üç buçuk sene mukaddem ya‘nî mes’ele-i zâi’le’den sonra mezkûr örsü Yezdiki (?) kazâsına tâbi‘ Şiko (?) karyeli ismi mechûlüm olan bir Kürd’den yirmi gurûş semen-i merkûme ile iştirâ etmişim müşterâ iştirâ’en mâlım olmak üzere bi-hakkın vaz‘-ı yed ederim deyû vaz‘-ı yedi ikrâr müdde‘î-i mezbûrun mâ‘adâ târîh-i esfiye (?) mâli olduğu müdde‘âsını külliyen inkâr eylediği kayd şod. Fî 9 Hâzıran sene 315 (21 Hâzıran 1899)

Müddea aleyh

Eyyûb

Müdde‘î

İmzâ

Müdde‘î-i mezbûr Manuk’dan mezkûr örsü târîh-i esfiye (?) mâli olduğuna şâhidleri kimler olduğu su’âl olundukta Çermik kasabasından ve Çukur mahallesinden Ermenî milletinden Timurcu Agop vâlid-i Serkis ve Çüngüşlü Mıhıs Agop ve Timurcu Serkis veled-i Edevek ve Vartin oğlu Serkis nâm kimesneler olup bundan mâ‘adâ şâhidim olmadığını söyledi. 9 Hâzıran sene 315 (21 Hâzıran 1899)

Müddea aleyh

Eyyûb

Müdde‘î

İmzâ

Kırk birinci sahîfe

113/76

Çüngüş kasabasının Kilise mahallesinden Ermenî milletinden Nikogos'un kendi dükkânını yine aynı mahalleden Toros'a kiralaması ancak alamadığı kirayı talep etmesiyle ilgili i'lâmdır.

Çüngüş kasabasının Kilise mahallesinden ve Ermenî milletinden Nikogos veled-i Malkrit veled-i Karakeşiş mezkûr Tepe mahalle-i mezkûreden Toros veled-i Agob veledi Toros muvâcehesinde Çüngüş'ün Kilise mahallesinde kâ'in bir tarafdan Çînîci Serkis'in hânesi ve bir tarafdan kilise ve bir tarafdan Haço'nun hânesi ve taraf-ı râbi'i tarîk-i âmm ile mahdûd bir bâb hâna mâlik ü mutasarruf olduğum bir bâb menzilde târîhden dört sene mukaddem ya'nî üç yüz on bir sene-i Rûmiyesinin Teşrîn-i Sânî'si ibtidâsından i'tibâren beher seneliği üç yüz elli gurûşa olmak üzere merkûm Toros'a îcâr eylemiş, merkûm Toros dahi ol vechle istîcârı kabûlederek târîh-i mezkûrdan-beri hâne-i mezkûrda müste'ciren ikāmet etmekte olduğu hâlde hâne-i mezkûrun îcârından merkûm hakkında terâküm eden bin dört yüz gurûş icâr bedelinden şimdiye kadar aslâ bana akçe ... vermeyip hâlâ zimmetinde alacak hakkım olmakla meblağ-ı mezkûr menzil-i mezkûrun tahliyesiyle tarafıma teslîmi için merkûm Toros'a tenbîh olunmak matlûbumdur dedikte ba'de'd-da'vâ ve's-su'âl merkûm Toros dahi cevâbında menzil-i mahdûd-ı mezkûru târîhden dört sene mukaddem ya'nî üç yüz on iki senesi Teşrîn-i Sânî'si ibtidâsından i'tibâren bir sene hitâmına değin iki yüz yirmi gurûşa ve üç yüz on üç senesi Teşrîn-i Sânî'si ibtidâsından i'tibâren bir seneliği dahi iki yüz seksen gurûşa ve üç yüz on dört senesi Teşrîn-i Sânî'si ibtidâsından i'tibâren bir seneliği dahi üç yüz elli gurûşa ve üç yüz on beş senesi Teşrîn-i Sânî'si ibtidâsından i'tibâren kezâlik üç yüz elli gurûşa olmak üzere Çüngüş eşrâfından Güllü Bey'den îcâr eyledim ve senevî bedel-i icâresi olan mebâliğ-i mezkûreyi tamâmen ve kâmilen mü'cir-i mûmâ ileyh Güllü Bey'e teslîm etmişim deyû müdde'î-i merkûmun müdde'âsını külliyen inkâr eylediği kayd şod. Fî 11 Ağustos sene 315 (23 Ağustos 1899)

Müddea aleyh

Mühür

Müdde‘î

İmzâ

Müdde‘î-i merkûmdan ber-vech-i muharrer müdde‘âsına mutâbık beyyine talep olundukta Çüngüşlü Terzî Bedros veled-i Timurcu Haço ve Timurcu Meko veled-i Meki veled-i Mardiros Haremoğlu Maki Serkis ve İkman Oberik veled-i Haço ve Ekonik veled-i Maki Mardiros nâm kimesneler olup bundan mâ‘adâ şâhidim olmadığını söyledi. Fî 11 Ağustos sene 315 (23 Ağustos 1899)

Müddea aleyh

Mühür

Müdde‘î

İmzâ

Eniştesi Terzî Bedros tarafından

Müdde‘î-i merkûm be-tekrâr cevâbında merkûm Toros menzil-i mahdûd-ı mezkûru merkûm Bedros’dan istîcâr eylediğini dün ki gün çarşıda Bedros’u oğlu Haçador ve Edişli (?) Serkis veled-i Varte nâm kimesnelere hâzır oldukları hâlde ikrâr eylemiştir, bu bâbda olan şâhidlerimin de isti‘mâl talep eylerim. Fî 12 Ağustos sene 315 (24 Ağustos 1899)

Müdde‘î

İmzâ

Kırk ikinci sahîfe

114

Müddea aleyh merkûm Toros lede’l-isticvâb menzil-i mahdûd-ı mezkûru üç yüz on iki senesi Teşrîn-i Sânî’si ibtidâsından i‘tibâren bir seneliği iki yüz yirmi

gurûşa olmak üzere fi'l-hakîkā merkûm Terzî Bedros'dan istîcâr eyledimse de târîh-i istîcârımdan on beş gün sonra Çüngüşlü Güllü Bey mezkûr hâne benim şira'en mâlımdir diye îcârı olan meblağ-ı mezkûru kendisine teslîmi benden talep etmesi üzerine ben dahi mûmâ ileyh Güllü Bey'in bu bâbdaki iddi'âsını merkûm terzîye ma'lûmât verdim ve Güllü Bey'in nezdine gönderdim Güllü Bey'le ne yolda beynlerinde yekdiğerini iknâ' ettikleri ma'lûm değilse de târîh-i mezkûrdan bu âna kadar menzil-i mezkûrun îcârından aslâ benden talep edilmeyip Güllü Bey tarafından istenilmiş ve ben dahi îcâreyi buraya vermişim târîh-i mezkûrdan beri menzil-i mezkûrda ikâmet etmekteyim deyû menzil-i mezkûru merkûm Terzî Bedros'dan istîcâr eylediğimi ikrâr eylediği kayd şod. Fî 11 Ağustos sene 315 (24 Ağustos 1899)

Müddea aleyh

Bedros

Tekrâr merkûm Toros'dan menzil-i mezkûr kendi mâlı olduğu Güllü Bey iddi'â ettiği hâlde merkûm Bedros veyahûd Nikogos taraflarından menzil-i mezkûr Güllü Bey'in olduğuna dâ'ir tasdîk edildi mi ve îcâresinin dahi merkûm Güllü Bey'e verilmesine rızâ gösterilir mi.

Merkûm Toros cevâbında hayır, menzil-i mezkûrun Güllü Bey'in mâli olmadığını ne tasdîk eylediler ve ne de îcâresinin kendisine verilmesine rızâ gösterdiler . Fî 12 Ağustos sene 315 (25 Ağustos 1899)

Müddea aleyh

mühür

Merkûm Nikogos dahi cevâbında fi'l-hakîkā menzil-i mezkûru merkûm Terzî Bedros tarafından fi'l-hakîkā iki yüz yirmi gurûşa îcâr eylediğini tasdîk eyledi. Fî 12 Ağustos sene 315 (25 Ağustos 1899)

Müdde'î

İmzâ

Kırk üçüncü sahîfe

115/77

Çermik'in Çüngüş nahiyesine tabi Kündeci köyünden İbrâhîm'in vefat eden kardeşi Mehmed'e borç verdiğini ancak kardeşi Mehmed'in borcunu ödemeden ölmesiyle borcunu varislerinden talep etmesiyle ilgili alacak verecek davasına dair hüccettir.

Çermik kazâsına muzâf Çüngüş nâhiyesine tâbi' Kündeci karyesi ahâlîsinden İbrâhîm b. Hasan b. Ahmed yine karye-i mezkûreli Ali b. Hasan b. Ahmed muvâcehesinde bundan mukaddem vefât eden li-ebeveyn birâderim Mehmed b. el-mezbûr Hasan'ın verâseti li-eb birâderleri benimle diğer birâderi Ali ve diğeri gâ'ibün-ani'l-meclis Hüseyin'e münhasıra olduğu bi'l-ihbâr lede'ş-şer'ü'l-enver zâhir ü mütehakkık olduktan sonra terekesine benimle diğer birâderlerim müddea aleyh-i mezbûr Ali ve Hüseyin vaz'-ı yed etmekte olup biri mütehakkık olduktan sonra müdde'î-i mezbûr İbrâhîm cevâbında târîhden on iki sene mukaddem ya'nî üç yüz üç sene-i Rûmî'sinde iyi ve kötü hâtırıma gelmediği târîhde emâneten müteveffâ-yı mezkûr Mehmed'e teslîm aldığım kırk 'aded Osmânlı lirasından bin üç yüz gurûşunu alıp geri kalan iki yüz gurûş müteveffâ-yı merkûm birâderim Mehmed bana redd ü i'âde etmeksizin vefât etmekle meblağ-ı mezkûr müteveffâ-yı mezbûr Mehmed zimmetinde hâlen alacağım olmakla müteveffâ-yı merkûmun tereke-i vâfiyesinden talep iddi'â ederim ba'de'd-da'vâ ve's-su'âl mezbûr Ali dahi cevâbında birâderim müteveffâ-yı mezbûr Mehmed'den mukaddem vefât eden pederimin ve gerek birâderim müteveffâ-yı merkûm Mehmed'in terekeleri târîhden beş sene mukaddem birâderim müdde'î-i merkûm İbrâhîm ve diğer birâderim Hüseyin'le beynimizde taksîm edilmiş ve târîh-i mezkûrdan beri her birimiz hisse-i ırsiyemize tasarruf etmeğin birâderim merkûm İbrâhîm birâderim müteveffâ-yı mezbûrun zimmetinde alacağı olduğunu kat'iyyen iddi'â ve beyân etmiştir ve olmikdâr gurûş müteveffâ-yı mezbûrun zimmetinde alacağı olduğu ma'lûmum değildir, kayd şod. Fî 14 Ağustos sene 315 (27 Ağustos 1899)

Müddea aleyh

Müdde‘î

Müdde‘î-i mezbûr İbrâhîm’den şâhid su’âl olundukta evet şâhidim vardır, kim olduğu su’âl olundukta karye-i mezkûre imâmı Mollâ Zülfîkar b. Mûsâ ve Salvaz karyeli OsmânKeyâ oğlu Hüseyin’dir ve bunlardan gayrı şâhidi olmadığını dediği kayd şod. Fî 14 Ağustos sene 315 (27 Ağustos 1899)

Müddea aleyh

Müdde‘î

Kırk dördüncü sahîfe

116

Şâhid Kündeci karyeli İmâm Mollâ Zülfîkar dahi cevâbında ... müdde‘î-i mezbûr İbrâhîm târîhden on iki sene mukaddem birâderi müteveffâ Mehmed’e sağlığında emâneten akçe verdiğine dâ’ir ma‘lûmâtım yoktur, ancak târîh ve senesi ya‘nî müddeti hâtırıma gelmediği bir zamânda müteveffâ-yı mezbûr Mehmed vefâtından kaç sene evvel olduğu kezâlik ma‘lûmum ve hâtırıma gelmediği bir günde müteveffâ-yı mezbûr Mehmed hâneme geldi ve bu Salvas değirmeni denilen değirmen satılıktadır, gel seninle berâber gidelim bu değirmeni iştirâ edelim, zîrâ birâderim İbrâhîm askere gitmiştir, bedel verdiği akçesi gâ’ib olmamak üzere gidelim, bu değirmene verelim, sonra mu’ahharen Salvas’a berâber gittik, orada değirmen-i mezkûru OsmânKeyâ oğlu Hüseyin’le ve amûcasıyla bâzârlık ettik ve üç bin üç yüz gurûşa iştirâ eyledik, ba‘dehû mezbûr Mehmed hânesine gelip iki bin yedi yüz gurûş kendi hânesinden alarak ve altı yüz gurûş dahi Çüngüşlü Eşref Ağâ’dan alarak berâberce getirerek mezbûr Osmân Keyâ oğlu Hüseyin’e ve mülk ortaklarına teslîm eyledik deyû iki bin yedi yüz gurûş dahi birâderi İbrâhîm’in bedel akçesi olduğunu ikrâr eylediğine Allâh için şâhidim ve şehâdet-dahi ederim.

Kündeci karyeli İmâm Mollâ Zülfîkar

Mühür

Müddea aleyh-i mezbûr Ali'den şâhid hakkında diyeceği su'âl olundukta evet, bu adam meyânemizde olan adem-i hoşnidden dolayı benim mesrûriyetimle mükedder ve kederimle mesrûr olmakla ve merkûm İbrâhîmle benim ammîzâdem olduğu cihetle şehâdeti kabûl etmeyeceğini söyledi. Fî 14 Ağustos sene 315 (27 Ağustos 1899)

Müddea aleyh

Müdde'î

Kırk beşinci sahîfe

117

Çermik kazâsına muzâf Çüngüş nâhiyesine tâbi' Kündeci karyesi ahâlîsinden İbrâhîm b. Hüseyin b. Ahmed Çermik Kazâsı Mahkemesi'nde ma'kûd meclis-i şer'-i şerîf-i enverde karye-i mezkûreli Ali b. el-mezbûr Hasan b. el-mezbûr Ahmed hâzır olduğu hâlde bin yedi yüz gurûş mezbûr Ali'den da'vâ edip şimdi mezbûr Ali ile beynimiz ıslah olup ve da'vâ-yı mezkürûmdan vazgeçip ve meblağ-ı mezkûrdan mezbûr Ali zimmetinde aslâ alacak hakkım kalmayıp beynimizi bâst-ı müslihûn sulh edip da'vâ-yı mezkürûmdan vazgeçip beynimiz ıslâh olup mezbûr Ali zimmetinde akçe-i vâhide alacak hakkım kalmayıp ibrâ-yı âmm ile ibrâ ve ıskāt-ı hakk ile ıskāt ve her birimiz âherin ibrâsını kabûl edip ba'de'l-yevm mezbûr Ali zimmetinde aslâ ve kat'â alacak hakkım yoktur mezbûr Ali dahi müdde'î-i mezbûr İbrâhîm'i sâdır olan sahîh kelimât-ı meşrûhasında vicâhen tahakkuk ve şifâhen tasdîk ve ber-vech-i meşrûh kabûl eyledikleri kayd şod.

Şâhid

Kündeci karyeli Mollâ Zülfîkar b. Mûsâ b. Osmân

Mühür

Müddea aleyh

Ali b. Hasan b. Ahmed

Mühür

Müdde‘î

İbrâhîm b. Hasan b. Ahmed

Mühür

117/78

Çermik kazasına bâğlı Çüngüş nahiyesinin Orta mahallesinden Ermenî milletinden Mardiros ve Haleb vilâyetinden Yahûdî milletinden Hayim’in birlikte yaptıkları ticâret anlaşmazlığıyla ilgili akd-i şirket hüccetidir.

Çermik kazâsına muzâf Çüngüş nâhiyesi mahâlâtından Orta mahallesi mütemekkinlerinden ve teb‘a-i Devlet-i Aliyye’den Ermenî milletinden Mardiros veled-i Bogos Haleb vilâyet-i celîlesinden Yahûdî milletinden Hayim veled-i Davit Sino muvâcehesinde merkûm Hayim Çüngüş’e gelip orada kendisiyle akd-i şirket eyledik, şöyle ki, yedimde mâlım olan beş yüz batman mahmûdîye kökünün iki yüz elli batmanının esmânı olan bin beş yüz yetmiş beş gurûş kendi tarafından verilmek ve mecmû‘u beynimizde müştereken ya‘nî beş yüz batman beynimizde müştereken olmak ve rub‘u dahi münâsebeten taksîm edilmek akd-i şirket ederek Çermik’e geldik. Çermik’de bulunan mahmûdîye kökünün nısfı bulunan iki yüz elli batmanı kendisine teslîm eyledim ve mezkûr mahmûdîye kökünün esmânı olan-

Kırk altıncı sahîfe

118

-ya‘nî kendisi hammâl getirip vezn-i kantâr edip tobraya vaz‘ edip bilâhare getirmek üzere el-hâletü-hâzihî anbârda ... ve mezkûr mahmûdîye kökünün ale’l-hesâb olarak üç ‘aded Osmânlı lirasını dahi bana verip ben dahi ahz ü kabz eyledim ve kusur kalan bin üç yüz küsur gurûşun tarafıma teslîmi için müddea aleyh merkûm Hayim’den hâlen talep ü da‘vâ ederim deyû ba‘de’d-da‘vâ ve’s-su’âl merkûm Hayim dahi cevâbında fi’l-hakîkā ber-vech-i muharrer merkûm Mardiros ile akd-i şirket eyledik ve bilâhare Çermik’e gelip mezkûr beş yüz batman mahmûdîye kökünü ber-

vech-i mukāvele Haleb'e getirip fürûht etmek üzere merkûm Mardiros'dan talep eylediğimde merkûm Mardiros ile Mahmûdîye kökünün îsârına gittik iki yüz elli batmanı vezn-i kantâr ağır ise de kusur vezn-i kantâr etmeği çün işte vezn-i kantâr edilen iki yüz elli batmanın parasını ver deyû evvelce sana teslîm edeyim deyû söyledi ben dahi meblağ-ı mezkûru olan akçeyi vermeyip ol dahi mezkûr Mahmûdîye kökünü bana teslîm etmedi ve hem de mezkûr Mahmûdîye kökünün nevçat (?) yoktur, ben dahi almam deyû Mahmûdîye kökünü dört senelik deyû bana söyledi ve hâlbuki mezkûr bu mâl beş on senelik mâldır, şimdi mezkûr Mahmûdîye kökünü almam deyû söyledi ve merkûm Mardiros dahi be-tekrâr cevâbında mezkûr Mahmûdîye kökünün kendi bi'l-vâsıta tobraya vaz' edip ve kendisi re'yü'l-'ayn görüp çürümüş olduğunu gördü ve müddea aleyh merkûm Hayim dahi cevâbında hayır ben bilmiyorum, çürümüş olup olmadığını ben bilmiyorum deyû beyân ü ifâde eyledi. Fî 23 Rebî'ilâhir sene 317 ve 17 Ağustos sene 315 (29 Ağustos 1899)

Müddea aleyh

İmzâ

Müdde'î

İmzâ

Kırk yedinci sahîfe

119/79

Çermik kazasına tabi Terbile köyü ahâlîsinden Hasan ile yine aynı köyden Emiş Hâtûn arasındaki tarla alım satımı anlaşmazlığıyla ilgili i'lâmdır.

Çermik kazâsına tâbi' Terbile karyesi ahâlîsinden Hasan b. Yûsuf b. Resul yine karye-i mezkûre ahâlîsinden olup bundan mukaddem vefât eden Ali b. Mehmed Miro'nun verâseti zevcesi Emişbint-i Yûsuf ile sulb-i sagîr oğulları Cemâl ve Mehmed Ali'ye münhasıra olduğunu bi'l-ihbâr lede'ş-şer'ü'l-enver zâhir ü mütehakkık olduktan sonra sagîrân-i mezbûr ânın vasîleri anaları hâzıra-i mezbûre zevcesi Emiş muvâcehesinde üzerine da'vâ ve takrîr-i kelâm edip karye-i mezkûrenin arka tarafında kâ'in bir tarafdan Hâcı Mehmed b. Abdullâh'ın bostanı ve

bir tarafdan kendi mülküm olan sulu bostanım ve bir tarafdan Besinli Hâcı İsmâil'in bostanı, taraf-ı râbi'i Besinli Hâcı Abdullâh'ın sulu bostanı ile mahdûd bir kıt'a bâğçeyi karye-i mezkûre ahâlîsinden olup bundan mukaddem vefât eden Faho b. Mehmed Miro pederinden mevrûs ve birâderi Ali ile müşterek bulunmuş olan mezkûr bâğçeyi birâderi mezbûr Ali Adana'da çalışmakta iken mezbûr Faho mezkûr bâğçenin sümünanı olan esmândan dolayı mezkûr bâğçeyi iki yüz yetmiş gurûşa mezbûr Faho bana bey' ü fürûht edip iki sene sonra mezbûr Ali Adana'dan karye-i mezkûreye avdet edip mezkûr bâğçenin fürûhtunu kabûl edip ve karye-i mezkûrede kâ'in ve vâlidelerinin diğer arazileri taksîm edip ve mezkûr bâğçe dahi vâlidelerinin mâli olup mezbûr Faho'nun bana bey' ü fürûht eylediğini dahi kabûl edip

Kırk sekizinci sahîfe

120

ve bilâhare dahi mezbûr Ali, Goran nâhiyesine gidip orada vefât eyledi. Beş seneden-beri mezkûr bâğçeye mutasarruf ve vâzı'u'l-yed eder olduğumdan şimdi müteveffâ-yı mezbûr Ali'nin zevci mezbûre Emişbint-i Yûsuf mezkûr bâğçeye fuzûlen müdâhale eder olduğundan müdâhale vâkı'asının men'i husûsunda mezbûre Emiş'e tefhîmi talep ve iddi'â ederim deyû ba'de'd-da'vâ ve's-su'âl mezbûre Emiş dahi cevâbında mezkûre bâğçe zevci Ali ile kayınbirâderi Faho'nun vâlideleri Zeynebbint-i Hâcı Abdullâh'ın müştereken mâli olduğunu ikrâr, ancak müdde'î-i mezbûr Hasan Yûsuf iki yüz yetmiş gurûşa mezbûr Faho'dan aldığını ve zevci Ali dahi Faho'nun bey' ü fürûhtunu kabûl etmediği, külliyen inkâr eylediği kayd şod. Fî 29 Rebî'ilâhir sene 317 ve fî 23 Ağustos sene 315 (4 Eylül 1899)

Müddea aleyh

Müdde'î

Müdde'î-i mezbûr Hasan Yûsuf'dan zevci Ali birâderi Faho'nun sana bey' ü fürûht edip mezbûr Ali kabûl eylediğine şâhidi olup olmadığı ve şâhidleri kimler olduğu su'âl olundukta Terbile karyeli Nevfel b. Resul ve Terbile Muhtârı Hasan b. Hüseyin ve Lobot b. Ali ve Hüseyin Onbaşı ve Mollâ Yûsuf ve Ali Resul olup ve bunlardan gayrı şâhidi olmadığını ve bunları da ba'zıları elyevm ve diğerlerinde üç

güne kadar getirip ifâde edeceğini dedi. Fî 29 Rebî‘ilâhir sene 317 ve fî 23 Ağustos sene 315 (4 Eylül 1899)

Müddea aleyh

Müdde‘î

Eşhedû billâh târîhden on dört sene mukaddem iki yüz altmış gurûşa müdde‘îye-i mezbûrenin zevci Ali diyâr-i âherde iken mezbûr Ali’nin birâderi Faho b. Mehmed b. Yûsuf mezbûr Ali’nin vergisine mukabil mezkûr bâğçeyi iki yüz altmış gurûşa Terbile karyeli Hasan b. Yûsuf’a bey‘ ü fürûht eylediğine Allâh için şâhidiz ve şehâdet-dahi ederiz.

Terbile karyesinden Lobot b. Ali b. Yûsuf

Eşhedû billâh târîhden on dört sene mukaddem müdde‘îye-i mezbûrenin zevci Ali diyâr-ı âherde iken mezbûr Ali’nin birâderi Faho mezbûr Ali’nin vergisine mukabil müşterek bulunan bilâhare zikr olunan bâğçeyi Hasan b. Yûsuf’a bey‘ ü fürûht edip ve mezbûr Ali avdetinde kusur-i emvâl ü eşyâlarını taksîme koyup mezkûr bâğçenin bey‘ ü fürûhtunu kabûl eylemiş olduğuna Allâh için şâhidiz ve şehâdet-dahi ederiz. Fî 21 Ağustos sene 315 (2 Eylül 1899)

Terbile karyesinden Hasan b. Hüseyin b. Ali

Mühür

Şâhid

Terbile karyesinden Hasan Onbaşı b. Zülfîkar

Mühür

Kırk dokuzuncu sahîfe

121/80

Çermik kazasına tabi Sur köyünden Mollâ Zülfîkar ile yine aynı köyden Mehmed'in tarlanın etrafında bulunan nar ve incir Ağâçları üzerinde anlaşmazlıklarıyla ilgili i'lâmdır.

Çermik kazâsına tâbi' Sur karyesinden Mollâ Zülfîkar b. Hâcı Mehmed b. Bekir karye-i mezkûre ahâlîsinden Mehmed b. Hamîd Keyâ b. Hâcı Mehmed muvâcehesinde karye-i mezkûre hudûdu dâhilinde kâ'in ma'lûmu'l-hudûd bir kıt'a sulu bostanımın etrâf-ı râbi'asında bulunan nâr ve incîr eşcârları müdde'î-i mezbûrun babası Hamîd Keyâ'nın hayâtında ile'l-vefât mâl ü mülkü olup târîhden dört sene mukaddem üç yüz elli gurûş semen-i merfû' ile müteveffâ-yı mezbûr Hamîd Keyâ'den bey' ü şirâ edip ve târîh-i mezkûrdan-beri nâr ve incîr eşcârlarına vâzı'u'l-yed etmekte isem de şimdi müteveffâ-yı mezbûr Hamîd Keyâ'nın oğlu müddea aleyh-i mezbûr Mehmed fuzûlen müdâhale ve beni müdâhale-i vâkı'amdan men' etmekte bulunduğundan müdâhale vâkı'asının men'i husûsunu talep ü da'vâ ederim deyû ba'de'd-da'vâ ve'l-istintâk mezbûr Mehmed dahi cevâbında fi'l-hakîkā târîh-i mezkûrda babam müteveffâ-yı mezbûr Hamîd Keyâmüdde'î-i mezbûr Mollâ Zülfîkar 'a üç yüz elli gurûşa mezkûr incîr ve nâr eşcârlarını bey' ü fürûht etmişse de ancak kavl üzere ya'nî babam müteveffâ-yı mezbûr Hamîd Keyâ dahi hâl-i hayâtında şöyle takrîr eylediği, oğlum Mehmed efrâd-ı askerîyyede olup hîn-i vürûdunda meblağ-ı mezkûr üç yüz elli gurûşu size i'âde edip yine mezkûr nâr ve incîr eşcârlarını teslîm etmek üzere verilmiştir. Binâ'en 'aleyh şimdi meblağ-ı mezkûr üç yüz elli gurûşu müdde'î-i mezbûr Mollâ Zülfîkar 'a teslîm edip mezkûr nâr ve incîr eşcârlarına olunan müdâhale-i vâkı'asının men'le tarafıma teslîmini talep ve iddi'â eylerim. Müdde'î-i mezbûr Mollâ Zülfîkar 'a be-tekrâr su'âl olundukta müddea aleyh-i mezbûr Mehmed'in da'vâ-yı mezkûresini külliyen inkâr eylediği kayd şod. Fî 16 Ağustos sene 315 (28 Ağustos 1899)

Müddea aleyh

Mühür

Müdde'î

Mühür

Müddea aleyh mezbûr Mehmed'den da'vâ-yı meşrûhasına mutâbık beyyine talep olundukta, evet şâhidlerim vardır deyû söyledi tekrâr kimler olduğu su'âl olundukta Sur karyesinden Bekir b. Ali ve Dervîş b. Mollâ Bekir ve Zülfîkar b. Ömerve Ali Abdullâh ve Mustafâ Îsâ ve Ahmed Hasan ve Ekrek karyeli Osmân b. Hasan ve Surlu Ömer Hüseyin ve Ekrekli Hasan b. Hasan bunlardır ve bunlarla ikāme edeceğini dediği kayd şod. Fî 16 Ağustos sene 315 (28 Ağustos 1899)

Müddea aleyh

Mühür

Müdde'î

Mühür

Ellinci sahîfe

122

Müddea aleyh-i mezbûr Mehmed tekrâr ... efrâd-ı askerîyyeden hîn-i vürûdumdan iki mâh sonra müdde'î-i mezbûr Mollâ Zülfîkar dahi cevâbında babam müteveffâ-yı mezbûr Hamîd Keyâ mezkûr nâr ve incîr eşcârlarını bey' ü fürûht etmiş ise de ancak bu kavl üzere olup ya'nî mezbûr Mehmed askerîyyeden vürûdunda meblağ-ı mezkûru sana i'âde etsin, sen dahi mezkûr nâr ve incîr eşcârlarını kendisine ver deyû böyle ifâde eylemiştir şimdi sen gel meblağ-ı mezkûr üç yüz gurûşu dahi bana ver, ben dahi sana mezkûr nâr ve incîr eşcârlarını sana vereyim deyû böyle ifâde eylediyse de ancak ol vakt param olmayıp bu sebebden bu kadar te'hîr olunmuştur ve kendisi dahi bana böylece teklîf etmiştir icâbının şer'îsini talep eylerim dediği müdde'î-i mezbûr Mollâ Zülfîkar dahi cevâbında mâdâmki baban müteveffâ-yı mezbûr Hamîd Keyâ zikr olunan kavl üzere vermiş ise niçin olvakt paramı vermedin deyû beyân ü ifâde eyledi. müddea aleyh-i mezbûr Mehmed ifâdesini tekrâr eyledi. Diyecekleri ve bundan başka bir ifâdeleri olmadığını söylediler, dedikleri kayd şod. Fî 1 Cemâziyelevvel sene 317 ve fî 25 Ağustos sene 315 (6 Eylül 1899)

Müddea aleyh

Mühür

Müdde‘î

Mühür

Tarafeyn be-tekrâr cevâblarında muslihûn bizi tavassut ederek beynimiz tenfîz ve ıslâh olup yüz elli gurûş mezbûr Mollâ Zülfîkar bana vermek üzere sulh olup müdde‘î-i mezbûr Mehmed dahi da‘vâ-yı mezkûremden vazgeçip sulh-ı mezkûru kabûl edip ve mezkûr nâr ve incîr eşcârlarında aslâ alâka ve müdâhalem kalmamıştır, müddea aleyh-i mezbûr Mollâ Zülfîkar keyfe-mâ-yeşâ’ tasarruf eylesin, aslâ ve kat‘â mezkûr nâr ve incîr eşcârlarında aslâ alâka ve müdâhale kalmadığını mübeyyin işbu mahalle şerh tarafımızdan temhîr kılındı.

Fî 1Cemâziyelevvel sene 317 ve fî 25 Ağustos sene 315 (6 Eylül 1899)

Müddea aleyh

Mühür

Müdde‘î

Mühür

Elli birinci sahîfe

123/81

Mansûran köyünden Ayişe’nin kızı Hatice’yi ve yine aynı köyden Hasan’ı birlikte süt verdiğini ve Hatice ve Hasan’ın bu vesileyle süt kardeş olduklarıyla ilgili rada hüccetidir.

Mansurân karyesi sâkinelerinden ve zâtı zîrde isimleri muharrer ta‘rîfleriyle mu‘arrefe Hadîcebint-i Hamza’nın mahzarında eşhedû billâh Mansurân karyesi ahâlîsinden Resul b. Ca‘fer’in kerîmesi Hadîce ile Mustafâ b. Cumâ hâl-i hayâtlarında karye-i mezkûre sâkinelerinden mezbûre Hadîce’nin vâlidesi Âyişebint-i Hasan mezbûr Mustafâ ile mezbûre Hadîce’yi ya‘nî her ikisi hâl-i sagîrlerinde iken

mezbûre Hadîce'nin vâlidesi mezbûre Âyişe her ikisini emzirmiş ya'nî er ve kız karındâşlar olup ve her ikisini dahi mezbûre Hadîce'nin vâlidesi mezbûre Âyişe Hadîce ile Mustafâ beraber hâl-i sagîrlerinde mezbûre Âyişe'nin süt evlâdları olup ve yekdiğeriyle süt hemşîre ve kız karındâşı olduğuna ve mezbûre Hadîce Mustafâ'nın süt karındâşı olduğuna ve mezbûre Hadîce'nin vâlidesi mezbûre Âyişe emzirdiğine ve birbirlerinin süt hemşîresi ve karındâşı olduğuna ve mezbûre Hadîce mezbûr Mustafâ'nın süt hemşîresi olduğuna Allâh için böylece şâhidiz ve şehâdet-dahi ederiz hasbeten-lillâh böylece şâhidiz ve şehâdet-dahi ederiz. Fî 6 Cemâziyelevvel sene 317 (12 Eylül 1892)

Mansurân karyesinin Türk mahallesi ahâlîsinden Sâlih b. Hüseyin b. Hüseyin SAlih

Mansurân karyesinin Türk mahallesi ahâlîsinden Resul b. Yûsuf b. Hasan

Resul

Elli ikinci sahîfe

124/82

Çermik kazasına bâğlı Çüngüş nahiyesine tabi Çanakçı Süfla köyünden İsmaîl 'in yine aynı köyden Fatma'nın küçük olması hasebiyle amcası Hasan'ın vekâletinde İsmaîl ile evlendirilmesi ancak daha sonra Fatma'nın amcası zorla onu yine aynı köyden Mevlud ile evlendirmesi ve bu durumun mahkemeye intikAliyle ilgili ikrâh i'lâmıdır.

Çermik kazâsına muzâf Çüngüş nâhiyesine tâbi' Çanakçı-yı Süfla karyesi ahâlîsinden İsmaîl b. Hasan b. Mahmûd yine karye-i mezkûre sâkinlerinden müdde'î-i mezbûrun müddea aleyhi olup tevârîh-i muhtelife ile üç def'a varaka-ı da'vetiyye gönderildiği hâlde bizzât gelmeden veya tarafından bir vekîl göndermekden imtinâ' edip ve celb ü ihzârı dahi kābil olmayan müddea aleyhi Mevlûd b. Timur b. Nevrûz'un hukûkunun muhâfazası çün yerine vekîl-i musahhar ta'yîn olunan Çermik'in Saray mahallesinden Zülfîkar Ağâ b. Timur muvâcehesinde yine karye-i mezkûre sâkinelerinden Fâtımabint-i Mustafâ hâzıra olduğu hâlde târîhden iki sene

mukaddem karyemizde bulunan Çanakçı karyesinde kâ'in amûcam Madmûd b. Receb'in hânesinde karyemiz ahâlîsi umûm hâzır olduğu hâlde mezbûre Fâtıma sagîre olmak münâsebetiyle ve mezbûr Mahmûd'dan gayrı velîsi bulunmadığından velî-i mezbûr Mahmûd beş yüz elli gurûş mihr-i mu'accel ve beş yüz elli gurûş mihr-i müeccel tesmiyeleriyle sagîre-i mezbûrenin nefsini bi'l-velâye bana tezvîc ve meclis-i mezkûrda hâzır bulunan pederim Hasan b. Mahmûd dahi ol vechle nefsim için tezvîc ve kabûl eyledikten sonra bana verilen ma'lûmât üzerine ben dahi akd-i mezbûr u temhîr etmemle mezbûre Fâtıma târîh-i mezkûrdan i'tibâren zevce-i menkûham bulunmuş olduğu hâlde velî-i mezbûr Mahmûd Beg'in dahi târîhden beş mâh mukaddem sagîre-i mezbûrenin nefsi gâ'ibün-ani'l-meclis müvekkil-i mezbûr Mevlûd b. Timur nâm kimesneye tezvîc eylemiş mezbûre Fâtıma târîh-i mukaddemle zevce-i menkûham olmakla nefsini bana teslîme müvekkil-i mezbûr Mevlûd'e izâfetle vekîl-i musahhar-ı mezbûr Zülfîkar Ağâ'ya tenbîh olunmak matlûbumdur deyû ba'de'd-da'vâ ve's-su'âl vekîl-i musahhar-ı mezbûr Zülfîkar Ağâ dahi cevâbında târîhden beş mâh mukaddem mezbûre Fâtıma'nın nefsini beş yüz elli gurûş yirmi para mihr-i mu'accel-i merfû' ve elli gurûş yirmi para mihr-i mü'eccel-i mev'ûd tesmiyeleriyle mezbûrenin velîsi bulunan karye-i mezkûre ahâlîsinden Mehmed b. Receb tarafından bi'l-velâye müvekkilim Mevlûd b. Timur nâm kimesneye tezvîc eylediğine ve müvekkilimin vekîli bulunan Hâcılar karyeli Mustafâ b. İbrâhîm Ağâ bi'l-vekâle tezvîc ve kabûl etmekle mezbûre müvekkilim Mevlûd'ün zevce-i menkûhasıdır deyû mezbûre Fâtıma-

Elli üçüncü sahîfe

125

Mustafâ, Mevlûd'ün zevcesi olduğunu bi'l-beyân müdde'î-i mezbûr İsmâil'in mezbûre Fâtıma târîh-i mukaddemle zevce-i menkûhası olduğunu külliyen inkâr eylediği ve hâzıra-i mezbûre Fâtıma dahi velîsi bulunan amûcası Mahmûd tarafından târîhden iki sene mukaddem müdde'î-i mezbûr İsmaîl 'e tezvîc eylediğini ve bilâhare de karye-i mezkûre ahâlîsinden Musa müvekkil-i mezbûr Mevlûd'e tezvîc eylediğini cebrî suretle tezvîc eylediğini tasdîk eylediği kayd şod. Fî 13 Cemâziyelevvel sene 317 ve fî 6 Eylül sene 315 (19 Eylül 1899)

Müddea aleyh

Mühür

Müdde‘î

Mühür

Müdde‘î-i mezbûr İsmaîl be-tekrâr isticvâb olundukta hâzıra-i mezbûre Fâtıma zevce-i menkûhası olduğuna şâhidi olup olmadığının mezbûr İsmâil’den su’âl olundukta Çanakçı-yı Süfla karyeli Muhtar Süleymân b. Mollâ Mehmed ve İmâm Mollâ Resul b. Mollâ Mehmed ve Mollâ Hasan b. Mollâ Mehmed ve Nu‘mân oğlu Reşîd ve el-yevm de burada hâzır bulunan Ekrekli Ahmed b. Ahmed ve Hasan b. Hüseyin ve Osmân Ali ve Çanakçı-yı Süfla karyeli Mehmed b. Cemâl; bunlar olup bunlarla ikāme edeceğini dedi ve bunlardan gayrı şâhidi olmadığını dediği kayd şod. Fî 13 Cemâziyelevvel sene 315 ve fî 6 Eylül sene 315 (19 Eylül 1899)

Müddea aleyh

Mühür

Müdde‘î

Mühür

Eşhedû billâh târîhden iki sene mukaddem karye-i mezkûre ahâlîsinden Mahmûd b. Receb velâyeti hasebiyle Mustafâ’nın kerîmesi hâzıra-i mezbûre Fâtıma’yı velîsi bulunan mezbûr Mahmûd müdde‘î-i mezbûr İsmaîl b. Hasan’a ... bi’l-velâye tezvîc eylediğine ve bu suretle ma‘lûmâtımız tahtında bulunduğuna eşhedû billâh böylece şâhidiz ve şehâdet-dahi ederiz.

Ekrekli Ahmed b. Ali b. Ahmed

Ahmed

Ekrekli karyeli Hasan b. Hüseyin b. Ali

Hasan

Çanakçı-yı Süfla karyesinden Mehmed b. Cemâl b. Ali

Mehmed b. Cemal

Eşhedû billâh târîhden iki sene mukaddem Çanakçı-yı Süfla karyesinde karye-i mezkûreli Mahmûd b. Receb'in hânesinde karyemiz ahâlîsi umûmu hâzır oldukları hâlde ve orada hâzır bulunan İmâm Mollâ Resul b. Mehmed ve Muhtâr Mollâ Süleymân b. Mehmed ve Nu'mân oğlu Reşîd ve İbiş oğlu Ali ve Hasan Mollâ Mehmed hâzır oldukları hâlde ben dahi orada mevcûd olup karye-i mezkûre ahâlîsinden Mahmûd b. Receb velâyeti hasebiyle hâzıra-i mezbûre Fâtıma'yı karye-i mezkûre-

Elli dördüncü sahîfe

126

-ahâlîsinden Hasan b. Mahmûd'un oğlu müdde'î-i mezbûr İsmaîl velâyeti hasebiyle üç-def'a olarak hâzıra-i mezbûre Fâtıma'yı velâyetim hasebiyle Hasan'ın oğlu müdde'î-i mezbûr İsmâil'e bi'l-velâye ve Hasan b. Mahmûd dahi oğlu müdde'î-i mezbûr İsmâil'e bi'l-vekâle tezvîc ve kabûl eylediğine böylece ve bu suretle bu husûsa verdiğine Allâh için şâhidim ve şehâdet-dahi ederim. Fî 13 Cemâziyelevvel sene 317 (19 Eylül 1899)

Çanakçı-yı Süfla karyeli Osmân b. Ali b. Mehmed

Mühür

Eşhedû billâh târîhden iki sene mukaddem Çanakçı-yı Süfla karyesinde karye-i mezkûre ahâlîsinden Mahmûd b. Receb'in hânesinde mezbûr Mahmûd birâderzâdesi kerîmesi Fâtıma'yı karye-i mezkûre ahâlîsinden Hasan oğlu İsmâil'e velâyeti hasebiyle mezbûre Fâtıma'yı müdde'î-i mezbûr İsmâil'e velâyeti hasebiyle-mezbûr Mahmûd'a tezvîc eylediğine ve mezbûr Hasan dahi bi'l-vekâle oğlu İsmâil'in nefsi için kabûl eylediğine Allâh için şâhidiz ve şehâdet-dahi ederiz. Fî 18 Cemâziyelevvel sene 317 (24 Eylül 1899)

Çanakçı-yı Süfla karyesinden Mollâ Hasan b. Mollâ Mehmed b. Hasan Keyâ

Mühür

Müzekkî-i aleyh

Şâhidân-ı mezbûrân adl ve makbûlu'ş-şehâde oldukları tarafımızdan tasdîk kılındı. Fî 18 Cemâiziyelevvel sene 317 (24 Eylül 1899)

Çüngüş'ün Teke mahallesinden Osmân Efendi b. Hâfız Ali Efendi b. Hüseyin Dede

Mühür

Çermik'e tâbi' Hesto karyesinden HasanKeyâ b. Zülfîkar b. Hasan Keyâ

Hasan

Elli beşinci sahîfe

127/83

Çermik'in Tepe mahallesinden Emîne'nin tarlasını Çermik'e tabi Çolan köyünden Osmân'a icar etmesi ve çıkan anlaşmazlık sonucunda Emîne'nin tarlasını Osmân'a satması böylelikle davanın sulhla sonuçlanmasıyla ilgili mülk satış hüccetidir.

Çermik'in Tepe mahallesinde sâkine zâtı zevci Osmân b. Mehmed b. Abdullâh Çermik'in Çukur mahallesi ahâlîsinden Zabtiye İmâm Hüseyin b. Mollâ Hasan ta'rîfleriyle mu'arrefe Emînebint-i Resul b. Abdullâh zikri âtî bâğı vaz'-ı yed mütehakkık olan Çermik'in Çukur mahallesi ahâlîsinden Osmân b. Ahmed b. Hâcı Sa'dullâh muvâcehesinde Çermik'e tâbi'Çolan karyesinde kâ'in bir tarafdan Hâcı Fazlîzâde Hâcı Abdürrahîm Efendi'nin kürûm bâğı ve etrâf-ı selâsesi Çolanlı Abdullâh'ın meşesi ile mahdûd bir kıt'a kürûm bâğı üç yüz on senesi Teşrîn-i Sânîsi ibtidâsından i'tibâren dört seneliğini yirmi gurûşa bedel-i îcâre ile mezbûr Osmân'a verip şimdi müddet-i mezkûresi hulûl etmişken mezbûr Osmân mezkûr bâğı fuzûlen müdâhale eder olmakla müdâhale-i vâkı'asının men'i matlûbumdur deyû ba'de'd-da'vâ ve's-su'âl mezbûr Osmân dahi cevâbında mezkûr bâğı târîh-i mukaddemle

bana yirmi beş gurûşa bey‘-i kat‘î ile bey‘ edip şirâ’en mâlım olmak üzere bi-hakkın tasarruf ederim deyû vaz‘-ı yedi ikrâr eylediği kayd şod. Fî 14 Cemâziyelevvel sene 317 (20 Eylül 1899)

Müddea aleyh

Müdde‘î

mezbûre Emîne be-tekrâr cevâbında bâğ-ı mezkûru mezbûr Osmân’dan da‘vâ eyledimse de şimdi mezbûr Osmân yirmi beş gurûşu bana verip ben dahi da‘vâ-yı mezkürûmdan vazgeçip bedel-i sulh olan meblağ-ı mezkûr yirmi beş gurûşu dahi ahz ü kabz, fî-mâ-ba‘d mezkûr bâğda aslâ alâka ve müdâhalem kalmamış olduğunu mübeyyin işbu mahalle şerh verildi. Fî 14 Cemâziyelevvel sene 317 (20 Eylül 1899)

Müddea aleyh

Müdde‘î

Çermik’in Çukur mahallesinden Hâtîb İmâm Hasan b. Mollâ Hasan

Hasan

Zühdîzâde Hâcı Hasan Ağâ

İmzâ

Hızır Efendi İbrâhîm

Vecdî Efendi

Muhzır Zülfîkar Ağâ

Mübâşir Melik Efendi

Alterin (?) Efendi

Derezereli Zülfîkar

Zülfîkar

Elli altıncı sahîfe

128/84

Çermik kazasına bâğlı Çüngüş nahiyesine tabi Avut köyünden Hâcı Bayram Efendi'nin Çermik'in Saray mahallesinden Melik Efendi'ye verdiği borcu taleb edmesine dair alacak verecek i'lâmıdır.

Çermik kazâsına muzâf Çüngüş nâhiyesine tâbi' Avut karyesi ahâlîsinden Hâcı Bayram Efendi b. İbrâhîm Efendi b. Hüseyin Ağâ nâhiye-i mezkûreye tâbi Kavak karyesi ahâlîsinden gâ'ibün ani'l-meclis İbrâhîm b. Ali b. Abdullâh'ın mezbûr -ı medyûnu Çermik'in Saray mahallesinde mûkim Melik Efendi b. Süleymân b. Abdullâh muvâcehesinde üzerine da'vâ ve takrîr-i kelâm edip gâ'ib-i mezbûr İbrâhîm bundan mukaddem li-ecli't-ticâre Burusa'ya azîmet eylediğinde mezbûr Melik Efendi zimmetinde cihet-i karzdan alacak hakkı olan kırk gurûşu mezbûr Melik Efendi'den talep ü da'vâ ve ahz ü kabzına ve gerek mezkûr Kavak karyesi gerek karye-i mezkûrede hudûd dâhilinde kâ'in ma'lûmu'l-hudûd mâlik ü mutasarruf olduğu arâzî ve bâğ ve eşcâr-ı müsmire ve gayr-i müsmiresini âhere icâra ve gerek kendi tarafından zirâ' ve zirâ'ate ve hıfzına ve hırâsetine ve inde'l-îcâb bedel-i misliyle âhere ferâg ü tefvîze ve bedel-i îcâr mahsulât ve bedel-i ferâglarını ahz ü kabza ve âhere olan mukabil vefâ'en merhûm bulunan arâzîsini te'diyeten deyn ederek rehînden istihlâsa ve gerek arâzî ve emlâk-i mezkûrları ıslâh ü ta'mîre ve hıfz ü himâyesine ve zimem-i nâssda olan hukûkunu ve gerek fuzûlî olarak yed-i âhere geçmiş olan emvâl ü eşyâ ve emlâk ü arâzîsini vâzı'u'l-yed bulunan mahkeme-i şer'iyye ve nizâmiyyede kezâlik talep ü da'vâ ve ahz ü kabzına ve makbûzlarını bana irsâl ü îsâl ve bundan ... ashâb-ı matlûba edâya ve lede'l-iktizâ sulh ü ibrâya ve aleyhimde mahkemeden sudûr edecek hükme adem-i kanâ'atle küllîsine temyîz ve istînâf ve lâyiha-i i'tirâziyye takdîm ve'l mefruze â'id hukûk da'vâlarının cümlesini rü'yet ü tesviyeye ve bunlar mutasarıf olduğu umûrun takdîmine icrâ-yi tevkîle me'zûn olmak üzere tarafından ifası kaydıyla vekâlet-i mutlakā-i devriyye-i sahîha-i şer'iyye vekîl ve nâ'ib-i menâb nasb ü ta'yîn etmekle mezbûr Melik Efendi'den vekâlet-i mezkûreye Binâ'en Melik Efendi zimmetinde alacak olan kırk gurûşu hâlen

talep ü da‘vâ ederim deyû ba‘de’d-da‘vâ ve’s-su’âl mezbûr Melik Efendi dahi cevâbında fi’l-hakîkā gâ’ibün-ani’l-meclis İbrâhîm b. Ali nâm kimesneye müdde‘î-i mezkûrun vekâleti olmikdâr gurûş hâlen zimmetine deyni olduğunu tâli‘an ikrâr mâ‘adâ müdde‘âsını külliyen inkâr eylediği kayd şod. Fî 17 Eylül sene 315 fî 24 Cemâziyelevvel sene 317 (30 Eylül 1899)

Müddea aleyh

Müdde‘î

Hâcı Behram

Eşhedû billâh târîhden bir sene mukaddem Kavak karyesi ahâlîsinden gâ’ibün-ani’l-meclis İbrâhîm b. Ali b. Abdullâh li-ecli’t-ticâre Burusa’ya azîmet eylediğinde mezbûr Melik Efendi zimmetinde alacağı olan kırk gurûşu mezkûr Kavak karyesi hudûdu dâhilinde kâ’in ma‘lûmu’l-hudûd mâlik ü mutasarruf olduğu bi’l-cümle arâzî ve emlâk ve bâğ ve bâğçesini ve eşcâr-ı müsmire ve gayr-i müsmiresini âhere îcâr ve gerek kendi tarafından zer‘ ü zirâ‘ate ve hıfz ü hırâsete ve inde’l-îcâb bedel-i misliyle âhere ferâg ü tefvîze ve bedel-i îcâra ve mahsulât ve bedel-i ferâglarını ahz ü kabza ve âhere olan düyûnuna mukabil vefâ’en merhûn bulunan arâzîsini te’diyeten deyn ederek rehînden îstihlâsa ve gerek arâzî ve emlâk-i mezkûrelerin ıslâhı ve ta‘mîr ü termîmine ve hıfz ü himâyesine ve zimem-i nâssda olan hukûkunu eshabından ve gerek fuzulî olarak yed-i âhere geçmiş olan emvâl ü emlâk ve arâzîsini vâzı‘u’l-yed bulunanlardan taleb-i muhâkeme-i şer’iyye ve nizâmiyyede talep ü da‘vâ ve ahz ü kabza ve makbûzları kendisine irsâl ü îsâle ve düyûn-i müsbetesini ashâb-ı matlûba edâya ve lede’l-iktizâ sulh ü ibrâya ve aleyhinde sudûr edecek-

Elli yedinci sahîfe

129

hükme adem-i kanâ‘atle temyîz ü istînâfa ve lâyiha-i i‘tirâziyye takdîme, ve’l-hâsıl bunlar mütevakkıf olduğu umûrun küllîsine tarafından âheri tevkîle me’zûn olmak üzere vekâlet-i mutlakā-i sahîha-i şer’iyye ile Avut karyeli Hâcı Behrâm Efendi ile

İbrâhîm Efendi'yi vekîl ve nâ'ib-i menâb nasb ü ta'yîn eylediğine Allâh için şâhidiz ve şehâdet-dahi ederiz.

Fî 24 Cemâziyelâhir sene 315 (30 Eylül 1899)

Yeniceavutkaryeli Mûsâ b. Ömer b. Abbâs

Mühür

Ota karyeli Mustafâ Efendi ibn Hâcı Ömer Ağâ ibn Mustafâ

Mühür

129/85

Çermik kazasına bâğlı Mansûran nahiyesine tabi Sarsab köyünden vefat eden Ali'nin varisi olduğunu iddia eden yine aynı köyden Zülfîkar 'ın, Ali'nin Çermik'in Saray mahallesinden Melik Efendiye verdiği borcu talep etmesiyle ilgili alacak verecek davasına dair i'lâmdır.

Çermik kazâsına muzâf Mansurân nâhiyesine tâbi' Sarsab karyesi ahâlîsinden olup li-ecli't-ticâre bundan mukaddem Burusa'ya azîmet edip orada Hâsbâğçe'de Araboğlu kümelerinde çalışmakta iken Burusa Hastahânesi'nde vefât eden Ali b. Mehmed b. İbrâhîm'in ber-vech-i âtî amûcazâdesi ve min-ciheti 'atabetü'n-nesebiyye (?) hasren vârisi olduğunu iddi'â eden karye-i mezkûre ahâlîsinden zâtı zîrde isimleri muharrer şâhidân ta'rîfleriyle mu'arref Zülfîkar b. Hüseyin b. İsmaîl müteveffâ-yı mezbûrun medyûnu Çermik'in Saray mahallesinden Melik Efendi b. Abdullâh b. Süleymân muvâcehesinde üzerine da'vâ ve takrîr-i kelâm edip müteveffâ-yı mezbûr Ali'nin babası Mehmed'in babası İbrâhîm ile benim babam Hüseyin li-eb er karındâşlar olup babaları ismi İsmaîl ve dedeleri ismi Abdullâh ve maskat-ı re'sleri mârrü'z-zikr Sarsab karyesi olup ol vechle ben müteveffâ-yı mezbûr Ali'nin min-ciheti 'atabetü'n-nesebiyye (?) amûcazâde ve hasran vârisi olup müteveffâ-yı mezbûrun bundan gayrı vâris ve terekesine

Elli sekizinci sahîfe

130

müstehakk âher kimesnesi olmamakla müteveffâ-yı mezbûr Ali'nin mezbûr Melik Efendi zimmetinde cihet-i karzdan hayâtında alacak hakkı olup kable'l-ahz ve'l-istîfâ vefât eylediği kırk gurûş hasran bana mevrûs olmakla meblağ-ı mezkûrun tarafıma teslîmi için mezbûr Melik Efendi'ye tenbîh olunmak matlûbumdur deyû ba'de'd-da'vâ ve's-su'âl mezbûr Melik Efendi dahi cevâbında müteveffâ-yı mezbûr Ali'ye hayâtınca cihet-i merkûmeden olmikdâr gurûş hâlen zimmetinde deyni olduğunu tâli'an ikrâr ancak müdde'î-i mezbûrun verâset müdde'âsını külliyen inkâr eylediği kayd şod. Fî 28 Cemâziyelevvel sene 317 ve 21 Eylül sene 315 (4 Ekim 1899)

Müddea aleyh

Müdde'î

Eşhedû billâh bundan mukaddem Burusa'ya azîmet edip orada Hâsbâğçe'de Araboğlu kümelerinde çalışmakta iken Burusa Hastahânesi'nde vefât eden Ali b. Mehmed b. İbrâhîm Ali'nin babası Mehmed'in babası İbrâhîm Hüseyin li-eb karındâşlar olup babaları ismi İsmâil, dedeleri ismi Abdullâh ve maskat-ı re'sleri mârrü'z-zikr Sarsab karyesi olup ol vechle müteveffâ-yı mezbûr Ali'nin min-ciheti 'atabetü'n neseb (?) müdde'î-i mezbûr Zülfîkar b. Hüseyin amûcazâde ve hasran vârisi ve bundan gayrı vâris ve terekesine müstehakk âher kimesnesi olduğu ma'lûmumuz değildir ve bu husûsda bu vech üzere şâhidiz ve şehâdet dahi ederiz. Fî 28 Cemâziyelevvel sene 317 ve fî 21 Eylül sene 315 (4 Ekim 1899)

Sarsab karyesinden Ali b. Ali b. Hüseyin

Mühür

Sarsab karyesi ahâlîsinden Bekir b. Cemâl b. Yûsuf

Mühür

Müzekkî-i şer'î

Şâhidân-ı mezbûrân adl ve makbûlu'ş-şehâde oldukları tarafımızdan tasdîk kılındı.

Yeniceavut karyesinden Hasan b. Hasan b. Süleymân

Çüngüş nâhiyesinden Câmi'-i Suk mahallesinden Hüseyin b. Osmân b. Yûsuf

Mühür

Müzekkî-i aleyh

Şâhidân-ı mezbûrân adl ve makbûlu'ş-şehâde oldukları tarafımızdan tasdîk kılındı.

Ekrek karyesinden Ahmed b. Ali b. Ahmed

Mühür

Çüngüş nâhiyesine tâbi' Alyos karyesi ahâlîsinden BekirKeyâ b. Ömer b. Ramazân

Elli dokuzuncu sahîfe

131/86

Çermik kazasına tabi Şervare köyünden Bursa'da vefat eden Mehmed'in varisi olduğunu iddia eden Osmân'nın, Mehmed'in Çermik'in Saray mahallesinden Melik Efendi'ye verdiği borcu taleb etmesiyle ilgili alacak verecek davasına dair i'lâmdır.

Çermik kazâsına tâbi' Şervare karyesi ahâlîsinden olup li-ecli't-ticâre bundan mukaddem Burusa'ya azîmet edip orada hayâtlık (?) etmekte iken Burusa Hastahânesi'nde vefât eden Mehmed b. Timur b. Ali'nin ber-vech-i âtî amûcazâdesi ve min-ciheti 'atabetü'n-nesebiyye (?) hasran vârisi olduğunu iddi'â eden karye-i mezkûre ahâlîsinden zâtı zîrde isimleri muharrer şâhidân ta'rîfleriyle mu'arref Osmân b. Abdullâh b. Ali müteveffâ-yı mezbûrun medyûnu Çermik'in Saray mahallesi ahâlîsinden Melik Efendi b. Abdullâh b. Süleymân muvâcehesinde üzerine

da‘vâ ve takrîr-i kelâm edip müteveffâ-yı mezbûr Mehmed’in babası Timur’ün babası Ali ile benim babam Abdullâh li-eb er karındâşlar olup babaları ismi Ali ve dedeleri ismi Abdurrahmân ve maskat-ı re’sleri mârrü’z-zikr Şervare karyesi olup ol vechle ben müteveffâ-yı mezbûr Mehmed’in min-ciheti ‘atabetü’n-nesebiyye amûcazâdesi ve hasran vârisi olup müteveffâ-yı mezbûrun benden gayrı vâris ve terekesine müstehakk âher kimesnesi olmamakla müteveffâ-yı mezbûr Mehmed’in mezbûr Melik Efendi zimmetince cihet-i karzdan hayâtında alacak hakkı olup kable’l-ahz ve’l-istîfâ vefât eylediği kırk gurûş hasran bana mevrûs olmakla meblağ-ı mezkûru mezbûr Melik Efendi’den hâlen tarafıma teslîmi için mezbûr Melik Efendi’ye tenbîh olunmak matlûbumdur deyû ba‘de’d-da‘vâ ve’s-su’âl mezbûr Melik Efendi dahi cevâbında müteveffâ-yı mezbûr Mehmed’e hayâtında cihet-i karzdan kırk gurûş zimmetinde deyni olduğunu tâli‘an ikrâr ancak müdde‘î-i mezbûrun verâset müdde‘âsını külliyen inkâr eylediği kayd şod. Fî 6 Cemâziyelâhir sene 317 ve fî 28 Eylül sene 315 (2 Kasım 1897)

Müddea aleyh

Müdde‘î

Eşhedû billâh târîhden bir sene mukaddem li-ecli’t-ticâre Burusa’ya azîmet edip orada rençberlik etmekte bulunan Şervare karyesi ahâlîsinden olup Burusa Hastahânesi’nde vefât eden Mehmed b. Timur-

Altmışıncı sahîfe

132

b. Ali’nin verâseti amûcazâdesi karye-i mezkûre ahâlîsinden Osmân b. Abdullâh b. Ali’nin min-ciheti ‘atabetü’n-nesebiyye ve hasran vârisi olduğuna ve müdde‘î-i mezbûre Osmân’dan ğayrı vâris ve terekesine müstehak aher kimesnesi olduğu ma‘lûmumuz değildir ve müteveffâ-yı mezbûr Mehmed’in müdde‘î-i mezbûr Osmân’dan gayrı vârisi olmadığına Allâh için şâhidiz ve şehâdet-dahi ederiz.

Fî 28 Eylül sene 315 (2 Kasım 1897)

Şervare karyesinden Hasan b. Ömer b. Mûsâ

Şervare karyesinden Ömer b. Timur b. Süleymân

Müzekkî-i şer'î

Şâhidân-ı mezbûrân adl ve makbûlu'ş-şehâde oldukları tarafımızdan tasdîk kılındı.

Küme Hânelerinden Behrâm

Çermik'in Saray mahallesinden Bakkâl Mehmed b. Ali b. Abdullâh

Müzekkî-i aleyh

Şâhidân-ı mezbûrân adl ve makbûlu'ş-şehâde îdükleri tarafımızdan tasdîk kılındı.

Çermik'in Çukur mahallesinden Hâcı Efendi b. Ahmed Efendi b. Mehmed Efendi

Çermik'in Saray mahallesinden Zülfîkar b. Timur b. Abdullâh

132/87

Çermik'in Çukur mahallesinden Serv Hâtûn'un mülkünün bir bölümünü Çermik'in Sinek köyünden Cuma'ya satması ile ilgili belgedir.

Çermik'in Çukur mahallesi sâkinelerinden ve zâtı zîrde isimleri muharrer kesân ta'rîfleriyle mu'arrefe Serv ((?)) Hâtûn bint-i Mehmed b. Ömer Çermik'e tâbi' Sinek karyesi ahâlîsinden Cumâ b. Yûsuf muvâcehesinde karye-i mezkûre hudûdu dâhilinde kâ'in bir tarafdan Kâhbed b. Arab b. Mehmed'in bostanı ve bir tarafdan Sinek nehri, bir tarafdan Çüngüşlü Hâcı Mehmed b. Hâcı Süleymân'ın bostanı, taraf-ı râbi'i Sinekli Dervîş b. ... bostanı ile mahdûd işbu yedimde olup fî 21 Safer sene 1281 târîhiyle müverrah ve bâlâsı tuğra-yı garrâ-yı şâhâne ile müveşşah bir kıt'a sened-i Hâkānî mûcibince eşcâr-ı gayr-i müsmire hâvî olduğu hâlde mâlik ü mutasarruf olduğum bâğçe ve bostanımı bu kerre kendi hüsn-i rızâ ve niyyet ü hâtırımla ve bin gurûş bedel mukābelesinde bey'-i bât-ı sahîh-i şer'îyle mezbûr Cumâ b. Yûsuf'a kat'iyyen bey' ü fürûht ve ol vechle mahallinde teslîm ve temlîk

eylediğimde merkûm Cumâ dahi ber-vech-i meşrûh iştirâ ve temellük ve tesellüm ve kabz ü kabûl eyledikte meblağ-ı mezkûru dahi tamâmen ve kâmilen merkûm Cumâ'dan ahz ü kabz edip ba'de'l-yevm bâğçe ve bostan-ı mezkûr merkûm Cumâ'nın mülk-i müşterâsıdır benim aslâ ve kat'â alâkam ve müdâhalem kalmamıştır, keyfe-mâ-yeşâ mutasarruf olsun deyû tâli'an i'tâ ve i'tirâf eyledikte merkûm Cumâ dahi mezbûre Serv Hâtûn'dan cemî' kelimât-ı meşrûhasında vicâhen tahkîk ve şifâhen tasdîk eylediği kayd şod. Fî 10 Cemâziyelâhir sene 1317 (16 Ekim 1899)

Müşterî

Bâyi'a

Şâhid

Şâhid ve mu'arrif: Müftîzâde Mustafâ Efendi, Kal'a mahallesinden Develan oğlu Ramazân, Saray mahallesinden Zülfîkar Ağâ b. Timur ve Melik b. Süleymân

Altmış birinci sahîfe

133/88a

Çermik kasabasının Kala mahallesinden Mehmed Bekir'in bâğ, bahçe ve tarlasını aynı mahalleden Veli'ye satmasıyla ilgili mül satış hüccetidir.

Çermik kasabasının Kal'a mahallesi sâkinlerinden olup bundan mukaddem vefât eden pederim Bekir b. Hasan'ın Petekkaya mevki'inde kâ'in tarafeyni Füseynili Ömer b. Ahmed'in susuz tarlası ve bir tarafdan Çüngüşlü Hâcı Mehmed b. Hâcı Süleymân'ın sulu tarlası ve taraf-ı râbi'i tarîk-i âmm ile mahdûd bir kıt'a susuz tarla ve gerek bâğ ve etrâfında eşcâr-ı müsmire ve gayr-i müsmireyi hâvî olan sehm i'tibâriyle iki sehm hisse-i şâyi'amı mahalle-i mezkûre ahâlîsinden Velî b. Cebrâ'îl b. Ali'ye üç yüz gurûş bedel-i makbûz mukabilinde mezbûr Veli'ye bey' edip ve mezkûr susuz ve sulu ve bâğ ve eşcâr-ı müsmire ve gayr-i müsmirede aslâ alâka ve müdâhalem kalmamıştır, keyfe-mâ-yeşâ' tasarruf eylesin dediği kayd şod.

Hâzıra

Hâzıra

Çermik'in Kal'a mahallesinden Mehmed Bekir b. Hasan

Hâcı-zâde Mustafâ Efendi

İmzâ

Kereze Rıza b. Ramazân

Mühür

Muhzır Zülfîkar

Mühür

Sadrî Efendi

İmzâ

Füseynilioğlu Ömer

133/88b

Çüngüş kasabasından Cami'-i Suk mahallesinden askerde vefat eden Ali Ağâ'nın varisleri olduğunu iddia eden aynı mahalleden Hüseyin Ağâ ve Hediye'nin, Ali Ağâ'nın Çermik'in Saray mahallesinden Zülfîkar Ağâ'ya verdiği borcu taleb etmeleriyle ilgili alacak verecek davasına dair i'lâmdır.

Çüngüş kasabası mahâlâtından Câmi'-i Suk mahallesi ahâlîsinden olup Asâkir-i Şâhâne'nin Yetmiş Sekizinci Alay'ın Dördüncü Tabur'un İkinci Bölük'ün Mülâzım-i Sânîsi olduğu hâlde Erzurum'da Depo Me'mûru hıdmetinde iken bundan mukaddem vefât eden Ali Ağâ b. Hüseyin b. Hasan'ın ber-vech-i âtî vârisi olduğunu iddi'â eden sulb-i kebîr oğlu Hüseyin Ağâ ile sulb-iye-i kebîre kızı Hediye hâzır olduğu hâlde müteveffâ-yı mezbûr Ali Ağâ'nın medyûnu Çermik'in Saray mahallesinden Zülfîkar Ağâ b. Timur b. Abdullâh muvâcehesinde üzerine da'vâ ve takrîr-i kelâm edip babam müteveffâ-yı mezbûr Ali Ağâ'nın verâseti üç sehm i'tibâriyle iki sehmi bana ve diğer bir sehmi dahi hâzıra-i mezbûre Hediye'ye

münhasıradır ve bizden gayrı vâris ve terekesine müstehakk âher kimesnesi olmamakla babam müteveffâ-yı mezbûr Ali Ağâ'nın cihet-i karzdan alacak hakkı olan kırk gurûşu mezbûr Zülfîkar Ağâ'dan hâlen talep-

Altmış ikinci sahîfe

134

ederiz deyû tarafımıza edâ u teslîme bi'l-verâse me'an ba'de'd-da'vâ ve's-su'âl mezbûr Zülfîkar Ağâ dahi cevâbında müteveffâ-yı mezbûr Ali Ağâ'ya hayâtında cihet-i karzdan kırk gurûş zimmetinde deyni olduğunu tâli'an ikrâr ancak müdde'î-i mezbûrun verâset müdde'âsını külliyen inkâr eylediği kayd şod.Fî 3 Receb sene 315 (28 Kasım 1898)

Hâzıra

Müddea aleyh

Müdde'î

Eşhedû billâh bundan mukaddem Erzurum'da vefât eden Ali Ağâ b. Mollâ Hasan b. Hasan'ın verâseti sulb-i kebîr oğlu müdde'î-i mezbûr Hasan ve hâzıra-i mezbûre Hediye müteveffâ-yı mezbûr Ali Ağâ'nın karındâşından hâsıl ve sulb-i kebîr evlâdları olduğuna ve bunlardan gayrı vâris ve terekesine müstehakk âher kimesnesi olmadığına ve müdde'î-i mezbûr Hasan ve hâzıra-i mezbûre Hediye'ye münhasıra olduğuna Allâh için bu vech üzere şâhidiz ve şehâdet-dahi ederiz.

Çüngüş'ün Başpınar mahallesi ahâlîsinden Hâcı Mehmed Efendi b. Hâcı Süleymân b. Hamza

Mühür

Çüngüş'ün Câmi'-i Suk mahallesinden Mustafâ Efendi b. Hâcı Mehmed Efendi b. Hasan

Mühür

Müzekî-i şer’î

Şâhidân-ı mezbûrân adl ve makbûlu’ş-şehâde idükleri tarafımızdan tasdîk kılındı.

Çermik’in Kal‘a mahallesinden Solak Osmân Ağâ b. Ahmed Ağâ b. Mustafâ Ağâ

Mühür

Çüngüş’ün Câmi‘-i Suk mahallesinden Zülfîkar b. Yûsuf b. Hâcı Mûsâ Ağâ

Bint-i mezbûre Hediye be-tekrâr birâderi Hüseyin Ağâ mahzarında üzerine da‘vâ ve takrîr-i kelâm edip, mûrisim babam Ali Ağâ’nın tabur sandığında alacağı olan muhallefât esmânın ahz ü kabza ve bana irsâl ü îsâle ve zimem-i nâsda olan alacağını talep ü da‘vâ ve lede’l-iktizâ sulh ü ibrâya tarafımdan hâzır-ı mezbûr birâderim Hüseyin Ağâ’yı vekîl ve nâ’ib-i menâb nasb ü ta‘yîn eyledim dedikte ol dahi vekâlet-i mezkûreyi kabûl eylediği kayd şod.

Hâzıra

Müdde‘î

Mühür

Altmış üçüncü sahîfe

135/89

Çüngüş’ün Başpınar mahallesinden Protestan milletinden Mardiros’un kendi dükkânını, Çüngüş’ün Başpınar mahallesinden Hâcı Mehmed ve oğlu Hâcı Süleymân’a satmasıyla ilgili mülk satış hüccetidir.

Çüngüş kasabasının Başpınar mahallesi mütemekkinlerinden ve teb‘a-i Devlet-i Aliyye’nin Protestan milletinden Mardiros veled-i Ogasab veled-i Kisyar Çüngüş’ün Başpınar mahallesi ahâlîsinden Hâcı Mehmed Efendi b. Hâcı Süleymân b. Hamza muvâcehesinde üzerine takrîr-i kelâm ve ta‘bîr-i ani’l-merâm edip Nefs-i

Çüngüş kasabasının Pabuççu çarşısında kâ'in bir tarafdan Cunto Serkis veled-i Mardiros'un dükkânı ve bir tarafdan Câmi'-i Kebîr vakıf dükkânı ve bir tarafdan Câmi'u's-Suk vakıf dükkânı ve taraf-ı râbi'i tarîk-i âmm ile mahdûd bir bâb dükkânı şürût-ı mubtile ve müfsideden ârî ve berî olarak kâffe-i hukûk ü mürâfıkıyla berâber tarafeynden îcâbı ve kavli hâvî olarak iki bin yüz gurûş bedel ile mûmâ ileyh Hâcı Mehmed Efendi'nin sagîr oğlu Süleymân'a bey'-i bât-ı sahîh-i şer'î ile bey' ü temellük ve velîsi bulunan pederi Mustafâ b. Hâcı Mehmed Efendi 'ye teslîm eyledikte ol dahiol vechle temellük ü tesellüm ve bi'l-velâye ahz ü kabûl ile ve semen-i bey' olan meblağ-ı mezkûr iki bin yüz gurûş dahi mûmâ ileyh Hâcı Mehmed Efendi oğlu mezbûr Süleymân'a mebî' olduğu hâlde mûmâ ileyh Hâcı Mehmed Efendi'den tamâmen ve kâmilen ahz ü kabz eyledim, ba'de'l-yevm

Altmış dördüncü sahîfe

136

mezkûr dükkân sagîr-i mezbûr Süleymân'ın mülk-i müşterâsıdır, benim aslâ alâka ve müdâhalem kalmamıştır, gerek mezkûr dükkân ve gerek sümüne müte'allik âmme-i de'âvîden sagîr-i mezbûr la Hâcı Mehmed Efendi'nin zimmetlerini ibrâ-yı âmm ile ibrâ ve ıskāt-ı hakk ile ıskāt eyledim deyû tâli'an ikrâr ü i'tirâf eyledikte velî-i mezbûr Hâcı Mehmed Efendi dahi cevâbında bâyi'-i merkûm Mardiros kelimât-ı meşrûhasında vicâhen tahakkuk ve şifâhen tasdîk etmeğin mâ-vaka'a-bi't-talep ketb olundu.

Mu'arrif

Çüngüş'ün Başpınar mahallesi mütemekkinlerinden Köse Agop

Mu'arrif

Çüngüş'ün Câmi'-i Suk mahallesi ahâlîsinden Mustafâ Efendi b. Hâcı Mehmed Efendi

Mühür

Müdde'î

Müddea aleyh

136/90

Çermik'in Tepe mahallesinden vefat eden Şathun Ali'nin varisleri Hüseyin, Zülfiye ve Hatice arasındaki mîrâs davasına dair i'lâmdır.

Çermik'in Tepe mahallesi ahâlîsinden olup bundan mukaddem vefât eden Şathun Ali b. Abdullâh'ın verâseti sulb-i kebîr oğlu Hüseyin ve sulb-iye kebîre kızı Zülfî'ye münhasıra olduğu bi'l-ihbâr lede'ş-şer'ü'l-enver zâhir ü mütehakkık olduktan sonra ibn-i mezbûr Hüseyin kazâ-yı mezkûr mahkemesinde ma'kûd-ı meclis-i şer'-i şerîfde yine mahalle sâkinlerinden Hadîcebint-i Hüseyin b. Ali muvâcehesinde üzerine da'vâ ve takrîr-i kelâm edip Göz mevki'inde kâ'in bir tarafdan bayır ve bir tarafdan Zülfî b. Ali'nin bâğı ve bir tarafdan Fırıncı Hâcı Mehmed b. Abdullâh'ın tarlası ve taraf-ı râbi'i Göz ile mahdûd bir kıt'a kürûm bâğı târîhden yirmi yedi sene mukaddem babam mütevefâ-yi mezbûrun hayâtında mâl ü mülkü olup vefâtıyla üç sehm i'tibâriyle iki sehmi bana isâbet etmiş iken şimdi mezbûr Hadîce fuzûlen müdâhale eder olmakla fuzûlen olunan müdâhale vâkı'asının men'iyle tarafıma teslîmi için mezbûre Hadîce'ye tenbîh olunmak matlûbumdur deyû ba'de'd-da'vâ ve's-su'âl mezbûre Hadîce dahi cevâbında mezkûr münâza'un-fîh olan bâğın nısfı müteveffâ vâlidem Emiş'in hayâtında mâl ü mülkü olup vefâtıyla bana irsen intikāl edip ve otuz seneden beri dahi irsen mâlım olmak üzere tasarruf ederim ve diğer nısfı hissesi dahi târîhden otuz sene mukaddem vefât eden birâderim Ali'nin mâl ü mülkü olup vefâtıyla mezkûr bâğı Şenoğlu Hâcı İbrâhîm'den iki yüz gurûşa bey' edip ve otuz seneden beri de mezkûr bâğ şirâ'en mâlım olmak üzere tasarruf -ederim deyû müdâhale-i vâkı'asını ikrâr eylediği kayd şod. Fî 1 Teşrîn-i Sânî sene 315 (13 Kasım 1899)

Müddea aleyh

Müdde'î

Altmış beşinci sahîfe

137

Târîhden otuz sene mukaddem mezkûr bâğa mutasarruf olduğuna da'ir şâhidleri kimler olduğu su'âl olundukta Çermikli Şekeroğlu Hâcı İbrâhîm, Çermik'in Tepe mahallesinden (…?) Hoca ve Mâvişbint-i Mustafâ ve Hayim oğlu Zülfîkar b. Mehmed ve Veli Yuhaveşbint-i ... nâm şâhidler olup bunlarla ifâde edeceğini dediği kayd şod. Fî 27 Şevvâl sene 317 (28 Şubat 1900)

Müddea aleyh

Müdde'î

137/91

Çermik'in Saray mahallesinden vefat eden Protestan milletinden Prut Haço'nun varisleri Çuher, Esgaba, Nikogos ve Karabet'in, Haço'nun mülkünü Çermik'in Saray mahallesinden Ermenî milletinden Köşger Haço'ya satmayalarıyla ilgili mülk satış hüccetidir.

Çermik'in Saray mahallesi mütemekkinlerinden olup bundan mukaddem vefât eden Protestan milletinden olup bundan mukaddem vefât eden Prut Haço veled-i Artin veled-i Serkis'in verâseti zevce-i metrûkesi Çuherbint-i Kazancı Bedros ile sulb-iye kebîre kızı Eygesa ve kendisinden mukaddem vefât eden li-ebeveyn er karındâşı Serkis'in kebîr oğlu Karabet ve diğer birâderi olup kendisinden mukaddem vefât Manuk'un kebîr oğlu Nikogos'a münhasıra olduğu bi'l-ihbâr lede'ş-şer'ü'l-enver zâhir ü mütehakkık olduktan sonra zevceti'l-merkûme Çuher mezkur bint-i merkûme Eygeba ve ibn ahî el-merkûmân Karabet ve Nikogos'dan her biri hâzır olduğu hâlde Çüngüş kasabası ahâlîsinden olup Çermik'in Saray mahallesinde mütekmekkin teb'a-i Devlet-i Aliyye'den Ermenî milletinden Köşker Haço veled-i Kırmız Muhanes Kirkor veled-i Bogos'un mahzarında takrîr-i kelâm ve ta'bîr-i ani'l-merâm edip kasaba-ı mezkûrenin Saray mahallesinde kâ'in bir tarafdan Köroğlu Zülfîkar b. Abdullâh'ın mülk menzili ve bir tarafdan Kanı karı Mehmed b. Mustafâ'nın mülk menzili ve tarafeyni tarîk-i âmm ile mahdûd mûrisimiz müteveffâ-yı mezbûr Haço hayâtında müstakillen mutasarruf olup vefâtıyla bizlere mevrûs ve fevkānî iki mahbes ve iki kiler ve bir matbah ve bir eyvân ve tahtânî bir örtme ve üç ahırı müştemil bir bâb mülk menzilimizi cemî'-i tevâbi' ve kâffe-i hukûk ü

murâfıkıyla ve şürût-ı müfsideden ârî ve berî olarak bey‘-i bât-ı sahîh-i şer‘î ile üç bin gurûş bedel mukābelesinde hâzır-ı merkûm Haço’ya bey‘-i bât-ı sahîh-i şer‘î ile bey‘ ü temellük ve tesellüm elyedik, ol dahi temellük ü tesellüm ve kabz ü kabûl edip ve semen olan meblağ-ı mezkûru dahi hâzır-ı merkûm Haço’dan tamâmen ve kâmilen ahz ü kabz edip menzil-i mezkûrun sümününden ve akçe-i vahide sümünümüz kalmamıştır ba‘de’l-yevm menzil-i mahdûd-ı mezkûr Haço’nun mülk-i müşterâsıdır keyfe-mâ-yeşâ’ tasarruf eylesin deyû tâli‘an ikrâr eyledikte bint-i ve ibn ahî

Altmış altıncı sahîfe

138

hâzıran-i merkûmân Eygesa ve Karabet ve Nikogos dahi her biri sâdır olan cemî‘-i (…?) meşrûdesinde vicâhen tahakkuk ve şifâhen tasdîk eylediklerinde hâzır-i merkûm Haço dahi kaziyye minvâl-i muharrer üzere kabûl eylediği kayd şod.

Hâzır

Hâzır

Mühür

Hâzıra

Müdde‘îye

Tücar Kirobet veled-i Temürcu Agop

Ceriş (?) Mollâ Dervîş b. Mehmed

Mahkeme a‘zâsından Aloş Efendi

Mühür

Şan Ustası Serkis veled-i Ohannes

Mühür

Temürcu Arno veled-i Temürcu

Kalaycı Mıhıs Mardo veled-i Haço

Tüccâr Kirkor veled-i Artin

Târîhden otuz sene mukaddem vefât eden Şaşhun Ali'den alacağım olan yüz gurûşu talebinde müteveffâ-yı mezbûr Ali'nin zimmetine mahsuben müdde'îye-i aleyh-i mezbûre Hadîce tarafından bana meblağ-ı mezkûr teslîm olunduğuna dâ'ir şâhidim ve bundan mâ'adâ bir şeye ma'lûmâtım yoktur.

Fî 28 Şevvâl sene 317 (1 Mart 1900) Çermik'in Saray mahallesinden Şekeroğlu Hâcı İbrâhîm b. Aloş Eşhedû billâh târîhden otuz sene mukaddem vefât eden Şaşhun Ali'nin sulb-i sagîr oğlu Hüseyin'in vakt-i rüşd ü sedâdına değin vasîsi bulunan mahalle-i mezkûr ahâlîsinden olup bundan mukaddem vefât eden Tüfenkçi Hâfız vesâyeti hasebiyle münâza'un-fîh olan mezkûr bâğının nısfı müdde'îye-i aleyh mezbûre Hadîce'nin mâlı ve nısfı müteveffâ-yı mezbûr Ali'nin mâli olup müteveffâ-yı mezbûrun bir sehm mâlı olan hisse-i şâyi'asını sagîr-i mezbûr Hasan'ın vasîsi bulunan Tüfenkçi Hâfız Abdullâh iki yüz gurûşa mezkûr nısfı hissesi mezkûr bâğı Hadîce'ye bey' ü fürûht eylediğine Allâh için şâhidim ve şehâdet-dahi ederim.

Çermik'in Tepe mahallesinden Zelîhâbint-i Kâsım b. Abdullâh.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

400 VE 401 NOLU TARİHLİ ÇERMİK ŞER'İYYE SİCİLLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. DEFTERLERDEKİ KAYITLARIN MAHİYETİ

İncelenen şer'iyye sicilli defterlerine konu olan davaların değerlendirileceği bu bölümde çok fazla detaya girilmemiştir. Aşağıda ifade edilen konularla ilgili tarafların (davalı ve davacıların) ve şahidlerin ifadeleri bulunmasına rağmen hiçbir belgede mahkeme hakiminin (kadı) hükmü bulunmamaktadır.

3.2.ŞİRKET (ORTAKLIK)

Kelime anlamı olarak ortaklık demektir.[172]Ortaklıklar genel olarak kendi arasında mülk, akit ve ibaha olmak üzere üçe taksim edilmiştir. Mülk şirket bireylerin taşınır veya taşınmaz bir malı satın alma, karıştırma, birleşme ya da mîrâs yoluyla müştereken malik olma durumudur. Akit şirket birçok kişinin sermaye veya emeklerini ticarî bir gayeyi gerçekleştirmek için biraraya getirme durumuna denir. İbaha şirket dere, nehir, göl, mera vb. kamu mülkiyetinde olan mülkün ortak kulanım şekline denir. Şirket ile ilgili incelediğimiz defterlerde bir kayıt bulunmaktadır.[173]

Çermik kazasına bağlı Çüngüş nahiyesinden, Ermenî milletinden Mardiros ve Haleb vilâyetinden, Yahûdî Hayim; Mahmûdiye kökü adı verilen malın ticâretinde

[172] Şemseddin Sami, **Kamûs-ı Türkî**, Çağrı yay., İstanbul 2010, s. 775
[173] Aydın,**Türk Hukûk Tarihi**, s. 403

ortaklık yapmışlardır ancak malın bozuk çıkması ve para konusunda anlaşmazlığın çıkması nedeniyle Yahûdî Hayim, Mardiros'u şer'î mahkemeye şikâyet etmiştir.[174]

Belge incelendiğin de, belge Akit ortaklık kategorisine girmektedir. Çüngüş nahiyesinin Orta mahallesinden olan Bogos'un beş yüz batman Mahmûdiye kökü mülküne Davit'in bu malın iki yüz elli batmanının değerini vererek bu malın ortağı olmuştur. Bunun yanında malın ticâretinde doğacak kâr ve zarara her ikisi de müşterek olduklarına dair akd-i şirket yapmışlardır.

3.3. ALACAK-VERECEK

İncelenen defterlerde en çok dava konusu olan mesele alacak-verecek meseleleriyle ilgili davalardır. Defterlerde toplamda 37 belge bulunmaktadır. Defterlerde alacak-verecek davaları, genel olarak kişinin borcunu tahsil edememesi, mîrâsçıların mûrislerinin borcunu talep etmeleri, satılan veya kiralanan mülkün parasının tahsil edilememesi durumlarında mahkemeye başvurulması şeklinde ortaya çıkan davalardır.[175]

Belgeler incelendiğinde davalar, davalıların borçlarını ödememesi ya da satın aldıkları bir mülkün parasını vermemesinden dolayı, davacının konuyu mahkemeye intikal ettirmesiyle ilgili konulardan teşekkül etmektedir.

Çermik kazasına bağlı Çüngüş nahiyesinin Orta mahallesinden Etyen, Kal'a mahallesinden Musis'e dört sene süreyle dört taksitle ödenmek şartıyla bin kırk kuruş borç vermiştir. Ancak Musis borcunun ilk taksiti olan iki yüz otuz kuruşu vermiş fakat geriye kalan sekiz yüz on kuruşu verememiştir. Bundan dolayı Etyen, Musis'in geriye kalan borcunu ödemesi için şer'î mahkemeye dava etmiştir. Musis ifadesinde, Etyen'nin hakkındaki iddiaları kabul ettiğini, geriye kalan üç taksitli borcunu vermediğini itiraf etmiştir.[176]

Bazı davalarda borç verenin kendisine vekil tayin ederek borçludan parasını talep ettiği görümektedir.

---

[174] Belge No: 78
[175] Belge No: 1a, 1b, 2, 3, 4a, 5, 7, 8, 9, 10, 14, 15, 20, 27, 29, 36, 37, 39, 44, 45, 46a, 57, 60, 61, 65, 66, 67, 68, 70, 71, 76, 77, 84, 85, 86, 88b
[176] Belge No: 61

Diyarbekir'in Hân-i (…?) Mahallesinden Malkon, babadan kardeşi olduğunu iddia ettiği Çermik'in Kal'a mahallesinden Mıgırdıç'ın, Çermik'in Saray mahallesinden Zülfîkar'a kırk kuruş borç verdiğini ve borcun tahsili için kendisini vekil tayin ettiğini dile getirmektedir. Vekillik vasfından dolayı Zülfîkar'dan borcun tahsili için kendisini şer'î mahkemeye şikâyet etmiştir. Davalı Zülfîkar mahkemede verdiği ifadesinde Malko'nun kendisine kırk kuruş borç verdiğini ancak Mıgırdıç'ın vekâletini kabul etmediğini söylemiştir.[177]

Alacak-verecek davalarında, varislerin mûrislerinin borcunu, borçludan tahsil etmek amacıyla mahkemeye başvurduklarına sıkça rastlanılmaktadır.

Çermik'in Tepe mahallesinden Mustafa Mahmûd, askerde vefat eden oğlu Ömer'in kendisinden başka varisi olmadığını, oğlu Ömer'in ölmeden önce Melik Efendi'ye kırk kuruş para verdiğini, Ömer'in başka varisi olmadığından doğal olarak belirtilen borcun kendisine tahsis edilmesi hususunda mahkemeye başvurmuştur. Borçlu Melik Efendi, mahkemeye verdiği ifadesinde, Ömer'in kendisine kırk kuruş borç verdiğini ancak Mustafa Mahmûd'un, Ömer'in varisi olduğunu kabul etmemiştir.[178]

3.4. ALIM-SATIM

Konuyla ilgili olarak incelenen defterlerde 15 belge bulunmaktadır.[179] Mahkemeye intikal eden bu belgeler iki kısma ayrılmaktadır. Bir bölümü mülk satışından doğan anlaşmazlıklar ile ilgili iken, bir bölümü satışı yapılan mülkün veya malın taraflarca sonradan itiraza mahal vermemek ve satışını resmîleştirmek amacıyla resmî bir belge almak için mahkemeye intikal etmiş konulardır. Bu yönüyle dönemin mahkemelerinin günümüz noter görevini icra ettiği söylenelebilir.

Çermik'in Çukur Mahallesi mütemekkinlerinden Ermenî Kârhaneci Karabet, yine aynı mahalleden Şatıroğlu Haço'dan fevkani bir meclis, bir eyvân, bir dükkan, küçük bir kiler ve çevresi avluyla çevrilmiş bir alanı yekûnda bin altı yüz kuruş makbuz mukabilinde satın almıştır. Haço'nun mülkü sattığına dair makbuzda mührü

[177] Belge No: 65
[178] Belge No: 1b
[179] Belge No: 11, 23, 30a, 48, 49, 55, 56, 72, 74, 79, 83, 87, 88a, 89, 90

bulunmasına rağmen Karabet, şer'î mahkemeden, mülkün satışına resmîyet kazandırmak amacıyla sened-i şer'iyye istemiştir.[180]

Alım-satım konularını içeren belgelerde, mülkü alanın da satanın da birlikte mahkemede mülkün satışının yapıldığına dair birlikte beyanat verdiklerini görmekteyiz. Belgelerde dikkatimizi çeken ifadelerden bir tanesi de *keyfe-mâ-yeşâ tasarruf eylesun* ifadesidir. Belgelerden anladığımız kadarıyla mülkü satan kişinin, alan kişiye iyi niyet temennisi olarak kullandığı söylenebilir.

Çermik'in Tepe mahallesinden Tüccar Kirkor, Çermik'in Kal'a mahallesinden Mıgırdıç'ın dört beş sene evvel ölmüş babası Ohannes'den yıkılmış iki dükkanı üç yüz kuruşa almıştır. Ohannes öldükten sonra, Mıgırdıç mülkün babası tarafından satışının Kirkor'a yapıldığını beyan etmiştir. Mıgırdıç, Kirkor'dan tekrardan bu mülkün kendisine satışını talep etmiştir, bunun üzerine Kirkor mülkü Mıgırdıç'a satmış, mahkemedeki beyanatında satışı yapılan bu mülkde, hiçbir tasarruf hakkının olmadığını ve Mıgırdıç, bu mülkü *keyfe-mâ-yeşâ tasarruf eylesun* demiştir.

Belgelerde mülk alım-satım konularında tarafların anlaşmazlıklarıyla ilgili da'vâlar mevcuttur. Şöyle ki; Çermik kazasına bağlı Terbile köyünden Hasan, yine aynı köyden Ali ve Faho kardeşlerin müştereken sahibi oldukları bir kıt'a bahçelerini iki yüz yetmiş kuruşa satın almaktadır. Ancak Ali'nin eşi Emiş Hâtûn bu mülkün satılmış olduğuna karşı çıkmıştır. Bunun üzerine Hasan konuyu mahkemeye intikal ettirmiştir. Hasa'nın iddiasına göre Ali Adana'da iken bu bahçeyi kardeşi Faho'dan satın aldığını, Ali Adana'dan geldikten sonra bu bahçenin satışına onay verdiğini ve beş yıldan beridir ifade edilen bahçeyi tasarruf ettiğini söylemektedir. Bunun için Emiş Hâtûn'un bahçesine yapmış olduğu gaspı men'ini mahkemeden talep etmektedir. Emiş Hâtûn mahkemede verdiği ifadede kocası Ali'nin, ifade edilen bahçenin satışına onay vermediğini belirtmektedir.[181]

[180] Belge No: 23
[181] Belge No: 79

Mülk alım-satım konularıyla ilgili belgelerde, kadınların mülk sahibi olabildiklerini ve mülklerini hiçbir baskı altında kalmaksızın özgür bir şekilde satabildiklerine dair davalar mevcuttur.

Çermik'in Çukur mahallesinden Serv Hâtûn, Sinek köyünün sınırları dahilinde bulunan bahçe ve bostan tarlasını bin gurûşa Sinek köyünden Cuma'ya hüsnü rızasıyla kendisine sattığını ve bu satılan mülk üzerinde hiçbir hakkının kalmadığını ifade etmiş, bunun yanında Cuma mahkemede bu mülkü aldığını ve Serv Hâtûn'un parasını kendisine verdiğini beyan etmiştir.[182]

3.5. BOŞANMA

İncelenen defterlerde boşanma konusuyla ilgili iki belge bulunmaktadır.[183] Boşanma, sözlükte bağı çözmek, serbest bırakmak demektir. Istılahta ise belli sözlerle evliliği ortadan kaldırmaktır. Boşamada kullanılan sözler sarih ve kinaye olmak üzere ikiye ayrılır. Sarih sözler; yalnız boşamada kullanılan ve başka anlama gelme ihtimali olamayan sözlerdir. Arapça'da talak sözü ile bu sözün kökünden türetilmiş olan sözlerele yapılan boşama bu niteliktedir. Bu sözler seni boşadım, çık git anlamına gelme ihtimali olduğu gibi, çık git aramızdaki kavga son bulsun anlamına da gelebilir. Bu durumda kişi boşama niyet ederse hanımı boşanır, değilse boşanmaz.[184]

Belgelerde İslâm hukûkunun kadına verdiği değeri ve kadının toplumsal hayat içerisinde aktif olarak rol aldığına tanıklık edebilebilir. Çermik kazasına bağlı Şirvara köyünden Zülfiye, Piran köyünden Resul'den boşanmasıyla ilgili olan bu belgede, Resul ticâret amaçlı olarak Adana'ya gitmiştir. Kardeşi Mahmûd yanına gidip sekiz seneden beri karısı olan Zülfiye'nin kendisine olamayacağını ve Zülfiye'yi boşamasını istemiştir. Bunun üzerine Resul Adana'da iken kendisini boşamıştır. Bunun üzerine Zülfiye babasının evine gitmeyip mahkemeye baş vurarak kendisini boşayan Resul'den mihr-i mu'âccelini talep etmiştir. Mahkemeye gitmeyen

[182] Belge No: 87
[183] Belge No: 16, 32b
[184] Hasip Asutay, **Şafiî İlmihali**, Gelenek yay., İstanbul 2005, s. 295

Resul yerine Tevfik Efendi vekil olarak atanmıştır ve vekil mahkemedeki ifadesinde, Zülfiye'nin mihirle ilgili olan iddiasını reddetmiştir.[185]

3.6. HIRSIZLIK

Bu konuyla ilgili olarak defterlerde 3 belge bulunmaktadır.[186] Belgelerde iddia edilen hırsızlık suçu sabit olunmamıştır, sadece konu mahkemeye intikal etmiş ve mahkemede konuyla ilgili her hangi bir hüküm verilmemiştir. Belgelerde kişilerin kaybolan mallarının başkasında bulunması üzerine mahkemeye şikâyet edilmesiyle ortaya çıkan sicilimizdeki hırsızlık konularındandır. Çermik kasabasının Tepe mahallesinden Hüseyin'in bir ineği ve bir eşeği Belviran adı verilen mevkide kaybolmuştur. Hüseyin, eşeğini Ergani Madeni'ne bağlı Karto köyünden Abdullah'ın yanında görmüştür. Bunun üzerine mahkemeye baş vuran Hüseyin, eşeğinin kendisine verilmesi için Abdullah'a tenbih olunmasını istemiştir.Ancak Abdullah ifadesinde bahsedilen eşeği üç ay önce Yahûdî Karo'dan satın aldığını söylemiştir.[187]

3.7. GASP

Bir şeyi zorla ve zulüm yoluyla sahibinin elinden almak, tecavüzde bulunmak, zorlamak, mütekavvim bir malı, malikinin izni olmaksızın, ona maldan el çektirecek şekilde haksız yere elinden ve tasarrufundan almak anlamında kullanılır. İslâm'da başkasının malını gasp etmek kitap, sünnet ve icmâ' delilleri ile yasaklanmıştır: " *Ey iman edenler, birbirinizin mallarınızı haram yollarla yemeyiniz. Meğerki o mallar sizden karşılıklı rızaya dayanan bir ticâret malı ola*". "*Birbirinizin mallarını haksız yere yemeyin. İnsanların bir kısım mallarını bile bile günaha girerek yemek için onları hâkimlere aktarmayın*. "[188]

Bu tanımlamaları dikkate alarak sicillerde konuyla ilgili 12 belge mevcuttur.[189] Belgelerde genel olarak toprak gasplarına ilişkin davalar görülmektedir. Belgelerde malı gasp edilen ve malı gasp eden ayrıntısıyla

[185] Belge No: 32b
[186] Belge No: 38, 51, 75
[187] Belge No: 38
[188] Nisa sûresi, 4/29.
[189] Belge No: 4b, 6, 18, 28, 30b, 31, 34, 40, 52, 53, 73, 80

haklarındaki bilgiler verilir. Bunun yanında gasp edilen mal veya mülkün nerede olduğu ve nasıl gasp edildiği detaylandırılır.

Çermik'in Çukur mahallesinden Paşa, Mehmed ve Ali, babalarından kendilerine mîrâs kalan bir kıta bağı, Çermik'e bağlı Kalecik köyünden Sadun'nun gasp ettiği iddiasıyla mahkemeye başvurmuşlardır. Hakim üç defa Sadun'u mahkemeye çağırmışsa da gitmemiş yerine vekil olarak Çermik'in Saray mahallesinden Tevfik Efendi atanmıştır. Tevfik Efendi ifadesinde davacıların iddialarını tamâmen reddetmiştir. Bu davada hakimin hükmü görülmemiştir.[190]

Genel olarak belgelerdeki davalar toprak ve bağ gasplarıyla ilgili iken farklı olarak bir belgemizde icar edilen bir mülkün eski müsteciri tarafından el konulmasıyla ilgili dav'âdir. Çermik'in Çukur mahallesinden Mahmûd, Çermik çarşısının içinde bulunan kahvehaneyi sahibesi olduğu Rahime Hâtûn'dan bir seneliğine seksen kuruştan kiralamıştır. Ancak Mahmûd kiraladığı bu kahvehanenin, eski kiracısı olan Mehmed'in kahvehaneyi kendisine vermediği iddiasıyla mahkemeye başvurmuştur. Mehmed ifadesinde bu kahvehanenin Rahime Hâtûn'un malı olduğunu ve eski kiracısı olduğunu ifade etmiştir. Mahmûd ifadesinin devamında kahvehaneyi bir seneliğine seksen kuruşa Rahime Hâtûn'un mal ve mülkünün vekili olan Atar Salih'den kiraladığını ve Mehmed'in iddialarını tamamıyla reddetmiştir.[191]

3.8. İFTİRA

İftira, birine işlemediği bir suçu, şâhidleri olmaksızın isnat etmek durumuna denmektedir. Sicillerde bu konuyla ilgili 1 kayıt bulunmaktadır. Çermik'in Kala mahallesinden Fatma'nın velisi durumunda bulunan amcası, aynı mahallede ikamet etmekte olan Ramazân'ın, kardeşinin kızı olan Fatma ile evlenmemek suretiyle cinsel münasebette bulunduğu iddiasıyla mahkemeye şikâyette bulunmuştur. Ramazân ifadesinde, buluğ çağına girmiş olan Fatma'nın kendi hüsn-ı rızasıyla Haburman köyünden Abdullah'ı kendisine vekil tayin etmiştir. Haburman köyünün imâmı Mollâ Ahmed Çolanlı Cuma nikâh akdimizi yüz elli kuruş mihr-i mu'âccel ve yüz

[190] Belge No: 30b
[191] Belge No: 52

elli kuruş mihr-i mü'eccel kuruş ile akd etmiştir. Şâhidlerini belirtikten sonra Fatma'nın kendi karısı olduğunu ve amcasının dile getirdiği bütün iftiraları reddetmiştir.[192]

3.9. İKRÂH

Bir kişiye istemediği halde zorla ve cebren yaptırtma durumuna denir. İkrâh sözlükte, bir insanı tabiatı icabı veya şer'î bakımından çirkin gördüğü şeye zorlamaktır. Bir terim olarak ise; bir kimseyi korkutarak rızası dışında ona istenilen bir fiili zorla yaptırmaktır. Bu da iki çeşittir: Birincisi tam zorlamadır ki buna ikrâh-ı mülci de denir. Bu, nefsi veya azayı telef etmek yahut şiddetli dövmekle yapılan zorlamadır. Eğer böyle olmazsa eksi kolur ve mülci zorlamaya girmez. Bu da gayr-i mülci zorlama adını alır.

Hanefiler nikâh esnasında cebir ve tazyikin olmamasını bir sıhhat şartı olarak kabul etmezler. Onlara göre böyle bir zorlama ile yapılan nikâhlar da geçerlidir. Diğer mezheplerde ise diğer akitler gibi nikâh akdinî de cebir ve tazyik altında yapıldığı zaman geçersiz saymakta, böylece ikrâhın olmayışını bir sıhhat şartı olarak kabul etmektedir.[193]

Sicillerde bu konuyla ilgili olarak 1 kayıt bulunmaktadır. Çermik'in Çüngüş nahiyesinin Çanakçı-yı Süfla köyünden İsmail, yine aynı köyden Fatma ile evlendirilmiştir. Fatma buluğ çağına ermediğinden vekili durumunda bulunan amcası Hasan kendisini İsmail ile evlendirmiştir. Ancak Fatma'nın amcası Hasan bu arada kendisini Mevlüt adında biriyle daha evlendirmiştir. Bunun üzerine mahkemeye başvuran İsmail eşinin kendisine iade edilmesini talep etmiştir. Mevlüd'ün müvekkili bulunan Hâcılar köyünden Mustafa, İsmail'in iddialarını tamamıyla reddetmektedir. Fatma ifadesinde amcası Hasan'ın kendisini İsmail ile evlendirdiğini beyan ederken, şâhidlerden Hâcılar köyünden Musa, Hasan'ın yiyenini zorla Mevlüd ile evlendirdiğini söylemiştir. Ancak bu belgemizde davayla ilgili olarak bir hüküm tespit edilmemiştir.[194]

[192] Belge No: 47
[193] Aydın, **a. g. e.,** s. 266
[194] Belge No: 82

3.10. İRTİFÂK

İrtifâk hakkını bir taşınmaz lehine diğer bir taşınmaz üzerinde kurulan hak olarak tarif edebiliriz.[195] Belgelerde, başlıca irtifâk haklarından "hakk-ı şirb" olarak ifade edilen sulama hakkıyla ilgili belgeler mevcut olduğundan dolayı bu konu üzerinde durulacaktır.

İncelenen sicillerde konuyla ilgili 2 belge bulunmaktadır.[196] Bu belgelerde de konuyla ilgili kadının bir hükmü bulunmamaktadır. Çermik'e bağlı Hasud köyünden Arab, Derezere köyünden Mehmed Ali ve İbrâhîm'i mahkemeye şikâyet etmiştir. Arab, mahkemedeki ifadesinde babam Hâcı Hüseyin ve Mehmed Ali'nin babası Hâcı Mustafa anlaşarak topraklarını sulamak amacıyla Çermik nehrinden su çekmek amacıyla bir kanal açmışlardır ve bu anlaşmada eğer vefat ederlerse harkı kullanma hakkı Hâcı Hüseyin'in varislerine kalacaktır. İşte Arab bu anlaşmaya dayanarak Mehmed Ali ve İsmail'in kendisinden izinsiz olarak haksız yere bu kanaldan su çektiklerini ve mahkemeden bu kişilerin bu eylemlerinden vazgeçmelerinin men'ini talep etmiştir. Mehmed Ali ve İbrâhîm ifadelerinde bizim babamız ve Arab'ın babasının birlikte kanalı açtıklarını, on sekiz seneden beri kanalı kullandıklarını ve kendilerinden başka Nişinik köyünden başkalarının da bu kanalı kullandıklarını söylemişlerdir.[197]

Belgedeki da'vâ konusu, kişinin sulama hakkı olduğu tarlayı sulamayıp, sulama hakkı olmayan tarlayı sulamaya çalışmasına, müştereklerin mahkemeye başvurmasına dayanır. Çüngüş Kilise-i Tahtamaşat köyünden Yusuf, yine aynı köyden Polad ile müştereken tarlalarını sulamak amacıyla Ay deresinden hark açarak tarlalarını sulamaktadırlar. Yusuf, Polad'ın müştereken kullandıkları harkı sulama hakkı olduğu tarlayı sulamayıp müşterek kullanılan hark ile başka bir tarlayı sulamasından dolayı mahkemeden Polad'ın bu tutumunun meni'ini taleb etmiştir. Polad mahkemedeki ifadesinde, eğer benim o harkla başka bir tarlayı sulama hakkım yoksa tarlayı sulamaktan vazgeçerim diye beyan etmiştir.[198]

---

[195] Aydın, **a. g. e.,** s. 350
[196] Belge No: 19, 32a
[197] Belge No: 19
[198] Belge No: 32a

3.11. MÎRÂS

Mîrâs, ölenin hısımlarına veya kanûnen verilmesi gereken bıraktığı mal, mülk, para demektir.[199] Mîrâs, "feraiz" olarak da tanımlanmaktadır. Belgelerde mîrâs bırakkan kişiye "mûris" mîrâs bırakılanlara "varîs" olarak tanımlanmaktadır. Bu konuyla ilgili olarak incelenen sicillerde 9 belge bulunmaktadır.[200]

Defterlerde mîrâsa dair davalara bakıldığında genel olarak Mûris'in terekesine mîrâsçılardan biri veya birkaç tanesinin fuzûlî müdahale etmesinden doğan anlaşmazlıklara dayanan davalardır.

Çermik'in Nişinik köyünden Züleyha'ya, eşi Mahmûd b. Toz Eken ve kızı Züleyha'nın vefatından sonra kendisine kalan mîrâsa kayınbiraderi Ali Toz Eken'nin fuzûlî müdahale ettiğinden dolayı mîrâsının geri iadesi için kendisini mahkemeye vermiştir. Ancak Ali Toz Eken mahkemeye gitmekten imtina gösterdiğinden dolayı vekil olarak yerine, Çermik'in Saray mahallesinden Zülfîkar atanmıştır. Zülfîkar'ın mahkemedeki ifadesinde Züleyha'nın iddialarını tamamıyla reddetmiştir. [201]

3.12. MADDÎ ZARARA UĞRAMA

İncelenen sicillerde bu konuyla ilgili 2 belge bulunmaktadır.[202] Dava konuları, tarla sulamasıyla oluşan ziyanın maddî olarak karşılanması ve hamallara verilen malın kaybolmasından dolayı malın ederi olan ücretin hamallardan istenmesine dairdir. Çermik'e bağlı Piran köyünden Hasan kendi tarlasını sularken, komşusu aynı köyden Ali'nin malına zarar vermiştir. Ali maddî zararın karşılanması için mahkemeye başvurmuştur. Ali, Hasan'ın maddî zararın ederi olan doksan kuruşu ödemeyi kabul etmesi üzerine davasından vazgeçmiştir.[203]

Çüngüş nahiyesinin Şapkar mahallesinden Protestan Karek Serkis, hamal esnafından olan Abdülkadir ve Mustafa'ya, Avut köyünden Hâcı Ömer Ağa'ya götürmek üzere dört yüz elli kuruş değerindeki malı vermiştir, ancak; mal yolda

[199] Develioğlu, **a. g. s.**, s. 778
[200] Belge No: 26, 41, 42, 43, 54, 62, 63, 67b, 90
[201] Belge No: 41
[202] Belge No: 25, 64
[203] Belge No: 25

kaybolmuştur. Bunun üzerine Karel Sarkis bu malı tazmin etmek amacıyla Abdülkadir ve Mustafa'yı mahkemeye vermiştir. Abdülkadir ve Mustafa mahkemedeki ifadelerinde, malı götürürken yolda karın son derece yoğun bastırdığını canlarını kurtarmak için malı yolda bıraktıklarını ve o gece Alyos köyüne sığındıklarını sabah olunca da malı geri almak için döndüklerinde malı yerinde bulmadıklarını söylemişlerdir. Belgede mahkemenin sonucuna dayalı bir hüküm verilmemiştir.[204]

3.13. NİKÂH

Sözlükte "birleştirme, bir araya getirme; evlenme, evlilik; cinsel ilişki" gibi anlamlara gelen nikâh kelimesi fıkıh terminolojisinde, şer'an aranan şartlar çerçevesinde aralarında evlenme engeli bulunmayan bir erkekle bir kadının hayatlarını geçici olmaksızın birleştirmelerini sağlayan akdi ve bu yolla eşler arasında meydana gelen evlilik ilişkisini ifade eder. Günümüzde geleneksel olarak düğünlerden önce varlığını devam ettirmekte olan nişan törenleri İslâm şer'atında nikâh akdinîn bir parçası değildir. Nikâh akdine gerek kendisi gerekse velâyet veya vekâlet ilişkisine dayanarak başkası adına katılan kişinin üç mezhepte akıl ve baliğ, Hanefiler'e göre temyiz gücüne sahip olması gerekir. Evliliğin hangi hususlarda sona ereceği mezhepler arasında farklı görüşler mevcuttur. Bazı durumlarda nikâhın feshi için hakimin hükmü gerekli iken bazı durumlarda hakimin hükmü gerekli değildir. Nikâhın sona ermesi eşlerden biri veya her ikisinin iradesine bağlı olarak talak, muhâlea, ve kazai tefrik olarak sınıflandırıla bilinir. Talak kocanın tek taraflı iradesiyle, muhâlea tarafların anlaşmasıyla, tefrik ise hakimin hükmüyle nikâh ilişkisinin sona erdirilmesini ifade eder.[205]

İncelenen sicillerde konuyla ilgili 6 belge bulunmaktadır.[206] Belgeler incelediğinde konuların bir bölümü yapılan nikâh akdinîn resmîyet kazanması için mahkemeye intikal eden hüccetler iken, bir bölümü de yapılan nikâhın bir tarafın kabul etmemesinden dolayı, tarafların birbirlerinden şikâyetçi oldukları ilamlardır. Aşağıda konularla ilgili olarak birer örnek vermeye çalışılacaktır.

[204] Belge No: 64
[205] Fahrettin Atar, "Nikah" **İ.A.**, Türkiye Diyanet Vakfı yay., İstanbul 2007, C. 33, s. 115-117
[206] Belge No: 12, 17, 22b, 24, 35, 69

Siverek kazasının Güllabî mahallesinden Şiyâr, Çermik'in Çukur mahallesinden Sinem ile nikâhlanmıştır. Bu nikâhta Şiyâr'ın vekili Abbas b. Abbas ve Sinem'in vekili Ahmed b. Mehmed iken, Çanak köyü imâmı Mollâ Abbas ise nikâhı akd etmiştir. Nikâh elli kuruş mihr-i mu'accel ve elli kuruş mihr-i mü'eccel üzerinde kıyılmıştır. Şiyâr mahkemede Sinem'in kendi karısı olduğunu ve cinsel ilişkide bulunduğunu ikrar ederken, Sinem'e sorulduğunda kendiside bu durumu ikrar etmiştir.[207]

Çermik'in Kala mahallesinden Develan Ramazân, aynı mahalleden Bese'i şer'î mahkemeye şikâyet etmiştir. Develan Ramazân ifadesinde, Bese ile evlenmek için Bese'nin annesi Güllü ile beraber Terbile köyüne gittiklerini, köyün muhtarı olan Süleyman'ın misafiri olduklarını, Süleyman'ı kendisine vekil tayin ettiğini, birçok kişinin bulunduğu mecliste beş yüz kuruş mihr-i mu'accel ve beş yüz kuruş mihr-i mü'eccel üzerinde köye misafir olarak gelen Mollâ Ali-yi Topalan nikâhlarını kıydığını ancak Bese şimdi ise bu nikâhı kabul etmediğini söylemiştir. Bese mahkemeye gitmekten imtina gösterdiğinden dolayı yerine vekil olarak Odacı Zülfîkar b. Timur atanmıştır. Zülfîkar ifadesinde Develan Ramazân'ın bütün iddialarını reddetmiştir. Belgede davanın sonucuna ilişkin bir hüküm yoktur.[208]

3.14. RADA

Emzirme olarak ifade edilir. Kur'ân-ı kerîm emzirmenin nesep gibi insanları birbirine bağlayıp, tarafların birbirleriyle evlenmelerine mani olan sebeplerden biri olduğunu açıkça beyan ediyor. Emzirmenin hükmü, dokuz yaşına varmış canlı bir kadının sütünü emmekle sabit olur. Emzirmenin sabit olabilmesi için iki rükün vardır: Emen çocuğun ay hesabiyle iki yaşını doldurmamış olması. Emzirmenin beş sefer olması ve her defasında çocuğun kendi ihtiyariyle emmekten vazgeçmesi.[209] Konuyla ilgili olarak sicillerde 1 belge bulunmaktadır.

Mansûran köyünden Salih b. Hüseyin ve Resul b. Yusuf şer'î mahkemede rada durumuyla ilişkin şâhidlik etmişlerdir. Şöyle ki; Hadice bint-i Aişe ile Mustafa

[207] Belge No: 24
[208] Belge No: 69
[209] Halil Günenç, **Büyük Şafiî İlmihali**, İlim yay. İstanbul 1984, s. 454

b. Cuma'nın, bebek olduklarında Ayişe bint-i Hasan tarafından emzirdikleri ve her ikisinin birbirlerinin sütkardeş olduklarını beyan etmişler.[210]

3.15. RAMAZÂN HİLÂLİNİN GÖZÜKMESİ

Astronomi teknolojisinin günümüz gibi gelişmemiş olduğu devirlerde Müslümanlar Ramazân orucunun başlangıcını ve sonucunu, ayın şekline göre tespit etmekteydiler. Müslümanlar için farz olan Ramazân orucunun hatasız olarak tespit edilmesi olabildiğince önemliydi.

Ru'yet-i Hilâl olarak da ifade edilen bu durumla ilgili olarak incelenen defterlerde bir belge bulunmaktadır.[211] Bildirilen rivayetlere göre, hilâl görüldükten sonra Ramazân orucuna başlanması ve Şevvâl hilâli görüldükten sonra da bitirilmesi gerekmektedir. Eğer bulut gibi bir sebeple hilâl görülemezse, sayıyı otuza tamamlayarak hükmî (takdîrî) işlem yapılacaktır.[212]

İncelediğimiz belgede, Halilan köyünden Hasan ve Ali'nin mahkemedeki ifadelerinde Ramazân hilâlini, Memiş adlı kimsenin evinin önünde iken gördüklerine dair şahidlik etmişlerdir.

3.16. REHÎN

Sözlükte "devamlı ve sabit olma; elde tutma, hapsetme" anlamlarındaki rehn kökünden türeyen rehîn kelimesi terim olarak bir alacak karşılığında teminat işlevi görmek ve gerektiğinde bedelinden bu hakkı tahsil etmek üzere bir malın alacaklı tarafından alıkonulmasını sağlayan akdi veya teminat işlevi gören malı ifade eder. Hanefîler'in tanımında malın fiilen alıkonması (hapis) unsuru özel bir öneme sahiptir. Teminat altına alınacak hakkın niteliğiyle ilgili görüş ayrılıklarının da rehîn tariflerini etkilediği görülür. Rehîn verene râhin, rehîn alana mürtehin, rehînle

[210] Belge No: 81
[211] Belge No: 46b
[212] İsmail Köksal, Ru'yet-İ Hilal Meselesi, **İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 2008, http: // www. Hicri takvim. org / wp – content /uploads/, 25.07.2015, s. 4

teminata bağlanan hakka merhûn bih, rehîn verilen mala merhûn ya da rehîn denilir.[213]

Konuyla ilgili incelenen sicillerde 1 belge bulunmaktadır. İncelenen bu belgede kişinin aldığı borca karşı kendi tarlasını rehîn bırakmasıyla ilgili bir belgedir. Çermik'e tabi Orta mahallesinden Kiregos, yine aynı mahalleden Etyen Efendi'den aldığı borca karşılık, yüz doksan kuruş değerindeki bağını rehîn olarak göstermiştir. Belgede Kiregos'un borcunu ödememesi durumunda Etyen Efendi'nin bağı satıp kendi borcunu tedârik edebilecek şartı koşulmuştur.[214]

3.17. VAKF

Bir mülkü kamu yararına ebedi olarak tahsis etmek anlamında kullanılan bir terim olan vakıf, ferdi çalışma ve gayretle elde edilen imkânların ve mal varlığının gönül rızasıyla paylaşılmasını öngören hukûkî ve sosyal bir sistemdir.[215]

Vakıf yapan kişi feragatin ve başkalarına yardımcı olmanın mutluluğunu; vakıftan yararlanan kişi ise, bir ihtiyacını karşılamış olmanın hazzını duymaktadır. Bu, birbiriyle çelişmeyen ve biri diğerinin hazzını azaltmaksızın dalgalar halinde cemiyetin bütün fertlerini saran ve bu yönüyle sürekliliği amaçlayan bir hizmetler bütünüdür.[216]

İslâm hukûkçularını %90'na varan çoğunluğuna (cumhûr-ı fukaraya) göre, yani Şafiîler, Hanbelîler, Ebu Hanife ve İmâm Zufer'den nakledilen farklı görüşler dışında Hanefîler, Zahîrîler, Zeydîler ve Caferîlere göre, vakıf caizdir ve mendubtur, yani Hz. Peygamber tarafından yapılmasına teşvik edilen bir fiildir.[217] İncelenen defterlerde konuyla ilgili 2 belge bulunmaktadır. [218] Her iki belge birbirlerinin devamı niteliğindedirler.

---

[213] Halit Çalış-Hasan Haçak, "Rehin", **İ. A.,** Türkiye Diyanet Vakfı yay., İstanbul 2007, C. 34, s. 538
[214] Belge No: 21
[215] Mehemed Bayartan, "Osmanlı Şehirlerinde Vakıflar ve Vakıf Sisteminin Şehre Kattığı Değerler", **Osmanlı Araştırmaları Dergisi**, 2008, http://www.journals.istanbul.edu.tr (10.07.2015), s. 157
[216] Bahaeddin Yediyıldız, "Vakıf " **İ. A**., M.E. B. yay., İstanbul 1986, C. 13., s. 153-154.
[217] Ahmed Akgündüz, **Vakıf Müessesi**, OSAV yay., İstanbul 1996, s. 56
[218] Belge No: 58, 59

Çermik kazasına bağlı Budaran köyünden Mollâ Mahmûd b. Hasan, kendi mal ve mülkünü vakf etmiştir. Mahmûd vakıf şartlarında, vakfın mütevellisi olarak Hâcı Bendegü'yü seçmiştir, vakıfın gelirlerini Hâcı Begendü'nün yaptırmış olduğu caminin imâmı ve hatibinin yanında, Müslüman fukaraya tahsis edilmiştir. Ancak vakıfın mütevellisi Hâcı Begendü ile Mollâ Mahmûd arasında anlaşmazlık çıkınca Mollâ Mahmûd mahkemeden vakıf ettiği maların geri iadesini istemiştir. Davayla ilgili hüküm verilmemiştir.[219]

3.18. 400 VE 401 NOLU ÇERMİK ŞER'İYYE SİCİLLERİNDEKİ BELGELERİN TASNİFİ

3.18.1. Belgelerin Türlerine Göre Tasnifi

BELGE TÜRÜ	BELGE NUMARALARI
İ'LAM	1a, 1b, 2, 3, 4b, 5, 6, 7, 8, 12, 13, 14, 15, 18, 19, 20, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 32b, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 46a, 47, 50b, 51, 52, 56, 57, 60, 63, 64, 65, 66, 67a, 67b, 68, 69, 70, 71, 73, 75, 76, 79, 80, 82, 84, 85, 86, 88b
HÜCCET	4, 9, 10, 11, 15, 17, 21, 22b, 23, 24, 25, 30a, 32, 46a, 48, 49, 54, 55, 59, 61, 72, 74, 77, 78, 81, 83, 87, 88a, 89, 90
M'ARÛZ	53, 62

3.18.2. Belgelerin Konularına Göre Tasnifi

KONULAR	BELGE NUMARALARI
Akd-i Şirket	78
Alacak-Verecek	1a, 1b, 2, 3, 5, 7, 8, 9, 10, 14, 15, 20, 27, 29, 36, 37, 39, 44, 45, 46a, 57, 60, 61, 65, 66, 67, 68, 70, 71, 76, 77, 84, 85, 86, 88b
Alım-Satım	11, 23, 30a, 48, 49, 55, 56, 72, 74, 79, 83, 87, 88a, 89, 90
Boşanma	16, 32b
Darp	35
Hırsızlık	38, 51, 75
Gasp	4b, 6, 18, 28, 3ob, 31, 40, 52, 53, 73, 80
İftira	47
İkrâh	82
İrtifâk	19, 25, 32a
Kafil	4a

[219] Belge No: 58

Mîrâs	13, 33, 26, 34, 41, 42, 43, 54, 62, 63, 67b, 90
Nikâh	12, 17, 22b, 24, 69
Rada	81
Ramazân Hilâlı	46b
Rehîn	21
Vakf	58, 59

3.18.3. Belgelerin Müslîm ve Gayr-i Müslîm Davalarına Göre Tasnifi

DİNİ-ETNİK GURUPDAVALARI	**BELGE NUMARALARI**
Gayr-i Müslîmlerin Kendi Aralarındaki Davalar	21, 23, 31, 33, 40, 48, 51, 54, 61, 63, 65, 74, 76, 78
Müslümanlarla Gayr-i Müslîmler Arasındaki Davalar	4a, 44, 53, 55, 64, 73, 75, 89, 91
Müslümanların Kendi Aralarındaki Davaları	1a, 1b, 2, 3, 4b, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 22b, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30a, 30b, 32a, 32b, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 41, 42, 43, 45, 46a, 47, 49, 50b, 52, 56, 57, 58, 59, 60, 62, 66, 67a, 67b, 68, 69, 70, 71, 72, 77, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88a, 88b, 90

3.19. ÇERMİK'İN İDARÎ STATÜSÜ

3.19.1. İdare

Osmanlı Devleti, imparatorluğa dahil edilen yeni topraklarda olabildiğince esnek bir yönetim yapısını uygulamaya çalışmıştır. Osmanlı Devleti idaresine giren yeni ülkelerin sosyo-ekonomik, kültürel, etnik ve coğrafik yapısını göz ününde bulundurarak bu topraklarda farklı yönetim biçimlerini uyguladığı bilinmektedir. Osmanlı Devleti, her ne kadar merkeziyetçi bir izlenim oluşturuyorsa da, yeni fetih edilen bölgelerdeki insanlara Osmanlı yönetimini benimsetmek, halkın tepkisini çekmemek için eski idareler zamanında uygulanan bir kısım hukûk normları ile gelenek ve göreneklerini belli bir zaman devam ettirildiği ve bunlardan Osmanlı mevzuatlarına ters düşenlerin bile ancak pey der pey ortadan kaldırıldığı bilinmektedir.

Osmanlılar, Diyarbekir bölgesini fetih etmesiyle Amid merkez olmak üzere Diyarbekir Beylerbeyliği kurulmuştur. Bu düzenlemeyle Diyarbekir, Diyar-ı

Munzur, Diyar-ı Rabia, Musul ve Bitlis kıtalarını içerisine alan geniş bir eyalet haline geliyordu.[220]

Bu dönemde Diyarbekir Eyaletinde üç farklı statüde sancak ortaya çıkmıştır. Bunlar; Klasik Osmanlı Sancakları, Yurtluk-Ocaklık Sancaklar ve Hükümet Sancaklar'dır.[221]

Ana konumuz olan Çermik Sancağı, Yurtluk-Ocaklık Sancağı olarak sayıldığı için Yurtluk-Ocaklık Sancaklarının hukûkî ve idarî yapısı üzerinde duracağız.

Yurtluk-Ocaklık Sancakları Ekrad Sancakları olarak da ifade edilmiştir.[222]Bu tür sancakların Klasik Sancaklardan farkı, Sancak beyliğinin belli bir ailenin elinde oluşudur. Bu sancaklarda tahrir yapılır, tımar, zeamet bulunur ve sancak beyine haslar tahsis edilir. Ancak; sancakbeyi ölür veya görevinden azl edilirse yerine oğlu veya akrabalarından biri tayin edilir. Ekrad Sancaklarında tahrir yapılır ve tahrir defterleri bulunur.[223]

1518 (H.924)'de tutulan ilk Osmanlı tahrir defterinde Merkezi Amid olan Diyarbekir Eyaleti'nin, 12 sancaktan birinin Çermik olduğu kayıtlıdır.[224]1518'de tutulan ilk Mufassal Tahrir Defteri'nde, Şah Ali Beg'in Çermik'in Mir'i olduğu, kardeşi Pir Ali Beg'in de tımarlı sipahi sayıldığı ve Modanlı Aşiretinin göçer olarak burada bulunduğunu yazar.[225]

Çermik, Diyarbekir Eyaleti'ne bağlı ocaklık-yurtluk şeklinde idare edilen Ekrad Sancaklarından biri iken, Kanûnî Sultan Süleyman döneminde yapılan idarî değişikliliğe bağlı olarak Çermik Kürdistan vilâyetine bağlanmıştır. Ebu Tahir ise, Çermik'e tabi bir nahiye olduğu görülmektedir. Bu nedenle, Ebu Tahir Kanûnnâmesi, Çermik Sancağı Kanûnnâmesi'ne ilave olunmuştur. Ancak 1548

[220] Mehmet Ali Ünal, "XVI ve XVII Yüzyıllarda Diyarbekir Eyaletine Tabi Sancaklar Sütatüsü.", **X. Türk Tarih Kongresinde Sunulan Bildiriler,** Ankara 1986, C. 5, s. 2211

[221]Mehmemet Ali Ünal, "Diyarbekir'de Osmanlı Hakimiyetinin ve Diyarbekir Beylerbeyliği'nin kurulması", **I. Uluslar Arası Oğuzlardan Osmanlı'ya Diyarbakır Sempozyumu**, Diyarbakır Valiliği yay., Diyarbakır, 20-22 Mayıs 2004, s. 570

[222] Beysanoğlu, **a. g. e.**, s. 540

[223] Ahmed Akgündüz, **Osmanlı Kanunameleri ve Hukûki Tahlilleri**, Fey yay., İstanbul 1992, C. 4., s. 440

[224] Beysanoğlu, **a. g. e.**, s. 535

[225] Diyarbakır Ansiklopedisi, s. 279

yılında Diyarbakır Eyaleti idarî yapısında tekrardan değişikliliğe gidilerek Kürdistan Eyaleti kaldırılmıştır.[226]

Diyarbakır Eyaleti bünyesinde 16. ve 17. Yüzyılları arasında çeşitli idarî düzenlemeler olmasına rağmen Çermik yurtluk-ocaklık " Sancak" statüsünü korumuştur.[227]

1733'den 1785 'lere kadar mevcut eldeki kaynaklara göre Çermik "Sancak" statüsünü korumuştur.[228]18. Yüzyılın sonlarına doğru Diyarbakır merkez sancağının yirmi iki adlî-idarî kazadan ibaret olduğu görülmektedir. Bu tarihlerde Çermik kazası, Maden-i Hümâyûn Merbutatından sayılmasına rağmen, Çermik mali olarak Diyarbekir'e bağlıydı.[229]

1839-1845 yıları arasında Diyarbekir Eyaletinde çeşitli idarî değişiklikler olmuşsa da Maden-i Hümâyûn Emaneti'nin, Diyarbekir Eyaletine bağlı olduğu görülmektedir. Ancak 1845 yılında Harput ve Maden-i Hümâyûn Emaneti, Diyarbekir Eyaleti'nden ayrılarak, Harput Eyaleti teşekkül edilmiştir.[230] Çermik kazası Maden-i Hümâyûn Emanetine bağlı bir kaza olarak düşünüldüğünde Çermik'in bu dönemde Harput Eyaletine bağlandığı söylenebilir.

Tanzimat (1839) döneminde dirlik idaresinin kaldırılmasını müteakip, 1840 yılında yapılan idarî düzenlemede, Çermik, "Sancak" statüsüne alındı.[231]

1869 ilk Diyarbekir Sâlnâmesinde Çermik Mamuret'ülaziz İlvâsına bağlı Kaza-i Maden-i Ergani kazasına bağlı Çermik, Ergani ve Çüngüş ile beraber müdürlük statüsündedirler. Çermik müdürlüğüne bağlı Günay, Dağ, Lif-i Ulya Çaykese, Hasran, Çüngüş nahiyeleri vardır.[232]

---

[226] Gündüz, **a. g. e.,** s. 437-472
[227] Yılmazçelik, **"XVIII. Yüzyıl ile XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Diyarbakır Eyaleninin İdari Yapısı ve İdari Teşkilatlanması,"** s. 220-222
[228] Özçelik, **a. g. e.**, s. 128
[229] Özçelik, **a. g. e.**, s. 130-131
[230] Özçelik, **a. g.e**., s. 136-142
[231] Diyarbakır Ansiklopedisi, s. 279
[232] Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, **Diyarbakır Salnameleri,1286-1323 (1869-1323)**, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi yay., İstanbul 1999, C. 1, s. 75

1871 tarihli Sâlnâmeye göre Diyarbekir vilâyetinin bünyesinde önemli değişiklikler yapılmıştır. Diyarbekir İlvâsı; Amid, Siverek, Lice, Silvan ve Ergani Madeni kazaları olarak tekrardan düzenlenmiştir. Ergani, Çermik, Çüngüş, Eğil müdürlükler olarak gösterilmiştir. Çermik müdürlüğü Günay, Dağ, Lif-i Ulya, Çaykese ve Hasran nahiyelerinden teşekkül etmektedir.[233]

1877 Diyarbekir Sâlnâmesi incelendiğinde daha önce Diyarbekir vilâyetine bağlı Ergani Madeni kazasına bağlı müdürlükleri ve onlara bağlı nahiyeleri defterde göremiyoruz ihtimaldir ki bu dönemde Osmanlı idarî yapısında bazı değişiklikler olmuştur.1883 yıllı Diyarbekir Sâlnâmesine bakıldığında, Diyarbekir vilâyetine bağlı Ergani Madeni ilvâ olmuş. Çermik ise kaza statüsünü kazanmış, Çüngüş kendisine bağlı bir müdürlük olarak gözüküyor. Ergani ve Eğil müdürlükleri ise Ergani Madeni İlvâsına bağlanmıştır.[234]1884-1885 yılları arasında Çüngüş nahiye olarak Çermik'e bağlandığı görmektedir.[235]1890'da Siverek kazasının Maden Sancağı'ndan alınıp, Amid Sancağı'na bağlanması dışında bir değişim olamamıştır. [236]1904 Diyarbakır sâlnâmesi incelendiğinde Çermik Ergani Madeni İlvâsına bağlı bir kaza olarak görülmekde bunun yanında Rutan, Konağı, Midye Çüngüş ve Mansuri müdürlükleri de kendisine bağlıdır.[237]1905 son Diyarbekir Sâlnâmesine bakıldığında Çermik'in idarî yapısı aynı şekilde devam etmektedir.

20 Nisan 1924 tarihinde sancaklar kaldırılmış ve idarî teşkilatlanma; vilâyet, kaza, nahiye, kasaba ve köy şeklinde tespit edilmiştir. Çermik, bu son değişiklikle Diyarbakır vilâyetinin kazası yapılmıştır.[238]

Veliyyüdin Efendi, No:1960'daki kaza listesinde Çermik Kazası, Çüngüş, Hisaran ve Ebû Tahir nahiyeleri ile birlikte Çermik Kadılığını teşkil ettiği belirtilmektedir.[239]

---

[233] Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, **a. g. e.**, s. 212
[234] Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, **Diyarbakır Salnameleri, 1286-1323 (1869-1323)**, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi yay., İstanbul, 1999, C. 3, s. 252
[235] Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, **a. g. e.**, s. 344
[236] Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, **a. g. e.**, s. 127
[237] Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, **a. g. e.**, s. 299
[238] Diyarbakır Ansiklopedisi, s.280
[239] Ahmed Akgündüz, **Osmanlı Kanunameleri ve Hukûki Tahlilleri**, Fey yay., İstanbul 1991, C. 3, s. 243

Çermik kaza olmadan önce bazı idarî kurumlar kurulmuş ve idarî görevliler atanmıştır. Şimdi kısaca onlara değinmek gerekecektir.

Çermik Nüfus Mukayyitleri

Hafız Mehmed Efendi[240]

Abudullah Efendi[241]

Rüsumat Memurları

Mustafa Efendi[242]

Yakub Efendi[243]

Hâcı Yakub Efendi[244]

Katib (…?) Efendi[245]

Kaza-i Ergani Madeni Kazasında İdare Meclisinde Çermik nahiyesi müdürleri

Ali Ağa[246]

Hasan Ağa[247]

İsmail Ağa[248]

Hüseyin Efendi[249]

[240] Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, **Diyarbakır Salnameleri, 1286-1323 (1869-1323)**, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi yay., İstanbul 1999, C. 1, s. 70
[241] Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, **a. g. e.**, s. 130
[242] Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, **a. g. e.**, s. 126
[243] Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, **a. g. e.**, s. 285
[244] Diyarbakır Belediyesi, **Diyarbakır Salnameleri, 1286-1323 (1869-1323),** Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi yay., İstanbul 1999, C. 2, s. 62
[245] Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, **a. g. e.**, s. 62
[246] Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, **Diyarbakır Salnameleri, 1286-1323 (1869-1323)**, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi yay., İstanbul 1999, C. 1, s. 167
[247] Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, **a. g. e.,** s. 250
[248] Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, **a. g. e.**, s. 313

Çermik nahiyesi müdürü Süleyman Efendi, Katibi Sami Efendi, Yoklama Katibi Mehmed Said Efendi'dir.[250]

Şimdi ise incelemiş olduğumuz belgelere dönemsel olarak yakınlığı hasebiyle Çermik'in 1890-1891 tarihleri arasındaki idarî teşkilatlanmasını vermeye çalışacağız.

Çermik Kazası

Heyet-i Kaza

Kaymakam Vekili Asaf Efendi

Nâib Seyfullah Efendi Mal Müdürü Hamdi Efendi

Müftü İbrâhîm Efendi Tahrirat Katibi Zülkifl Efendi

Meclis-i İdare-i Kaza

Reis Kaymakam Vekili Efendi

Aza-yı Tabiiyye

Nâib Efendi

Müfti Efendi

Mal Müdürü Efendi

Tahrirat Katibi Efendi

Aza-yı Müntehabe

Osman Bey

Mustafa Efendi

Ebo Ağa

[249] Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, **Diyarbakır Salnameleri, 1286-1323 (1869-1323**), Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi yay., İstanbul 1999, C. 2, s. 35

[250] Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, **Diyarbakır Salnameleri, 1286-1323 (1869-1323**), Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi yay., İstanbul 1999, C. 3, s. 295

İgoş Ağa

Müdde‘î-i Umumi Tahrirat Katibi Efendi

Mahkeme-i Bidayet

Başkatib Hâcı Remzi Efendi Mustantık Muavini

İcra Mübaşiri Melik Efendi

Mal Kalemi

Mal Müdürü Hamdi Efendi Muavini Vergi Katibi Zülfîkar Efendi

Refiki Peşe Efendi Sandık Emini Hâcı Hasan Efendi

Nüfus Memuru Said Efendi Katibi Ahmed Efendi

Ziraat Bank Şube İdaresi

Reis Hâcı İbrâhîm Ağa Aza Ahmed Ağa

Aza Osman Ağa Aza Zülfîkar Efendi

Muhasebe Katibi Sadullah Efendi

Maarif Komisyonu

Reis Müfti Efendi

Aza Hâcı Hasan Ağa Aza Hâcı Mehmed Ağa

Aza Reşid Efendi

Vesait-i Nakliye-i Askerîye Komisyonu

Reis Kaymakam Efendi

Aza Tevfik Ağa Aza Redif Yüzbaşısı Hasan Efendi

Aza Ümeradan İsmal Bey Aza Lük Ağazâde Hâcı Hüseyin Efendi

Aza Ahmed Efendi Baytar Nalbant Nikogos Ağa

Belediye Meclisi

Reis Osman Ağa

Aza Hâcı Mehmed Ağa Aza Hâcı Mehmed Ağa

Aza Mardiros Ağa Katib ve Sandık Emini Mehmed Efendi

Polis Memuru

Üçüncü Komiser Rıfat Efendi Polis Karabet Efendi

Mektebi Rüşdiye

Muallim-i Evvel Yunus Efendi Hüsn-i Hat Muallimi Sadullah Efendi

Bevvab Hafız Mehmed Efendi

Zabıta Memuru Yüzbaşı Zeynel Ağa[251]

400 ve 401 nolu Çermik Şer'iyye sicillerinde Çermik'in bir kaza olduğu[252]ve şehir merkezinde Çukur,[253]Kal'a[254],Saray[255] ve Tepe[256] mahallerinin yanı sıra yine kendisine bağlı 49 köy ve 2 mezra adı geçmektedir.

Belgelerde Çüngüş, Çermik kazasına bağlı Başpınar,[257]Camî-i Kebîr[258], Cami-i Suk[259],Kilise,[260] Orta,[261] Pegler (?)[262]ve Taş[263] mahalleleri ile 12 köyden teşekkül eden bir nahiye olarak geçmektedir.

---

[251] Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, **Diyarbakır Salnameleri, 1286-1323 (1869-1323),** Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi yay., İstanbul 1999, C. 4, s. 356

[252] Belge No: 2

[253] Belge No: 1b, 8, 10, 13, 15, 17, 22, 24, 26, 28, 29, 30b, 34, 42, 46a, 52, 57, 63, 65, 67a, 67b, 70, 75, 82, 87

[254] Belge No: 4a, 4b, 7, 8, 14, 15, 22, 30b, 34, 36, 44, 45, 46a, 47, 49, 50b, 53, 55, 57, 63, 65, 67a, 68, 69, 88

[255] Belge No: 1a, 3, 5, 8, 9, 10, 12, 13, 15, 22b, 24, 26, 33, 39, 41, 42, 55, 56, 57, 60, 65, 67a, 68, 69, 70, 72, 82, 85, 86, 88b, 91

[256] Belge No: 1b, 2, 8, 10, 18, 24, 26, 30a, 33, 34, 35, 38, 44, 51, 56, 57, 63, 65, 67b, 70, 71, 73, 76, 83, 90, 91

[257] Belge No: 88b, 89

[258] Belge No: 13, 20, 74

3.20. BELGELERDE İSMİ GEÇEN İDARÎ GÖREVLİLER

Tepe Mahallesi Muhtarı Mustafa: 1b	Kevan Kariyesi Muhtarı Ağa: 35
Diyar-i Bekir Nâibi İsmail Ramiz Efendi: 5	Haburman Karyesi İmâmı Mollâ Ahmed Çolanlı Cuma : 47
Piran karyesi Muhtarı Mehmed: 7	Polis Ohannes: 51
Çukur Mahallesinden Tahsildar Mollâ Mehmed: 8	Faziletlu Müfti Efendi Hazretleri: 52
(…?) Muhtarı Hüseyin: 12	Nâib Fevzi : 53
İmâm Mollâ Celil: 12	Tapu Katibi Hızır Efendi : 54
Rahip Musi: 23	Muhzır Zülfîkar: 55
Protestan Milleti Vaizi Ohannes: 23	Zabit Zülfîkar : 56
Çanah Karyesi İmâmı Mollâ Abbas: 23	Tepe Mahallesi Muhtarı Mustafa: 56
Belediye Reisi Derviş Ağa: 26	Muhtar Süleyman : 69
Çüngüşlü Baş Hafız Ali Efendi: 27	Berut Karyesi Muhtarı Süleyman : 69
Cami-i Kebîr İmâmı Tuçlu Efendi:28	Kündeci Kariyesi İmâmı Mollâ Zülfîkar: 70
İmâm Ali Efendi: 28	Tebile Muhtarı Hasan: 79
Müezin Hâcı Zahid Efendi: 29	Çanakçı Süfla Muhtarı Süleyman: 82
İmâm Nuh Efendi: 29	Çanakçı Süfla İmâmı İmâm Mollâ Resul: 82
Çermik Nâibi Mehmed Said Efendi: 34	Mübaşir Melik Efendi: 83
İmâm Mollâ Hasan : 34	Muhzır Zülfîkar: 88a
Muhzır Zülfîkar Ağa: 83	

3.21. ÇERMİK'E TABİ OLAN YERLEŞİM BİRİMLERİ

3.21.1. Mahalleler

Defterde geçen mahalle isimleri şunlardır:

Saray Mahallesi	1a, 3, 5, 8, 9, 10, 12, 13, 15, 22b, 24, 26, 33, 39, 41, 42, 55, 56, 57, 60, 65, 67a, 68, 69, 70, 72, 82, 85, 86, 88b, 91
Tepe Mahallesi	1b, 2, 8, 10, 18, 24, 26, 30a, 33, 34, 35, 38, 44, 51, 56, 57, 63, 65, 67b, 70, 71, 73, 76, 83, 90, 91
Çukur Mahallesi	1b, 8, 10, 13, 15, 17, 22, 24, 26, 28, 29, 30b, 34, 42, 46a, 52, 57, 63, 65, 67a, 67b, 70, 75, 82, 87
Kala Mahallesi	4a, 4b, 7, 8, 14, 15, 22, 30b, 34, 36, 44, 45, 46a, 47, 49, 50b, 53, 55, 57, 63, 65, 67a, 68, 69, 88a

[259] Belge No: 9, 68, 85, 88b, 89
[260] Belge No:76
[261] Belge No: 21, 31, 33, 51, 54, 61, 74, 78
[262] Belge No: 27
[263] Belge No: 48, 68

3.21.2. Defterde Çermik Kazasına Bağlı Olan Karyeler ve Bügünkü İsimleri

Medye: 2, 6, 11, 14	**Oyuklu (Çüngüş)**	Nişinik: 16, 22b, 29, 36,41, 42, 51)	**Petekkaya (Çermik)**	Karvurlu: 32b	
Gündeci: 3	**Güneydere (Çüngüş)**	Hasud: 19, 27, 69	**Bahçe (Çermik)**	Seferuşağı: 32b, 63	**Seferuşağı (Çüngüş)**
Salvaz:3, 21, 77	**Deveboynu (Çüngüş)**	Haburman:19,47,62	**Karakolan (Çermik)**	Kilan: 35	**Artuklu (Çermik)**
Karamusa:4b, 35	**Karamusa (Çermik)**	Gözerek: 19	**Gözerek (Çermik)**	Mahmur: 35	**Balıksırtı (Çermik)**
Giregos: 4b	**Fıstıklı Mezrası (Çermik)**	Yoğun: 20	**Yoğun (Çermik)**	Hesud: 27	**Bahçe (Çermik)**
Piran:7,25,32b,	**Atalar (Çüngüş)**	Sökrük: 22b	**Kalecik (Çermik)**	Hesto:36,63, 82	**Korudağ (Çermik)**
Bedyan Ulya:8	**Toplu (Çermik)**	Kalecik:30b,34	**Çaybaşı (Çüngüş)**	Budaran: 58, 59	**Pamuklu (Çermik)**
Sinag:8, 63, 87	**Sinek (Çermik)**	Şirvara: 32b	**Çınar (Çüngüş)**	Sur: 62, 80	
Yeniköy: 14	**Yeniköy (Çüngüş)**	Gazo: 32b		Ekrek:62,82, 85	**Köksal (Çermik)**
Kevan: 35	**Keklik (Çermik)**	Elifuşağı: 32b	**Elifuşağı (Çermik)**	Bedvan Süfla: 46a	
Derezere:19, 43, 62	**Derezere Mezrası (Çermik)**	Şeyhlerulya: 69	**Yukarışeyhler (Çermik)**	Bedvan Ulya: 8	**Toplu (Çermik)**
Hâcı Melik: 70	**Baykal (Çermik)**	Rutan: 70	**Alabuğday (Çermik)**	Helilan: 46a	**Konuksever (Çermik)**
Zoncar: 70	**Zoncar Mezrası (Çermik)**	Mansûran: 81	**Albayrak Yangınkonak (Çüngüş)**	Bistin: 51	**Aynalı (Çermik)**
Terbile: 69, 79	**Kırma Tepe (Çermik)**	Küme Haneleri: 86		Çolan: 83	
Bırut: 63, 69	**Değirmenli (Çermik)**			Şervare: 86	**Çaybaşı (Çüngüş)**

3.21.3. Çermik'e Bağlı Nahiyelerin, Mahalle ve Köylerinin İsimleri

Nahiye	**Mahalle**	**Karye**			
Çüngüş Nahiyesi: 9, 13, 20, 21, 31, 7, 33, 51, 54, 60, 61, 64, 68, 71, 72, 74, 76, 77, 78, 82, 84, 85, 88b	Cami-i Suk Mahallesi: 9, 68, 85, 88b, 89	Yeniceavut: 60, 84, 85	**Yenive (Çüngüş)**	Kavak: 68, 84	**Kavak (Elazığ)**
		Mil Uşağı: 9 (?)		Alyos: 63, 83	**Malkaya (Çüngüş)**
	Cami-i Kebîr Mahallesi: 13, 20, 74	Hindibaba: 13	**Hindibaba (Çüngüş)**	Hâcılar :71	**Hâcılar (Elazığ)**
		Ermiye: 27, 65, 66, 72	**Kayapınar (Elazığ)**	Kündeci: 77	**Güneydere (Çüngüş)**
		Kilise-i Tahtamaşat: 32a, 37	**Akbaşak (Çüngüş)**	Çanakçı Süfla: 82	**Aşağıçanakçı(Elazığ)**
	OrtaMahallesi: 21, 31, 33, 51, 54, 61, 74, 78	Avut: 34, 64, 71, 72, 84	**Avut (Çüngüş)**	Alyos: 64, 85	**Malkaya (Çüngüş)**
	Taş Mahallesi: 48, 68				
	Pegler Mahallesi: 27				
	Şapkar: Mahallesi: (?) 64				
	Kilise Mahallesi: 76				
	Başpınar Mahallesi: 88b, 89				
Mansûran Nahiyesi: 85		Sarsab: 85			

3.21.4. Çermik'e bağlı Mezra ve Mevki İsimleri

Mezralar	**Mevkiler**		
Nurşin: 32b	Hanbaşı: 10	Küçük Çay: 28	Çimenbâre: 72
Canik (?) : 72	Kızıltarla: 21	Melamet: 30b	Dâvud Gölü: 72
	Köprüönü:28	Ay deresi: 32a	Baruthâne: 73

	Tepebaşı: 28	Belviran: 38	Şehâyzı (?): 74
	Ata: 41, 42	Çukur : 41, 42	Petekkaya: 88a
	Harâbe: 41, 42	Dırahdik: 56	Göz: 90
	Kızılbucaksu: 53	Muzahben(?): 59	Kurd Pınarı: 70
	MedreseTarîki: 55, 65	Sah Acem: 63	Kurd Deliği: 70
	Sıvacık: 64	Na'lî: 63	

3.22. BELGELERDE GAYR-İ MÜSLÎMLERİN OTURDUĞU YERLEŞİM YERLERİ

Saray Mahallesi	91
Tepe Mahallesi	33, 48, 51, 63, 73, 76
Çukur Mahallesi	23, 40, 63
Ergani Madeni nahiyesi	75
Kala Mahallesi	5, 44, 48, 53, 55, 61, 63, 65
Orta Mahallesi	33, 51, 54, 61, 74, 75
Cami-i Kebîr Mahallesi	74
Başpınar Mahallesi	89

3.23. BELGELERDE GEÇEN KAMU BİNALARI

Çermik Tapu Dairesi	31, 54
Polis Dairesi	51
Çüngüş Medresesi	54
Defter-i Hakani Dairesi	62

3.24. ÇERMİK'TE SOSYAL YAPI

Çermik'te sosyal yaşam, toplumdaki bireylerin sosyal statüsü, etnik ve nüfus yapısı, aile, kadının toplumdaki yeri, evlilik, boşanma, şahıs isim, sosyal müesseseler, işlemleri bu kategorilerde değerlendirilmiş, aşağıdaki başlıklar altında incelenmiştir.

3.24.1.Sosyal Statü

Osmanlı dönemi devlet ve toplum hayatında kişilerin isimlerinin yanında kullandıkları lakap ve unvanlar, onların meslekî durumları, toplum içindeki

konumları, statüleri vb. konularda bilgiler vermektedir. Bu haliyle lakap ve unvanlar, geçmiş dönemdeki toplumsal değerlerin anlaşılmasına yardımcı olabilecek özellikler taşımaktadır.

Unvanlar, genellikle belli bir eğitim veya hizmet sürecinden sonra kazanılmaktadır. Osmanlı döneminde lakap ve unvanların resmî kayıtlarda yazılmasında oldukça titiz davranıldığı söylenebilir. Bu noktadan hareketle lakap ve unvanlara bakarak toplum içinde bireylerin sosyal statüleri, meslekleri, hangi işle uğraştıkları, hangi zümreye mensup oldukları vb. özellikleri tespit edilebilmektedir.[264] Biz de belgelerimizdeki tabirlerden yolla çakarak araştırmaya konu olan dönemin Çermik sosyal statüsünü açıklamaya çalışacağız.

400 ve 401 nolu Çermik şer'iyye sicil defterlerinde toplumsal statüyü belirleyici birçok tabir sıkça kullanılmıştır. Bunların başında "Efendi"[265] unvanı gelmektedir. Bu tabir belgelerimizden anlaşıldığı kadarıyla hem devlet görevlileri hem de diğer alt tabakalardaki Osmanlı vatandaşları için bir saygı ifadesi olarak kullanılmaktaydı. Belgelerimizde "Efendi" tabirinin gayr-i Müslîm vatandaşlar için de kullanıldığını görülmektedir. Bununla birlikte devletin önemli görevlerinde bulunan kişiler için "Efendi" ifadesinin yanında görevlinin isminden önce "Fazîletlû"[266] sıfatı kullanılmıştır.

Sık olarak kullanılan tabirlerden biri de "Keyâ"[267]dır. Bu tabir Kürtçede muhtar sözcüğü yerine kullanılmaktadır. Muhtemelen daha önce muhtarlık görevini ifa etmiş kişiler için kullanılmaktaydı.

Sık kullanılan diğer iki tabir de "Ağa[268]" ve "Beg[269]" unvanlarıdır. Günümüzde hâlen kırsal kesimde mülk ve arazisi çok olanlar için kullanılan bu unvan araştırmaya konu olan zamanda da, toplumda zengin olarak

[264] Saim Yörük, "Çelebi Unvanı Hakkında bir Değerlendirme", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,** C. 4, S. 18, s. 290
[265] Belge No: 8, 9, 11, 12, 13, 14, 17, 20, 22a, 22b, 23, 24, 26, 28, 29, 30b, 33, 34, 35, 36, 39, 40, 42, 44, 45, 46a, 49b, 53, 55, 56, 57, 63, 65, 67a, 68, 72, 83, 84, 85, 86, 87, 88b, 89, 91
[266] Belge No: 52, 53, 62
[267] Belge No: 9, 11, 14, 62, 66, 77, 80, 82
[268] Belge No: 9, 10, 15, 18, 26, 27, 29, 32b, 34, 42, 46a, 49b, 57, 63 64, 66, 67a, 70, 71, 72, 74, 82, 83, 87, 88b
[269] Belge No: 7, 8, 15, 18, 26, 33, 44

isimlendirebileceğimiz, mülk sahibi kişileri belirtmek için kullanılan bir tabirlerdir. Ağa ve Beg tabirleriyle ilgili olarak en yaygın kanaat, köylerde ileri gelen kişilere verilen sıfat olmalarıdır. [270]

Bayanlar için "Hâtûn[271]" ifadesine yer verilmiştir. Genel olarak bayanlar için kullanılan "kadın" ve "hanım" sıfatları belgelerde kullanılmamıştır. Günümüzde "Hanım" sözcüğü; Kız ve kadınlara verilen unvan. Toplumsal durumu, varlığı iyi olan, hizmetinde bulunulan kadın, kadınlığın bütün iyi niteliklerini taşıyan,[272] gibi anlamlarda kullanılır. Ancak günümüzde saygı sözcüğü olarak "hâtûn" tabiri yerine "hanım" sözcüğü kullanılmaktadır. Ancak Anadolu'nun kırsal bölgelerinde "hâtûn" tabiri kullanılmaktadır.

Belgelerde kişilere verilen unvanlardan bir tanesi de askerî nitelik taşıyan unvanlardır. Belgelere de "Çavuş[273]", "Onbaşı[274]" gibi sıfatlar belgelerde kullanılmıştır.

Yukarıda belirttiğimiz sıfatların yanında belgelerin incelendiği dönemin toplum psikolojisinde belli bir sosyal statüyü ifade eden ve toplumda belli bir aileye aidiyeti belirten "Oğlu" ve "Zâde" sözcükleri kullanılmıştır. Bu sözcükler genel olarak bir isme eklenerek kullanılmıştır."Kevanlıoğlu[275]", "Şatıroğlu[276]", "Ayvazoğlu[277]","Mollâoğlu[278]", "Şenoğlu[279]" gibi."Hatipzâde[280]", "Ağazâde[281]", "Hâcızâde[282]", "Lükzâde[283]", "Mevlazâde[284]" gibi. Bu sıfatlar günümüzde soyadı gibi kullanılmaktaydı. Soyadı kanûnuyla beraber bu sıfatlar ailelerin soyadı olarak

---

[270] Muhammet Okudan,"**2032/218 Numaralı Şer'iyye Sicili(h. 1298-1299\m.1880-1881-1882)Transkripsiyon ve Değerlendirmesi**" Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kayseri Erciyes Üniversitesi 2004, s. 225

[271] Belge No: 13, 15, 26, 28, 52, 73, 87

[272] Türkçe Dil Sözlüğü, http://www.tdk.gov.tr/ (01.01.2015)

[273] Belge No: 34, 41, 63

[274] Belge No: 6, 7, 79

[275] Belge No: 18

[276] Belge No: 23

[277] Belge No: 44

[278] Belge No: 64

[279] Belge No: 90

[280] Belge No: 22b

[281] Belge No: 29

[282] Belge No: 46a

[283] Belge No: 28

[284] Belge No: 57

yazılmıştır. Günümüzde Çermik dolaylarında belgelerde bahsi geçen sıfatlar soyadı olarak hâlâ kullanılmaktadır.

Belgelerde toplumsal statü hakkında fikir verebilecek öğelerden bir tanesi de dinî nitelik taşıyan dinî ifadelerdir. Bu ifadelerden "Hâcı[285]", Mollâ[286]", "Hafız[287]", "İmâm[288]", "Sofi[289]", "es-Seyyid[290]","Derviş" [291]belgelerde sıkça kullanılmıştır. İlçenin kuzeyinde bulunan Aşağışeyhler köyü 1424 yılında kurulmuş. Bu köyün, Çaldıran savaşından sonra Bağdat'tan göç eden Peygamberimizin soyundan olan Zeynelabidin Hazretleri'nin çocukları tarafından kurulduğu belirtilmiştir.[292] Dipnotta belirttilen belgelerde, kendileri için "es-Seyyid" ifadesinin kullanılan kişilerin Hz. Hüseyin'in soyundan gelen kişiler olabilme ihtimalini artırmaktadır. Yukarıdaki "es-Seyyid" ifadesi; Hz. Hüseyin'in soyundan gelen kişilere takılan bir tabirdir. Bu da incelenen dönemin toplumunda ehl-i beyt sevgisinin önem arz ettiğinin ve toplumsal statüde ehl-i beyte kıymet verildiğinin bir göstergesi olarak sunulabilir.

3.24.2.Etnik

İncelenen defterlerde, Osmanlı resmî kayıtlarında etni siteye dayalı bir ayırım söz konusu olmamıştır. Müslümanlar için "*Müslîm halk*" tabiri kullanılmaktaydı, Müslüman olmayan halk için ise "*Gayr-i Müslîm*" ifadesinin yanında "*Millet-i Rum, Millet-i Ermenî, Milleti Mûsevî, Millet-i Dürzî*" gibi kullanımlar söz konusudur. Bu da göstermektedir ki Osmanlılar kendi bünyesinde yaşayan milletleri ayırıma giderken etni siteden ziyade dine dayalı bir ayırım yapmaktaydı.

Ancak yine de belgelerde kişilere verilen lakaplardan bazı etnik yapıları tespit edilebilinmektedir.. Örneğin, "Kürdo[293]", "Türko[294]" yine başka bir belgede "Kürt

[285] Belge No: 8, 9, 10, 13, 14, 17, 26, 27, 28, 29, 30a, 30b, 33, 34, 35, 36, 43, 44, 50a, 56, 58, 62, 63, 67b, 70, 71, 72, 74, 80, 83, 84, 88b, 89
[286] Belge No: 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 19, 20, 21, 22b, 23, 24, 26, 29, 34, 35, 39, 43, 46a, 47, 57, 58, 62, 67b, 68 71, 72, 77, 79, 80, 82, 83, 91
[287] Belge No: 7b, 8, 63, 65
[288] Belge No: 12, 29, 34, 58, 65, 72, 77, 82, 83, 85
[289] Belge No: 51
[290] Belge No: 43, 46a
[291] Belge No: 8
[292] Çermik Kaymakamlığı, **a. g. e.**, s. 152
[293] Belge No: 24
[294] Belge No: 34

Mustafa[295]" tabiri kullanılmıştır. Bu da bize Kürt ve Türk etni sitelerinin mevcudiyetini göstermektedir.

Gayr-i Müslîm halktan ise, belgelerden anlaşıldığı kadarıyla "Ermenî[296]","Rûm[297]", "Mûsevî[298]" ve Dürzî[299] etnik yapıları Çermik bölgesinde yaşamaktaydılar.

3.24.3. Gayr-i Müslîmlerin Akıbetleri

İncelenen belgelerden, Çermik ilçesinin nüfus miktarlarına dair bir bilgiye ulaşılamamıştır. Bundan dolayı nüfus miktarlarıyla ilgili olarak ifade edilecek yargılar, bilimsel olarak yanıltıcı olacaktır. Ancak en çok dava belgesi, Müslümanlar'a ait olduğundan Müslüman nüfusunun, gayr-i Müslîm nüfustan daha fazla olduğunu söyleyebiliriz. Belgelerde gayr-i Müslîmler'in akıbetleri hakkında herhangi bir bilgi mevcut değildir. Ancak bu konuyla ilgili çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Mûsevî asıllı tarihçi ve araştırmacı Rıfat N. Bali "Diyarbakır Yahûdîleri" adlı çalışmasında, 1916 yılında Filistin topraklarına ilk göçde Urfa, Siverek ve Çermik, Yahûdîlerinin içinde bulunduğunu, Şeyh Said olayında bazı Çermikli Yahûdî ailelerinin Bağdat, Musul ve diğer şehirlere göç ettiklerini aktarır.[300] Cumhuriyet döneminde, 1927'de ilk yapılan nüfus sayımında Çermik'te 13 Mûsevî bulunmaktadır.[301] Yine aynı eserde yazar 1951 tarihinde bazı Yahûdîlerin İstanbul'a göç ettiklerini aktarır. Şuan Çermik'te hiç Yahûdî bulunmamaktadır.

1927'deki nüfus sayımında Çermikteki Ermenî sayısı 1 tanedir. Bu da beraberin de bu soruyu akla getirmektedir. Belgelerde ismi geçen Ermenîlere "ne oldu ?" Bunun cevabı 1895'ten 1927'ye kadar geçen otuz yılı aşkın sürede meydana gelen toplumsal ve siyasal olaylarla açıklanabilir. 18 Mayıs 1915 tarihli bir belgede Diyarbakır vilâyetinde, Ermenîlerin haince ihtilâl hazırlığı içinde bulunduğunu

[295] Belge No: 72
[296] Belge No: 4, 21, 23, 31, 40, 51, 61, 63, 65, 73, 74, 75, 76, 78, 90
[297] Belge No: 23
[298] Belge No: 44, 53
[299] Belge No: 54
[300] Üzülmez, **a. g. e.**, s. 130-131
[301] Üzülmez, **a. g. e.**, s. 83

aktarır.[302] Yine 20 Eylül 1915 tarihli bir belgede Diyarbakır, Mardin ve Kayseri'den, Musul'a tehcir edilecek Ermenîleri götürecek vasıtaların tedârik edilmesiyle ilgili.[303] Bu iki belgeye dayanarak belli kesim Ermenîler'in bir isyan durumunda olduğunu ve bu isyan sonucunda bazı karışıklıkların meydana geldiğini söylemek yanlış olmaz. Meydana gelen isyanlar sonucunda Ermenî ve Müslüman âhâli arasında bazı çatışmaların olduğu ve bu çatışmalar sonucunda ölümlerin olduğu incelenen kaynaklarda görülebilinmektedir. Bu da Çermik'te, bu tür hadiselerin olabilme ihtimalini akla getirmektedir.

30 Nisan 1916 tarihli bir belgede, Diyarbakır'da kimsesiz ve himayesiz kalan ailelerin Ermenî bulunmayan köy ve kasabalara dağıtılmaları genç ve dul kadınların evlendirilmesi, çocukların ise öksüz yutlarına yerleştirilmesi emredilmektedir.[304] Bu dönemde Diyarbakır'a bağlı bir kaza olan Çermik'te bu hadiselerin olma durumu yüksek bir ihtimal olarak görülebilir. Gayr-i Müslîmlerin akıbetleri hususunda ifade edilecek önemli başlıklardan bir tanesi de, başka bir dinden olan bir kişinin başka bir dinî kabul etme durumu olan *İhtida* konusudur. 22 Haziran 1915 tarihli bir belgede Diyarbakır başta olmak üzere birçok ilden güneye sevk edilen Ermenîlerden tek tek veya toplu olarak ihtida *(Yani İslâmiyet'e geçenlerin)* edenlerin alıkonulması ve toplu bulunanların ise vilâyet içinde dağıtıması gizlice emir ediliyordu.[305] Bu da Diyarbakır ve çevresindeki bölgelerden tehcire tabii tutulanlardan bazılarının Müslüman olduğu ortaya çıkmaktadır. Çermik'te yapılan sözlü tarih çalışmasında da Çermik'te mevcut olan bazı ailelerin Ermenî kökenli olup Müslümanlığa ihtida eden aileler oldukları ortaya çıkmıştır. Sadece Mûsevîler ve Ermenîlerin değil diğer gayr-i Müslîm grupların akıbetlerinin bu şekilde sonuçlandığı ifade edilebilir.

3.24.4. Aile

Aile çeşitli şekillerde tanımlansa da genel olarak şu şekilde ifade edilmektedir. "Aile nüfusu yenileme, milli kültürü taşıma, çocukları sosyalleştirme,

---

[302] Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, **Osmanlı Belgelerinde Ermenilerin Sevk ve İskânı (1878-1920),** Başbakanlık Basım Evi yay., Ankara 2007, s. 138

[303] Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı**, a. g. e.**, s. 266

[304] Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, **Osmanlı Belgelerinde Ermeniler (1915 – 1920),** Başbakanlık Basım Evi yay., Ankara 1995, s. 138

[305] Süleyman Beyoğlu, Ermeniler ve İhtida, **Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi**, 2004, http://www.journals.istanbul.edu.tr/iuydta/issue/view/1023001681, 25.07.2015, s. 1-2

ekonomik, biyolojik ve psikolojik tatmin fonksiyonlarının yerine getirildiği bir müessesedir" . Aile; insan türünün devamını sağlayan, toplumsallaşma sürecinin ilk ortaya çıktığı, toplumda oluşturulmuş maddî ve manevî zenginlikler kuşaktan kuşağa aktaran, biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal, hukûksal, vb. yönleri bulunan toplumsal bir birimdir. Kısaca aile, "doğum, evlilik ve süt bağı ile birbirine bağlı bulunan fertlerin meydana getirdiği sosyal bir kurumdur"[306]

Tüm toplumlarda tek bir aile yapısından söz edilemez. Yaşam koşularını, dinî, iktisadî, ekolojik, coğrafik vb. yapılarına göre aile tipleri değişkenlik göstermektedirler. En yaygın tipik aile yapıları geleneksel ya da geniş Aile ile çekirdek aile yapılarıdır. Geleneksel ya da geniş Aile: Anne-baba, çocuklar ile ailenin diğer yakınlarından oluşan bir birliktir. Sanayi öncesi toplumlarda ve kırsal alanlarda yaygın olarak görülen bu aile tipidir. Bu aile grubu, yakın akrabaları da içeren geniş bir aile olup toplumun birçok kurumsal işlevlerini yerine getirir.[307]

Çekirdek Aile: Ana-baba ve evlenmemiş çocuklardan meydana gelen ve özellikle de sanayi devrimi sonrası şehir toplumlarında yaygınlaşan bir aile türüdür. Bu bağlamda çekirdek aile, daha çok modern endüstriyel toplumların bir niteliği olarak görülebilir.[308]

Osmanlı aile yapısı, günlük yaşam ve üretimde çekirdek ailenin yaşam kalıplarından çok, "büyük aile"nin yaşam ve üretim kalıplarına mayilidir. Geleneksel şehir ve köylerde çekirdek aile, hayatın sürdürülmesi için uygun bir aile tipi değildir. Ailenin üretimi, yıllık üretim stoklarının hâzırlanması, kırsal alandaki iş bölümü, ailenin güvenliğinin sağlanması bakımından üç kuşağın bir arada barınması gerekir. Bu, kültür mîrâsının aktarımı için de gereklidir. Genellikle hane halkının ikamet ettiği bina tipleri de, birkaç kuşağı barındırmaya müsaittir. Avlu etrafında yer alan odalar veya küçük binalarda geniş ailenin bireyleri yaşar. Aile içi eğitimde çocukların eğitimi önceki kuşaklar tarafından yerine getirilir; hane, bir sosyal ünite olan mahalle ile organik bir bağ içindedir. İstanbul, Selanik, İzmir gibi Osmanlı

[306] Vehbi Ünal, "Geleneksel Geniş Aileden Çekirdek Aileye Geçiş Sürecinde Boşanma Sorunu ve Din", **Uluslarası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C. 6, S. 26, s. 589

[307] Mimar Türkkahraman, **Toplum ve Temel Toplumsal Kurumlar**, Alp yayın evi, Ankara 2006, s. 154

[308] Türkkahraman, **a. g. e.,** s. 155

Devleti'nin büyük liman şehirlerinde bu yapı daha değişikti. Hele 19. yüzyılda bu gibi merkezlerde çekirdek aile yaygındı.[309]

İncelenen belgeler ve yukarıdaki tanımlar dikkate aldığında Çermik'in toplumsal aile yapısı geniş aileye uygundur. Özellikle de belgelerden anlaşıldığı gibi bölge ekonomisinin tarıma dayalı olması, "Zâde" ve "Oğuları" eklenmiş birçok lakabın kullanılması, Çermik bölgesinde geniş aile yapısının güçlü olduğunu söylenebilir.

Ayrıca incelenen dönemin belgelerinde Çermik'te aşiretçi yapının da mevcudiyetini tespit edilmiştir. Çermik'te Vasavî, Zilan, Melevanlû, Kîkî, Batallû, Merdanlû,[310]Millîlî,[311] İzolî,[312]aşiretleri vardır.

Bu belgelere göre, ailede ortalama çocuk sayısı 2 veya 3'tür. Çocuklarla ilgili belgelerde *kebîr* ve *sağîr* tanımlamalarına rastlamaktayız. İhtimalen buluğ çağına erişmiş kişilere kebîr, daha çocuk olanlara ise sağîr denmiştir.

3.24.5. Kadının Toplumdaki Yeri

İncelenen defterlerde, kadınların toplumdaki statülerini gösteren birçok belge mevcuttur. Kadınlarla ilgili olan belgeler, genel olarak alım-satım, alacak-verecek, boşanma, evlenme ve mîrâs davalarıyla ilgili belgelerdir.

Belgelerde kadınların toplumsal hayata aktif bir şekilde katıldıklarını, mal-mülk edindiklerini, mîrâs bıraktıklarını ve varislerinin mal dağıtımında kendilerine mîrâs verdiğini görülmektedir. Kadınlar mahkemede davacı oldukları gibi, haklarında dava açıldığını da görmekteyiz. Mahkemelerde kadınların kendilerini temsil ettikleri gibi, vekil tarafından temsil edildiğine dair belgelerde bilgiler mevcuttur.

---

[309] İlber Ortaylı, **Osmanlı Toplumunda Aile**, Timaş yay., İstanbul 2010, s. 20

[310] Ahmet Gündüz, **1523 M. (929) Tarih ve 998 Nolu Tapu-Tahrir Defterine Göre Musul, Mardin, Çermik, Harput ve Çemişgezek Sancaklarının Mukayeseli Tahlili**, Yayınlanmamış Yükseklisan Tezi, Fırat Üniversitesi Sosysal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Elazığ 1993, s. 108

[311] Belge No: 20

[312] Belge No: 12

Osmanlı şer'î hukûkunda kadınların şâhidlik hakları olmasına rağmen, şühûdü'l-hâl komisyonunda kadınların şâhidlikleri konusunda, incelenen belgelerde herhangi bir bilgiye ulaşamamıştır.

İncelenen belgelerde kadınların günlük yaşamdaki durumları hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılmamıştır. Günlük yaşamda ne işler yaptıklarını, komşuluk ilişkilerinin nasıl olduğunun, idarî görevlerde bulunup bulunmadıklarını, ne giydiklerini, ev dışında herhangi bir sosyal faaliyetleriyle ilgili herhangi bir belgeye rastlanılmamıştır.

3.24.6. Evlilik ve Boşanma Durumları

İslâmî yaşayış tarzında, Osmanlı ailesinin çok zevceli bir düzene dayandığı yaygın bir iddiadır, fakat yanlıştır. Osmanlı cemiyetinde polygamie denen çok zevceli evlilik, ne gayrı âhlaki ne de gayrı kanûnî bir durumdur, ama hoş karşılanmaz.[313] İncelenen belgelerde nikâh ve boşanmayla ilgili toplamda 8 dava görülmektedir.

Bu belgelerde nikâhla ilgili bazı terimler tespit edilmiştir. Bu terimlerin açıklanması nikâh konusuyla ilgili olan belgeleri daha anlaşılır kılacaktır.

Mihr-i mu'accel: Nikâh akdi yapıldığında erkek tarafından kadına verilmesi gereken mal-mülk ya da paradır.[314]

Mihr-i mü'eccel: Her hangi bir boşanma durumunda erkek tarafından kadına verilmesi gereken nafakadır.[315]

Zevce-i menkûha: Hâlâ evli olan eşler için kullanılan bir tabirdir.[316]

Tatlîk: Belgelerden anlaşıldığı kadarıyla erkeğin kadını boşamasına denmektedir.[317]

[313] Ortaylı, **a. g. e.**, s. 123-124
[314] Belge No: 12, 16, 17, 22b, 32b, 69
[315] Belge No: 12, 16, 17, 22b, 32b, 69
[316] Belge No: 16, 32b, 69
[317] Belge No: 32b

Kadın ve erkeğin evlenebilmesi için, İslâm hukûkunun getirmiş olduğu bazı zorunluluklar söz konusuydu. Bunun ilki nikâhın yapılması gerektiği, nikâhta hem erkeğin hem de kadının rızası alınması gerekmekteydi, şâhidlerin bulunması gerekmekteydi ve kadının hakkı olan mihrin tespit edilmesi gerekmekteydi. Bu koşulların hepsi belgelerde tespit edilmektedir. Belgelerde kadın ve erkeğin nikâh durumlarında her iki tarafın birlikte ya da kadın tarafının vekil tayin ettiği görülmektedir.[318]

Kadınların mihrleri evlenecekleri kişinin maddî durumuna göre değişkenlik göstermektedir; bir belgede mihr-i mü'accel 20 koyun, kısrak tay ve seksan gurûş iken mihr-i mü'eccel 1100 gurûştur.[319] Başka bir belgede mihr-i mu'acce l500, mihr-i mü'eccel 500 gurûş idi.[320] Yine 17, 22b, 32b, 60 nolu belgelerde değişik miktarlarda mihirler söz konusudur.

Yukarıda ifade edildiği gibi belgelerden de anlaşıldığı kadarıyla Osmanlı toplumunda tek eşlilik yaygınlık göstermekteydi, nikâh ve boşanmayla ilgili belgelerde çok eşliliğe rastlanılmamış ancak mîrâs davalarındaki bazı belgelerde çok eşlilik durumu tespit edillmiştir. Bölgede belli bir dönem yoğun olarak görülen ancak günümüzde de bazı bölgelerde devam eden başlık parası geleneğini belgelerde tespit edilmemiştir.

3.24.7. Şahıs İsimleri, Lakaplar ve Unvanlar

Osmanlılarda henüz soyadı uygulamaları olmadığı için kişileri birbirinden ayırmak için çeşitli lakap ve unvanlar kullanılmıştır.Bu lakaplar kişinin mensup olduğu aile (Ağa-zâde, Hâcı-zâde, Oruçolu, Küleboğlu), geldiği yer (Aloslu, Çüngüşlü, Salvazlı, Haburmanlı), yapmış olduğu meslek (Kasab, Değirmenci, Mafya, Atar), sahip olduğu özellik (Küçük, Solak, Topal, Kambur), bulunduğu devlet görevliliği (Muhzır, Zabit, Muhtar, Odacı, Mübaşir) ya da mensup oldukları millete (Türko, Kürt, Ermenî, Mûsevî, Rûm …)gibi lakap ve unvanlar verilirdi. İncelediğimiz belgelerimizde genel olarak hem kadın hem erkek isimleri dinî nitelik

[318] Belge No: 16, 22b, 24, 35
[319] Belge No: 12
[320] Belge No: 16

taşımaktadırlar. Kişilerin dinî kimliklerini gösteren “Hafız”, “Mollâ”, “Hâcı”, “Sofî”, “İmâm” gibi unvanlar isimlerin başında sıkça zikredilmektedir.

3.24.8. Belgelerde Sıkça Kullanılan Müslüman Erkek ve Kadın İsimleri

Erkek İsimleri	**Kadın İsimleri**
Osman, İbrâhîm, Ömer, Mustafa, Mahmûd, Melik, Himmet, Mehmed Ali, Zülfîkar, Hızır, Abdullah, Hasan, Hüseyin, Hayri, Numan, Abbas, Abidin, Abdulmuaz, Abdulrrahim, Abid, Esad, Halim, Abdülğani, Derviş, Murteza, Yusuf, Cuma, Receb, Beşir, Eyyüb, Sıri, Halef, Halil, Cebrail, Bekir, Behram, Sadullah, Aziz, Saffet, Said, Nazım, Şerif, Murat, Abdi, Ebubekir, Lütfi, Rakım, İsmail, Turmuş, süleyman, Kasım, Şiyâr, Hanifi, Zahit, Arab, Tahir, Ahmet, Abdurrahman, Salih, Sadun, Hâcı, Polat, Hafız, Osman, Cebrail, Abdulhamit, Timur, Eşref, Ceri, Kadir; Ramazân, Beşar, Yahya, İbiş, Veysi, Refet, Cemal, Hızır, Veli, Cafer, Davud,Yasin, Sadık, Hurşit, İlyas, Bayram	Emiş, Fatma, Emine, Amine, Havva, Şemsiye, Zeyneb, Cemile, Züleyha, Zülfiye, Sedre, Esma, Sefire, Sultan, Zülife, Şakire, Vesile, Esma, Hatice, Zeliha, Sinem, Keze, Hediye, Aişe, Rahile, Şükriye, Güllü, Bese, İsmihan, İcoş

3.24.9. Gayr-i Müslîm Kadın ve Erkek İsimleri

Erkek İsimleri	**Kadın İsimleri**
Makdis Azer, Halos, Makdisi Kızır, İlksan, Toro, Serkis, Kiregos, Haço, Agob, Etyen, Boğos, Mardiros, Karabet, Kolo, Murat, Ohannes, Asar, Musa, Kşto, Vartan, Arakil, Artin, Muhannes, Hokar, Arakil, Minas, Toros, Eydo, Niko Gomil, Resmo, Yakub, Amdon, Manuk, Kirkor, Eyo, Doneyt, Olyon, Doneyt, Overik, Ovrik, Shek, H urmotif, Bedros, Eknan, Arzum Yekdo, Mıgırdıç, Esayi, Algon, Musis, Muso, Nikogos, Serkis Etyen,, Kalo, Giragos, Mıhıs Mardo, Runo, Ko, Etam, Kalitos, Bedros, Renkimi, Karel Sarkis, Melko, Osib, Boğos, Koko, Kisyar, Atam, Oberik, Ekonik,Muki, Haçador, Hayim, Davitt Sino, Meko, İkman, Ogasab, Kisyar, Cunto Sarkis, Çuher	Sara, Meryem, Aife, Markrid, Panihale, Eygesa, Hormo, Minoş, Melko, Lusig, Eten, Eygeba, Varte

3.24.10. Kullanılan Lakaplar

Aile	Yer	Mesleki	Fiziksel Görünüş	Diğer Lakaplar
Kirivzâde,Brutlu, Hatipzâde, Lükzâde, Kerezezâde, Ağazâde, Memizâde, Kanzâde, Hâcızâde,Mütevelizâde, Bandızâde, Mevlazâde, Müftizâde, Hafızzâde, Kalemizâde, Zühdizâde, Dürrizâde,Kevanlıoğlu, Oruçoğlu, Deroğlu,	Burutlu, Dersimli, Karvurlu, Seferuşağlı, Salvazlı, Pulacıklı, Kevanlı, Hanoğlu, Derezereli, Haburmanlı,	Kasap, Katırcı, Berber, Odacı, Kârhaneci, Şekerci, Değirmenci, Bakkal, Atar, Kahveci, Odacı,	Kel, Kızıl, Kör, Boz, Kurtlu, Saçlı, Köse, Kambur, Küçük, Solak, Şaş, Genç	Arnavut, Çoltan, Koduk, Bendegan, Turatan, Manko, Keş, Köle, Tozeken, Tor, bende, Penbeli, Düşün, Lakin, Cunto, Karakılçık,Kürd,

Şatıroğlu, Köroğlu, Kızoğlu, Küllekoğlu, Mankooğlu, Ayvazoğlu, Daloğlu, Elifoğlu, Keyvânlıoğlu, Mollâoğlu, Çobanoğlu, Karoğlu, Avaroğlu, Füseynilioğlu, Şenoğlu	Ekrekli, Çüngüşlü, Aloslu, Rutanlı, Füseynlili,	Kılıççı, Fırıncı,		Şathun,

3.24.11. Şeref Payesi Olarak Kullanılan Unvanlar:

Hâcı, Mollâ, İmâm, Derviş, Sofî, Nâib, Zabit, Zaptiye, Mübaşir, Muhzır, Onbaşı, Çavuş, Fazîletlû, Keşiş, Rahip

3.25. DİNÎ YAPI

İncelenen dönemin şer'iyye sicilli belgeleri incelendiğinde bölgede kozmopolit bir inanç yapısının varlığını tespit edilmektedir. Bu belgelerde çoğunluğu İslâm inancının mevcudiyetini korumasıyla beraber Ermenî[321], Mûsevî[322], Ortodoks[323],Protestan[324],Ermenî Katolik[325] ve Dürzî[326] inançları da bölgede mevcuttur.

Osmanlı toplum düzeni, farklılıklar üzerine kurulu olan bir düzen olup, bu mozaik toplum modeli inanç farlılıklarına göre biçimlenmiş ve yasalarla korunmuştur. Bu model sosyo-kültürel ve dinî planda çoğulcu bir nitelik taşımaktadır. Osmanlıdaki bu çoğulculuk, farklılıkları koruma ve sürdürme biçiminde anlaşılmış ve uygulanmıştır. Buna göre Osmanlı Devleti'nde toplumun çeşitli dinî ve kültürel kesimleri biraraya gelir, fakat kendileri olmaktan çıkmazlar, her grup kendi dinîni, dilini, fikirlerini ve yaşama biçimini muhafaza ederdi.[327]

---

[321] Belge No: 4, 21, 23, 31, 40, 51, 54, 56, 63, 65, 73, 74, 75, 76, 78, 91
Ermeni Kilisesi Hristiyanlık inancının Ortodoks,Katolik ve Protestanlık mezheplerinden farklı olarak bir inanç yapısı oluşturmuşlardır. Bundan dolayı Ermeni bir etni sitenin yanında bir inanç yapısı olarak da kabul edebiliriz.

[322] Belge No: 44, 53

[323] Belge No: 23

[324] Belge No: 31, 48, 64, 74, 89, 91

[325] Belge No: 61, 74

[326] Belge No: 54

[327] Uğur Kurtaran, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Millet Sistemi", **Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S. 8, s. 60

İstanbul'un fethinden önce Osmanlı Devleti'nde gayr-i Müslîmlere, İslâm hukûkuna göre muamele edilmiştir. İstanbul'un fethinden sonra ise İslâm hukûku açısından bir değişiklik yapılmamakla birlikte biraz daha farklı bir uygulamaya gidilerek millet sistemi oluşturulmuştur.

Millet sisteminde din ve mezhep esasına göre tasnif edilen zimmiler, Rûmlar, Ermenîler,Yahûdîler ve Dürzîler dört ayrı millet olarak kabul edilmiştir. Böylece gayr-i Müslîmlerin devletle olan ilişkileri yeni bir yapıya kavuşturulmuştur. XVIII. asırdan itibaren Katolikler ve Protestanlar da millet sistemi içerisindeki yerlerini almışlardır.[328]

Hatt-ı hümâyûnlarda Devletin bünyesindeki gayr-i Müslîmlerin anlatmak amacıyla "teb'a-i gayr-i Müslîme", "cemaatı muhtelife", kavramlarının yanında "milel-i saire", ve "millet", terimlerine de yer verilmiştir. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde hâzırlanmış olan 1876 Kanûnu Esasisi de gayr-i Müslîmleri anlatmak için "milel-i muhtelife (m.16)" kavramını kullanmıştır.[329] İncelenen Belgelerde ise "teb'a-i devlet-i alliyye'nin Ermenî, Mûsevî, Protestan, Katolik, Rûm ve Dürzî milleti" şeklinde aktarılmıştır.

İncelenen Çermik şer'iyye sicillerinde, incelenen dönemin belgelerine dayanarak farklı dinlere mensup insanların İslâm dinîne girmeleri yönünde baskı uygulanmadığı gibi, bu insanların inanç ve vicdan hürriyetlerin koruma altına alındığı gözlenmektedir. İncelenen belgelerde gayr-i Müslîmler arasındaki anlaşmazlıkların kadıya intikal ettiği görülmektedir. Bu belgeler toplamda 21 tanedir. Bu Belgelerde hem müslüman-gayr-i Müslîm anlaşmazlıkları hem de gayr-i Müslîm-gayr-i Müslîm anlaşmazlıklarıyla ilgili belgeler bulunmaktadır.

Yine Belgelerde hiçbir gayr-i Müslîm, dinî yüzünden haksızlığa uğramadığı gibi, kanûn önünde eşit statülerini de korunmuştur. Belgelerde de gayr-i Müslîmlerin, mîrâs konusunda da serbest olup, ekip biçtikleri toprakları akrabalarına mîrâs olarak bırakkabilmekteydiler. Belgelerde gayr-i Müslîmlere ait mîrâs problemlerinin

---

[328] Ali İhsan Karataş, "Osmanlı Devleti'nde Gayr-i Müslîm lere Tanınan Din ve Vicdan Hürriyeti",**Uludağ Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,** C. 15, S. 1, s. 269

[329] Muharem Gürkaynak, " Osmanlı Devleti'nde Millet Sistemi ve Yahudi Milleti" **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, C.9., S. 2, s. 276

mahkemeye intikal ettiği görmektedir. Gayr-i Müslîmlerin serbest bir şekilde ticâret yaptıklarını, mal-mülk alış-verişlerinde bulundukları görülmektedir.

Kendi dinî inanç ve geleneklerini serbest bir şekilde yürüttüklerini, ibadet hanelerinin Çermik'te bulunduğunu (Kilise ve Havra), din adamlarının bulunduğunu ve "keşiş, rahip" unvanlarıyla anıldıklarını tespit edilmiştir. Yine belgelerde gayr-i Müslîmlerin idarî görevlerde görevlendirildikleri tespit edilmiştir..[330]

Belgelerde gayr-i Müslîmlerin, Osmanlı şer'î mahkemelerine güven duyduklarının en önemli kanıtı; gayr-i Müslîmlerin mahkemelerde şâhidlik yaptıkları, kendi özel hukûklarına girmesine rağmen mîrâs meselelerini şer'î mahkemeye taşımaları ve müslümanlar tarafından bir haksızlığa uğradıklarında adaletlerinden kuşku duymadıkları, Osmanlı mahkemelerine başvurmaları olarak belirtilebilir.

3.25.1. Müslîm-Gayr-i Müslîm İlişkileri

Sosyo-kültürel münasebetlerin gündelik hayattaki en önemli yansıması dildir. Belgelerde ifade edilen gayr-i Müslîm milletlerin, belgelerde tam olarak tespit edilmese de ihtimal dahilindedir ki bu gayr-i Müslîmlerin bazılarının Osmanlı kültürünü benimsediklerini ve bölgede yoğun bir şekilde konuşulan Türkçe, Kürtçe ve Zazaca'yı konuşabildikleri söylenebilir..

Sosyo-kültürel ilişkilerin gündelik hayata bir başka yansıması da birçok ismin ortak kullanımı şeklinde vuku bulmuştur. İncelenen belgelerde Murad[331], Said[332], Musa[333], Zekeriyya[334], Davit[335] (Davut), Meryem[336] adlarının hem gayr-i Müslîmler hem de Müslümanlar tarafından kullanıldığı görülmektedir. Belgelerde ihtida konusuyla ilgili her hangi bir bilgi mevcut değildir.

[330] Belge No: 91
[331] Belge No: 23, 64, 74
[332] Belge No: 23
[333] Belge No: 23
[334] Belge No: 63
[335] Belge No: 78
[336] Belge No: 53

Belgelerde Müslîm, gayr-i Müslîm teb'a arasında iktisadî ilişkilerin geliştiği görülmektedir. Belgelerde birbirlerine borç verdikleri, birlikte ortak ticâret yaptıklarını, karşılıklı mal-mülk satışı yapıldığı görülmektedir.

İncelenen belgelerin ait oldukları dönem itibariyle Osmanlı topraklarıda ortaya çıkan siyasî sorunların (Azınlık Meseleleri) henüz bölgede etkilerinin hissedilmediğini, gayr-i Müslîm Osmanlı vatandaşları ile Müslüman vatandaşlar arasında karşılıklı herhangi bir taşkınlıkla ilgili bir belge mahkemeye intikal etmemiştir. Belgelerde kişi şahsiyetine, inanca, kültüre vb. değerlere hakaret içeren bir dava görülmemiştir. Bu da belgelerden anlaşıldığı kadarıyla Müslîm ve gayr-i Müslîmlerin barış içerisinde yaşadığı söylenebilir.

3.25.2. Belgelerde İsimleri Geçen İbadethaneler

Çermik Camî-i Kebîr Camisi: 28 Meryem Ana Kilisesi: 63 Cami-i Suk: 89

3.26. EKONOMİK YAPI

İncelenen belgelere göre bölgenin temel ekonomisi tarım, hayvancılık ve bağcılığa dayanmaktadır.. Tarım, sulu[337] ve susuz[338] topraklarda yapılmaktaydı. Belgelerde kuru tarım olarak ifade ettiğimiz hububat türlerinden hangisinin ekildiğiyle ilgili her hangi bir kayıt yoktur. Ancak Belgelerde birçok değirmen işletmesinin bulunması hububat türlerinin de ekildiğini tahmin edilmektedir. Hububat dışında sulu araziler bostan[339], çimenlik[340], kavaklık[341], soğanlık[342], meşelik[343] yapılmıştır. Araziler, belgelerde tespit edilen Büyük çay[344], Ay deresi[345], Şeyhan nehri[346], Sinek nehri[347], Davud Gölü[348]'ünden çekilen sularla bu araziler de sulu

[337] Belge No: 19, 25, 28, 32a, 58, 59, 70, 74, 88a
[338] Belge No: 63, 70, 88a
[339] Belge No: 41, 42, 79, 80, 87
[340] Belge No: 42, 62
[341] Belge No: 42, 58
[342] Belge No: 59
[343] Belge No: 71
[344] Belge No: 28
[345] Belge No: 32a
[346] Belge No: 58

tarım yapılmıştır. Ayrıca Belgelerde tam olarak pamuk tarımının yapıldığını tespit edilmese de "penbeli" lakaplı bazı kişilerin olması ve Çermik'te Penbeciler çarşısının bulunması pamuk ekiminin yapıldığı kanââtini uyandırmaktadır.

Bölgede belgelerden anlaşıldığı kadarıyla bahçeciliğin yaygın birşekilde yapıldığı görülmektedir. Belgelerde meyve veren ağaçlarla diğer ağaçları birbirinden ayırmak için "eşcâr-ı müsmire", "eşcâr-ı gayr-ı müsmire" ifadeleri kullanılmıştır. Belgelerde dut[349], incir[350] ve nar[351] meyve ağaçlarının ismi geçmektedir.

Yukarıda da değinildiği gibi bölgenin temel ekonomik kaynaklarından biri hayvancılıktır. Belgelerde ismi geçen havan türlerini koyun[352], inek[353], öküz[354], kısrak[355], bargir[356] olarak ifade edilebilir.

Bu dönemde bağcılık önemli bir yere sahiptir. Ancak hangi üzüm türlerinin üretildiğiyle ilgili olarak belgelerde herhangi bir bilgi mevcut değildir. Bölge de bağ satış ve alımının yoğun olarak gerçekleştiği belgelerden anlayaşılmaktadır. Belgelerde dikkati çeken önemli hususlardan bir tanesi de bağ bahçesinin satımın da dönüm veya hektar hesaplamasından ziyade ağaç sayısı üzerinden bağa fiyat biçilip satış veya alımı yapılmasıydı. Örneğin "*otuz kürum bağ 410 gurûş*" gibi.

İncelenen belgelerde, bölgedeki halkın yukarıda ifade etdilen faaliyetlerin dışın da ticâretle[357] uğraştıklarını ve çeşitli ortaklıklar[358] yaptıklarını görmekteyiz. Bu ticâret genel olarak bölge dışında yapılmaktaydı ve mal tüccarlığı yapılmıştır. Bu ticâreti hem Müslümanlar hem de gayr-ı müslîmler yapmaktaydı bazen de ticâreti

[347] Belge No: 87
[348] Belge No: 72
[349] Belge No: 59
[350] Belge No: 80
[351] Belge No: 80
[352] Belge No: 12
[353] Belge No: 38
[354] Belge No: 41, 42
[355] Belge No: 12
[356] Belge No: 51
[357] Belge No: 13, 32b, 70, 78, 84, 86
[358] Belge No: 53

ortaklaşa yaparlardı. Belgelerde tarıma dayalı bir işletme kolunun geliştiği görülmektedir. .Özellikle değirmen[359] işletmeleri çok sayıda bulunmaktaydı.

3.26.1. Belgelerde İsmi Geçen Esnaflar

Berber Derviş:10	Tüccar Boğos:73
Katırcı Mehmed:10	Kılıccı Eyyüb:75
Değirmenci Milko:31	Timurcu Agob:75
Kasap Agob:31	Çînîci Sarkis:76
Şekerci kasap Sarkis:31	Terzi Pedros:76
Bakkal Mustafa:38	Kazancı Pedros.91
Kalıpçı Sarkis:54	Timurcu Agob:91
Timurcu Agob:63	Tüccar Kirkor:91
Kalaycı Mahas:63	Tüfengci Hafız:91
Berber Ali:65	Kasap Yusuf:70
Kahveci Hasan:67b	

3.26.2. Belgelerde İsmi Geçen İşletmeler

Çermik ilçesinin çoğrafi konumu itibariyle büyük yerleşim merkezlerinden uzak olması ve yeryüzü yapısının engebeli bir yapıya sahip olması, ilçedeki insanların diğer önemli şehir merkezleriyle olan ulaşımlarını olabildiğince zorlamaktadır. Bu sebeple, belgeleden anladığımız kadarı ile ilçedeki insanların kendi kendilerine yetebilecek işletme yapısını oluşturdukları görülebilinmektedir. Başta değirmencilik olmak üzere demircilik, çînîcilik, kılıççılık, terzicilik, tüfekçilik, kalaycılık, kazancılık vb.'in gelişme göstermiştir. Bunun yanında kasaplık, berberlik, kahvecilik, katırcılık vb. esnaf kollarıda bulunmaktadır. Bu hususta belgelerde dikkat çeken önemli bir bilgi de; özellikle imalatçıların birçoğunun gayr-i Müslîm olmasıdır.

Aşağıda değirmencilik, çînîcilik, tüfekçilik üzerinde durulmaya çalışılacaktır.

Değirmencilik: İlçenin ekonomik unsurlarından bazıları tarım ve hayvancılıktı. Tarımdan elde edilen ürünlerin işlenip gıda olarak tüketilmesi ve

[359] Belge No:31, 62, 70, 77

hayvanlara yem sağlanması için birçok değirmen işletmesi yapılmıştır.[360] Elektrik teknolojisinin henüz kullanılmadığı bu zamanda, kol kuvvetiyle işletilen el değirmenleri ve rüzgâr gücüyle işletilen değirmenlerden ziyade, bu bölgede Sinek çayı, Kızılbuçak çayı vb. su kaynaklarının bulunması ve bunların debilerinin değirmen işletilmesine olanak sağlamasından dolayı su gücüyle çalışan, su değirmenlerinin yapıldığı söylenebilir.

Çînîcilik: Çînî sözlüklerde Osmanlıca kökenli bir sözcük olarak tarif edilip, Çin işiʿ, Çin'e ait anlamına gelmektedir. Kaynaklarda çînî, sırlı kap olarak tanımlanmaktadır. Osmanlılar kilden yapılan her türlü ürün için çînî adını ortak olarak kullanmışlardır. Çînî porselen dünyasında kendinî kanıtlamış çînîlere izafeten Çin' den türetilen bir isimdir. Çînînin tarihsel seyri dikkate alındığında doğu toplumları tarafından uygulama şekillerine göre çeşitli tanımlara sahip olduğu gözlenmiştir. 18. Yüzyıl'a kadar mimaride kullanılan çînîye, kaşîʿ, tabak, vazo ve benzeri malzemeye de evânîʿ denilmiştir. Her iki kelime de Osmanlıca kökenlidir. Kaşi, İran'ın Keşan şehrinde yapılan bir çeşit çînî veya çînî fayans anlamındadır. Evani ise kap – kacak kaplar anlamına gelen genel bir isimdir.[361] M.Ö. 650'lerde ilk taşınabilir kil kaplar Ön Asya'da görülmeye başlanmıştır. Belgelerden anlaşıldığı kadarıyle Çermik ilçesinde çînîcilik sanatının mevcut olduğunu ve çînî işletmesinin olduğu tahmin edilebilir.[362]Bu kapların ilk örneklerinden Dicle vadisi havzasında Ergani, Çayönünde tespit edilmiştir. Yine seramik sanatının ilk örneklerinin bu havzada bulunması[363], bu havzanın içerisinde bulunan Çermik bölgesinde yapılacak yeni kazı çalışmalarıyla belki de bölgede var olan çînîcilik sanatının aslında daha geç dönemlerde başladığını ortaya çakaracaktır.

Tüfekçilik: İncelenen belgelere dayanılarak Çermik'te "Baruthane mevkisi[364]" bulunmaktadır. Bu da beraberinde barut üretiminin yapıldığı kanââtini

[360] Belge No: 31, 62, 70, 71
[361] İsmail Yardımcı, İ. Vefa İrdelp, Günümüz Çini Sanatında Sgraffito Tekniği Ve Uygulamaları, **Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2013, http://sosyaldergi.usak.edu.tr/, 25.07.2015, s. 40-41
[362] Belge No: 76
[363] Halil Tekin, Yeni Buluntuların Işığı Altında Anadoluída Hassuna ve Samarra Seramiğinin Yayılımı Üzerine Bir Gözlem, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakaltesi Dergisi, 2005, http://www.edebiyatdergisi.hacettepe.edu.tr, 25.07.2015, s. 191
[364] Belge No: 73

uyandırmaktadır. Barutun üretilmesi ilçede ateşli silah yapımının gelişmesine katkıda bulunmuştur. Bir belgede "Tüfengci[365]" lakabının kullanılması ilçede ateşli silahların üretildiği iddiasını güçlendirmektedir.

3.26.3. Belgelerde İsmi Geçen Osmanlı Para Birimleri

Cedid Ğazi: 1a	Kise Akçesi: 41
Mahmûdiye: 1a	Osmanlı Parası: 77
Külli Ğaziler: 1a	Gurûş[366]
Osmanlı Lirası: 4a	
Nükud Akçe: 41	

3.26.4. Belgelerde İsmi Geçen Çarşılar

Penbeciler Çarşısı: 67b
Bazar Çarşısı: 70
Pavuççu Çarşısı: 89

3.26.5. Belgelerde İsmi Geçen Günlük Hayatta Kullanılan Eşyalar

Yatak: 33, 41, 42	Bakır Gögüm: 33
Sanduk: 33	Köp:33
Kilim:33	Sözgeç:33
Balas:33	Köfte Sözgeci:33
Düşek:33	Huruç:33
Sini:33	Şalvar-ı Çuf:33
Telkari:33	Puşi:33
Küşhane:33	Legen:33, 41,42
Sitil:33	Üsküre: 33, 41, 42
Salı Tas:33	Sahan: 41,42
Sim Tas:33	Kapak:41
Taye:33	Kılıc:41
Kazğan:33	Tüfeng:42
Şire Teknesi:33	Nize:42
Kazma:33	Kahve Değirmeni:33
Demir Bel:33	

[365] Belge No: 91

[366] Hemen hemen bütün Belgelerde "gûruş para birimi" geçtiği için yukarı da belge numarasını vermedik.

3.26.6. Kullanılan Eşyaların Ekonomik Yapıyı Yansıtması

Günlük hayata kullanılan eşyalar, bir toplumun ekonomik gelişmiş ve refahlık düzeyini anlamada ipucu veren en önemli birinci elden yazısız kaynaklardır. Belgeler incelendiğinde, bu konuda bilgi veren üç belge bulunmaktadır. Belgelere dikkat edildiğinde, belgelerin incelendiği günün Çermik insanının kullandığı eşyalarda altın ve gümüşün olmadığı ve belgelerde geçen eşyaların lüks eşyalardan ziyade günlük hayata kullanılan eşyalarda ibaret olduğu gözükecektir. Bu da bölge insanın çok fazla zengin olmadığı kanaati uyandıracak ancak o günün koşulları göz ününde bulundurulduğunda, bölge insanının orta düzeyde bir hayat standardına sahip olduğu ifade edilebilir.

3.27. EĞİTİM DURUMU

İncelenen belgelerde, Çermikteki eğitim durumuyla ilgili bilgi bulunmamaktadır. Ancak bazı eserlerde bu konuyla ilgili bilgiler edinîlebilir. 1891'in Mart, Nisan, Mayıs aylarında Diyarbakır'da valilik görevinde bulunan Arifi Paşa'nın Çermik'e yaptığı bir seyehat'te gördüklerini seyehatnamesinde aktarır. Buna göre; Çermik'de 6 camii, 2 mescid, 1 medrese, 1 mekteb-i rüşdiye, 5 mekâtib-i ibtidâî, 2 kilise, 1 havranın bulunduğunu aktarır.[367] 1905 tarihli son Diyarbakır sâlnâmesinde ilçede; 5 camii, 1 kilise, 3 Hristiyan ibadethanesi, 1 medrese, 1 rüşdi, 2 ibtidâî, 3 Hristiyan mekâtibi bulunduğu bilgisi elde edimektedir. [368] Bu bilgilere dayanarak ilçede bulunan Müslîm-gayr-i Müslîm farkı gözetilmek sizin bütün Osmanlı vatandaşlarının eğitim hakkından faydalanabileceğini göstermektedir. Müslüman âhâlinin dinî eğitimlerini camii ve medreselerde aldıklarını, gayr-i Müslîmlerin ise Havra ve kiliselerde aldıkları söylenebilir. Bu bilgiler gözününde bulundurularak Çermik'te okuma-yazma bilen bir kitlenin mevcudiyetinin var olduğu dile getirililebilir.

[367] Mustafa Öztürk, İbrahim Yılmazçelik, a. g. e., s. 103
[368] Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, **Diyarbakır Salnameleri 1286-1323 (1869-1905)**, s. 310

SONUÇ

Bu çalışmada "400 ve 40 Nolu Çermik Şer'iyye Sicilleri kayıtları incelendi.

İncelenen bu sicillerde, tespit edilen en fazla dava çeşidi, alacak-verecek davalarıdır. Bunu alım-satım, mîrâs ve gasp davaları takip etmektedir. Bunların dışında darp, hırsızlık, irtifâk, kefil, boşanma, akd-i şirket vb. davaları hakkında belgelerde mevcuttur.

Sicillere dayanarak yapılan incelemede şu sonuçlara ulaşılmıştır: a) İdarî yapıda Çermik bu dönemde Diyarbekir'e bağlı bir kazadır ve kendisine bağlı bazı nahiyeler vardır. O dönemde var olan mahalleler günümüzde isimleriyle beraber mevcuttur. Belgelerde birçok köyün günümüzde de varlıklarını sürdürdüklerini ancak isimlerinin değiştirildiği tespit edilmiştir. Belgelerde ayrıca Çermik dışında birçok yerleşim biriminin ismine rastlanılmıştır.

b) Sosyal yapıda belki de en ilginç bilgi, bazılarının düşündüğünün tam aksine kadınların toplumsal hayata aktif olarak katılması ve mahkemelere bağımsız bir şekilde başvurmaları dikkat çekmiştir. Dönemin Çermik toplumunda sosyal bir statünün varlığı tespit edilmiştir. Çermik'te aşiret yapısıyla birlikte büyük ailelerde mevcuttur. Dönemin Çermik'inde Rum, Ermenî, Dürzî ve Mûsevî azınlıkların Müslümanlarla iyi geçindikleri tespit edilmiştir. Aralarında dine veya ırka dayalı bir husumetin varlığı tespit edilmemiştir. Ancak var olan husûmetlerin tarla ve ticâret ile ilgili olduğu görülmüştür. Belgelerde birçok isme rastlanılmış, özellikle kullanılan

isimler dinî kökenlidir. Gayr-i Müslîmlerin kullandığı bazı isimlerin Müslümanlarla ortak kullanıldığı tespit edilmiştir.

c) Çermik'in dinî yapısı olabildiğince kozmopolit bir yapıyasahiptir. Yaygın olarak İslâmiyet bulunmakla beraber farklı mezhepleriyle Hristiyanlık (Katolik, Ortodoks, Protestan), Musevîlik, Dürzîlik ve bir de bu dinlerin ibadethaneleri tespit edilmiştir.

d) Bölgenin ekonomisinin, tarıma dayandığı söylenebilir. Tarımın yanında bölge insanları başta bağcılık, hayvancılık ve bahçecilikle uğraşmışlardır. Belgelerde, "kılıççılık, değirmencilik, tüfengcilik, kalaycılık, şekercilik" gibi birçok meslekle beraber berber, kasab, terzi, bakkal gibi esnaflar da vardır.

e) Çermik ile ilgili incelenen farklı eserlerin belirttiği üzere bölgede dinî eğitimin yanında örgün eğitimin de verildiği bilgisine ulaşılmıştır. Bu bilgilere dayanarak Çermik'te eğitimli bir kitlenin oluştuğu ifade edilebilir.

Bu araştırma sonucunda, Çermik bölgesinin idarî, sosyal, dinî, iktisadî ve eğitim tarihine ışık tutabilecek değerli bilgilere ulaşılmıştır.

SÖZLÜK

A

Aher: Başka, diğer, gayrı.

Ahz: Tutma. Kabul etme. İşkence etme.

Ahz ü Kabz: Kendine mal etme.

Akd: Anlaşma. Sözleşme.

Akdem: Daha önce. Daha ileri. Daha mühim.

Amil: Arzusu, isteği olan.

An-asl: Aslında, hakikatında, aslından.

B

Bâb: Kapı. Kısım. Mevzu. Fasıl. Bölüm. Parça. Kitabın Hususi madde. Sığınacak yer. İş. Şekil. Tövbe.

Ba'del Yevm: Bugünden sonra.

Bâliğ: (Bâliğa) Yetişmiş. Olgun yaşına gelmiş. Aklı kemal bulmuş, erişmiş, varmış.

Ber-vech-i Ati: Gelecek tarz üzere. Aşağıdaki gibi.

Bey': Satmak. Fık: Bir malı diğer bir mal ile değiştirmek.

Bey' u Şirâ: Alım-satım. Alış-veriş

Bil'asale: Bizzat. Kendisi. Eli ile. Başkasını vâsıta etmeden. Asâleti ile.

Binâenaleyh: Bunun üzerine, ondan dolayı.

C

Cihet: (C: Cihât) Yan, yön, taraf. Sebeb, mucibin Vesile, bahane. Evkafça olan vazife, maaş. Yer, mahâl, semt.

D

Deyn: Borç. Verilmesi lâzım gelen şey. Fık: Zimmetinde sâbit olan şey.

E

Edâ: Yerine getirmek. Ödemek. Borcunu vermek. Vazifesini yapmak. Tarz. Üslu b. Şive. Tekebbür.

Eslah: En sâlih, en iyi.

Eşcâr: (Şecer. C.) Ağaçlar.

F

Feraset: Anlayışlılık, çabuk seziş. (Aslı firâsettir)

Fevkanî: Üst, üst tarafta, üstteki.

Filhakika: (Fi-l-hakika) Hakikatte, esasında, hakikaten, doğrusu.

Fuzulî: Fazladan olup boşu boşuna söylenen söz. İşe yaramayan. Boşu boşuna. Boşboğaz. Ahmak. Vazifesinden hariç lüzumsuz şeye teşebbüs eden. Haksız olarak fiile çıkarılan iş. Fık: Şer'î izin olmadığı halde diğer bir kimsenin hakkında tasarruf eden kimse.

Füruht: Satım. Satış.

G

Gurre: Parlaklık. Her şeyin başlangıcı. Bu cihetle, kameri ayların ilk günlerine gurre-i şehr denilmiştir. Köleye, cariyeye ve malların en güzidelerine, gurret-ül emval denir. Güzel parlak yüze, vech-i agarr; açık ve nurani alına, cebhe-i garra denir ki, aynı asıldan müştaktırlar.

H

Halvet-i Sahîha: Karı-kocanın aralarında şer'î mâni bulunmaması halinde birleşmeleri.

Havi: İçine alan, ihtiva eden, kaplayan. Câmi'. Biriktirici. Kuşatan.

Hâzırûn: Meydanda olanlar, gözönünde olanlar. Mevcut ve hâzır olanlar.

Hemşire: Aynı sütü emen kızkardeş. Abla, bacı.Hastabakıcı kadın veya kız.

Hıfz: Saklama. Koruma. Siyanet. Muhafaza. Ezber etmek. Hatırda tutmak. Kur'an'ı ezberde tutmak.

İ

İbrâ: (Ber'. den) Temize çıkarmak. Borçtan kurtarmak. Sağlamlaştırmak.

İbraz: Göstermek. Meydana koymak.

İcar: Kiralamak. Kiraya vermek.Kira parası.

İfa: Ödemek. Yerine getirmek. Söz verdiğini veya vazife bildiğini yerine getirmek. Kılmak. Yapmak.

İkrar: Açıktan söylemek. Kabul ve tasdik etmek. Hakkı itiraf etmek. Karar vermek. Mukarrer kılmak.

İmla: Doldurma, doldurulma. Yazı yazma. (Dikte)

İmtina': Ragat edip geri durma. Muvafakat etmeme. Çekinme. İstememe. Yapmama. İmkânsızlık, mümkün olmayış.

İnfisal: Olduğu yerden ayrılma. Yeni bir fasıla geçme. Yerini bırakıp gitme. Azledilme.

İrae: Göstermek, göstererek öğretmek. Göz önüne koymak. Gösteriş.

İrca': Geri çevirmek, geri döndürmek. Alışverişi faydalı kılmak.

İrsal: (Resul. den) Göndermek, gönderilmek, yollamak. Havale kılma. Salıvermek. Kendi haline koymak. Sürü sahibi olmak. Elçi gönderme.

İrsen: Mîrâs olarak, anadan, babadan geçmek yolu ile.

İsal: Ulaştırmak, vâsıl etmek. Yetiştirmek.

İstikraz: Borçlanmak. Ödünç almak. Borç almak.

İstintak: Söyletmek. Huk: Sorguya çekmek. Maznundan işlediği fiile dâir ifade almak.

İştira: Satın almak. Mübayaa etmek.

İşhad: Delil getirme, delil olarak gösterme. Şehadet ettirme, şâhid gösterme. Şehid olma.

İş'ar: Yazı ile haber vermek. Anlatmak, bildirmek.

İtmam: Tamamlamak. Bitirmek. İkmal etmek. Tekmil etmek

K

Kabz: Tutmak. Ele almak. Kavramak. Almak. Tahsil etmek. Teslim almak. Amelde zorluk çekmek.Kuşun süratle uçması.Mülk.

Kâffe: Hep. Bütün. Cümle.

Kâmilen: Noksansız, eksiksiz olarak. Tam olarak. Kâmil olarak. Bütünü ile. Tamâmen.

Karin: Yakın. Hısım. Akraba. Arkadaş. Yaşı aynı olan arkadaş. Refik. Komşu.

Karz: Borç, ödünç. Kesmek, kat'etmek. Şiir söylemek.

Karye: Köy. Nâhiyeden küçük olan, insanlarla meskun yer.

Kebîr: Büyük, âli, yüce.

Kelâm: Söz. Bir mânayı ifâde eden, bir maksadı anlatan ifâde. Allah'a mahsus bir sıfat.

Kezalik: Bunun gibi. Böylece. Bu da böyle.

Külli: Külle mensu b. Cüz'iyat ve ferdlerden meydana gelmiş olan. Umumi, bütün.Çok, ziyade, fazla.

Kürum: (Kerm. C.) Üzüm kütükleri. Bağ kütükleri.

M

Maada: Başka. Fazla. Bundan gayrı. (Bak: Adâ) (İstisnâ kelimesidir)

Mahdud: Sınırlanmış, çevrilmiş. Az sayılı. Hududlanmış.

Makbul-üş Şahâde: Şahâdeti kabul edilen. Şahidliği kabul edilmiş olan.

Maskat-ı Re's: Doğum yeri. Vatan. Bir kimsenin doğduğu yer.

Matlub: İstek, istenilen şey. Alacak. Ödünç verilmiş.

Mârr-üz Zikr: Yukarıda zikri geçmiş olan, yukarda bahsedilmiş olan.

Mihr-i Muaccel: Nikâhta erkek tarafından kız tarafına verilen ağırlık, para.

Mihr-i Müeccel: Boşanma veya ölüm halinde, kız tarafına verilmesi nikâhta kararlaştırılmış olan para.

Memhur: Mühürlenmiş. Damgalanmış.

Men': Yasak etmek. Durdurmak. Bırakmamak. Bir şeyi diriğ etmek, esirgemek.

Menkuha: Nikâhlı karı. Nikâhlanmış olan kadın.

Merkum: (Rakkam. dan) Yazılmış. Adı geçmiş. Rakkamla söylenmiş. Sayılmış. Basit ve âdi insan.

Mesture: Örtülü kadın. İslâmiyetin emrettiği şekilde örtülmesi farz olan yerlerini örtmüş olan kadın. Gizli tutulan resmî işlerde harcanmak için hükümetin emrine verilen para. (Buna tahsisat-ı mesture de denir.)

Meşhudât: Görünenler. Seyredilenler.

Mevrus(e): Vereseye âit olan. Mîrâs edilmiş. Mîrâs edilen eşya.

Mezad: Artırma ile yapılan satış.Tuluk, dağarcık.

Mezbur(e): Adı geçen. İsmi yukarıda geçen. (Bak: Merkum). Taş ile örülmüş kuyu.

Mezkûr: Zikri geçen. Zikredilmiş. Evvelce bahsi geçmiş olan. (Bak: Mezbur-Merkum)

Miyan: Orta, ara, vasat, meyan.

Mukaddem: Zaman ve mekân cihetiyle daha evvel olan. Askerîn ön tarafına sevkedilen karakol. Değerli, üstün.Küçükten büyüğe sunulan, takdim edilen.

Mûris: Getiren. Veren. Kazandıran. Fık: Mîrâs bıRakkan.

Muvacehe: Karşı, ön. Yüzyüze gelme. Yüzleşmek. Huzurunda olmak.

Müddeâ: İddia olunan. Dâvâ olunan şey. Asılsız iddia edilen.

Müddeâ Aleyh: Aleyhinde dâvâ açılan.

Müddeî: İddia eden. İddiacı. Davacı. Bir hükümde ayak direyen. Hak olduğunu veya herhangi hakkın zayi olduğunu dâvâ eden. İnatçı, muannid.

Mülhak: İlhak olunmuş. Sonradan katılmış, zam ve ilâve olunmuş, eklenmiş.

Münhâsır: (Hasr. dan) Belli bir sınır içinde olup harice tecavüz etmeyen, inhisar eden, her yanı çevrili. Yalnız bir kimseye veya bir şeye mahsus olan.

Müştera: Para ile satın alınmış olan.

Mütehakkık: Tahakkuk eden, doğruluğu meydana çıkan.

Mütemekkin: (Mekân. dan) Yerleşen, Mekânlanan, temekkün eden. İkamet eden, sâkin olan.Gr: Üç harekeyi de kabul eden kelime.

Müteveffa: Ölü, vefat etmiş, ölmüş. (Bak: Mevt)

N

Nasb: Dikme. Bir rütbe alma. Bir memurluğa tayin edilme. Gr: Arapçada kelimenin i'rabının mensub (üstün) olması, yani; (e, a) diye okunuşu.

Nefs: (Nefis) Can, kişi, kendi, öz varlık. Bir şeyin zatı olan, kendisi. Göz.

Nısf: Yarım, yarı.

P

Peder: Baba.

R

Raci': (Rücu. dan) Geri dönen, ric'at eden.Dair, aid, alâkası olan, dokunur olan, müteallik.

Refik(a): Ortak, arkadaş, eş, yardımcı, yoldaş.

Re's: Baş, kafa. Tepe. Uç. Başlangıç. Reis.

Rü'yet: Görmek, bakmak. İdare etmek. Göz ile veya kalb gözü ile görmek. Akıl ile müşahede derecesinde bilmek, idrak etmek, tefekkür etmek, düşünmek. Araştırmak.

S

Saky: Sulamak. Su içirmek. Bedende su toplamak.

Sağîr(e): Küçük, ufak. Büluğa ermemiş çocuk.

Sehm: Ok.Hisse. nasi b. Kısım.Hazine geliri.Korku, dehşet.Hazz.Yay.

Sulb-i: Birinin sulbünden gelme. Kendi evlâdı. Kendi oğlu.

Ş

Şayeste: Şayan, uygun, yaraşır, lâyık.Nümune.

Şehadet: (Şehâdet) Şâhidlik.Bir şeyin doğruluğuna inanmak.Delâlet. Alâmet, işaret, iz

Şehr: Ay. 30 günlük zaman.Bir şeyi izhar etmek. Teşhir etmek.

Şifahen: Sözle, ağızdan. Konuşmak suretiyle.

Şira: Satın alma, satın alınma.

Şirket: Ortaklık, iş ortaklığı.Huk: İki veya daha fazla şahsın emek ve malları ile müştereken, iktisadî bir gayeye erişmek için bir akidle birleşmeleri. (Bak: Cem'iyyet)

T

Tahlif: (Halef. den) Birini kendi yerine bırakmak.Yemin ettirmek. Yemin vermek.

Tarîk-i Âmm: Herkesin geçmesine mahsus yol.

Tatlîk: Boşamak. Karısını terk edip nikâhını feshetmek.

Ta'yin: Yerini belli etmek. Vazifeye göndermek, vazifelendirmek.

Te'diye: (C.: Te'diyat) Edâ etmek. Ödenmiş para. Verilmiş borç. Borcunu vermek.

Temellük: Mülk edinmek. Kendine mal edinmek. Sâhib olmak. Kadir ve muktedir olmak.

Tenbih: (C.: Tenbihât) Göz açtırmak. Gafletten ikaz etmek. Faaliyetini arttırmak. Sıkı emir vermek. Bir işin yapılacağı hakkında yapılan nasihat.

Tereke: (Terike) Ölen bir kimsenin bıraktığı malların hepsi.

Tesellüm: Teslim edilen şeyi tekrar teslim alma. Verilen bir şeyi alıp kaydetme. Teslim olma. İslâm olma.

Tesmiye: İsimlendirme. Ad verme. Besmele çekme.

Tezvic: Bir kadını aldırmak. Birbirine eş yapmak. Evlendirmek.

V

Varaka: Tek yaprak hâlindeki kâğıt.Nebât yaprağı. Maden yaprağı. Kitap yaprağ

Varis: Cenab-ı Hakk'ın bir ismi. Mîrâsçı. Kendisine mîrâs düşen. Mîrâsa konan. Vefat eden birisinin maddî veya manevî mal ve mülkünde kullanmaya, tasarrufa salâhiyetli olan.

Vaz'-ı Yed: El koymak, sahib çıkmak, tasarruf etmek

Vech-i Meşruh: Şerh edilen, açıklanan tarzda.

Vicahen: Yüzüne karşı. Yüz yüze gelerek.

Y

Yevm: Gün. Yirmidört saatlik zaman. Sene.Asır. Devir. Devre.

Yed: El. Mc: Kuvvet, kudret, güç. Yardım. Vasıta. Mülk.

Z

Zevce: Kadın eş. Nikâhlı kadın, eş.

Zeyl: Ayırma. Tefrik.Ek, ilâve, bir şeyin altı, devamı.

Zimmet: Himayeyi te'min eden ittifak. Borç. Alâkalı. Uhde. Vicdan. Mes'uliyet. Üst. Üstte olan şey. Koruma zorunda kalma.

Zir: Alt, aşağı.

KAYNAKÇA

AHISKALI, Recep, "Muhzır", C.31, **İ.A**., TDV yay., İstanbul 2006

AKGÜNDÜZ, Ahmet, "Osmanlı Kanûnnâmeleri'nin Şer'î Sınırları", **Osmanlı Ans.,** C. 5, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999

Belgeler Gerçekleri Konuşuyor, C.3, Nil yay., İzmir 1991

Vakıf Müessesi, OSAV yay., İstanbul 1996,

Osmanlı Kanûnnâmeleri ve Hukûkî Tahliller, C.1., Fey Vakfı Yay., İstanbul 1990

Osmanlı Kanûnameleri ve Hukûkî Tahlilleri, C.3, Fey yay. İstanbul 1991

Osmanlı Kanûnameleri ve Hukûkî Tahlilleri, C.4, Fey yay., İstanbul 1992

"İslâm Hukûkunun Osmanlı Devleti'nde Tatbiki: Şer'îye Mahkemeleri ve Şer'îye sicilleri", **İslâm Hukûku Araştırmaları Dergisi**, S.14,, SS.13-48

"İslâm Hukûkunun Osmanlı Devleti'nde Tatbiki: Şer'îye Mahkemeleri ve Şer'îye Sicilleri", **Türkler Ansiklopedisi**, C.10, Yeni Türkiye yay. Ankara 2000

Şer'iyye Sicilleri, C.1. TDAV. yay., İstanbul 1998

AKGÜNDÜZ, Murat; "Artuklular Zamanında Diyarbakır'da İlmi Faaliyetler", **1. Uluslararası Oğuzlardan Osmanlıya Diyarbakır Sempozyumu,** Diyarbakır 2004, (20-22 Mayıs 2004), SS.189-192

"Klasik Dönem Osmanlı Devlet Teskilatında Şeyü'l-islâmlık", **Türkler Ansiklopedisi**, C. 9, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002

ATAR, Fahrettin, "Mahkeme", **İ.A.**, TDV. yay. C. 27, İstanbul 2003

"Nikâh" **İ.A.,** TDV. yay., C.33, İstanbul 2007.

AYCAN, İrfan, Emevi Dönemi İç Siyasî Gelişmeleri (41-1321-661-750), **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi**, 1999, C.39, S.1, SS.147-174, http://dergiler.ankara.edu.tr/detail.php?id=37&sayi_id=779 (10.02.2015)

AYDIN, Mehmed Akif, " Osmanlı'da Hukûk", **Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi**, C.1, İslâm Tarihi, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi yay. İstanbul 1994

Türk Hukûk Tarihi, (Genişletilmiş 12.Baskı), Beta Bas. yay., İstanbul 2014

"Osmanlı Hukûkunun Genel Yapısı", **Türkler Ansiklopedisi**, C.10. Yeni Türkiye yay, Ankara 2002

AYDIN, Nusret, **Diyarbekir ve Mırdasiler Tarihi (Piran, Gil, Çermog, Pale**), Avesta yay., İstanbul 2011

BAŞTÜRK, Saddetin, "Timur'un Anadolu-Ortadoğu Seferi Döneminde Diyarbekir.(Timur-Akkoyunlu ve Karakkoyunluilişkileri)", **I.Uluslar Arası Oğuzlardan Osmanlı'ya Diyarbakır Sempozyumu**, Diyarbakır 2004,,20-22 Mayıs 2004, SS.521-528

BAYARTAN, Mehmed ; "Osmanlı Şehirlerinde Vakıflar Ve Vakıf Sisteminin Şehre Kattığı Değerler", **Osmanlı Araştırmaları Dergisi**, 2008, C.10, SS.157-175, http://www.journals.istanbul.edu.tr (10.05.2015)

BAYINDIR, Abdülaziz; " Osmanlıda Yargının İşleyişi", **Osmanlı Ans.** C.6 Yeni Türkiye yay., Ankara 1999

BEYOĞLU, Süleyman, Ermenîler ve İhtida,**Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi**, 2004, S.6, SS.1-18, http://www.journals.istanbul.edu.tr/iuydta/issue/view/1023001681, 25.07.2015,

BEYSANOĞLU, Şevket, **Anıtları ve Kitabeleri ile Diyarbakır Tarihi Başlangıçtan Akkoyunlular'a kadar**, DB B. yay., Ankara 2003,

Anıtları ve Kitabeleri ile Diyarbakır Tarihi Akkoyunlular'dan Cumhuriyete Kadar, C.6, DBB yay. Ankara 2003,

BOZKURT, Gülnihal; **Batı Hukûkunun Türkiye'de Benimsenmesi**, TTK. Ankara 2010

CEYHAN, Muhammed; " **Tanzimat Dönemi Sonrası Şer'iyye Sicil Defterlerinin Muhteva ve Diplomatik Açıdan Tahlili",**Avut, 2011, S.29, SS.49-82 http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/19/1682/17937.pdf (01.01.2015)

CİN, Halil, Ahmet AKGÜNDÜZ, **Türk-İslâm Hukûk Tarihi**, C.1, Timaş yay., İstanbul 1990

CÖHCE, Salim, "Selçuklu Hâkimiyetinin Tesisisnden Önce Diyarbakır Yöresindeki Türkmen Faliyetleri**", I.Uluslar Arası Oğuzlardan Osmanlı'ya Diyarbakır Sempozyumu**, Diyarbakır 2004, 20-22 Mayıs 2004, SS.125-137

ÇALIŞ, Halit, Haçak, Hasan; Rehîn, **DİA**, TDV yayınları, C.34, İstanbul 2007

Çermik Kaymakamlığı, **Kaplıcalar Diyarı Çermik**, Diyarbakır 2012

Diyarbakır Valiliği, **Diyarbakır İl Yıllığı,** İş Matbaası,1962.

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi **Diyarbakır Sâlnâmeleri**,1286-1323 (1869-1323),Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi yay. C 1,İstanbul 1999

Diyarbakır Sâlnâmeleri, 1286-1323 (1869-1323), Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi yay. C 2, İstanbul 1999

Diyarbakır Sâlnâmeleri,1286-1323 (1869-1323), Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi yay. C 3, İstanbul 1999

DURHAN, İbrâhîm; " Osmanlı Döneminde Yargı Teşkilatındaki Değişmeler ", **EÜHFD**, C. 12, S. 3–4, SS.55-111

EKİNCİ, Ekrem Buğra, " Tanzimat Devri Osmanlı Mahkemeleri", **Türkler Ansiklopedisi**, C.10. Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002

38.**Tanzimat ve Sonrası Osmanlı Mahkemeleri**, Arı Sanat yay., İstanbul 2004

FEDÂYİ, Cemal, "Osmanlı Devleti'nde Şeyü'l-islâmlık Kurumu", **Osmanlı Ansiklopedisi**, C. 6, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999

FERİT, Devellioğlu, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Aydın Kitapevi yay. Baskı 24, Ankara 1996

GEDİKLİ, Fethi, "Osmanlı Hukûk Tarihi Kaynağı Olarak Şer'îye Sicilleri", Türkiye **Araştırmaları Dergisi**, C.3, S.5, 2005, SS.187-213

GÖYÜNÇ, Nejat, "Dıyarbekir Beylerbeyliğinin ilk İdarî Taksimatı", **İstanbul Ün. Edebiyat Fak. Tarih Dergisi**, S.23, SS.23-24

"Diyarbakır", **İslâm Ansiklopedisi**, C.9, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1996.

"XVI Yüzyılın İlk Yarısında Diyarbekir", **Belgelerle Türk Tarih Dergisi**, S.7, SS.76-80.

GÜLDOĞAN, Vedât, **Diyarbakır Tarihi**, Kripto yay. Ankara 2011

GÜNDÜZ, Ahmet; **1523 M.(929) Tarih ve 998 Nolu Tapu-Tahrir Defterine Göre Musul, Mardin, Çermik, Harput ve Çemişgezek Sancaklarının Mukayeseli Tahlili,** Yayınlanmamış Yüksek lisan Tezi, Fırat Üniversitesi Sosysal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Elazığ 1993

GÜNEN, Halil, **Büyük Şafiî İlmihali**, İlim yay. İstanbul 1984

GÜRKAN, Feyyaz, "Şer'îye Mahkemeleri Sicilleri Üzerinde Bir Araştırma", **IX Türk Tarih Kongresi, 21-25 Eylül 1981'de Kongreye Sunulan Bildiriler,** C.2,TTK. Ankara, 1988 SS.764-779

GÜRKAYNAK, Muharem, " Osmanlı Devleti'nde Millet Sistemi ve Yahûdî Milleti" **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdarî Bilimler Fakültesi Dergisi**,.C.9, S.2,SS.275-29

HÂLÂÇOĞLU, Yusuf, **XIV-XVII yüzyıllarında Osmanlılarda Devlet Teskilatı ve Sosyal Yapı**, TTK. yay, Ankara 1995

XIV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet teşkilatı ve Sosyal Yapı, TTK, Ankara 1998

HASİP, Asutay, **Şafiî İlmihali**, Gelenek yay, İstanbul 2005.

HASPOLAT, Kenan, " DiyarbakırİlçelerininTarihi Doğal Güzelikleri", **Her Yönüyle Diyarbakır İlçeleri,** Yusuf Kenan Haspolat (kord.), Uzman matbaacılık ve Ciltleme, İstanbul 2013, SS.222-467

HİZMETLİ, Sabri, " Genel Olarak Raşid Halifeler Dönemi Olayları Sonuçları ve Etkileri", **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi**, 1999, C.39, S.1 http://dergiler.ankara.edu.tr/detail.php?id=37&sayi_id=779 (10.02.2015)

IŞIK, İhsan (Ed.), **Diyarbakır Ansiklopedisi**, Elvan yay. C.1, Ankara 2013

İLHAN, Mehmed Mehdi, Amid (Diyarbakır) 1518 Tarihli Defter-i Mufassal, TTK. Yay. Ankara 2000

KANKAL, Ahmet, "Diyarbakır'ın Osmanlı'ya İlhakında Emeği Geçenlerden Biri: Yiğit,**I.Uluslar Arası Oğuzlardan Osmanlı'ya Diyarbakır Sempozyumu,** Diyarbakır Valiliği yay., Diyarbakır 2004, 20-22 Mayıs 2004,SS.611-117

KARATAŞ, Ali İhsan, Osmanlı Devleti'nde Gayr-i Müslîmlere Tanınan Din ve Vicdan Hürriyeti, Uludağ **Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi** C.15, S. 1, SS. 267-284

KILIÇ, Remzi, "Diyarbakır ve Güneydoğu Anadolu'nun Osmanlı Devleti'ne Katılması(1515-1517) ve Sonuçları", **I.Uluslar Arası Oğuzlardan Osmanlı'ya Diyarbakır Sempozyumu**, Diyarbakır 2004, 20-22 Mayıs 2004,SS.273-285

"Diyarbakır ve Güneydoğu Anadolu'nun Osmanlı Devleti'ne Katılması (1515-1517) ve Sonuçları", **I.Uluslar Arası Oğuzlardan Osmanlı'ya Diyarbakır Sempozyumu**, Diyarbakır 2004, 20-22 Mayıs 2004, SS.575-587

KIRZIOĞLU, Fahrettin, " Çermik Kasabası Üzerine Notlar", **Kara Amid Dergisi,** C.1, S.1, SS.266-281

KOYUNCU, Mevlüt, " İlk İslâm Fetihleri Döneminde El Cezire Bölgesi ve İslâmlaşma Süreci**", Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Dergisi**, S.1, S.131-140.

KÖKSAL, İsmail Ru'yet-İ Hilâl Meselesi, **İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 2008, 13:1, SS.1-11, http://www.hicritakvim.org/wp-content/uploads/, 25.07.2015

KÖSE, Saffet, "Osmanlı'da Şer'î Cezalar", İslâmiyat Dergisi, C. 2, S. 4, SS,23-32

KÜTÜKOĞLU, Mübahat S.; **Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)**, Kubbealtı Neşriyat yay. İstanbul 1994

MEŞELİ, Erdoğan, " Çermik ve Yakın Çevresinin Morfoğrafik Özellikleri", **D.Ü Basım Evi yay.**, S.5, SS.54-66.

OKUDAN, Muhammet, "**2032/218 Numaralı Şer'iyye Sicili(h. 1298-1299\m.1880-1881-1882)Transkripsiyon ve Değerlendirmesi**" Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi 2004

ORTAYLI, İlber, "Osmanlı Kadısı-Tarihî Temeli Ve Yargı Görevi-", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C. 30, Sayı: (Belli Değil), (Ankara, 1975), SS. 117-128.

Hukûk **ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devleti'nde Kadı**, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara 1994

Osmanlı Toplumunda Aile, Timaş yay. İstanbul 2010

Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, **Osmanlı Belgelerinde Ermenîlerin Sevk ve İskânı (1878-1920)**, Başbakanlık Basım Evi yay., Ankara 2007

Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, **Osmanlı Belgelerinde Ermenîler (1915 – 1920),** Başbakanlık Basım Evi yay., Ankara 1995

ÖZÇELİK, İbrâhîm Yılmaz, XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Diyarbakır (1790 1840),TTK, Ankara 1995

ÖZTÜRK, Mustafa, İbrâhîmYılmazçelik, "Arif Paşa'nın Seyehatnamesi Diyarbekir Seyahati" **Türk Tarih Belgeleri Dergisi**, S.22, C.18, SS. 91-110

PAMUK, Bilgehan, " Osmanlı, Safavi ilişkilerinin ilk dönemlerinde Amid,(1514-1515 Amid Kuşatması)", **I.Uluslar Arası Oğuzlardan Osmanlı'ya**

Diyarbakır Sempozyumu, Diyarbakır 2004, 20-22 Mayıs 2004, SS.599-611

PEKALIN, Mehmed Zeki, **Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, C.2, MEB yay., İstanbul 1946

SENEM, Özdoğan, "Orta Asya'dan Diyarbakırve Çevresine Göçler",(Yayınlanmamış Yükseklisans Tezi), Kahramanmaraş Sütçü İmâm Ünv. Sosyal Bilimler Ens., Kahramanmaraş 2007

SEVİM, Ali, **Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi**, TTK. Yay. Ankara 2000

ŞEN, Mehmet Emin; Faruk SALTEKİN, "Osmanlı Toplumunda Kadınların Mahkeme Önündeki Hukûk Mücadelesi: 235 No'lu Seydişehir Şer'iyye Sicil Defterine Göre", **International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic,** Volume 7/4, Fall 2012, p. 2793-2807, Ankara-Turkey

ŞEN, Murat "Osmanlı Hukûkunun Yapısı", **Osmanlı Ans.**, C.6. Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999

ŞEREFHAN, **Şerefname-Kürt Tarihi**, Mehmed Emin Bozarslan (çev.), Baskı 3, Hasat yay., İstanbul 1980

TEKİN, Adil, **Diyarbakır Anadolu Tarhinin Taşlara Yazıldığı Kent**, D.Ü. Basım Evi, Diyarbakır 1997

TEKİN, Halil, Yeni Buluntuların Işığı Altında Anadolu'da Hassuna ve Samarra Seramiğinin Yayılımı Üzerine Bir Gözlem, **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakaltesi Dergisi**, 2005, Cilt: 22 Sayı: 1, SS. 183-202, http://www.edebiyatdergisi.hacettepe.edu.tr, 25.07.2015

TİHRANİ, Ebubekir, **Kitab-ı Diyarbekiriyye**, Mürsel Öztürk (çev.), Kültür Bakanlığı yay. Ankara 2001

TURAN, Osman, **Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi**, Ötügen Neşriyat yay. İstanbul 2009.

Selçuk Tarihi ve Türk-İslâm Medeniyeti Tarihi, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü yay., Ankara 1965

Türkçe Dil Sözlüğü, http://www.tdk.gov.tr/ (01.01.2015)

TÜRKKAHRAMAN, Mimar, **Toplum ve Temel Toplumsal Kurumlar**,Alp yayın evi, Ankara, 2006

UĞUR, Kurtaran Osmanlı İmparatorluğu'nda Millet Sistemi, **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Journal of the Institute of Social Sciences,** Number 8, Sonbahar Autumn 2011, SS.57-71

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, **Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilatı**,TTK yay. Ankara 1984

Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilatı, TTK Yayınevi, Ankara 1999

Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı, Baskı 3., TTK yay., Ankara 1988

Osmanlı Tarihi, C.2, TTK. Ankara, 1983

ÜNAL, Mehmed Ali; **Osmanlı Müesseseleri Tarihi**, Kardelen Kitabevi Yay., Isparta,1999

"Diyarbekir'de Osmanlı Hakimiyetinin ve Diyarbekir Beylerbeyliği'nin kurulması", **I.Uluslar Arası Oğuzlardan Osmanlı'ya Diyarbakır Sempozyumu,** Diyarbakır 2004,20-22 Mayıs 2004, SS.567-575

"XVI ve XVII Yüzyıllarda Diyarbekir Eyaletine Tabi Sancakların İdarî Sütatüsü.", **X. Türk Tarih Kongresinde Sunulan Bildiriler**, Ankara 1986, 22-26 Eylül 1986, C.5, s.2211-2220

ÜNAL, Vehbi, "Geleneksel Geniş Aileden Çekirdek Aileye Geçiş Sürecinde Boşanma Sorunu ve Din",**Uluslarası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C. 6,Sayı 26, SS.589-602

ÜNALAN, Sıddık, "Mervanoğulları Döneminde Diyarbakır", **1. Uluslararası Oğuzlardan Osmanlıya Diyarbakır Sempozyumu**, Diyarbakır 2004, 20-22 Mayıs 2004, SS.169-189

ÜZÜLMEZ, Müslüm, **Yazılı Kaynaklarda Çermik**, Kent Işıkları yay., İstanbul, 2012

YEDİYILDIZ, Bahaeddin, "Vakıf," **İ.A,** C.13, ME B. yay., İstanbul 1986

YEDİYILDIZ, Bahaeddin, *"***Osmanlı Öncesi Diyarbakır'ına Bir Bakıs***",* Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Diyarbakır Ansiklopedisi, Diyarbakır Valiliği Yayınları, Ankara-2008, C. I,.ss.17-19.

YEŞUA, Mar, **Vakayiname (Urfa ve Diyarbakır'ın Felaket Çağı),**çev. Mualla Yanmaz, Şehir Matbaası, İstanbul 1958

YILMAZÇELİK, İbrâhîm; "XVIII. Yüzyıl ile XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Diyarbakır Eyaleninin İdarî Yapısı ve İdarî Teşkilatlanması", **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi**, 1996, Cilt 18 S.29, SS. 217-232, http: // dergiler. ankara. edu. tr / detail. php?id= 18&sayi_id=25 (10.02.2015)

"Diyarbakır Eyaletinin Yeniden Teşkilatlandırılması (1848-1864)", **Osmanlı Ans.,** C.6, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999

YARDIMCI, İsmail, İ. Vefa İrdelp, Günümüz Çini Sanatında Sgraffito Tekniği Ve Uygulamaları, **Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2013, SS.139-152, http://sosyaldergi.usak.edu.tr/, 25.07.2015

YİNANÇ, Mükrimin Halil, "Diyarbekir Şehir ve Bölgesindeki Vukuatın Tarihi", **İA**.,C.3 ME B.,İstanbul 1963

YÖRÜK, Saim, "Çelebi Unvanı Hakkında bir Değerlendirme", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C. 4, S. 18., SS.290-297

İNDEKS

A

Abbas, 50, 55, 79, 82, 88, 97, 110, 111, 132, 133, 135, 136, 163, 256, 269, 284

Abbâs, 74, 197, 199, 206, 207, 208, 212, 232

Abbasi, 7, 14, 15

Abbasî, 163

Abbasi Hanım, 101

Abbasiler, 6, 7, 14

Abdi, 69, 284

Abdi Ağâ, 116

Abdi Beg, 95

Abdulkadir, 151

Abdullâh, 55, 66, 68, 69, 70, 71, 72, 74, 75, 79, 80, 81, 82, 83, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 92, 93, 95, 96, 100, 106, 109, 110, 111, 112, 114, 115, 120, 122, 123, 127, 135, 136, 137, 141, 144, 150, 151, 154, 155, 156, 157, 160, 164, 169, 170, 171, 172, 176, 186, 189, 190, 191, 195, 197, 198, 199, 201, 203, 204, 205, 206, 208, 209, 220, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 238, 241, 243, 244

Abdullâh Ağâ, 115

Abdullâh Beg, 80, 82

Abdulmuaz Beg, 79

Abdulrrahim Beg, 49, 80, 82

Abdurrahman, 121, 151, 284

Abdülğani Beg, 80, 81

Abdülhamid, 149

Abdülkerim, 58, 158, 159

Abdülmecid, 31

Abdülrahmandan, 149

Aberne, 11

Abid Beg, 80, 82

Aboş, 55, 72, 77, 132, 133

Aboş Kako, 113

Adana, 113, 124, 127, 128, 129, 130, 171, 248, 249, 271

Aderes, 131

Agil, 13
Agob, 58, 60, 104, 159, 161, 165, 166, 177, 182, 213, 286, 292, 293
Agop, 182, 183, 185, 188, 211, 213, 241, 243
Mollâ Mehmed, 156
Ağâzâde Mollâ Hasan, 120
Ahlat, 6, 13, 15
Ahmed, 19, 20, 25, 28, 34, 50, 51, 53, 58, 60, 61, 73, 78, 80, 91, 93, 96, 97, 98, 103, 104, 106, 107, 110, 111, 113, 115, 116, 117, 120, 121, 123, 138, 139, 152, 154, 156, 158, 159, 162, 168, 170, 171, 172, 178, 179, 180, 181, 186, 189, 190, 191, 193, 196, 198, 199, 201, 203, 216, 217, 218, 223, 227, 229, 234, 235, 237, 239, 251, 252, 256, 258, 263, 265, 267, 268, 269
Ahmed Efendi, 69, 113, 162
Ahmed Ağâ, 73, 96, 154, 156, 172, 186, 239
Ahmed Efendi, 50, 80, 81, 93, 97, 103, 106, 113, 115, 117, 152, 154, 168, 171, 189, 193, 198, 235, 267, 268
Ahmed Kevayan, 179
Ahmed Mollâ Mustafâ, 179
Ahmed Sino, 202
Ahmet Efendi, 94, 95
Ahmet Şerîf, 90
Aife, 143, 286
Aişe, 61, 106, 162, 191, 194, 257, 284
Akkoyunlu, 8, 17
Akkoyunlular, 6, 17, 20
Alaedin, 99
Alanik, 11
Ali, 16, 19, 32, 33, 35, 49, 52, 54, 56, 57, 59, 61, 62, 64, 65, 68, 69, 70, 71, 72, 74, 76, 77, 79, 80, 81, 82, 86, 87, 89, 94, 95, 96, 97, 100, 101, 102, 105, 107, 109, 111, 112, 114, 116, 117, 122, 126, 128, 130, 132, 135, 137, 139, 143, 144, 145, 146, 147, 149, 150, 152, 153, 157, 158, 161, 164, 165, 169, 170, 171, 174, 176, 178, 179, 180, 181, 182, 186, 187, 188, 191, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 216, 217, 218, 220, 221, 223, 227, 228, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 237, 238, 239, 241, 244, 248, 251, 253, 254, 255, 256, 257, 263, 266, 269, 271, 284, 289, 293, 297
Ali İmiş, 146
Ali Rızâ, 135
Ali Abdullâh, 223
Ali Adana, 220, 248
Ali Ağâ, 65, 72, 116, 206, 207, 208, 238
Ali Ağâ Efendi, 116
Ali Efendi, 105
Ali Emiş, 145
Ali Hâce, 165

Ali Hoca Efendi, 117
Ali Keyâ, 49, 76, 95
Ali Toz Eken, 145, 146, 147, 254
Ali Toz Ekene, 146
Aliy, 148
Allâh, 79, 86, 102, 109, 110, 114, 128, 134, 149, 152, 155, 156, 158, 190, 193, 196, 203, 205, 208, 217, 221, 224, 228, 232, 235, 239, 244
Aloslu Hasan, 202, 203
Aloş, 66, 78, 113, 114, 136, 148, 187, 243, 244
Aloş Ağâ, 67
Alparslan, 7
Alyos, 187, 188, 234, 255
Amdon, 159, 286
Amid, 5, 6, 8, 9, 11, 13, 16, 19, 20, 263, 264, 265
Amida, 5
Amine, 48, 51, 71, 72, 92, 97, 284
Anadolu, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 16, 17, 18, 25, 27, 34, 277, 297
Anadolu Selçuklular, 17
Anceviz, 160, 161
Apalı Eydo, 56, 143
Arab, 52, 60, 101, 114, 121, 128, 141, 151, 152, 156, 157, 178, 179, 180, 181, 196, 210, 236, 253, 284
Arakil Efendi, 109, 126
Aramiler, 6
Arap, 34, 40
Araplar, 6, 13
Arçi, 165
Arif Paşa, 11, 309
Armenia, 12
Armud Dağı, 143
Armudlu, 115, 270
Arnavud Mehmed Efendi, 107
Arsaklar, 13
Artin, 109, 125, 177, 185, 211, 242, 244, 286
Artuklu, 7, 16
Artuklular, 6, 7, 8, 16, 17
Artukoğullar, 17
Arzum Yekdo, 166, 286
Asâkir-i Nizâmiye-i Şâhâne, 93, 94, 119, 120, 176
Asdor Ağâ, 73
Asurlular, 6, 12
Asya, 8
Aşağı, 55, 99, 142, 271, 272
Aşukar, 10
Aşûr Hanlığ, 118
Ata, 118, 145, 146
Atak,, 15
Atam, 131, 185, 212, 286
Atar Salih, 58, 162, 251
Ato Mehmed, 89
Avâroğlu Yûsuf, 203
Avrupa, 8, 33, 36
Âyişe, 180, 191, 192, 194, 195, 196, 224
Ayntap, 187
Ayvazoğlu Mustafâ, 151

Ayvazoğlu Onbaşı Ahmed Ağâ, 73
Azerbeycan, 120
Aziz, 94, 284
B
Koko, 166
Bakal Mustafâ, 142
Bakkâl Cumâ, 201
Bakkâl Mehmed, 235
Bandızâde Hâcı Hüseyin, 195
Basra, 13
Baş Hafız Ali Efendi, 116
Başpınar, 65, 239, 240, 241, 268, 275
Batı, 10, 13, 21, 22, 23
Bayram, 28, 64, 230, 284
Be'se, 102
Beciyi' (?), 109
Becye, 132
Bedros, 54, 58, 130, 131, 159, 166, 167, 211, 214, 215, 286
Bedvan Süfla, 152
Bedvan Ulya, 82
Beg, 49, 70, 73, 79, 80, 81, 95, 96, 150, 178, 226, 263, 277, 297
Begendü, 59, 172, 174, 259
Behoddin Bere, 183
Behram, 51, 91, 93, 94, 231, 284
Behrâm, 90, 209, 232, 235
Bekir, 50, 65, 68, 75, 84, 87, 89, 90, 98, 99, 105, 106, 107, 111, 117, 135, 136, 137, 143, 156, 193, 202, 203, 206, 222, 223, 233, 234, 237, 269, 284
Bekir Ağâ, 84
Bekir Efendi, 89, 114
Belaf Hasan, 133
Belviran, 141, 250
Bendegan Mustafâ, 117
Berber Derviş, 86, 113
Berber Mustafâ, 113
Berber Agob, 166
Berber Mustafâ, 113
Berdenc, 19
Bero, 202, 203
Bese, 61, 197, 198, 199, 200, 256, 284
Besinli Hâcı İsmâil, 220
Besinli Hâcı Abdullâh, 220
Beşar, 159, 284
Beşe, 88
Betkanoğlu, 104
Beyliksuyu, 10
Bezzaz, 202
Bezzâz Çarşısı, 201
Bırut, 183, 199, 201
Bıyıklı Mehmed Paşa, 10, 20, 21
Bıyıklı Mehmed Paşa'yı, 9
Hâcı Mehmed, 85
Birecik, 11
Bizans, 6, 10, 13
Bogos, 218, 242, 246
Boğos, 104, 108, 132, 172, 209, 286, 292
Boturoğlu, 130, 271
Boz Ahmed, 104
Bozan Kahveci Hasan, 195, 196
Bozan Karakılçık Mehmed, 196

Burusa, 83, 115, 140, 230, 231, 232, 233, 234, 235
Budaran, 59, 172, 174, 259
Burutlu Ahmed Efendi, 113
Burûtluzâde Ahmed Efendi, 104
Büveyhoğulları, 7, 15
Büyük çay, 117, 291
Büyük İskender, 12
Büyük Selçuklu, 7
C
Ca‘fer, 191, 224
Câmi‘ Kebîr, 93
Câmi‘-i Kebîr, 157
Cami‘-i Kebîr, 117
Câmi‘-i Kebîr, 103, 105, 211, 212, 240
Câmi‘-i Suk, 198, 233, 238, 239, 241
Cami-i Suk, 84, 268, 274, 291
Canik (?), 206
Cebrail, 89, 135, 141, 284
Cemâl, 79, 190, 193, 199, 201, 205, 206, 207, 208, 220, 227, 233
Cemile, 84, 85, 284
Cemük, 12
Cer‘iye, 83, 84
Ceri Efendi, 57, 152
Cermug, 11
Cermuk, 11, 13
Cezire, 5, 6, 7, 13, 14, 15, 19
Cezire,, 19
Cihangir, 17
Cizre, 11, 15
Cuma, 28, 51, 65, 93, 103, 121, 128, 149, 153, 236, 248, 251, 257, 269, 284
Cumâ, 51, 75, 84, 93, 111, 186, 202, 224, 236
Cunto Serkis, 240
Cuvara,, 13
Ç
Çaldıran, 8, 18, 19, 278
Çanah, 110, 269, 271
Çanakçı-yı Süfla, 227, 228
Çanakçı-yı Süfla, 225, 227, 228, 252
Çandarlı Kara Halil Hayreddin Paşa, 34
Çapakçur, 55, 142, 143
Çemişgezek, 19, 282
Çenbo, 137
Çepo Ömer, 169
Çermik, 10, 11, 12, 13, 15, 19, 20, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 73, 74, 75, 76, 77, 79, 80, 82, 83, 85, 86, 87, 89, 90, 93, 94, 95, 96, 97, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 107, 108, 109, 111, 112, 115, 117, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 137, 138, 141, 142, 143, 144, 146, 147, 151, 152, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 162, 163, 164, 166, 167, 169, 170, 171, 172, 174, 175, 176, 177, 178, 180, 182, 184, 185, 186, 187, 189, 190,

191, 193, 194, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 206, 209, 210, 211, 212, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 222, 225, 228, 229, 230, 232, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 241, 242, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 258, 259, 263, 264, 265, 266, 268, 270, 272, 273, 274, 276, 278, 279, 280, 282, 289, 290, 291, 293, 296, 297, 298
Çermik Beyliği, 19
Çermik Sancağı, 20, 21, 263
Çermikli İbrâhîm Çavuş, 134
Çermog,, 12, 14
Çermug, 12
Çermuk, 12
Çermük,11, 12, 16
Çimenbâre, 206
Çinici Serkis, 213
Çoban Mehmed, 200
Çobanoğlu Mehmed, 199
Çolanlı Abdullâh, 229
Çolanlı Cuma, 154
Çolo, 78
Çoltan Hüseyin, 77
Çuher, 65, 242, 286
Çukur, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 61, 62, 65, 68, 69, 73, 80, 82, 86, 93, 95, 96, 97, 99, 106, 108, 109, 112, 114, 115, 117, 120, 121, 122, 123, 134, 142, 143, 145, 146, 152, 153, 155, 156, 157, 162, 163, 164, 168, 171, 172, 182, 186, 190, 191, 193, 194, 196, 198, 201, 203, 204, 209, 212, 213, 229, 235, 236, 247, 248, 251, 256, 268, 269, 272, 275
Çukur mahallesi, 69, 96, 152, 164
Çukur mahallesi, 80, 96, 99, 229
Çunto Murâd, 188
Çüngüş, 10, 50, 52, 54, 55, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 72, 83, 84, 90, 93, 103, 104, 105, 115, 116, 124, 125, 126, 130, 131, 132, 157, 159, 160, 166, 175, 176, 177, 186, 187, 190, 191, 197, 198, 204, 205, 206, 210, 211, 213, 215, 216, 217, 218, 225, 228, 230, 233, 234, 238, 239, 240, 241, 242, 245, 246, 252, 254, 255, 264, 265, 268, 274, 276
Çüngüşlü Mıhıs Agop, 213
Çüngüşlü Zülfîkar zâde Hasan, 104
Çüngüşlü Ali, 156
Çüngüşlü Bekir Osmân Ağâ Oğlu, 156
Çüngüşlü Güllü, 215
Çüngüşlü Mollâ, 188
Çüngüşlü Mustafâ, 62, 105, 204
Çüngüşlü Osmân Efendi, 105
Çüngüşlü Yavşimi Eyob, 160
Çüngüşlü Zeno, 161
D
Dalkıran, 89
Daloğlu İbiş, 162
Daver Ağâ, 128

Davit Sino, 219
Davud, 61, 106, 197, 284, 291
Dâvud, 197, 198, 207, 208
Davud Ağâ, 130
Dedoğlu Ömer Ağâ, 112
Defter-i Hâkânî Dâ'iresi, 180
Değirmenci Milko, 125
Delal Ğaribe, 79
Derbend Hanı, 86
Derezere, 52, 56, 60, 101, 147, 148, 178, 253
Derezereli Ömer, 178
Derezereli Zülfîkar, 230
Dergâh-ı Âli, 37
Dersimli Tahir, 110
Derviş, 51, 69, 79, 80, 81, 82, 97, 98, 100, 101, 113, 114, 122, 123, 124, 134, 138, 164, 269, 284, 288, 292
Derviş Numan, 82
Derviş Ağâ, 52, 100, 135
Develan, 61, 199, 236, 256
Dırahdik, 169, 170
Diyarbakır, iv, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 263, 264, 265, 266, 268, 279, 280, 296, 307, 311
Diyarbekir, 5, 8, 9, 11, 13, 14, 17, 19, 20, 246, 263, 264, 265, 297
Diyar-ı Bekir, 14, 17, 50, 75, 88, 270
Diyar-ı Mudar,, 14
Diyar-ı Rabia,, 14, 263
Dokuzlu Haço, 188
Doneyt, 164, 286
Doneyt Kızılbucaksu, 164
Dulkadir Oğulları'nın, 18
Dunaysir, 13
Durmuş Bey, 19
Dürzî, 166, 288, 289, 297
E
Ebu Salim, 16
Ebu Tahir Nahiyesi, 21
Ebu'l Heyca, 15
Ebu'l Abbas, 14
Ebusu'ud, 33
Edevek, 213
Edişli (?) Serkis, 214
Egob, 160, 161
Egob Koşger, 161
Eğil,, 19
Eknan Keresi, 166
Ekrek, 223, 234
Ekrekli Ahmed, 227
Ekrekli Cemâl b. Ali, 181
Ekrekli Hasan, 223
El Cezire, 6, 13, 14
Elîf, 165
Elif Uşağı, 128
El-Melik'ül Kamil, 16
Elvend Bey, 17
Emeviler, 6, 14, 39
Emevioğulları, 14
Emîne, 53, 64, 71, 91, 92, 97, 98, 115, 116, 180, 229
Emîne Hâtûn, 92

Emir Bey, 17, 18
Emir Davud, 18
Emir Hüseyin, 19
Emir Nasr, 16
Emir Seyfeddin, 19
Emir Şerefüddin, 18
Emiş, 48, 63, 66, 113, 220, 241, 248, 284
Emiş Hâtûn, 66, 113
Emro Ağâ, 116
Enma, 102
Ergani, 10, 15, 16, 62, 99, 103, 132, 141, 160, 161, 212, 250, 264, 265, 266, 272, 275, 293
Ermenî, 49, 52, 54, 57, 58, 60, 62, 63, 66, 73, 104, 108, 109, 124, 125, 130, 131, 143, 155, 160, 166, 167, 177, 182, 185, 189, 209, 210, 211, 212, 213, 218, 242, 245, 247, 278, 279, 280, 284, 288, 289, 297
Ermenîler, 6, 280, 289, 312
Ermenîstan, 6
Ermiye, 53, 60, 62, 115, 116, 117, 190, 191, 193, 206, 207, 208, 274
Erzen, 6, 13, 15
Erzincan, 71, 270
Erzurum, 20, 238, 271
Esad Beg, 80, 86
Eset, 69
Esma, 91, 92, 284
Eşref, 156, 211, 217, 284
Eten, 60, 182, 183, 184, 286
Etmekçi Artin, 155, 156
Etyen, 52, 60, 104, 177, 182, 246, 258, 286
Etyen Efendi, 52, 104, 258
Evkaf, 31, 32
Evr (?) Ağâ, 136
Eyga, 62, 210, 211, 212
Eygesa, 242, 243, 286
Eygese, 165
Eyüb, 88, 89, 97, 126, 132, 133, 134
Eyüb Ağâ, 158
Eyüb Ağâ, 166
Eyyûb, 174, 199, 200, 212, 213
Eyyûb Ziyâ, 174
Eyyûb-i Kâlan, 174
Eyyübi, 16
Eyyübiler, 6
F
Faho, 220, 221, 248
Farsça, 11
Fâtıma, 180, 191, 192, 209, 225, 226, 227, 228
Fatih, 23
Fatma, 48, 51, 53, 57, 60, 64, 69, 70, 71, 76, 77, 81, 82, 99, 105, 106, 112, 114, 132, 154, 155, 156, 157, 158, 191, 225, 251, 252, 284
Fâtma, 67
Fedâi, 139, 140
Fedâi b. Süleymân, 140
Feyzi, 103, 150
Fırat, 11, 13, 282

Fırıncı Hâcı Mehmed, 241
Fidâi, 55, 139
Filistin, 13
Füseynili Ömer, 237
Füseynilioğlu Ömer, 237
G
Garm, 11
Gayr-i Müslîm, 22, 261, 290
Gazan Han, 8, 17
Gazo, 128, 130, 186, 273
Gelincik, 10
Gelincik Dağı, 10
Gemlik, 90, 271
Genç Mehmed, 145
Genç Mehmedin, 146
Gerger, 10, 157, 272
Germ, 11
Germik, 11
Germuk, 11
Giregos, 74, 273
Goran, 220
Gölcük,, 15
Gömrük, 115, 270
Gözerek, 102, 103, 273
Gözsuyu, 10
Gregos karyeli Mehmed, 181
Gülbî, 53, 109, 110, 111, 271
Güllü, 61, 191, 192, 199, 214, 256, 284
Güllü Bey, 214, 215
Gümüş harkı, 117
H
Haburman, 57, 101, 154, 178, 251, 269, 273
Hâcı Türko, 134
Hâcı Ali, 136
Hâcı Hüseyin Ağâ, 183
Hâcı Kadızâde Hâcı Abdurrahim Efendi, 117
Hâcı Mahmûd Beg, 81
Hâcı Musa, 148
Hâcı Serkis, 159
Hâcı Tahir Efendi, 121
Hâcı Türko, 135
Hâcı Abdullâh Efendi, 68
Hâcı Abdullâh Hızırzâde, 156
Hâcı Abdürrahîm Efendi, 170, 229
Hâcı Ahmed, 191
Hâcı Ali, 70, 76, 94, 178, 135, 180
Hâcı Ali Efendi, 158
Hâcı Bayram Efendi, 230
Hâcı Begendü, 172, 173
Hâcı Esad Beg, 79, 81
Hâcı Fazlîzâde, 229
Hâcı Hafız Efendi, 131
Hâcı Hamid, 157
Hâcı Hasan, 117, 124, 149
Hâcı Hasan Efendi, 117
Hâcı Hasan Ağâ, 230
Hâcı Hasan Efendi, 117
Hâcı Hüseyin, 101, 117, 148, 179, 180, 196, 253
Hâcı Hüseyin, 178, 180, 203
Hâcı İbrâhîm, 67 139

Hâcı İsmaîl, 112, 114, 115
Hâcı İsmaîl Ağâ, 113
Hâcı İsmaîl Ağâ, 113, 114
Hâcı Mahmûd, 59, 122, 123, 124, 134, 172
Hâcı Mahmûd Beg, 80, 81
Hâcı Mehmed, 76, 79, 86, 90, 92, 172, 178, 179, 180, 181, 183, 194, 196, 220, 222, 236, 240
Hâcı Mehmed Ali, 179, 181
Hâcı Mehmed Ali, 178, 180
Hâcı Mehmed Efendi, 240,241
Hâcı Memed, 90
Hâcı Musa Ağâ, 84
Hâcı Mustafâ, 101, 121
Hâcı Mustafâ, 178, 180
Hâcı Mustafâ Efendi, 158
Hâcı Osmân, 208
Hâcı Ömer, 149
Hâcı Ömer, 172, 174, 179
Hâcı Sa‘dullâh, 229
Hâcı Safet Efendi, 94
Hâcı Süleymân, 148
Hâcı Yusuf, 157
Hâcı Yûsuf, 82
Hâcı Zahid Efendi, 117, 269
Hâcı Zülfîkar, 76
Hâcılar, 204, 205, 206, 226
Hâcı-zâde Mustafâ, 153
Hâcı-zâde Mustafâ Efendi, 237
Haçador, 214, 286
Haço, 52, 65, 104, 108, 109, 159, 160, 166, 184, 213, 214, 242, 243, 247, 286
Haço oğlu Eyo, 159
Hadîce, 224, 241, 244
Hafız İbrâhîm Beg, 80, 81
Hâfız Osmân, 191
Hâfızzâde Paşa Abdullâh, 195, 196
Hafîz Ali, 74
Hâlâr, 16
Haleb, 63, 187, 218, 219, 245
Halep, 17
Halid, 103
Hâlid, 174, 194
Halilan, 57, 153, 257
Halim Beg, 79
Halim Efendi, 87, 94
Halos, 73, 286
Hamdani, 15
Hamdaniler, 6, 7, 15
Hamid, 135
Hamîd Keyâ, 222, 223
Hamza, 224, 239, 240
Hanbaşı, 86
Hânçepek, 189
Hanefi, 22, 27, 29
Hânım Hâtûn, 186
Hanife, 90, 92, 126, 140
Hanifi, 115, 284
Hanolu Ahmed, 139
Harâbe, 145
Harput, 13, 264, 271, 282
Harran,, 6, 13

Hasan, 15, 20, 50, 52, 53, 55, 56, 57, 59, 60, 63, 64, 68, 69, 70, 71, 73, 77, 79, 83, 84, 85, 86, 93, 96, 98, 99, 103, 104, 105, 107, 110, 111, 112, 114, 115, 116, 117, 120, 121, 123, 126, 129, 130, 132, 133, 134, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 146, 151, 153, 154, 158, 162, 170, 172, 174, 175, 176, 178, 179, 181, 191, 192, 193, 194, 197, 198, 201, 203, 205, 208, 210, 216, 218, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 227, 228, 230, 233, 235, 237, 238, 239, 244, 248, 252, 255, 257, 258, 259, 266, 267, 268, 269, 270, 284, 293
Hasan Fethi, 151
Hasan Mustafâ Efendi, 116
Hasan Zelho, 145
Hasanköy, 84, 270
Hasud, 52, 101, 117, 199, 253, 273
Hâtîb İmâm Hasan, 229
Hâtîbzâde Sabrî Efendi, 168
Hatîce, 98, 115, 116, 138, 139, 147, 148
Hâtîpzâde Cemil Efendi, 106
Havva, 55, 77, 78, 132, 135, 136, 284
Haydâr, 74
Haydâr oğlu Ali, 74
Hayim, 63, 218, 219, 242, 245, 286
Hayri, 77, 164, 284
Hayri Efendi, 106
Hazin, 203
Helo, 105
Hemdaniler, 15
Heme, 88
Herut Ali Efendi, 105
Hesto, 139, 183, 228
Heyfo, 101
Hıdır, 75
Hısn-ı Keyfa, 7, 15, 16, 18
Hızır, 71, 76, 143, 190, 230, 269, 284
Himmet, 69, 70, 71, 284
Hindibaba, 50, 90, 92, 93, 274
Hisârcı, 162
Hittit, 5
Hizan, 18
Horasan, 6
Hormo, 166, 167, 286
Hurmotif Bedros, 166
Hurri, 5, 12
Hüdâvendigâr, 90
Hürmo, 183
Hüseyin, 49, 50, 53, 55, 59, 60, 62, 65, 72, 74, 76, 77, 78, 79, 83, 84, 88, 89, 91, 92, 94, 96, 101, 113, 114, 115, 116, 119, 120, 123, 124, 126, 127, 129, 132, 134, 141, 152, 157, 158, 169, 170, 176, 178, 181, 195, 198, 202, 203, 209, 216, 217, 221, 225, 227, 228, 232, 233, 238, 239, 241, 244, 250, 253, 257, 266, 268, 269, 278, 284
Hüseyin Ağâ, 122, 230, 238, 239
Hüseyin Keyâ, 84

Hüseyin Onbaşı, 221
Hz Ömer, 14
Hz. Abbas, 14
Hz. Ali, 14
Hz. Osman, 14
Hz. Ömer, 6, 13
Hz.Osman, 14
I
I. Murat, 34
II. Mahmûd, 30, 31, 33
II. Murat, 33
İ
İbiş, 134, 178, 180, 227, 284
İbiş Memo, 180
İbrâhîm, 5, 11, 15, 17, 30, 50, 52, 57, 63, 79, 80, 81, 85, 86, 88, 89, 94, 99, 101, 102, 104, 107, 116, 123, 130, 137, 138, 143, 146, 152, 153, 163, 215, 253, 266, 267, 284
İbrâhîm, 69, 70, 71, 76, 174, 192, 198, 202, 203, 205, 206, 207, 216, 217, 218, 226, 230, 231, 232, 233, 241, 244
İbrâhîm Ağâ, 132, 137
İbrâhîm Beg, 79, 80, 82
İbrâhîm Bey, 17
İbrâhîm Efendi, 208, 209, 230, 232
İbrâhîm Efendi Mustafâ, 116
İbrâhîm Hüseyin, 233
İcma, 24
İdris Hüseyin, 115
İdris-i Bitlisi, 9, 18, 20, 297
İğisrin, 131
İkman Oberik, 214
İlhanlı,, 16
İlksan, 73, 286
İmadiye, 18
İmâm Hüseyîn, 69
İmâm Ali Efendi, 117
İmâm Hüseyin, 70, 71
İmâm Mollâ Hasan, 133
İmâm Mollâ Resul, 227
İmâmeddin Zengi, 16
İmâm-i A‘zam, 173, 175
İmoş Hâtûn, 209
İnaloğulları, 6, 7, 16
İran, 8, 13, 18, 27, 293
İskitler, 6, 12
İsmaîl, 53, 64, 67, 76, 77, 89, 102, 103, 107, 112, 113, 114, 124, 143, 206, 208, 225, 226, 227, 228, 232
İsmâil Ağâ, 67
İsmaîl Ramiz Efendi, 75
İsmihân, 206, 207
İstanbul, 5, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 19, 22, 23, 26, 27, 29, 31, 36, 37, 41, 43, 62, 156, 157, 204, 245, 249, 252, 256, 257, 258, 263, 264, 265, 266, 268, 279, 281, 288, 305, 307
İyaz bin ganem, 6, 13
İzoli, 88
K
Kaçallar, 173
Kadir, 156, 157, 172, 284, 304
Kahraman Efendi, 132

Kahveci Runo, 184
Kal‘a, 73, 74, 79, 94, 96, 107, 123, 133, 134, 138, 139, 144, 150, 151, 152, 154, 155, 158, 164, 167, 169, 172, 177, 182, 185, 189, 190, 191, 194, 198, 199, 200, 201, 203, 236, 237, 239, 246, 248, 268
Kal‘acıklı Kambur Ali, 134
Kâlan, 181
Kalaycı Mıhıs Mardo, 184, 185, 243
Kalecik, 122, 123, 124, 134, 135, 251, 273
Kalıbcı Serkis, 166
Kâloğlu Karabet, 184
Kambur Ali, 134
Kanaslı Ağâ, 157
Kanbertarla, 206, 207
Kanbur Ali, 122, 123
Kanûnî Sultan Süleyman, 20, 33, 263
Kan-zâde Resul, 153
Kaptan-ı Derya, 30
Kara Amid, 5
Kara Hamid, 5
Kara Yülük Osman, 17
Karabet, 52, 65, 108, 109, 118, 160, 185, 188, 210, 211, 242, 243, 247, 268, 286
Karacadağ, 5
Karacıklı İsmaîl, 124
Karaçinoğlu Ahmed Bey, 20
Karahan, 9, 19, 20
Karakoyunlu, 17
Karamusa, 49, 74, 135, 273
Karani, 55, 139, 140
Karek Serkis, 187
Karto, 103, 141, 250, 272
Kartolu Mustafâ, 142
Karvurlu Cumâ, 128
Karyeli Mahmûd, 149
Kasab Egob, 125
Kasab Serkis, 126
Kasab Agob, 125
Kasab İbrâhîm, 76
Kasab Serkis, 73
Kasım, 10, 21, 41, 109, 139, 175, 176, 235, 238, 241, 284
Kâsım, 244
Kasım Beg,, 19
Kasım Bey, 17
Kassâb Yûsuf, 204
Kassâm, 31
Katırcı Mehmed, 86
Katolik, 60, 177, 211, 288, 289, 298
Kavak, 197, 198, 230, 231
Kazancı Bedros, 242
Kazasker, 29, 31, 42
Kemah, 20
Kemalpasazâde, 33
Kemil Hüseyin, 156
Kenesik, 199
Kereze Rıza, 237
Kerezezâde Ahmed Efendi, 80
Kereze-zâde Ahmed Efendi, 154
Kerezezâde Ahmed Efendi, 118

Kârhâneci Karabet, 108
Keşiş Ohannes, 143
Keşiş Zekeriyâ, 185
Keşto, 109
Kevan, 135, 136, 137, 269, 273
Kevanlı Ali, 136
Kevanlı Mollâ Resul, 137
Kevanlı Mehmed, 169
Kevanlıoğlu Ahmed, 169
Kevanlıoğlu Küçük Zülfîkar, 169
Kevanlıoğlu Mustafâ, 101
Kevanlıoğlu Ömer, 101
Kevanlıoğlu Zülfîkar, 101
Keyâ, 49, 70, 76, 87, 98, 126, 130, 138, 180, 193, 216, 217, 222, 228, 234, 277
Keyâ Ğazo, 130
Keze, 56, 144, 146, 284
Kezisa, 166
Khoren, 11
Kıto, 148
Kızıl Hasan, 176
Kızıl Osmân, 176
Kızılbaşlar, 19
Kızıloğlu Hasan, 59, 175, 176
Kızıltarla, 104
Kızoğlu Eyüb, 55, 132
Kiğil, 142
Kiğili Mustafâ, 149
Kilan, 55, 135, 273
Kilise Tahta Hesut, 141
Kilise-i Tahtamaşat, 54, 55, 126, 139, 198, 254, 274
Kiragor, 125
Kiregos, 52, 104, 184, 258, 286
Kiregos Cumâ, 104
Kirivzâde Ahmed Efendi, 73
Kirkor, 57, 62, 108, 155, 159, 185, 210, 211, 212, 242, 244, 248, 286, 293
Kisyar, 169, 183, 184, 211, 240, 286
Kitlis, 13
Kivork, 184
Ko, 54, 130, 131, 185, 286
Koçdere, 115, 116, 271
Koçhisar, 15, 20
Koko, 210, 286
Kolo, 108, 286
Koyun, 74
Köle Selim, 157
Köleb Ömer, 133
Köpelioğlu, 171
Köse Mustafâ, 105
Köseoğlu Süleyman, 124
Köşker, 242
Kudret Hamlamı, 11
Kufe, 13
Kula, 90, 271
Kulaksız Bego, 114
Kurd Deliği, 202, 203
Kurd Pınarı, 202, 203
Kurdlu Beg, 115
Kurdlu Hüseyin, 113
Kuyumcu Serko, 183

Küçük Arsaklılar, 11
Küçük çay, 118
Küçük-Arsaklı, 11
Küme, 235
Kündeci, 48, 63, 71, 72, 215, 216, 217, 218, 269, 273, 274
Kürd, 207, 208, 212, 287
Kürd Mustafâ, 207, 208
Kürdo, 110, 279
Kürt, 9, 16, 18, 19, 20, 279, 284
L
Lobot, 221
Lök-zâde Hâcı Hüseyin Efendi, 117
Löküs Osmânın, 167
Lusig, 168, 286
M
Maden, 15, 56, 141, 151, 264, 265, 304
Madrapsuyu, 10
Mâhir, 69
Mahmûd, 48, 54, 56, 58, 59, 67, 68, 76, 79, 80, 81, 82, 85, 89, 93, 95, 101, 103, 104, 107, 117, 121, 122, 123, 127, 128, 129, 130, 134, 138, 139, 142, 143, 144, 145, 146, 148, 149, 162, 163, 164, 172, 174, 247, 249, 251, 254, 259, 284
Mahmûd b. Yûsuf, 200
Mahmur, 138, 273
Mahsum Boğos, 108
Makdis Azer, 73, 286
Makdisi, 49, 73, 286
Makdisi Kızır, 73
Makedonyalılar, 6
Maki Mardiros, 214
Maksud, 161
Malatya, 13, 18, 19
Mâlhas Toros, 155
Malhor Ömer Lütfi, 100
Malhuri, 100
Malko, 60, 132, 182, 183, 184, 185, 247
Malkon, 246
Malkrit, 213
Manko Süleymân, 133
Manko Hasan, 132
Mansur, 14, 16
Mansurân, 224, 225, 232
Manuk, 58, 159, 161, 162, 164, 182, 184, 211, 212, 242, 286
Mar Yeşua, 10, 11
Mardin, 5, 6, 8, 9, 13, 17, 19, 20, 280, 282
Mardiros, 54, 63, 65, 104, 124, 125, 126, 130, 131, 144, 187, 214, 218, 219, 240, 245, 268, 286
Markrid, 143, 286
Maronlu, 148
Marteyle, 131
Maşuk, 131
Mâviş, 242
Meclis-i Vükelâ, 31
Medeni Mehmed Nuri Efendi, 33
Medine, 13

Medler, 6, 12
Medrese, 155, 168, 189, 190
Mehmed, 19, 20, 21, 22, 26, 35, 36, 37, 48, 50, 51, 52, 53, 54, 56, 58, 61, 63, 64, 65, 68, 69, 70, 71, 72, 74, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 88, 90, 92, 93, 94, 95, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 109, 110, 111, 115, 116, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 128, 130, 132, 133, 135, 137, 142, 144, 146, 147, 149, 150, 151, 152, 154, 157, 158, 160, 161, 162, 163, 164, 169, 170, 176, 178, 179, 181, 182, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 198, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 215, 216, 217, 220, 221, 222, 223, 224, 226, 227, 228, 229, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 239, 240, 242, 243, 249, 251, 252, 253, 256, 266, 267, 268, 269, 270, 284, 292, 307
Mehmed Ağâ Osmân, 100
Mehmed Ali, 101
Mehmed Çavuş, 146
Mehmed Himmet, 69
Mehmed Keyâ, 180
Mehmed Oruçoğlu, 179
Mehmed Rızâ, 144
Mehmed Ağâ, 158
Mehmed Ali, 52, 101, 148, 149, 178, 199, 206, 207, 220, 253
Mehmed Efendi, 123, 150
Mehmed Miro, 220
Mehmed Niko, 202, 203
Mehmed Sa‘îd, 118
Mehmed Sa‘îd Efendi, 132
Mehmed Sıdık, 121
Mekke,, 13
Melamet, 122
Melik, 48, 49, 50, 51, 52, 55, 59, 61, 62, 64, 67, 68, 69, 70, 75, 83, 89, 90, 95, 101, 103, 142, 169, 170, 171, 175, 176, 183, 186, 191, 197, 201, 204, 206, 207, 230, 231, 232, 233, 234, 247, 267, 270, 284
Melik Efendi, 48, 52, 67, 68, 69, 83, 91, 103, 142, 171, 176, 197, 206, 207, 230, 233, 234, 247
Melik Halik, 18
Melik Halil,, 19
Melik Şah, 16
Melikşah, 7
Melko, 54, 60, 130, 131, 168, 184, 189, 190, 211, 286
Memiş Reşi, 57, 153
Memizâde Mustafâ Efendi, 198
Memo Hasan Efendizâde, 134
Merdisi, 20
Merkûm Nikogos, 215
Merkûm Süleymân, 199
Mervaniler, 6, 7
Mervanoğulları, 7, 15, 16
Meryem, 131, 165, 211, 286, 290, 291
Meryem Ana, 184

Meyrem, 131
Meyyafarik, 16
Meyyafarikin, 6, 13, 15, 16, 19
mezbûr Hasan, 155
Mezdili(?), 66
Mezdili(?) Hâcı İsmaîl Ağâ, 67
Mıgırdıç, 57, 60, 155, 168, 189, 190, 246, 248, 286
Mığıs Ohannes, 109
Mıhıs Haço, 185
Mırdasi Emir Muhammed, 19
Mırmır Murat, 109
Mısır, 13, 23, 27, 34, 39
Mısır,, 14
Midye, 10, 48, 49, 50, 69, 70, 71, 76, 87, 94, 95, 157, 265
Midye çayı,, 10
Mihail, 155, 168, 189, 190
Mil Uşağı, 84, 273, 274
Milis Ohannes, 109
Millilü, 103
Minas Ağâ, 56, 143
Minoş, 62, 168, 209, 286
Mirhan, 127, 129, 130
Miro, 134, 220
Mîro, 74
Mitanni, 12
Mittani, 5
Miza, 112
Moğollar, 6, 8
Mollâ Hasan, 149
Mollâ Süleymân, 95
Mollâ Abbas, 110
Mollâ Ali, 101
Mollâ Bekir, 100
Mollâ Hasan, 137
Mollâ Mustafâ, 121
Mollâ Osmân, 121
Mollâ Süleymân, 142
Mollâ Şerîf, 90
Mollâ Ahmed, 154, 155
Mollâ Ali, 99, 102, 137, 199, 200
Mollâ Ali Efendi, 99
Mollâ Bekir, 50, 87, 99, 120, 223
Mollâ Dervîş, 243
Mollâ Fahreddin Acemî, 27
Mollâ HAlil, 204, 205
Mollâ Hasan, 96, 137, 154, 229
Mollâ Hüseyin, 73, 90, 92, 105, 113
Mollâ İbrâhîm Hasan, 71
Mollâ Mahmûd, 172, 174, 175
Mollâ Mehmed, 209, 227
Mollâ Mustafâ, 204
Mollâ Nisan, 164
Mollâ Osmân, 107, 111
Mollâ Süleymân, 68, 69, 83, 171, 197, 201
Mollâ Şemseddin Fenari, 33
Mollâ Yusuf Hafidi, 133
Mollâ Zülfîkar, 72, 216, 218, 222, 223, 224
Movses, 11
Mu’tez, 15
Muadil, 32

Muallimhane-i Nüvvab, 31
Muaviye, 39
Muhammed Beg, 19
Muhammed Bey, 19
Muhammed Han, 18
Muhannes, 54, 124, 125, 126, 286
Muhas, 180
Muhtar Mustafâ, 68
Muhtar Abdullâh, 96
Muhtâr Mustafâ, 169
Muhtar oğlu Dede, 125
Muhtar Süleymân, 227
Muhtâr Süleymân, 201
Muhzır Zülfîkar, 169
Muhzır Zülfîkar Ağâ, 230
Muktedir, 15
Munise, 132
Murat İmâm, 96
Mûsa, 71, 72, 128
Mûsâ, 186, 216, 218, 232, 235, 239
Mûsevî, 56, 150, 279, 284, 288, 289, 297
Musis, 60, 126, 177, 246, 286
Muso, 182, 184, 286
Mustafâ, 53, 54, 57, 60, 61, 62, 68, 69, 70, 71, 74, 76, 78, 84, 86, 93, 94, 96, 98, 99, 101, 102, 103, 105, 107, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 116, 117, 121, 122, 123, 132, 133, 135, 136, 137, 138, 141, 142, 145, 146, 147, 149, 151, 152, 153, 154, 157, 159, 162,164, 169, 170, 176, 181, 186, 187, 188, 189, 192, 193, 194, 195, 196, 199, 204, 205, 208, 223, 224, 225, 226, 227, 232, 236, 239, 240, 241, 242, 243
Mustafâ Gemlanın, 146
Mustafâ Ağâ, 133, 146
Mustafâ Hadi, 106, 107
Mustafâ Hıdır Efendi, 117
Mustafâ İbiş, 179
Mustafâ İbrâhîm, 181
Mustafâ Oruçoğlu, 106, 111
Musul, 15, 16, 263, 279, 280, 282
Muş, 11
Mutez, 7
Mü’ezin Hâcı Zahid Efendi, 119
Mübâşir Melik Efendi, 230
Mürteza, 83, 84
Mütevellî-zâde Osmân, 154
N
Nakıb Oğlu Şeyho, 134
Nakîb Derviş, 183
Nasır, 15
Nasır Nizamüdevle, 15
Naso, 55, 142, 143
Nasrü’d Devle, 15
Nazım Beg, 95, 96
Necar Üveys, 183
Neccar Boğos, 209
Nevfel, 221
Niko Gomil, 144, 286
Niko Gosi, 159

Nikogos, 62, 65, 182, 213, 215, 242, 243, 268, 286
Nisanoğolları, 16
Nişinik, 51, 52, 53, 55, 56, 97, 99, 102, 105, 107, 111, 119, 120, 138, 139, 144, 146, 149, 160, 254, 273
Nişinik köprüsü, 110
Nişinikli Ali Meme, 181
Nişinikli Abbas, 139
Nişinikli Ahmed, 148
Nişinikli Cuma, 148
Nuh Efendi, 119, 121, 269
Nuhman, 211
Numan, 79, 80, 81, 148, 149, 284
Numan Beg, 79, 80, 81
Nureddin Muhammed, 7
Nurşin, 130
O
Odacı Zülfîkar, 107, 199
Ogasab, 240, 286
Ohannes, 57, 58, 109, 131, 155, 159, 165, 166, 167, 168, 177, 185, 187, 189, 190, 243, 248, 269, 286
Oktay Belli, 12
Olyon, 165, 286
Ordu, 109, 271
Orta, 52, 54, 58, 60, 63, 104, 124, 125, 130, 131, 159, 160, 166, 177, 211, 218, 246, 258, 268, 274, 275, 302
Oruçoğlu Ahmed, 169, 170
Osmân, 50, 61, 64, 67, 71, 72, 74, 79, 80, 81, 87, 88, 96, 99, 106, 114, 117, 123, 133, 134, 135, 136, 137, 143, 150, 153, 154, 160, 161, 172, 173, 174, 176, 186, 191, 192, 193, 195, 196, 197, 198, 200, 201, 202, 203, 206, 207, 209, 210, 216, 217, 218, 223, 227, 228, 229, 233, 234, 235
Osmân Ayvaz, 181
Osmân Ağâ, 137, 156, 192
Osmân Beg, 80, 82
Osman Bey'in, 17
Osman Gazi, 23
Osmân Keyâ, 217
Osmanlı, 5, 7, 8, 9, 10, 13, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 258, 262, 263, 265, 276, 277, 278, 280, 281, 282, 283, 288, 289, 290, 293, 296, 305, 307, 309, 312
Osmanlı Devleti, 5, 8, 9, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 33, 34, 35, 40, 262, 288, 289
Oda, 55, 60, 64, 132, 133, 176, 186, 187, 205, 206, 208, 209, 230, 232, 255, 274
Otlukbeli, 17
Overdik, 165
Ovrik, 165, 286
Ö
Ömer, 13, 48, 49, 51, 60, 67, 68, 74, 77, 78, 79, 81, 82, 83, 84, 86, 100, 112, 114, 117, 132, 133, 138, 139,

142, 156, 157, 158, 159, 165, 169, 170, 172, 178, 179, 180, 181, 182, 186, 187, 188, 190, 191, 195, 203, 204, 223, 232, 234, 235, 236, 247, 255, 284
Ömer Ağâ, 117
Ömer Efendi, 74
Ömer Hüneran, 100
P
Palu, 19, 156
Palulu Kemil Hüseyin, 157
Palulu Osmân, 157
Panihale, 144, 286
Parso Haço, 183
Partlar, 6
Paşa Zülfîkar, 123
Pegler, 116, 269, 274
Pehlivice, 11
Penbeciler, 195, 291, 295
Penbeli Hâcı Süleymân, 160
Pers, 13
Pertek, 18
Petekkaya, 10, 237
Pir oğlu Ahmed, 134
Piran, 14, 49, 53, 54, 77, 79, 85, 112, 127, 129, 249, 255, 269, 273
Pîrân, 77
Polad, 54, 126, 141, 254
Polis Ohannes Efendi, 159
Protestan, 54, 57, 60, 65, 124, 155, 156, 186, 187, 211, 240, 242, 255, 269, 288, 289, 298
Protestân, 109, 125
Prut Haço, 242
Puştunca, 11
R
Rahib Musa, 109
Rahile, 58, 158, 159, 284
Rahime Hâtûn, 162, 163
Rakim oğlu Zülfîkar, 101
Rakka, 6, 13, 132, 271
Ramazân, 111, 149, 151, 152, 153, 154, 156, 157, 199, 200, 202, 236, 237
Receb, 87, 90, 92, 139, 157, 225, 227, 228, 238, 284
Receb Efendi, 139
Rehan, 88, 270
Renkimi, 185, 286
Resmo, 56, 150, 286
Resul, 49, 54, 74, 79, 83, 84, 85, 98, 112, 127, 128, 129, 130, 158, 197, 203, 220, 221, 224, 225, 229, 249, 257, 270, 300
Resul Efendi, 139
Resule, 140
Reşîd, 206, 207, 227
Rıdvan, 136
Rımo Mollâ Hüseyin, 83
Rızâ Efendi, 113
Romalılar, 6
Ruha, 6, 13
Rum, 20, 278, 279, 284, 289, 297
Rumeli, 25, 34
Rûmiyan, 109

Rutan, 202, 203, 265
Rutanlı Hüseyin, 202
S
Sa‘dullâh, 90
Sa‘îd, 117, 119, 132, 133, 164, 165, 171
Sâ‘id Asar, 109
Sa‘îd Efendi, 117, 119, 133, 165, 171
Sabrî Efendi, 168, 189, 190, 193
Saçlı, 96, 117, 287
Sadrazam, 42, 45
Sadullah, 123, 267, 268, 284
Safaviler, 19
Safer, 51, 79, 99, 102, 112, 113, 116, 118, 119, 120, 123, 236
Safevi, 8, 9, 17, 18, 19, 20
Safevi Devleti, 18
Safeviler, 6, 8, 18, 20
Sağıroğlu Cuma, 138
Sağîr Uşağı, 50, 83, 273
Sağyan, 143
Sah Acem, 183
Salih Efendi, 127
Salih Efendi, 122
Salim, 15, 167
Salvaz,
Salvaz, 72216, 217,
Salvazlı Mehmed Keyâ, 105
Sap-zâde Hüseyin Efendi, 203
Sara, 131, 286
Saray, 48, 49, 50, 51, 53, 59, 60, 61, 64, 65, 66, 71, 72, 75, 82, 83, 85, 87, 89, 90, 93, 97, 107, 111, 113, 115, 119, 120, 121, 122, 138, 142, 145, 146, 150, 156, 164, 169, 170, 172, 175, 176, 186, 189, 191, 194, 197, 198, 201, 204, 206, 225, 230, 232, 234, 235, 236, 238, 242, 244, 246, 251, 255, 268, 272, 275
Saray mahallesi, 66, 72, 75, 82, 85, 90, 138, 142, 146, 150, 176, 189, 194, 234, 242
Sasani, 10
Sason, 19
Savur,, 15
Sedre, 90, 92, 284
Sefer Uşağı, 130, 186, 273
Selahaddin Eyyübi, 16
Selçuklu, 7, 8, 15, 16
Selçuklu Devleti, 8
Selçuklular, 16
Selevkoslar, 6, 12
Selman, 160
Serkis, 60, 109, 143, 167, 177, 182, 183, 185, 186, 187, 188, 189, 210, 213, 214, 242, 255, 286
Sarsab, 64, 232, 233
Serv ((?)), 236
Seyyid Mihan, 149
Shek, 165, 286
Sıri Efendi, 93
Sırrı Efendi, 97
Sıvacık, 187, 188
Siird, 13

Siirt, 11, 15, 19
Silvan, 15
Sinan Dağı, 10
Sinansuyu, 10
Sincar, 19
Sinek, 12, 65, 83, 186, 236, 248, 273, 291, 293
Sinek çay, 12
Sinek Çayı, 10
Sinek çayı,, 10
Sinekli Dervîş, 236
Sinem, 53, 109, 110, 256, 284
Siverek, 10, 53, 57, 109, 110, 111, 157, 158, 163, 164, 203, 256, 264, 265, 271, 279
Sofî Ali, 160
Sofî Ali, 160, 161
Solak Osmân, 239
Sökrük, 52, 105, 183, 273
Sultan, 8, 9, 18, 20, 27, 34, 41, 51, 59, 93, 94, 169, 170, 252, 263, 284
Sultan Hüseyin, 18
Sulu, 198
Sur, 60, 63, 178, 222, 223
Suran,, 19
Sure, 93
Suriye, 7, 14, 16, 17, 27, 34
Suriye Selçukluları, 7
Surlu Mollâ Zülfîkar, 181
Surlu Ömer Hüseyin, 223
Susurluk, 83, 270
Süleymân, 65, 69, 70, 71, 74, 75, 88, 89, 90, 93, 103, 105, 109, 111, 134, 135, 136, 137, 139, 149, 169, 170, 174, 176, 181, 191, 193, 195, 196, 198, 199, 200, 204, 227, 230, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 239, 240
Süleymân Ömer, 137
Sülûk, 69, 270
Süryani, 5, 10
Ş
Şa‘bân, 67, 68, 70, 75, 76, 77, 78, 79, 81, 82, 84, 86, 87, 88, 89, 92, 93, 94, 153, 156
Şadi Paşa, 20
Şah Ali Beg,, 19
Şah Ali Bey, 19
Şah İsmail, 8, 9, 17, 18, 19
Şah Yusuf, 19
Şâhid Osmân, 161
Şaki Hüseyin, 156
Şakire Hâtûn, 51, 95
Şam, 17
Şaş, 145, 287
Şathun Ali, 241
Şatıroğlu Haço, 108
Şâto oğlu Haço, 108
Şehâyzi (?), 211
Şekerci Hokar, 126
Şekeroğlu Hâcı İbrâhîm, 242
Şemos, 99
Şemsiye, 77, 78, 284
Şemso, 141, 143, 144

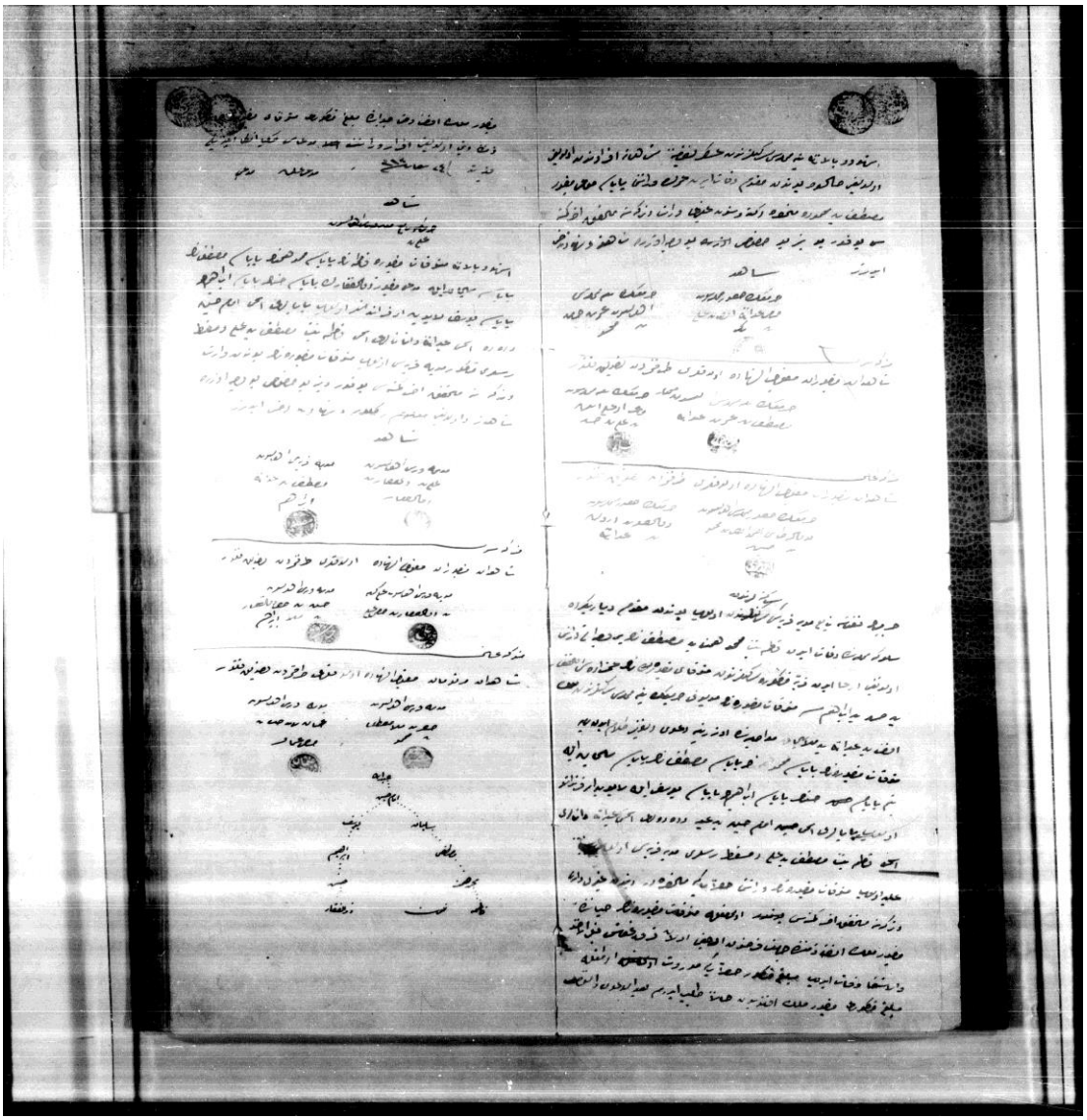
Şerîf Beg, 95
Şervare, 64, 234, 235
Şeyh b. Selil-i Şeybani, 7, 14
Şeyh Hüsameddin, 9
Şeyhândede, 172
Şeyhanlı Veysi, 181
Şeyhi Mûsa, 88, 89
Şeyhlar-ı Ulyalı, 200
Şeyhoğulları, 6, 7, 14
Şiko (?), 212
Şirvara, 54, 127, 249, 273
Şiyâr, 53, 109, 110, 256, 284
T
Tacikçe, 11
Tacüddevle Tutuş, 16
Tahir, 20, 59, 121, 142, 143, 171, 263, 265, 284
Tahir Efendi, 198
Tâhir Efendi, 171
Tahsildar Mollâ Mehmed, 82
Tanzimat, 27, 28, 29, 30, 31, 38, 42, 264
Tapu Kâtîbi Hızır Efendi, 167
Kanbur Ali, 124
Tarsis, 128
Taş, 157, 269, 302
Tatakrar, 88, 270
Tebriz, 17
Tekke, 228
Tepe, 48, 50, 51, 54, 55, 56, 57, 59, 62, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 82, 85, 86, 89, 93, 94, 95, 100, 101, 109, 111, 114, 121, 131, 133, 135, 138, 141, 142, 144, 150, 153, 155, 156, 157, 161, 169, 170, 171, 172, 185, 186, 196, 197, 204, 209, 210, 213, 229, 241, 242, 244, 247, 248, 250, 268, 269, 272, 275, 303
Tepe Başı, 117
Tepe mahallesi, 59, 67, 68, 80, 85, 94, 100, 101, 114, 121, 135, 138, 141, 142, 144, 150, 155, 156, 161, 169, 171, 185, 241
Terbile, 63, 199, 200, 201, 203, 220, 221, 222, 248, 256
Terzi Bedros, 166
Terzî Bedros, 214, 215
Tevfik, 49, 50, 51, 75, 87, 93, 94, 113, 127, 131, 156, 249, 251, 268
Tevfik Efendi, 49, 50, 51, 75, 87, 93, 94, 122, 131, 249, 251
Teylo, 48, 71, 72
Timur, 8, 17, 82, 104, 111, 115, 117, 120, 145, 146, 149, 150, 152, 156, 172, 186, 189, 190, 194, 198, 199, 201, 202, 225, 234, 235, 236, 238, 256, 284
Timur Kerim, 117
Timurcu Manuk, 212
Timurcu Meko, 214
Timurcu Serkis, 213
Timurcu Haço, 214
Tobalan, 200
Tor Emin Mehmed, 158

Toro, 49, 73, 286
Tortumlu Ali, 121
Torunoğlu Mollâ Ali, 183
Toz Eken, 56, 144, 254
Tuçlu(?) Efendi, 117
Tulhum, 16
Turatan Mehmed, 107
Turmuş, 103, 104, 284
Tursun Ağâ, 79
Tursun Bey,, 23
Tüccar Kirkor, 155
Tüccâr Osib, 209
Tüfenkçi Hâfız, 244
Türk, 5, 7, 11, 16, 21, 22, 26, 36, 40, 41, 225, 245, 263, 279
Türkçe, 5, 11, 40, 42, 277, 290
Türkler, 21, 27, 33
U
Ulemâ, 28
Urartular, 6, 12
Urduca, 11
Urfa, 11, 19, 132, 164, 271, 279
Urmiyye, 9, 18
Ustaclu, 18
Uydu (?) Efendi, 126
Uzun Hasan, 17
Ü
Üzeyir, 163
V
Vartan, 109, 286
Vartin, 213
Velat Bey, 19
Veli, 65, 201, 237, 284
Veli Yuhaveş, 242
Vesile, 95, 284, 299
Veziriazam, 30
Virahdik, 170
Y
Yahûdî, 183, 218
Yahûdî Karo, 55, 141, 250
Yahya, 164, 284
Yakub, 150, 266, 286
Yalo, 188
Yasin, 197, 198, 284
Yavuz Sultan Selim, 8, 9, 18, 19, 20, 29, 34
Ye‘rân, 88
Yeni Bahçe Hastanesi, 276
Yenice Ota, 176, 233
Yeniköy, 51, 93, 273
Yermük, 6, 13
Yezdiki (?), 212
Yoğun, 52, 103, 104, 273
Yunusoğlu, 128
Yusuf, 13, 22, 36, 54, 55, 126, 128, 130, 132, 133, 138, 139, 140, 142, 143, 150, 152, 153, 173, 176, 254, 257, 284, 293
Yûsuf, 69, 70, 71, 83, 84, 89, 101, 169, 173, 175, 202, 203, 220, 221, 225, 233, 236, 239
Z
Zabtiye İmâm Hüseyin, 229
Zabtiye Zülfîkar, 172

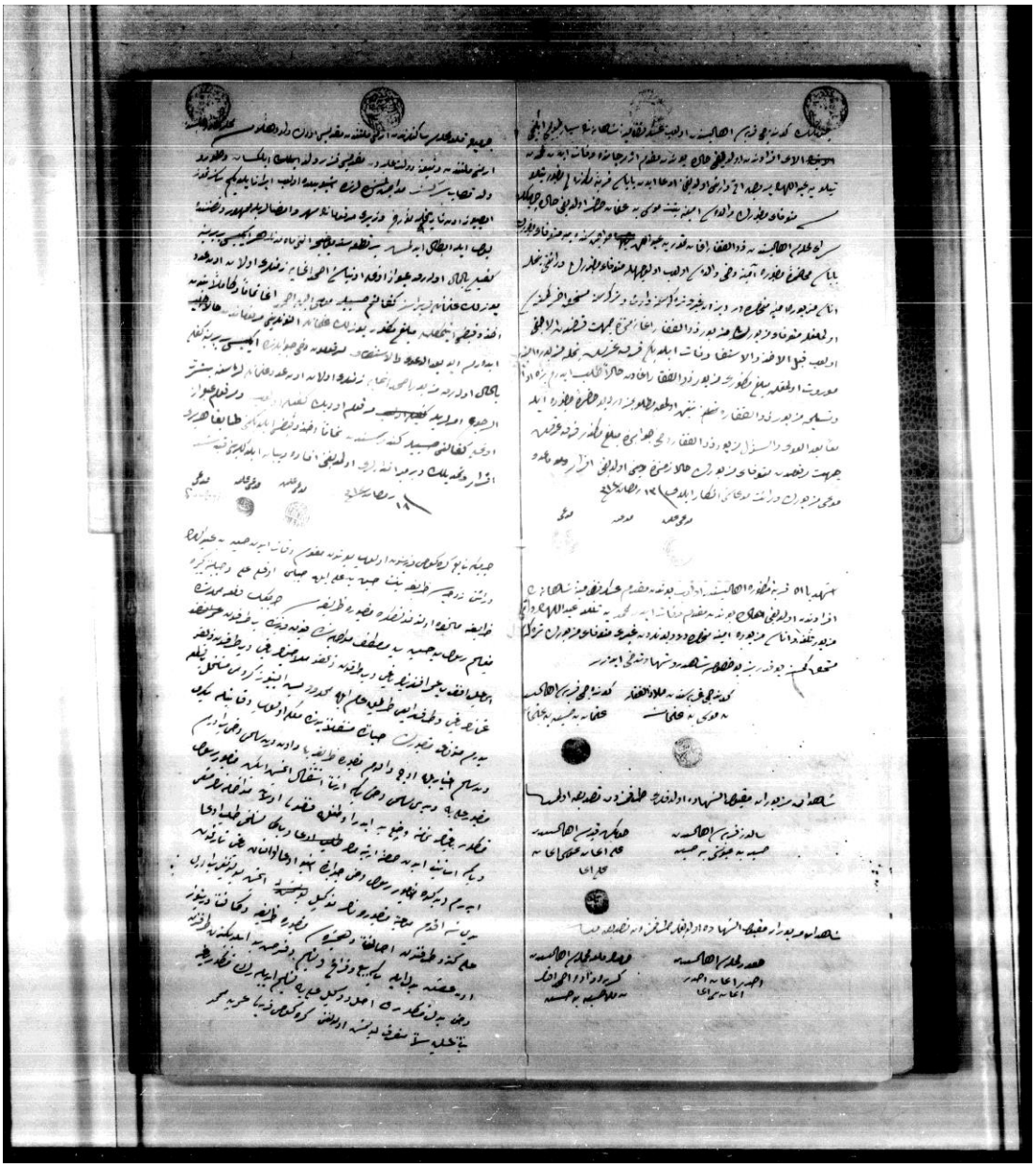
Zarife, 49, 74, 75
Zeliha, 98, 102, 284
Zemân, 199
Zeyneb, 55, 60, 61, 83, 90, 92, 140, 142, 143, 191, 192, 194, 195, 196, 209, 210, 221, 284
Zeynel, 17, 167, 268
Zeynel Bey, 17
Zılfe, 90, 92
Zoncar, 202
Züleyha, 50, 56, 88, 89, 135, 144, 146, 147, 254, 284
Zülfi Bey, 132
Zülfîkar, 48, 50, 51, 53, 56, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 67, 69, 70, 71, 72, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 84, 85, 86, 89, 93, 95, 98, 101, 104, 105, 107, 111, 112, 113, 114, 115, 117, 119, 120, 124, 134, 135, 136, 138, 139, 141, 142, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 152, 156, 158, 162, 164, 169, 170, 172, 176, 178, 179, 180, 186, 188, 189, 190, 193, 194, 198, 200, 201, 203, 206, 207, 208, 210, 217, 222, 223, 225, 228, 230, 232, 233, 235, 236, 237, 238, 239, 242, 243
Zülfîkar Ağâ, 51, 62, 65, 67, 72, 75, 85, 86, 93, 95, 96, 113, 115, 120, 152, 189, 190, 194, 201, 203, 206, 225, 236, 238
Zülfîkar Beg, 79, 80, 81, 95
Zülfîkar Mollâ, 107
Zülfiye, 52, 53, 54, 65, 95, 96, 101, 105, 106, 107, 111, 117, 120, 127, 128, 129, 130, 241, 249, 284
Zülfo, 122, 161
Zülkif, 120

EKLER

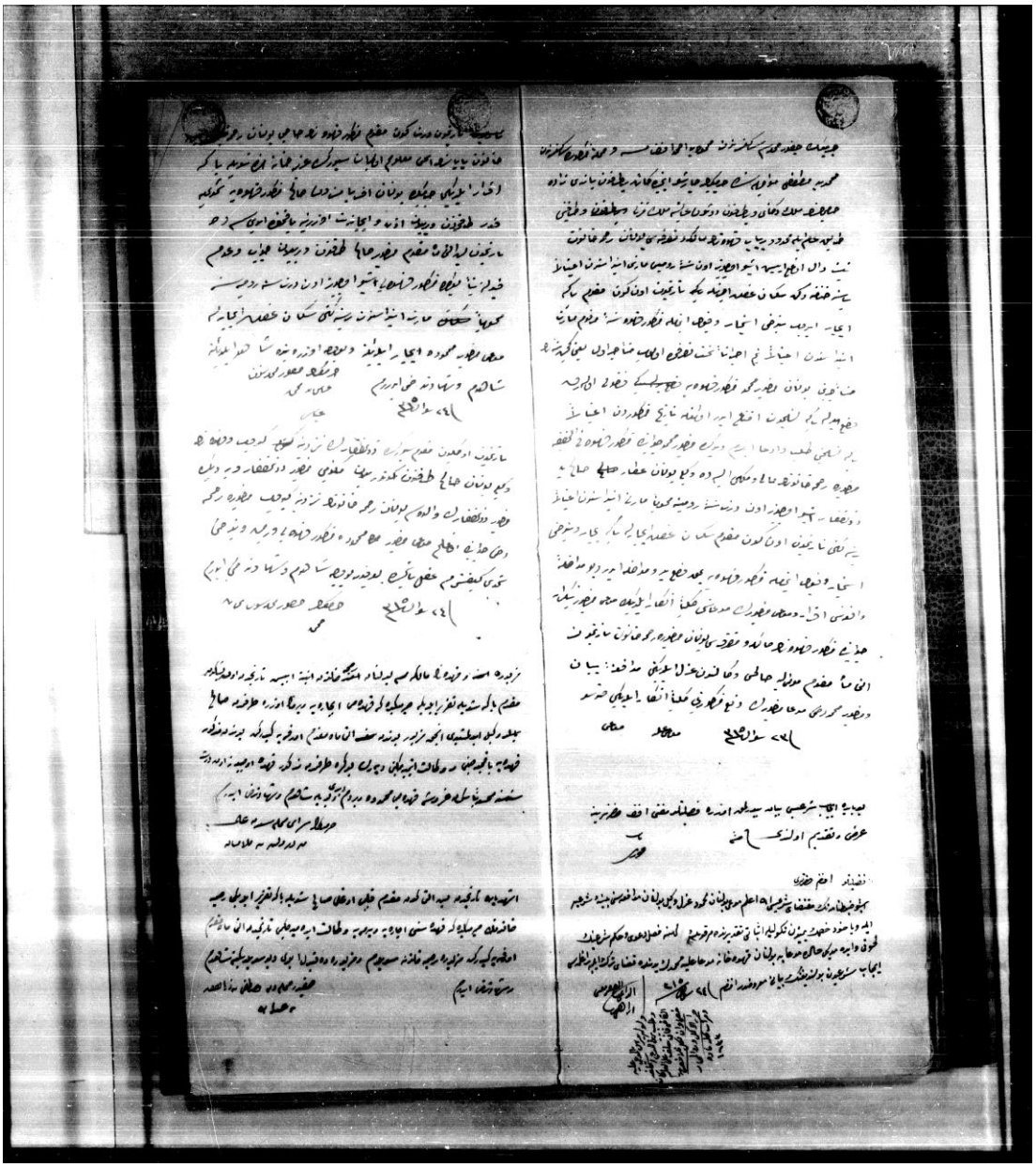
Ek1

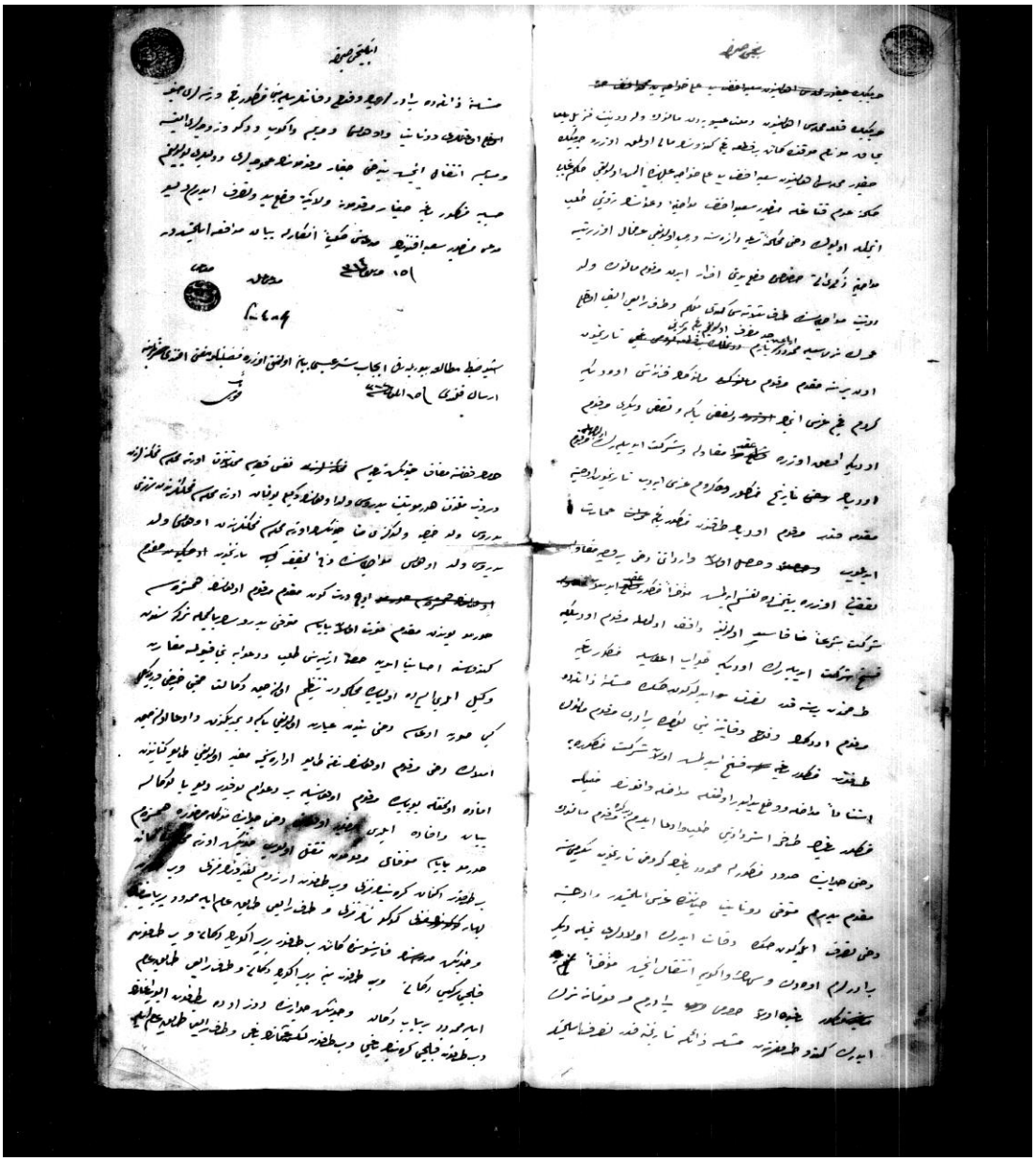
EK2

EK3

EK 4

EK 5

